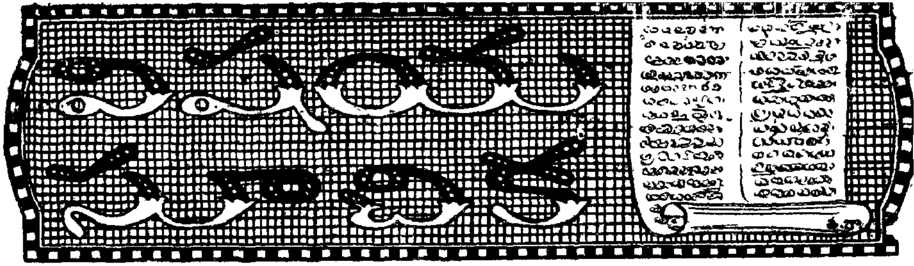

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు:—జాగాయ్, మాధాయ్; గునకలీ.

సాధారణ చిత్రములు:—అజంతా చిత్రములు ౫; లిపి చిత్రములు ౭; ప్రాచీన శిల్ప చిత్రములు ౨; ఇతర చిత్రములును.

☞ ఈ సంచిక ౧౩, ౧౪, ౧౬ ఫారములలో పుటలసంఖ్య పొరపాటయినది. పాఠకులు మున్ముందుగా సంఖ్యను దిద్దుకొన ప్రార్థితులు. —సంపాదకుడు.

జాగాయ్, మాధాయ్

శ్రీయుత నందలాల్ బోసుగారి చిత్రము ననుసరించి చిత్రించినది

[శ్రీ వి. ఆర్. చిత్రగారి అనుమతిని]
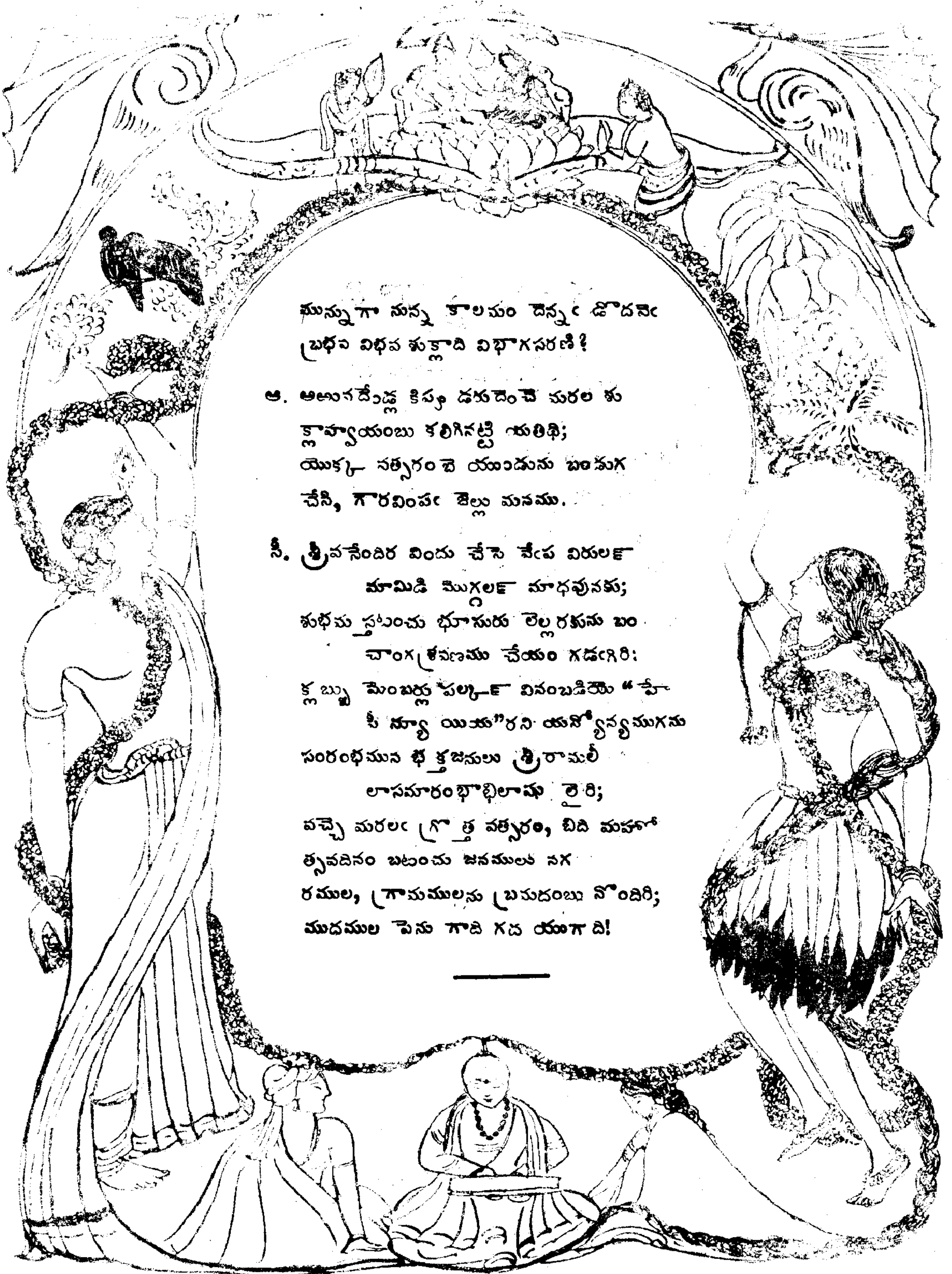
సంవత్సరాది

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

శ్రీ శుక్లాంబరధరతనుఁ
డై, శశివర్ణుఁడయి, విష్ణుఁడై, ద్విభుజయుగుం
డై, శాంతవదనుఁ డగు వి
ఘ్నేశుఁడు విఘ్నము లడంచు నీ శుక్లసమన్.

శా. శుక్లద్వీపము వీడు, శుక్లగరుద
త్వాం డాత్మసంజాతుఁడున్,
శుక్లగ్రావము శౌవిభుండు పదదా
సుండున్, నిజార్ధాంగి శ్రీ
శుక్లాంశుప్రియసోదరీమణి తాఁ గా
శోభిల్లు శ్రీవిష్ణు వీ
శుక్లాబ్దంబున సర్వలోకములకుం బా
చుం గాక విక్లేశముల్.

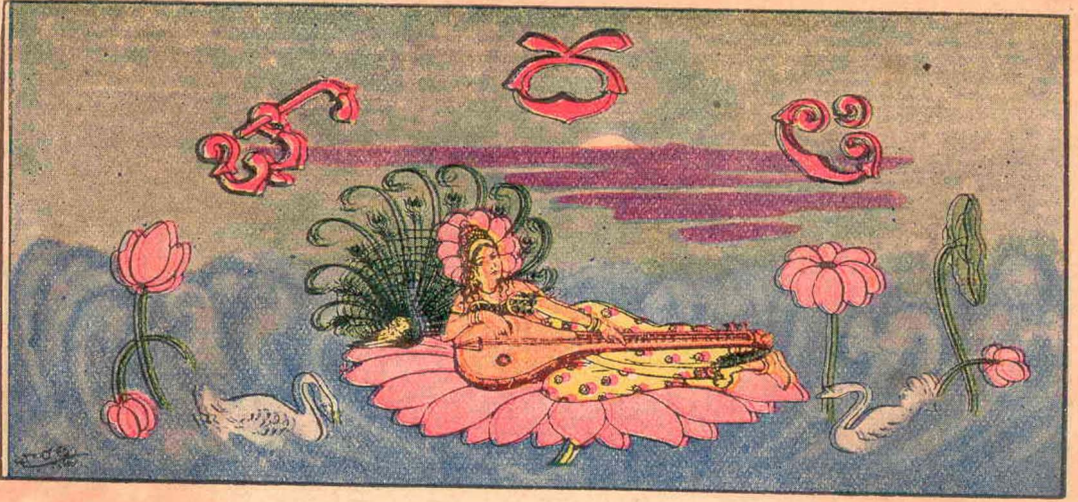
తే. శుక్లశోణితయోగప్రసూతములగు
భూతములకు మున్నగఁ, జతుర్భువనములకు

మున్నుగా నున్న కాలమం దెన్నఁ డొదవెఁ
ప్రభవ విభవ శుక్లాది విభాగసరణి?

ఆ. అఱువదేండ్ల కిప్పు డరుదెంచె మరల శు
క్లాఖ్యయంబు కలిగినట్టి యతిథి;
యొక్క వత్సరంబె యుండును బండుగ
చేసి, గౌరవింపఁ జెల్లు మనము.

సీ. శ్రీవసంతేందిర విందు చేసె వేప విరులన్
మామిడి మొగ్గలన్ మాధవునకు;
శుభమస్తంచు భూసురు లెల్లరకును బం
చాంగ శ్రవణము చేయం గడఁగిరి;
క్లబ్బు మెంబర్లు పల్కిన్ వినంబడెను "హే
పీ న్యూ యియ"రని యన్యోన్యముగను
సంరంభమున భక్తజనులు శ్రీరామలీ
లాసమారంభాభిలాషు లైరి;
వచ్చె మరలఁ గ్రొత్త వత్సరం, బిది మహో
త్సవదినం బటంచు జనములు నగ
రముల, గ్రామములను బ్రమదంబు నొందిరి;
ముదముల పెను గాది గద యుగాది!

చెన్నపట్టణము, ఏప్రిల్ ౧౯౨౯

సంపుటము ౬ శుక్ల సంవత్సరము చైత్రమాసము సంఖ్య ౪

సానుభూతి

మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు

మండు వేసవి మట్టమధ్యాహ్న మయ్యది నాఁడు ప్రొద్దుటినుండి వేఁడి వెలుఁగు
తనదు నామమును సార్థకముఁ గావించుచు మలమల జగమెల్ల మాఁడ్చుచుండె
నెత్తికి తిన్నఁగా నిలిచెను సూర్యుండు నీడ లుండియు లేనిజాడ నుండె
నప్డు డొక్కగృహస్థుఁ డందందు పనిమీఁదఁ దిరిగి యా కట డస్సి మరలి యింటి
కేఁగి యిల్లాలిఁ గని యున్న మిడు మటంచుఁ - బలికి మడి గట్టుకొనుచుండె పసినిసుంగు
కంచమును బెట్టుకొని భుజియించు కోర్కెఁ - గూరుచుండెను వడ్డనఁ గొనియె గృహిణి.

వండుకొన్న దేల వడ్డించు కొన్న దే - తిన్నదాఁక లేదు దేహులకును
మరుక్షణంబునందె మాయగా చేటంత - మబ్బు పట్టె మిగుల నబ్బురముగ.

చిటచిటమని చినుకులు పది - యట నటఁ బడసాగె పురిని నంతట నరు లొ
క్కట వాన వాన యనుచును - త్రుంటిలో వెలుపలికి వచ్చి త్రొక్కట పడుచున్.

వాకిళ్లలో నారవైచిన బట్టలు తడియకుండఁగ తీయఁ గడఁగువారు
ఎండఁబోసిన ధాన్య మెత్తంగ తట్టలు బుట్టలు గొని వేగఁ బోవువారు
దారి నేఁగెడు బాటసారు లెందే తలల్ దాఁచుకో తలయెత్తి చూచువారు
ఎండవాన యటంచు నెలమిఁ బాడుచు పిల్ల లాట లాడఁగ వీథి కరుగువారు
లేదు మబ్బేమి తొందర లే దటంచు - చిన్నపెద్దలు కొందరు చెప్పువారు
నగుచు నెట్లున్న మానవు లట్లె యుండ - జోరుజోరునఁ గురిసెను కారువాన.

కనుకట్టో గారడో యన - కను మూసుక విప్పులోన గాలి విసరునన్
మిను నిండ కారుమబ్బులు - ఘనమై కార్కొమ్మి యిరులు గ్రమ్మెన్ దిశలన్.

ఉరుములు మెరుములు పిడుగులు - నురుతరగతి జీవకోటు లులికిపడ, కనుల్
మిరుమిట్లు చెందఁగా హ్రా - త్సరసిజములు తల్లడిల్ల సందడి చేసెన్.

ఆకసంబెల్ల చిల్లులైనట్టి రీతి - నాగుపాములు వ్రేలాడులాగు ధార
లెడతెరపి లేక యొకపెట్ట పుడమియెల్ల - కడలి యగుదాఁక కురిసె నక్కడిఁదివాన.

ఆ యకాలవర్ష మత్యంతకష్టంబు - నష్ట మొదవఁ జేసె నరులకెల్ల
ఖగమృగాళికెల్ల గాసిల్లఁగాఁ జేసె - సూక్ష్మజీవకోటి సురుఁగఁ జేసె.

సూర్యచంద్రులు పగలు రేల్ చొచ్చి చూచి - పోదురు గృహస్థు నిల్లింటిమీఁద పడ్డ
చినుకు లివతలికిని రావు జీర్ణపర్ణ - శాలఁబోలును సంసారి పూరియిల్లు.

ఆతండు పండితుఁడు కవి - జాతీయగ్రంథకర్త సదమలగ్రంథ
వ్రాతములు వేలకొలఁదిగ - ప్రీతి నినిచె దేవదారు పెట్టెలలోనన్.

వస్తువు లన్నియు పోనీ - వస్తుండఁగ వచ్చుఁ గాని ప్రాణపదములౌ
పుస్తకములు తడియఁగఁ గని - వాస్తవవాస్తవ్యుఁడగు నెవండు సహించున్.

పుడకలు పిడకలు తడిసిన - కడు కష్టము వంట యనుచు గందరగోళం
పడకు, మరి యుప్పు పప్పుల - గొడవపడకు, ఎట్లో గడుపుకోవచ్చు సుమీ!

బట్టలు పాఁతలు తట్టలు - బుట్టలు తడిసినను చెడవు పొలియవు చినుకుల్
పెట్టెలలోనికి దిగినన్ - వట్ట మగును గాన కప్పవలె దిట్టముగన్.
అని యెచ్చరించె గృహిణిని - తను చెప్పిన యట్లె యామె తత్తరపడుచున్
చని పుస్తకాల పెట్టియ - లను కావఁగ శాయశక్తులను పాటుపడెన్.

తాతతండ్రులనాఁటి ప్రాఁతశాలువలెల్ల విప్పి చెంగులు జార కప్పికప్పి
చిరిఁగి జీర్ణంబులై చెరిమూల చేరిన కంబళ్లరసి తెచ్చి కప్పికప్పి

తాటాకుచాఁప లేఁ తాకు చాఁపలు గోనె పట్టాల గుడ్డలు పరచి పరచి
తన చీరెలును భర్త ధరియించు దోవతుల్ పరిపూర్తిగా తెచ్చి పరచి పరచి
పీఁటచేటలు కొని తెచ్చి మాటి మాటి - తట్టబుట్టలు బోర్లించి తడియకుండ
గ్రంథముల కాఁపుదలచేసెఁ గాని యితర - వస్తువుల జోలితలఁప దాగేస్తురాలు.

తలదాఁచుకొనఁగ నించుక - తలమైననులేక వానఁదడిసెడు పసి బి
డ్డలఁజేర్చి చిన్ని తిన్నియ - నిలిచి విధివిలాసమునకు నివ్వెరపడుచున్.

నకనకమను తా నాఁకట-నొకనిసుఁగు బుజాన నిద్రనొందె, పెనఁగు బు
వ్వకు పోరుపెట్టె యొకశిశు-విఁక నా గృహపతి యవస్థ యేమనవచ్చున్.

దీనుల కుపాలించెడు - దీనదయాపరుఁడు దేవదేవుఁడు తనకున్
లేనేలేఁడని తోఁచెడు .. దీనికి తప్పేమిచేసితినో యని వగచున్.

ఆఁకొని జాలిగ నేడ్చెడు - నీకూనకు చిన్నమన్న మిడలేని జడుం
డీకూళ యీ యభాగ్యం - డీకుతలమునందు పుట్టు టేఁక నెందుకొకో!

ప్రేమతో తనుఁ జూచు పెండ్లాము బిడ్డలకైన నన్నము పెట్టలేనివాఁడు
ముమ్మరముగ వాన ముంపకుండఁగ కొంప గట్టి చేయింప లేనట్టివాఁడు
కడుపున పుట్టిన గారాముబిడ్డల విద్దెబుద్ధులజోలి విడుచువాఁడు
తనదారపుత్రులు ధరియింప మరియాదయైన దుస్తులను తేలేనివాఁడు
పెండ్లియాడ నేల పిల్లల కన నేల - కూడు గుడ్డ కొంప గోడిలేక
దారపుత్రు లేడ్వ తా నేడ్వఁగా నేల - పుట్ట నేల యిట్టి పట్టివాఁడు.

తాఁ జేసినట్టి గ్రంథా లెల్ల కోరికల్ కొనసాగ ముద్రించు కొనఁగనైన
నచ్చువేయించిన యాపుస్తకములైన కొల్లగా ప్రచురించుకొనఁగనైన
తనకోశముల నెల్ల ననుపఁగా నలమరుల్ పెనుబీరువాలును కొనఁగనైన
తనపొత్తకంబులుంచిన బీరువాల్ దాచుకొన మిద్దెటిలు కట్టుకొనఁగనైన
కలము గైకొని కైతలు గిలుకువేళ - నుప్పుపప్పులు లే వప్పుసప్పుచేయఁ
జాలనని భార్య గొణఁగుచు సణఁగకుండ - కాసు తేలేని వానికి కైత లేల?

అగ్నిహోత్రభయము లాంమనికాలాన - వానకాలమందు వానభయము
సీతుబీతు మిగులశీతకాలమునందు-లేదు సౌఖ్య మింటిపేదలకును.

శీలపరులకును గౌరవ-మాలోచనచేయు నరుల కతికష్టంబై
కాలము గడవదు; దుష్టుల-కాలంబము లబ్బు నేమికాలమహిమయో!

అని యీశ్వరేశ్వరుని తన - మనమున నిడి భక్తి రస నిమగ్నుం డగుచున్
కనుదోయి మొగిచి నమితా - ననుఁడై దీనుఁడయి ప్రార్థనం బొనరించెన్.

నిను నమ్మి యున్నవారము - ఘనమగు నీకరుణ గోరి కరయుగములు మో
డ్చినవారము శరణార్థుల-మనఘా! మా యార్తి మాన్పవయ్యా మహాత్మా!

అన్నార్తు లగుచు శిశువులు - కన్నీరోడంగ నేడ్వఁగాఁ జూడఁగ మా
కన్నీరు ధార లగుచును-మున్నీరుగ నిండి జగము ముంచె మహాత్మా!

ఆపన్నశరణ్యుఁడవు ద-యాపారీణుఁడవు నత జనావన నిత్య
వ్యాపారుఁడవు ప్రసన్నుఁడ - వై పాలింపఁ గదె వర్ష మాఁపంగదవే!

ఇంటిలోని నీటి నేతమెత్తిన రీతి - పెద్ద గిన్నెతోడ వేగిరముగ
తోడి పారఁబోయఁ దొడఁగె నాయిల్లాలు-విరతిలేక మదిని విసుగులేక.

ఎంత కష్టపడిన నేమిలాభములేక - యెంత నీరు తోఁడె నంత నీరు
తోరమగుచు తోడుతో నిండుచుండెను - తెరపిలేక వాన కురియుకతన.

అప్పు డామె యే యుపాయంబుఁ గానక - గరిటెతోడ నింటి గడప క్రింద
పెద్దకన్న మిడియె పిల్లకాల్వ యనంగ - వాకిటికిని వెడలె వాననీరు.

లోకనాటకరంగంబు లోని తెరలు - సూత్రధారుండు మార్చుచు చిత్రమైన
దృశ్యములు చూపుచున్నట్టి తెరఁగు తోఁప-భువిని దివిని చెలంగె నబ్బురపు మార్పు.

కుంభవృష్టి వడిగ కురియు చున్నప్పుడే -వానబాధ యింక మాను నన్న
సన్న గన్న పులుఁగు సంతోసమున కుల్కి - కిలకిలారవముల కెరలి కూసె.

వడిగఁ బారు మెయిలుబండి హఠాత్తుగా-నిలిచినట్లు వాన వెలిసిపోయె
ఇంద్ర ధనువుతోఁప నిఁక వాన వలదంచు - శాసనంబుచేయు చందమునను.

ఒంటిచినుకు పడిన నొట్టయ్యె గగనంబు - నిండియున్న మబ్బుపిండు విచ్చె
వెలుఁగు వచ్చె ద్యుమణి వెలుఁగంగఁ జొచ్చెను - జనులకెల్ల సంతసంబు హెచ్చె.

వారివారి పనులఁ జేరిరి నరులెల్ల - పిల్లకాయలెల్ల వీథిలోని
కరుగుదెంచి యాటలాడంగఁ గడఁగిరి - మనములందు వేడ్క లినుమడింప.

కాలికంచాల నిసుకలో కట్టికట్టి - వానకాలువలకు గట్లు వైచివైచి
పడవలను చేసి నీటిలో విడిచివిడిచి - చాలవేడుక తెప్పల తేలి రపుడు.

ఎప్పుడు పుట్టినవో మరి - యెప్పుడు పెరిఁగినవో మండుటెండ దినములన్
అప్పప్ప! వానతో చిరు - కప్పలు కుప్పలుగ నిండి గంతులు వేసెన్.

ఈనే లప్పటికప్పుడె - యీనుచున్నదో యనంగ నెచ్చట కనినన్
భూనాగంబులు వెలువడె - నానలువ విచిత్రసృష్టి కంతము గలదే?

భాను నిండుప్రకాశంబు లేనికతన - జలమయంబయి జగమెల్ల వెలయుకతన
జీవకోటులు వలిబాధ చెందుకతన - వేఁడిగాడ్పులు నిగిడించు భీష్మగ్రీష్మ
[కాల మానాడు నడి వానకాల మయ్యె.

ఎండు కీవాన యని కుంది యేడ్చినారు - కాఁపురంబులు ససిలేక క్రాఁగువారు
చినుకమృతబిందువుగ సంతసించినారు - నారు లలరారు వారు సానందులగుచు.

వాడియున్న పైరుపచ్చలు గలరైతు-లందు హర్షమునకు హద్దు లేదు
కుతుకలెండు వానకోయిల పిండులు-పడెడు హర్షమునకు పద్దు లేదు.

ప్రాయిమీఁదికి ప్రాయిలోనికి-భయ మెఱుఁగనివారు మంచి వసతి గలిగి యా
మయ మెఱుఁగనివారును ని-ర్భయులై నిశ్చింతులైరి వర్షమువేళన్.

ఈ నీటిబుగ్గ లట్లే జగంబున జీవకోట్లెల్ల క్షణిక భంగురము లనుచు
ఈ దుమారంబులట్లే దురాత్ముల దుర్మద మడంగు ఘనులచే తప్ప దనుచు
ఈమేఘమాలలట్లే కూడి విడుచుండు సంసారమను మాయసంత యనుచు
ఈవానయోగమట్లే యదృష్టము పండు నరులకు సిరులు చేకురు నటనుచు
ఈ మహాగంగయట్లే యనేకగతుల-చపలయగు లక్ష్మి యెడఁబాయు జనుల ననుచు
కొంద రీవానఁ గని నేర్చుకొనిరి నీతి-ప్రకృతియే శాస్త్ర మగుకాదె ప్రాజ్ఞతతికి.

వానతెరపి చూపి వడి మించి యిల్లాలు - నిల్లు శుభ్రపరచి వల్లభునకు
పిల్లలకును బువ్వ పెట్టి తాను భుజించె - నుల్లసిల్లె వారి యుల్లములును.

ఏలాటి వారికైనను - నీలాటి యవస్థ వలదు ఈశ్వర యని యా
యాలుమగలు భయ సంభ్రమ - లోల మతిన్ మ్రొక్కి- రపుడు లోకేశునకున్.

కద కంచికి మన మింటికి - నిది యేమి కవిత్వ మనక యీజాలికతన్
మది నిలిపి సానుభూతిని - సదయతఁ జూపింపరయ్య చదువరులారా!

శారదాకాంచిక షష్ఠకింకిణి—ఆంధ్రవ్యాకరణసర్వస్వతత్త్వము

కళాప్రపూర్ణ, మహోపాధ్యాయ, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారు

సంజ్ఞ

౧. "భాష యనఁగా జనులు తమ యభిప్రాయముల నితరులకుం దెలుప నుపయోగించు పదసముదాయము." అని ప్రథమసూత్రము.—'ఇతరులకు' అనఁగా ఎవరికి? 'జనులు కానివారికి' అని వాక్యవశమున అర్థమగుచున్నది. జనులు అజనులతో భాషించుట కలదా? జనులు ఒండొరులతో భాషించువాక్కు—భాష కాదా? ఆయజనులు (అనఁగా జనేతరులు) ఎవరెవరు? 'తమయభిప్రాయములు'—అన్యుల యభిప్రాయములను చెప్పిన అది భాష కాదా? 'ఇతరులకు' అన నేల? తమలో తామే అనుకొనిన అది భాష కాదా? 'సముదాయము'—సర్వపదసముదాయమా, కతిపయపదసముదాయమా? మఱి సముదాయమే భాష గాని ఏకైకపదములు భాష కావా? కావేని నిఘంటువులు, శబ్దమంజరులు, వెలపట్టికలు ఇత్యాదులగతియేమి? (౧) రాముఁడా, (౨) ఓరీ, (౩) వచ్చితివా, (౪) సామీ, (౫) వచ్చితిని—అని పరస్పరసంబంధము లేక పలికినచో ఈమాటలు భాష కావా? 'పద'—బాలురకు ప్రాయికముగా పదశబ్దమునకన్న భాషా శబ్దమే తెలిసినదిగా నుండును. "సుప్తిఙన్తం పదమ్" అని పాణినీయసూత్రము. ఈసూత్రమునం జెప్పిన విషయము తెలియక పదశబ్దార్థ మెట్లు తెలియును? మూఁడవతరగతి బాలునికి పాణినీయ శాస్త్రపాండిత్య మెట్లలవడును? ప్రథమసూత్రమందే సుబంత మన నేమో, తిఙంత మన నేమో తెలియవలసి యున్నది. 'ఉపయోగించు' ఈపదమునకు బదులుగా ప్రాయికముగా 'ప్రయోగించు' అనియేని, 'ఆడు' అనియేని, 'వాడు' అనియేని వ్యవహరింతురు.

మఱియు నిట ఆంధ్రభాష యనఁగా ఆంధ్రదేశమువా రాడుభాష యని వివరణ మున్నది. ఇచట అడుగఁదగిన దొకటి కలదు. ఏమన, భాషవలన దేశమునకుం బేరు వచ్చినదా? దేశమువలన భాషకుం బేరు వచ్చినదా? ఆంధ్రభాష యన నేమో తెలియకముందే ఆంధ్రదేశమన నేమో ౩వ తరగతి బాలునికిం దెలియునా? ఇందును తెలిసియున్నదానిని తెలియని దానిచేత వివరించుటగా నున్నది. ఈ చిన్నిశాస్త్రము ఆంధ్రబాలురం గూర్చినదే గావున 'మనము వాడుమాటలు ఆంధ్రభాష' యనినం జాలును. బాలురకును సులువుగా తెలియును. మఱియు, ఆంధ్రదేశమువా రాడు భాషయఁటగదా ఆంధ్రము! వారు ఇంగ్లీషు, అఱవము, కన్నడము భాషింపరా?

౨. 'భాషయందలి పదములను నిర్దోషముగ సవరింప నుపయోగించు గ్రంథము వ్యాకరణము.' అని ద్వితీయసూత్రము. పదములు భాషయందలివి గాకయుండునా? 'భాషయందలి' అని నిర్దేశించుట వ్యర్థము. 'నిర్దోషముగ సవరించుట' అని యున్నది. సదోషముగా సవరించుటయుం గలదా? సవరించుట యనఁగా నిర్దోషము సేయుట గాదా? వ్యాకరణము సవరించుటకు మాత్రమా? వ్యవహరించుటకుఁ గాదా? ఇది లేనిచో ఆసాధుత ఎక్కడిది? ఇట్లు సేయుట దొంగిలింపించి శిక్షించుటగా నున్నది. వ్యాకరణము చదువని వాఁడో, చదివియు గ్రామ్యము పలుకువాఁడో భాషించు నెడల తదీయశ్రోత వ్యాకరణము చదివినవాఁడు, వ్యాకరణము వానికడనే నేర్చినవాఁడే అయినను, వానిపదములను దిద్ది అనువదించుచుండవలయునా? లేక, వానితప్పులు దిద్దక వానికి తాను జెప్పు నుత్తరాదికములో నిర్దోషముగా వ్యవహరింపవలయునా! మఱి—అభిప్రాయము తెలియవలయునే గాని భాష యెట్లున్న నేమి అని సమయముచేసికొన్నచో దోషమనునదియే యుండదు. అంతట ఈశాస్త్రమే అక్కఱలేదు. అట్లుండఁగా ఈశాస్త్రము దోషకల్పనకా ఏర్పడుట? సవరించుకొననిచో ఏమిచెట్టు? నరకమేని, ఆకా

రణమునే పురస్కరించుకొని తన్నివారణార్థము వ్యాకరణమని ప్రయోజనము వచింపవలయును. దోషతత్త్వజ్ఞానము లేక సవరణకై యుద్యమము ఎక్కడిది? కావున ఈనిర్వచనముచే ఈశాస్త్రము అప్రస్తుతమును, అప్రయోజకమును ఐనది. భాష్యకారులవారు 'రక్షోహాగమలఘ్వసందేహములు శబ్దానుశాసనమునకుం బ్రయోజనము'అని యనుశాసించినారు. మఱి యీ నిర్దోషసంస్కారము పదములకేగాని వాక్యములకు వలదా? వాక్యగతపదముల క్రమము వ్యత్యాసపడినచో దానిని దిద్దవలదా? పదముల సవరణచే వాక్యములసవరణ సిద్ధమేని వర్ణముల సంస్కారముచే పదముల సంస్కారము సిద్ధింపదా? వర్ణసంస్కారమే చాలదా?

౩. "సంస్కృతప్రాకృత పదములును ఆంధ్రమునం జేరుచున్నవి. కావున ఆ రెండు భాషలనుం గూర్చి ముందుగం దెలియవలెను." అని వాక్యము. ఈక్రమము పెండ్లికి బజంత్రీలును వత్తురు గావున పిల్లను కుదుర్చుకొనకముందే బజంత్రీలకు బాపలుసంపాదించుటగానున్నది. ఇందువలన ఏయేభాషలపదములు ఆంధ్రమునం జేరునో ఆయాభాషలంగూర్చి ముందుగ నెఱుంగవలెనని యొక న్యాయము పుట్టుచున్నది. దానింబట్టి, యీవ్యాకరణమును పఠింపంగోరు బాలురకు ఇంగ్లీషు, హిందీ, అఱవము, కన్నడము లోనగు భాషలను గూర్చియు ముందుగానే తెలుపవలదా? మఱి తెలుపమి యేల? ఇందు సంస్కృత ప్రాకృత పదములు చేరుట వానింగూర్చి ముందు చెప్పుటకు కారణము కానేకాదు. అట్టికారణము వలయునేని వానికి ఇది పెల్లుగా వికృతియగుట కారణమని చెప్పుట కొంత యొప్పును. ఇదియునుంగాక ఆ రెంటి తత్త్వమును ముందు చెప్ప నక్కఱలేనేలేదు. ఆంధ్రస్వరూపమునే ముందు చెప్పవచ్చును. ఆ ప్రకృతులను ఆనుషంగికముగా అనంతరము వలసినయట్లు చెప్పవచ్చును. నిశ్చయముగా వాని స్వరూపమును ముందుగాం జెప్పుట విద్యార్థులకు పీడాకరము. మఱియు 'ఆంధ్రభాషయందలి పదములలో సంస్కృతప్రాకృత పదములు చేరుచున్నవి' అని సర్వస్వవాక్యము. పదములలో పదములు చేరుట యననేమి? "పినాకినిలో" అన్నచో "పినా (సం) రామస్య (లేక ప్రా. రామస్స)కినిలో"="పినాకి (సం) రామస్య (లేక రామస్స)నిలో"="పిరామస్య(లేక-రామస్స)నాకినిలో" అను నిట్టి ప్రకారంబులం బదములోం బదము చొచ్చుటయా? లేక "పినాకినిలో రామస్య (లేక రామస్స) మాట మునిగిపోయినది" అను తీరున ఈపదములచెంత ఆపదములు వచ్చుటయా? లేక "రామస్య(లేక రామస్స) అనెను" అనుప్రకారమున అనుధాతుయోగ మొంది ప్రయోగింపంబడుటయా? అపక్షమున సకల భాషల పదములును సకల భాషలయందును అనుకృతివశంబున ప్రయోగమునుం బొందును. కావున సకల భాషలనుం జెప్పక సంస్కృత ప్రాకృతములను మాత్రము చెప్పుట యేమి? అనుకృతియు నిచ్చట వివక్షితస్థానము గాదు. కావున "ఆంధ్రశబ్దము లెన్నియో సంస్కృత ప్రాకృత శబ్దములకు వైకృతములు"అన్నచో వివక్షితార్థము సుబోధమగును.

మఱియు, "పినాకినిలో రామస్య (లేక రామస్స) మాట" ఇత్యాది వాక్యములో "పినాకినిలో" అను పదము ఈసూత్రముప్రకారము సంస్కృతప్రాకృత పదములు కాని యాంధ్రమా, లేక అదియే సూత్రోద్దిష్టమయిన సంస్కృతపదమా? ఇట సూత్రమందు ఆంధ్రభాష యనంగా తత్సమతద్భవదేశ్యగ్రామ్యాత్మకమైన తెలుఁగు భాషయా? ఒండె తత్సమతద్భవ భిన్నమైన తెలుంగా? అనంగా దేశ్యగ్రామ్యాత్మకమైన తెలుంగా? కాక దేశ్యమమాత్రమా? గ్రామ్యమమాత్రమా? స్పష్టముగా వ్యాసకర్తగారు చెప్పలేదు.

౪. "సర్వస్వ"మని సంజ్ఞితమైన యీవ్యాకరణములో అచ్చులు, హల్లులు ఇత్యాది సంజ్ఞలు ఏల కలిగెనో తెలియకయేయున్నది. 'సర్వస్వ' మన 'లేశ' మని తలంచిరా? మఱి "వర్ణములు ౫౧" అనిసూత్రము. ఏవి అవి? ఎక్కడ దాఁగియున్నవి? "అచ్చులు ౧౬" అంట. ఏవి అవి? ఏల యీదాఁపరికము? బాలురకు తెలియఁగూడదా? ఇదా పూర్వవైయాకరణులకుం దెలియని క్రమము? "హల్లులు ౩౪" అని సూత్రము. ఏవో

అవి? ఏమి చిత్రక్రమమిది! ఎట్టకేలకు మరల అచ్చులకు 'అ, ఇ, ఉ, ఋ, ఌ' అని యొక పంక్తి. ఇందు ౧౬ టికిని ౫టిని ఇప్పటికి చెప్పినారు. తదితరములను ౧౧ టిని ఎప్పుడో వెల్లడింతురు!

౫. "అచ్చులు స్వతంత్రోచ్చారణ గలవర్ణములు" అని సూత్రము. దానికి వృత్తిగా "స్వతంత్రోచ్చారణ యనఁగా తమయంతట పలుకఁదగినవి." అని యొక యన న్వితవాక్యము కలదు. 'ఉచ్చార్యము'లన పలుకఁదగినవి గాని 'ఉచ్చారణ'మన పలుకఁదగినవి కావు. 'ఉచ్చారణ'యనం బలుకుట. పదునాఱు అచ్చులకును ఇందువలన స్వతంత్రోచ్చారణ చెప్పఁబడినది. ఆపదునాఱింటికిని వీరిలెక్క—హ్రస్వములు ౫, దీర్ఘములు ౯, అనుస్వార విసర్గములు ౨ అని-అనుస్వారవిసర్గములు అచ్చులగునేని, అవి స్వతంత్రోచ్చారణ గలవి యగునా? అవి హ్రస్వములా దీర్ఘములా? ఆభేదము వీనికి లేదేని "అచ్చులు స్వతంత్రోచ్చారణ గలవర్ణములు: హ్రస్వములు, దీర్ఘములు అని రెండువిధములు"అని అచ్చులకెల్ల ఆభేదములను చెప్పుట సరిగాదు. ఈరెండును స్వతంత్రోచ్చారణ కలవియే యని వాదమేని, వీనిని 'అం' 'అః' అని అకారపూర్వముగా నిర్దేశింప నేల? 'స్వతంత్రోచ్చారణ' యనఁగా మనుష్యునితో పనిలేకయే, వాగింద్రియముతో పనిలేకయే శబ్దించుచుండుటయా?

౬. "రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి ఒకదీర్ఘమగును." ద్విత్వాచ్చులు, త్రిత్వాచ్చులు అగుననుటయా? ద్విత్వహల్లులవలెనా? ఆపక్షమున వేఱువేఱుగా చెప్ప నేల? క్క, గ్గ ఇత్యాది వేఱువేఱుగా హల్లులలో చెప్పినారా? చెప్పవలయునా? మఱచినారా? వేఱువేఱుగానున్న స్వరములు కూడినప్పుడు నడుమ యడాగమాదికము రావలదా? అ + అ = 'అయ' కాదా? సంధిప్రకరణము ౨, ౩; సూత్రముల యుదాహరణంబులందుంబోలె— (హరి + అతఁడు=హరియతఁడు; మా + అమ్మ=మాయమ్మ)- ఇటనుం గావలదా? 'మేనయత్త' వలె అత్తవలదా? ఏల యత్తదు? "అఆఇఈ ఇత్యాది వర్ణసమామ్నాయోపదేశములో యడాగమాదికము రాలేదేమి?" అని యాక్షేపింతురు గావలయు. అచటకూడుట లేదు గావున రాలేదు. మఱి ౧౧వ సూత్రములో కంఠ్యవర్ణపరిగణనములో 'ఆ'ను పఠింపనేల? అకారము చాలదా? మఱియు, ఈప్రక్రియంబట్టి గోడ + ఉన్నది=గోడోన్నది, చెట్టు + ఉన్నది=చెట్టూన్నది, గోడ + అయినది = గోడాయినది, హరి + ఇతఁడు = హరీతఁడు అని యేర్పడవలదా? రెండుమూఁడు హ్రస్వములు గూడి దీర్ఘమగునఁటగదా. అట్లగుటలో ఆహ్రస్వములక్రమము ప్రయోజకమా, కాదా? అ + ఇ= ఏ కాదా? ఇ + అ=ఏ అగునా? కాదని సూత్రమునకు అర్థమెట్లు కలుగును? కూడికమాత్రమే ప్రయోజకము గాదు, క్రమముకూడ చేరవలసియున్నది. ఈధోరణిలో 'ఇ + అ' కూడ 'ఏ' అగును. "దీర్ఘాంతములగు సంస్కృతపదములు తత్సమంబున హ్రస్వాంతములగును." అని శబ్దప్రకరణములో ౧౯వ సూత్రము. దీనింబట్టి రామా,హరీ, గురూ, ఇత్యాదులు తత్సమమున రామ, రామి, రాము, రామ్ఱు, రామ్ఌ, హర, హరి, హరు, హర్ఱు, హర్ఌ, గుర, గురి, గురు, గుర్ఱు, గుర్ఌ ఇట్టి రూపములం దాల్చి ఇద్దఱు రాములు ఇత్యాద్యర్థములం బొరయును. ఇది భాషాభివృద్ధి గాదా! ఈసంజ్ఞాసూత్రము తోడ్పాటున రమా గౌరీ శబ్దములు రమ, రమి, రము, రమ్ఱు, రమ్ఌ అనియు, గౌర, గౌరి, గౌరు, గౌర్ఱు, గౌర్ఌ అనియు తత్సమంబున రూపంబులం దాల్చును "సంస్కృతశబ్దములు తొంటి ప్రత్యయములం గోల్పోయి, తెనుంగునం దమకు తగిన ప్రత్యయములం దాల్చి తత్సమములగును." అనుసూత్రము ఈప్రక్రియకు బాధకము గాదా యందురేని, దీర్ఘాచ్చును త్యజించుటయే తొంటిప్రత్యయమును విడుచుటయు, హ్రస్వమును దాల్చుటయే తెనుఁగునఁ దమకుం దగినప్రత్యయముం గొనుటయు నని వ్యాఖ్యానము. ఈసంజ్ఞాసూత్రముచేత, ఏవో రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి ఏదో దీర్ఘమగును అని అనుశాసించినందున, అనఁగా దీనికి ఇది హ్రస్వము, దీనికి ఇది దీర్ఘము అని ఏకాచ్చునకు హ్రస్వదీర్ఘతాభేదములు విధింపనందున, పైయసందర్భము కలిగినది. మఱియు నీ ౬వ సూత్రములో కూడిన మొత్తము తూనికయో, కొలతయో సరిపోవుటయే చెప్పఁబడినది గాని సంబంధాపేక్ష ఉక్తముగాదు. అందుల ప్రభావము

ఇంకనుం జూడుఁడు: "కాలము"=క్ + అ + అ + ల్ + అ + మ్ + ఉ అనియేని, క్ + అ + అ + అ + ల్ + అ + మ్ + ఉ అని యుండె, "కౌను"=క్ + అ + అ + ఉ + న్ + ఉ అనియేని, క్ + అ + అ + అ + ఉ + న్ + ఉ అని యుండె, రెండేసి తెలుంగుల వర్ణక్రమము వచింపవలయును. మఱియు ఈఫక్కిచే ఒ + ఒ=ఓ అని సేర్పలేదేమి? ఆంధ్రమున ఒకారము గలదుగదా? 'మేము చెప్పిన యో (ఓ)కారము సంస్కృతవర్ణము, సంస్కృతమున ఒకారము లేదు, కావున ఓకారమును ఒకారద్వయసంకలన జాతముగా చెప్పమైతిమి' అందురా? ఆపక్షమున సంస్కృతమున అ + ఉ=ఓ అనియు, దేశ్యమందు ఒకారద్వయసంకలనజాతముగాను చెప్పెదరా? అట్లయిన అజాదిసంజ్ఞలు కేవలాంధ్రవర్ణములకు చెల్లునా? ఇట్లే ఎకారతత్త్వముం గూర్చియు చర్చింపవలయు. మఱి యింత సర్వస్వములో ప్లుతి యెట్లు కలుగునో చెప్పలేదేమి? అది అసంబద్ధమా?

మఱియు నొకసందేహము. ఈఫక్కికవలన పెద్దదీర్ఘము, చిన్నదీర్ఘము అని దీర్ఘమునకు ద్వైవిధ్యముకలదా? ఒండె మూఁటి మొత్తపుదీర్ఘములోని హ్రస్వము చిన్నది; రెంటి మొత్తపుదీర్ఘములోని హ్రస్వము పెద్దది-అని హ్రస్వద్వైవిధ్యము కలదా? లేదేని గణితము సరిపడవలదా? మఱియు ఏ ఓ లు అనునవి అ + ఇ, అ + ఉ చేరి అయినవేని దీర్ఘములు గావలదా? ఇట్లు గణితము సరిపడుటకై అర్ధహ్రస్వకల్పన సేయవలయునా? ఇఁకను ఈ కల్పనలచేత ఛందస్సులో ఎన్ని వింతలు కావింపవలసివచ్చునో ఊహించుకొనుఁడు. గ్రంథవిస్తరభయముచే విరామము.

మఱియు ౫౧, ౬, సూత్రములను ఇట్లు మార్చి చమత్కారము సేయవచ్చును. ౫౧వ సూత్రముగా ముందు దీర్ఘములనే ఉపదేశించి, ౬వ సూత్రముగా అనంతరము "ఒక్కదీర్ఘము భిన్నమయి రెండుమూడు హ్రస్వములగును" అని సూత్రింపవచ్చును.

మఱి ప్లుతమునకు గణిత మెట్లు? వీరు దానిని విడిచిపెట్టినారు. పాణిన్యాదులు ఉచ్చారణ కాలపరిమాణముం బట్టి హ్రస్వదీర్ఘప్లుతసంజ్ఞల సేర్పరచినారు. "ఊకాలోఽజ్ఝ్రస్వదీర్ఘప్లుతః" అని అష్టాధ్యాయీసూత్రము. సర్వస్వమున కాలసంబంధముం జెప్పక వర్ణసంకలనప్రక్రియం బూనుకొన్నారు. ఇందువలన పెద్దలగ్రంథంబులందుంబోలె "దానికి ఇది దీర్ఘము, దీనికి అది హ్రస్వము" అను వ్యవహారము సరిపడకపోయినది. "సంబుద్ధియందు నామము తుదిహ్రస్వమునకు దీర్ఘమగును." "నామంబుల తుదిదీర్ఘమునకు హ్రస్వము వచ్చును." ఇత్యాది వ్యవహారము కుదురదు. అందువలన రమాశబ్దమునకు హ్రస్వము వచ్చిన రమి, రము, రమృ కావచ్చును. మఱి ప్లుతము కథ యేమి?

"ఆ. ఏకమాత్ర హ్రస్వ మినుమడింపఁగ దీర్ఘ
మయ్యె మూఁడుమాత్ర లైనఁ బ్లుతము."

అని అప్పకవి యానతి సర్వస్వమతమునకు బెడిసియున్నది. 'మూఁడుమాత్రల దీర్ఘమఁట!' మూఁడు మాత్రల సంకలనమయిన కతంబున ఐ ఔ లు ప్లుతములు గావలయును.

౨. "ఒంటిబిందువు పూర్ణానుస్వారము; జంట బిందువులు విసర్గము." అని సూత్రము. ౧౦౮-ఇందలి సున్న పూర్ణానుస్వారమా? 108-ఇందలి యింగ్లీషు సున్నయుం బూర్ణానుస్వారమే యగునా? ౧౦౦౮-ఇందలి రెండు సున్నలు విసర్గమా? ఇట సున్నప్రక్కన సున్నయా? సున్నక్రింద సున్నయా? అసమగ్రలక్షణము అసమర్థము. ఇట "జంటబిందువులు" అనుచో బహువచన మేల? 'ఒంటిబిందువులు పూర్ణానుస్వారములు; జంటబిందువులు విసర్గలు' అనియుం జెప్పనొప్పునా? జంట యనఁగా రెండు. అటుపైని బిందువులు అని బహువచనమును ఘటించిన బిందువులు ౪ గాని, అంతకన్న నెక్కుడుగాని కావలయును. ఇందువలన 'రామః' అనుటకు "రామః:" అనియేని, "రామః : :" అని ఇత్యాది రూపమున నేని వ్రాయవలయుంగదా. సమామ్నాతములైన యనుస్వారవిసర్గములకు వ్రాఁతలో ఒంటి బిందువును, ఒకదానిక్రింద నొకటిగా రెండు బిందువులను చిహ్నములుగా లోకులు కావించికొనిరి. వీరు అగీఁతలను చూచి వానికే ఈపేరులను కావించికొన్నారు. వ్రాయు విధ

మును లక్షణముగాఁ జెప్పుట మందము. ఈవిపరీతమార్గమున కుందోడుగా ౧౧వ సూత్రమునం బేర్కొన్న జిహ్వామూలీయోపధ్మానీయములకు అర్ధవిసర్గసదృశ చిహ్నములను జూపక విసర్గ చిహ్నములనే చూపినారు. నిందు విసర్గకును, అర్ధవిసర్గకును భేదము లేదా! అచ్చు (ముద్రణము) లోను, వ్రాఁతలోను ఆలస్యముచేత అర్ధములను చూపకున్నను శాస్త్రములోను ఆలస్యమా? ప్రాచీనులు ఈ రెండు సంజ్ఞలను ఉపదేశించిరి గాని ఆంధ్రమున బాలవ్యాకరణకారుఁడు సయితము వీనిని చెప్పలేదు. వీరి కివి యేల వలసి వచ్చినవి?

౭వ సూత్రముపై యభ్యాసము:— 'హ్రస్వమన నేమి? అవి యెవ్వి?' అని ప్రశ్నద్వయము కలదు. అవి యను సర్వనామము హ్రస్వమునకు పరామర్శకముగా నున్నది. 'అది యెద్ది?' అని యేకవచనముగా నుండవలదా? లేదా, 'హ్రస్వములన నేవి?' అని ప్రథమ ప్రశ్నమును బహువచనముతోనే వ్రాసికోరాదా? మరల, "వానిలో నచ్చు లెన్ని? హల్లు లెన్ని? ఈరెంటికి భేదమేమి?" ఇవి రెండా? అచ్చులును, హల్లులును గలసి ఏఁబదిగదా? ఏఁబదింటిని "ఈరెంటికి" అని పరామర్శించుట ఎట్లు సాధువు? 'అచ్చులకును, హల్లులకును భేదమేమి?' అని వాక్యము రచించుకొనవలయును.

౮. 'అచ్చులు కానివర్ణములు హల్లులు' అని అచ్చులతత్త్వముం జెప్పుట. ఈవిధమున 'హల్లులు కాని వర్ణములు అచ్చులు' అని హల్లులను నిర్వచింపవచ్చును. ఇప్పటికి వీరు వర్ణములనన్నింటిని చెప్పలేదు. అచ్చులు కానివర్ణము లేవో ఎట్లు తెలియును? అది తెలియక హల్లు లివి యని యెఱుంగు టెట్లు? "అచ్చులు కానివర్ణములు హల్లులు. ఇవి అచ్చులతోడ్పాటున (తోట్పాటున అని వారిపాఠము) నుచ్చరింపఁబడునవి." అని నిండుసూత్రము. అట్లేని— కకారమును క కా కి కీ అని అ ఆ ఇ ఈ ల సంగతిచే నుచ్చరింపఁగలిగితిమి. అట్లే బిందు విసర్గలతోడ్పాటున ఉచ్చరింపఁగలమా? కం, కః అను వీనిని ఎట్లు ఉచ్చరించుట? అటయిన అనుస్వార విసర్జనీయములు అచ్చులుకావా? 'అన్నియచ్చుల తోడ్పాటున' అని చెప్పితిమా?' అని యడుగుదురు గావలయు. అటయిన ఏవి తోడ్పడవో చెప్పవలదా? మఱి తోడ్పడు నన్నమాట ఏమి కాను?

ఈసర్వస్వమంను (అర్ధబిందువు) ౧౪వ సూత్రములో నుపదేశింపఁబడినది. నిలువుగా తఱిగినను అర్ధమే, అడ్డుగా తఱిగినను అర్ధమే. ఎట్లుతఱుగవలయునో చెప్పకుండఁగా వర్ణస్వరూపము ఎట్లు నిశ్చయపడును? వ్రాఁతలోని కొలఁదింబట్టి అరసున్న యను పేరు ఊహించుకొవలసియున్న దేగాని, అట్లయినను అది ఆచార్యోపదిష్టము గాదు. మఱి దానియుచ్చారణ యెట్లు? రూపసాదృశ్యముచేత నిరూపించుకొవలయునా? అట్టి సాదృశ్యము ర ఱ లకును, ల ళ లకును గలదా? బిందు వనఁగా బొట్టు. సంస్కృతములో దేవనాగరలిపిలో అనుస్వారమును బొట్టుచేతఁ దెలుపుదురు గాని తెలుఁగులో అట్లు గాదు. తెలుఁగులో కఠీయమువంటి గీఱచేత (వలయముచేత) తెలుపుదురు. అరసున్నను అర్ధకటకమువలె వ్రాయుదురు. ఇందువలన దాని యుచ్చారణ యెట్లు తెలియును?

ఈసూత్రములో "తోట్పాటుచే" అని ప్రయోగ మున్నది. తెనుఁగులో అట్టిశబ్దము లేదు. "తోడ్పాటు" అనిన తెలుఁగగును.

౯. 'కకారముతోఁగూడిన ౫వర్ణములు కవర్గము' అని సూత్రము. "కందు", "క్రీడ"— ఈరెండును కవర్గములా? ఈరెంటియందును అయిదేసివర్ణము లున్నవి. "పెద్ద లుపదేశించిన వర్ణసమామ్నాయములో" అని భావమా? 'మెఘడు' తెలియని పెద్దల వర్ణసమామ్నాయమే శరణమైనది! ఈగ్రంథములో వర్ణసమామ్నాయమును ఎటనుం జెప్పలేదు. ఇది ౯వ సూత్రము. ౧౧వ సూత్రమున వర్ణములను కంఠ్యాదిక్రమమున ౯, ౯, ౯, ౯, ౮, ౧, ౧, ౫, ౩, ౩, ౧ అక్షరముల రాసులుగా పఠించినారు. ఏకవాక్యముగా నియతక్రమమున లేవు. అట్లయినను ఆ ౧౧వ సూత్రముం జదివినపిమ్మటఁ గదా పైఁ జెప్పిన వర్గాక్షరములం గనుంగొనుట? ఇట్టి కష్టములు పూర్వులు పెట్టలేదు. ఆ ౧౧వ సూత్రమువలననేని వర్గాక్షరము లివి యని స్పష్టపడునా? అందు ఆరాసులలో

The Bengal Insurance & Real Property Ltd.

CULCUTTA.

ది బెంగాల్ ఇన్స్యూరెన్సు అండు రియల్ ప్రోపర్టీ కంపెని,

నెం. 8, డల్హౌసీస్క్వేర్, కలకత్తా.

ఢిల్లీ ఎసంబ్లీసభలో కాంగ్రెసుపక్ష ప్రధాననాయకుడు శ్రీయుత సత్యేంద్రచంద్రమిత్ర, యం. ఏ. బి. యల్., యం. యల్. ఏ. గారును, వారి శక్తిసామర్థ్యములు గల, శ్రీయుత మనోరంజనగుప్త, బి. ఏ., (అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులు) మొదలుగాగల వారి త్యాగము, న్యాయబుద్ధి, నిర్దుష్టజీవితము గలవారిచే నిర్వహింపఁబడుచున్నది.

సంపూర్ణముగా భారతీయుల పెట్టుబడిచేత నిర్వహింపబడుచున్న భీమాకంపెనీలో భీమాచేయించుకొని, అకాలమృత్యువు, అపాయము, వార్ధిక్యమునుండి మీప్రియమైన దారాపుత్రాదులకు, జీవితాధారము కలుగజేయుడు.

ముఖ్యగమనిక:—శాశ్వత అసమర్థత; రెట్టింపుసొమ్ము తక్కువ ప్రిమియమునకే యిచ్చుట; పూర్తి యగు హామీ కలదు. పాలసీలకు సకాలమునకే, ఎట్టి కష్టము లేకుండనే సొమ్ము యివ్వబడును.

చెన్నపురి రాజధానిలో, ముఖ్యపట్టణములలోను, తదితరప్రదేశములందును, అనుభవము, శక్తి, సామర్థ్యము, పలుకుబడిగలవారు ఏజెన్సీకొఱకు యీ దిగువ విలాసమునకు వ్రాయుడు:—

శ్రీయుత, దుగ్గ వేంకటాద్రి, మైలాపూరు, చెన్నపురి.

,, టి. జయరాము మొదలియారు, 2, సుందరం పిళ్లె వీధి, పరుశువాకం.

,, యన్. సి. షా అండు కంపెనీ, 28, బీచ్ మొదటివీధి, చెన్నపురి.

,, కోపల్లె కృష్ణారావు, కొత్తపేట, బెజవాడ.

,, ద్రోణంరాజు చిన్నకామేశ్వరరావు, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.

,, వల్లూరి గోపాలరావు, సూర్యారావుపేట, కాకినాడ.

,, హెచ్. యన్. బోసు, యూనియన్ మోటారువర్క్సు, విశాఖపట్టణము.

నుండి ఃయిదేసి వర్ణములను ఏలుకోవలయును. అవి యేయైదు? ఆయేనింటిలో ఈ కాదులు ఎన్నవవి? మఱియు ఇవి అచ్చులా? హల్లులా? మిశ్రమా? ౯వ సూత్రము "కకారముతోఁగూడిన ౫ వర్ణములు కవర్గము" అని వర్గనామోపదేశము. ఏరాశిలోనేని కాదులు ఒకవాఱుగాక హెచ్చుగానున్నచో అందు ఏవర్ణమును ఈవర్గనిర్ణయమునకై ఆన్యక్షరముగాఁ గొనవలయును? ఉ ఊ ప ఫ బ భ మ 'ఃప' ఈరాశిలో 'ఃప' అని యొకటేవర్ణమా? ఇట పాఠము చెప్పనొజ్జకు "హింటు" కావలయును హింటులేదేని రెండవప్రకారము మొదలు గ్రహింపఁడా? ఆవలి యక్షరములు ఆపంక్తిలో లేవేని పంక్తి మొదటికిరాఁడా? వరుస ఏలయని యేవర్ణములనైనను గ్రహింపఁడా? లేక ఆవలి పంక్తిలోని వర్ణములం గైకోఁడా? మఱి యీవర్గాక్షరములు అన్నియు హల్లులా, అచ్చులు గూడనా? ఆసందేహము పెట్టనేల? ౫ వర్ణములనుటకు బదులు ౫ హల్లులు అనరాదా?

ఈసూత్రము కడపటిభాగము— "ళ-ఇది లకారమునకు రూపాంతరము." అని యున్నది. ఇది కడునద్భుతము. ఇందువలన "కొళకుళళోపళ కళువపువ్వుళు వికసిళ్లును; తళ్లుళు పిళ్లళకు పాళిత్తురు." ఇత్యాది పిశాచోచ్చాటనమంత్రములు తండోపతండ మగును.

'వర్గములయిదునుం గూడి స్పర్శము లనఁబడును.' 'కూడి'అననేమి? ఏతత్సంయోగములకే ఈ నామమా? వీనికన్నిటికిని ఒకటే సంయోగమా? ప్రత్యేకము వీనికి స్పర్శసంజ్ఞ లేదా?

౧౦. "౫ వర్గముల మొదటియక్షరములు పరుషములు." అని సూత్రము. ఇప్పటికి అవర్గాక్షరము లేవో చూపలేదు. వర్గములు అయిదే అని యిప్పటికి రూఢి కాలేదు. మొదటి యనుటచే మెథడ్డు తెలియని పూర్వ వ్యాకర్తల వ్యాకరణమును ప్రక్కను బెట్టుకొని దీనిని చదువవలయును. ఈ సూత్రములయర్థమును ఎక్కడికక్కడ అందులో చూచుకొనవలయును.

ఇట "ఒజ్జకొఱకు సూచనలు" అనునర్థముగా ఇంగ్లీషువాక్య మొకటి కలదు—"Hints to the Teacher." దానిని తెనుఁగులోనే వ్రాయరాదా? ఈ వ్యాకరణమును బాలురకు నేర్పువాఁడు ఆపాటియేని తెలుఁగు తెలియనివాఁడుగా నుండవలయునా? వాఁడేమి పచ్చిదొరయా? ఒండె ఓట్టకప్పల్ దొరయా? ఈ హెచ్చరికలు ఈయన చెప్పక యుపాధ్యాయునికి తెలియవా? తాను పండితుఁడైన నగుఁగాక, దీనిం బాఠము చెప్పనుపాధ్యాయులయందు ఇంత ప్రజ్ఞాదారిద్ర్యమును భావించుట న్యాయ్యము గాదు. విద్యార్థుల పూర్వపుణ్యపరిపాకవశంబున ఇందలి యసంఖ్యయదోషములను దిద్ది పాఠము చెప్పువాఁడే దీనియుపాధ్యాయుఁడు గానేర్చును గాని, ఒకపాటి పండితుఁడు దీనిం జెప్పలేఁడు.

మఱి యీసూచనలలోని విషయములు ఉపాధ్యాయునికే గాని విద్యార్థికి సాక్షాత్తుగా పనికిరావా? పోనీ, ఎవనికైనను పనికి వచ్చునా? చూతము.—

"స్పర్శములన్న ముట్టివచ్చుటచే ఈ పేరుగలిగెను." ఈవాక్యమున రచన ఎంత యథాన్నముగ నున్నదో పరికింపుఁడు. "స్పర్శములకు" అని కుషష్ఠిగా మార్చిన ఇది వాక్య మగును.

"అంతస్థములు"— "నోటినడుమ నిలిచి పలుకఁబడునవి." అని యాచార్యవాక్యము. పలుకఁబడుటకు ముందే నిలిచినవా? నిలుచుట వేఱు, పలుకఁబడుట వేఱునా? నిలిచిన యనంతరము పలుకఁబడుట యన నర్థము గలదా? మఱి 'నడుము' అనుటకు "అంత" శబ్దమును, నిలుచుటకు "స్థా" ధాతువును ఈపదమందు వీరు ముద్రించిన వర్ణక్రమముప్రకారము కలవు. చీమతలకాయ యంతయేని పోనీకుండ వివరించినారు సరియే,—కాని "అంత" మనఁగా నడుమా? తుది గాదా? నడుమునకు వాచకము అంతఃశబ్దము గాని అంతశబ్దము గాదు. సంధివశమున విసర్గలోపపక్షము నవలంబించుటకన్న "అంతఃస్థ" అనియే వచించిన, స్పష్టముగాను, అదుష్టముగాను, విద్యార్థితారకముగాను ఉండును. "స్పర్శోష్మణో రన్తర్మధ్యే తిష్ఠన్తీతి తదర్థః" అని శబ్దేందుశేఖరము. "అన్తర్మధ్యే" అని యున్నది గాని "అన్తేమధ్యే" అని లేదు. "లౌకికవ్యవహారేష్వపి శసాదీనాం వర్ణానాంచ మధ్యస్థితత్వేనచాన్తః

స్థాశబ్దవాచ్యతా" అని శబ్దార్థరత్నము. "నోటినడుమ" ననుట వీనికేకాదు, ఇంకనెన్నిటికో అన్వయించును; దీని తర్వాతిసూత్రమును చూడుఁడు: "నడుము ననుట" యేని దీనికిమాత్రమే అన్వయించునా? అది వేనికి అన్వయించి నను మానినను వీనికి మాత్ర మన్వయింపదు. అదే వింత. వీనికి అనఁగా యరలవలకు, తాలుమూర్ధదంతోష్ఠములు ఉత్పత్తిస్థానములు. ఇందొకటియు మధ్యము గాదు. వీరు విసర్జనీయసంజ్ఞను వివరింపక, విసర్జనీయమే గదా యని గావలయు, విసర్జించినారు.

"ఊష్మములు"—"బెట్టగాఁ బలుకఁబడునవఁట– బెట్ట యేమి? "ఊష్మా ఇతి ఊష్మవాయుః, తత్ప్రధానా ఇత్యర్థః. ఏవం 'సోష్మణ ఇత్యస్య వాయునాసహ వర్తన్తే ఇత్యర్థ' ఇతి ప్రాతిశాఖ్యభాష్యే స్పష్టమ్." అని శబ్దేందుశేఖరము. [ఊష్మమనఁగా వాయువు; అది ప్రధానముగాఁగలవి ఊష్మములు. ఇట్లు 'సోష్మములు అనుదానికి వాయువుతోఁ గూడియుండునవి అని యర్థము' అని ప్రాతిశాఖ్యభాష్యమందు స్పష్టము." అని శబ్దేందుశేఖరము.]

"పరుషములు—పట్టుదలగాఁ బలుకఁబడునవి." అని సర్వస్వము. పట్టుదల యేమి?

"సరళములు—విసరుగాఁ బలుకునవి." విస రేమి? విసరుగాఁ బలికిన బాలుని ఒజ్జగారు దండింపరా?

"సంజ్ఞాప్రకరణము—ఈగ్రంథమందు వచ్చుగుర్తులను దెలుపుసూత్రముల సమూహము." అని యున్నది. చిన్నయసూరి లోనగు పూర్వవ్యాకర్తలు తమ యా యాయిగ్రంథములలో అనంతరము వ్యవహృతము లేవో ఆ సంజ్ఞలనుమాత్రమే ప్రాయికముగా సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమందు చెప్పినారు. వీరు అప్రసక్తములను అనఁగా సర్వస్వములో నెటను పిమ్మట రానిసంజ్ఞలను వృథాగా వింత వింత వివరణములతో నుపన్యసించినారు. అందులకు ఈ యూష్మాంతస్థా సంజ్ఞలు నిదర్శనములు. ఇట్టివే ౧౧వ సూత్రమునం జెప్పిన జిహ్వామూలీయంబును, చెప్పని యుపధ్మానీయంబును. బాలవ్యాకరణకర్త దానిని ఉపదేశింప లేదు.

౧౧–వ సూత్రము తుదిని "సంస్కృతమునుండి మార్పును జెంది మగధ మొదలగు దేశములయందు వాడఁబడు భాష ప్రాకృతము." అని వీరివాక్యము. ఈసూత్రము చదువునిసుఁగు మగధదేశమును, ప్రాచీనాధునిక మగధభాషలను ఎఱుంగునా? ఆమగధభాష (రెండో, ఒకటియో) సంస్కృతమునుండి వచ్చినట్లు తెలిసికొనుటకు సంస్కృతమును సమగ్రకల్పముగా నేని యెఱుంగవలదా? మఱియు సంస్కృతము తెలిసినమాత్రమున దానికిని, మాగధ్యాదులకునుం గల ప్రకృతి వికృతి సంబంధము ఆ నిసుఁగునకుం దెలియునా? పైఁగా ఆనిసుఁగునకు ఈవ్యాకర్త శబ్దములను నేర్పువిధము వింతగా నున్నది. "'మగధ' మొదలగు దేశములయందు." అని వీరిప్రయోగము. దేశమునకు 'మగధము' అని పేరా, 'మగధ' అని పేరా? ఇట్లే 'అంగ'యందు, 'వంగ'యందు, 'బంగాళ'యందు అని వ్యవహరింపనగునా? ఇది హూణమర్యాదయేని 'మ్యగడ' (Magada) అని కదా యుండవలయును?

మఱియొక విశేషము — సంస్కృతము మాఱి మాగధ్యాది ప్రాకృతమయినదఁట. "ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభోః సృష్టిః!" ఈక్రింది పంక్తులం దిలకింపుఁడు—

"ప్రాకృత సంస్కృత మాగధ
పిశాచభాషాః శౌరసేనీచ,
షష్ఠోఽత్ర భూరిభేదో
దేశవిశేషా దపభ్రంశః" రుద్రటుఁడు.

"సకలజగజ్జన్తూనాం వ్యాకరణాదిభి రనాహితసంస్కారః సహజో వచనవ్యాపారః ప్రకృతిః; తత్రభవం సైవవా ప్రాకృతమ్. 'అరిసవ అణే సిద్ధమ్ దేవాణం అద్ధమాగహావాణీ' ఇత్యాది వచనాత్ ప్రాక్ పూర్వం కృతం ప్రాకృతమ్ బాలమహిళాదిసుబోధం సకలభాషానిబన్ధనభూతం వచన ముచ్యతే, మేఘనిర్ముక్తజలమివ ఏకస్వరూపమ్. తదేవచ దేశవిశేషాత్ సంస్కారకరణాచ్చ సమాసాదితవిశేషం సత్ సంస్కృతా దుత్తరవిభేదానాప్నోతి. పాణిన్యాది వ్యాకరణోదిత శబ్దలక్షణేన సంస్కరణాత్ సంస్కృతముచ్యతే–తథాచ ప్రాకృత భాషైవ కించి ద్విశేషలక్షణా న్మాగధికాభణ్యతే......తథా

ప్రాకృతమేవ కిఞ్చిద్విశేషా త్పైశాచికమ్.....శౌరసేన్యపి ప్రాకృత భాషైవ.....తథాహి ప్రాకృతమేవాపభ్రంశః స ఏవాన్యై రుపనాగరాభీరగ్రామ్యత్వ భేదేన త్రిధోక్తః తన్నిరాసార్థ ముక్తం భూరిభేద ఇతి. కుతః? దేశవిశేషాత్ కారణాత్. తస్య లక్షణం లోకాదేవ సమ్యగవసేయమ్." ఇట్లు ప్రాకృతమే మార్పు చెంది సంస్కృత మాయెనని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. వీరు తద్విరుద్ధార్థముగాఁ జెప్పుట సహజమే.

అక్షరముల యుత్పత్తిస్థానములను జెప్పుటలో వీరు ఇ ఈ చ ఛ జ ఝ ఞ య శ లకు ఉత్పత్తిస్థానముగా తాలువును జెప్పి, అంతటితో తనియక—"తాలువు అనఁగా చెంప"యని అర్థము వ్రాసినారు. తాలు వనఁగా బుగ్గయొక్క లోపలివైపు, చెంప యనఁగా వెలుపలివైపు. వెలుపలివైపున అక్షరము లుచ్చరించుట అసాధ్యము. అదియే సాధ్యమేని, ఆహా, ఏమి పుణ్యము! నోరు తెఱవకయే మాటలాడవచ్చును.

'ఓష్ఠము (పెదవులు)' అని యనుగ్రహించినారు. ఈ యేకవచనమునకే ఆబహువచన మర్థమా? దంతోష్ఠమన్నచో 'పెదవి' అని యేల అనఁగూడదు?

'ఏ ఐ...కంఠము, చెంప' అని. మరల చెంపలో వర్ణోత్పత్తి.

'ఁక జిహ్వామూలీయము'. ఇంతదాఁక ఉత్పత్తిస్థానములను చెప్పుచువచ్చి, ఇట ఉత్పన్న వర్ణసంజ్ఞనే స్థానమునకు బదులుగాఁ జెప్పినారు. భవార్థమును తెలుపరైరి. జిహ్వామూలీయమే జిహ్వామూలమని స్వార్థమును భావించినారా? ఈ బెడదలో విద్యార్థులగతి యేమి? "హింట్లు" గొనువాఁడు చెప్పఁగలఁడా?

౧౨. 'ప్రాకృతభాషకు వర్ణములు ౪౧.' ఏవి అవి? ఏల గోపనము? 'అచ్చులు ౧౦.' ఏవి అవి? 'సంస్కృతమునందలి ఋ ౠ ఌ ౡ ఐ ఔలు మాత్ర మిందుఁ గలుగవు.' అనువ్రాఁతచే కడమ పదియచ్చులను ఊహించుకొనవలసినదా? అట్లు చేయుటకైనను సంస్కృతాచ్చులన్నియు ఒక్కచోటం గలవా? అంతటను పూర్వవ్యాకర్తల సూత్రములను ఈసూత్రములకు టీకగా నుంచుకోవలయును.

౧౩-వ సూత్రముపై యభ్యాసములో—'కంఠ్యము లెవ్వి?' 'ఓష్ఠ్యము లెవ్వి?' 'కంఠోష్ఠ్యము లెవ్వి?' అను నిట్టివి-భవార్థకములు-ఉత్పత్తిస్థానాక్షేపకములయిన ప్రశ్నములు కలవు. వీరు ఈకంఠ్యాది భవార్థకసంజ్ఞలను ఎక్కడను చెప్పలేదు. వివరింపనులేదు. ఇవి బాలుర కెట్లు తెలియును? వింతలో వింత—"ఁక ఁప'_వీని పేరేమి?" అని ప్రశ్న కలదు. ఁక కు పేరయిన జిహ్వామూలీయశబ్దమును తదుత్పత్తిస్థానము పేరుగానైనను జెప్పినారుగాని, ఁపకు అట్టిపేరయినను వీరు చెప్పలేదు. ఏల గొడవయనియే మానినారా? వేఱుకారణమున మానినారా? ఉపధ్మానీయమని బాలుఁడు ఉత్తరము చెప్పవలయును. వానికి ఈయనుపదిష్ట మెట్లు తెలియును? వానియొజ్జకైనం దెలియునా? హింట్లులేక అతని కెట్లు తెలియును? 'నాసికయందుఁ బుట్టిన వెవ్వి?'—దీనిచిత్ర మూహింపుఁడు 'పుట్టినవర్ణములు' అనరాదా? ముదిరిన బాలుఁడు 'వెంట్రుకలు' అని చెప్పిన, వానిని దండించి యొక్కించుట న్యాయ్యమా?

౧౪. 'సంస్కృతప్రాకృతములవలనంబుట్టిన యీ తెనుంగుభాష వికృతిభాష యనంబడును' అని సూత్రము. ఇట 'పుట్టిన' అని భవార్థకధాతు ప్రయోగము చేయుటవలన తద్భవములు మాత్రమే ఉద్దిష్టములుగాఁ గనఁబడుచున్నవి. మఱి ప్రాకృతసమములు వికృతిలో చేరినవి కావా? అయినచో 'పుట్టిన' అనుట యెట్లు? ౧౫,౧౬, సూత్రములందు వక్ష్యమాణములగు నక్షరములు తద్భవమునకు మాత్రమా? అగునేని 'తెనుఁగునకు' అని వానిని చెప్పుట యెట్లు? మఱియు, ఆభాషాభాగమును చెప్పుటకు 'తద్భవము' అను పేరు చాలదా? 'వికృతి' యని యీ సంజ్ఞను కల్పింపనేల? [చూడుము ౨౩-అభ్యాసము] మఱియు ఆపక్షమందు దేశ్యమునకు వేఱుగా అక్షరపరిగణనము చేయలేదేమి? 'తద్భవ' మాత్రమును 'వికృతిభాష' (౧౪ సూ.)—'ఈతెనుంగు భాష' (౧౫ సూ.)—'ఈభాష' (౧౬ సూ.) అని ఇన్నివిధములు నిర్దేశించుటకన్న 'తద్భవము' అన్న నెంత సులువుగా నుండును! మఱి "కలిసియున్నవి" (౧౫సూ.) అనుటచే ఎటనుండియో వచ్చినట్లు తోఁచుచున్నది.

ఎటనుండి వచ్చినవి? వృథాకాంక్షలు చేయుపనేయనా? 'ఉన్నవి' అన్న నిర్బాధము. అట్లే అనంతర సూత్రమున 'చేరియున్నవి' అను పదము 'ఎటనుండి వచ్చి చేరినవి?' అను నాకాంక్షం గలిగించుచున్నది.

మఱియు ౭-వ సూత్రములో సంస్కృత వర్ణోపదేశములో బిందువునకు అనుస్వారసంజ్ఞ యనుగ్రహింపఁబడినది. ఇందును ౬-వ సూత్రమునందుంబోలె 'రెండు అనుస్వారములుకూడి ఒకవిసర్గ. ఒక యనుస్వారము అర్ధవిసర్గ. అర్ధబిందు వనఁగా పాతికవిసర్గ. నాల్గు అరసున్నలు ఒకవిసర్గ.' అని లెక్క యేమయినం గలదా? మఱియొక ప్రశ్న — ఈ ౧౪-వసూత్రములో వికృతిభాషకు ఁ [అరసున్న], ఱ [శకటరేఫము], ఎ, ఒ, అను వర్ణములు ఎక్కువగాఁ జెప్పఁబడినవి. అందలి యరసున్నకును ఉత్పత్తిస్థానము నాసికయే యగునా? అది యెట్లు? సంస్కృతవర్ణములకే గదా ఉత్పత్తిస్థానములు చెప్పఁబడినవి! (మా. ౧౧ సూ.) ఆస్థానములు సంస్కృతవర్ణములు కాని వీని కెట్లు సరిపడును? మఱి వీనికి ప్రత్యేకముగా ఉత్పత్తిస్థానములను చెప్పలేదేమి? ఁ [అరసున్న] నిండుసున్న కాదే. నిండుసున్నకు చెప్పిన యుత్పత్తిస్థానము అరసున్న కెట్లు ఒప్పును? రూపసామ్యముం బట్టియు, నామసామ్యముం బట్టియు సగముసున్నకు సగము ముక్కు ఉత్పత్తిస్థానమని లెక్క వైచికొందమా? అట్లే, ఎ ఒ అనునవి-అర య (అ) కారము + అర యి (ఇ) కారము [అరయనఁగా అర్ధమాత్ర], అట్లే అర య(అ)కారము + అర యు (ఉ) కారమును కూడి నిష్పన్నము లయినవని లెక్కయా? శకటరేఫమునకును మూర్ధమే ఉత్పత్తిస్థానమా? ఇది సంస్కృతవర్ణమైన రేఫము గాదుకదా, దానికి చెప్పినది దీని కెట్లు చెల్లును?

౧౬. చ̄ జ̄ లు మున్ను తాలవ్యములలో నుపదిష్టములుగావే. మఱి అవి తాలవ్యములెట్లు? వీని కన్నిటికిని గతియేమి? మఱి వీనికి అజ్ఝల్సంజ్ఞ లెట్లు? ప్రత్యాహారములో ఇవి కలవా? ఈ విషయములో తూష్ణీంభావముద్రయే మేథడ్డా? వర్ణములలో చ̄ జ̄ లు చేరినవా? వాని అంతఃస్థాసంజ్ఞ గలదా? చ̄ జ̄ లు చాది పంచకము లోపల లేవే? ఇవి చేరిన ఏడగునే? ఆయిదేసి అని గదా ఆట నిర్వాహము! ఇంత దూర మాలోచించి చిన్నయసూరి 'దంత్యతాలవ్యంబులయిన చజలు సవర్ణంబులు' అని సూత్రించినాఁడు. అది మెథడ్డు తెలియమిఁగా భావించి సర్వస్వకారుఁడు "గప్చుప్". అతఁడు (చిన్నయసూరి) తాను ప్రత్యేకము తెనుఁగు వర్ణసమామ్నాయములో పఠింపలేదు. 'యరలవ' అని మాత్రమే పఠించినాఁడు. కావున అతని వ్యాకరణములో పై ప్రశ్నలకు అవకాశము లేక పోయినది.

౧౭. 'తత్సమశాఖయందునుండేరి యాంధ్రంబునం గలియుచున్నవి'- ఇందులకు ఉదాహరణము వలదా? అద్భుతమయిన శాఖాశబ్దము దొరకిన సంతోషమే చాలునా? ౧౭-వ సూత్రము తర్వాతి యభ్యాసము:— ఇందలి ప్రశ్నలలో— 'సంస్కృతమున నుండియుఁ దెనుంగునకు రాని వర్ణము లెన్ని? ఇవి తెనుంగున నెట్లు చేరుచున్నవి?'— ఇందు, 'దానివర్ణములు ఎట్లు చేరును?' అని ప్రశ్న. దీనికి అర్థమేమి? చేరుచునే యున్నవా అన నేల? వర్ణములు ఒక భాషనుండి మఱియొక భాషకు పయనములు నేయుచుండునా? భాష నుండి భాషకు పోవుట యనఁగా నర్థమేమి?

౧౮. 'విడచి':— దీని వంటిదే సమాస ప్రకరణములో ౧౧-వ సూత్రములోని 'నిలచు'. ఆపాటి యీపాటి పండితులయిన, 'విడిచి' 'నిలుచు' అందురు. రస్తామరమ్మతు భాగవతకవులు 'విడచి', 'నిలచు' అని వ్రాయుదురు. వీరు దానిని మెచ్చి సర్వస్వము 47-పుటలో, 15, 16 వ పంక్తులలో 'విడచిన'చో అని మరలను ప్రయోగించియున్నారు.

౧౯ వ సూత్రములో తత్సమము లెట్లు నిష్పన్నములగునో చెప్పఁబడి యున్నది. 'సంస్కృతపదములు తమ భాషయందుఁ దమకుఁగల ప్రత్యయములను విడ(డి)చి తెనుంగునఁ దమకుఁ దగిన ప్రత్యయములను బొంది తెనుంగున వాడంబడుచో నవి తత్సమము లనంబడును.' —ఇదియొక గంధర్వకోలాహలము (గందరగోళము) గానున్నది. 'సంస్కృతప్రాతిపదికమే ఇందు ప్రాతి

పదికమై ఆంధ్రవిభక్తులం జెంది తత్సమము.కును.' అన్న ఆంధ్రవాక్యము సొంపారును. ఇందులకు 'లక్ష్మీః-లక్ష్మి'అని యుదాహరణము. 'ప్రత్యయములను విడిచి' - అన్నారు గదా. ప్రత్యయ మన నేమో ఇప్పటికి ఈపాత్రమునం జెప్పలేదు. ఏప్రత్యయములను? సుప్పులను,తిఙ్లను గావలయును. ఏలయన- 'సుప్తిఙన్తంపదమ్.' కృత్తద్ధితములను సైతమా? ఈతత్త్వము తెలియక ప్రత్యయములను విడుచుటయెట్లు? ఇట్లు అబోధముగా గ్రంథము రచించి, "ఇతరులకు మొఖద్దు తెలియదు. తమకే తెలియును." అని యేమి ఆడంబరము చేసినారారా! విసర్గ సుప్పునకు వచ్చినది. విసర్గలోపమే సంస్కృతవిభక్తి లోపించుట. అందువలన 'లక్ష్మి' అని యేర్పడినది. మఱి ఏప్రత్యయము వచ్చి 'లక్ష్మి' అను రూపము వచ్చినది? ఈకారమునకు బదులుగా ఇకారము వచ్చినది. ఈకారము తనభాషయందు తనకుంగలిగి తాను విడిచిన ప్రత్యయమా? ఇకారము తెనుంగున తనకుం దగిన ప్రత్యయముగా వచ్చినదా? మఱి, 'హరి' అన్నచోట ఏప్రత్యయము వచ్చినది? అని ప్రశ్న. అందులకు దానినే "తనకు తగిన-" అని తెలిపితి మందురా? అతగ వెట్లు ఏర్పడును? 'తనకు విహితమయిన' అనవలయును. హరి శబ్దమునకు ఏమి విహితము? అది యెప్పుడు తెలియును? ఇంతకన్న సులువైన ప్రక్రియ కుదురదా? మఱియు, ఇందు సంస్కృత పదములను మాత్రమే తత్సమములుగా వీరు చెప్పినారు. ప్రాకృతసమములనుంగూడ పూర్వులు చెప్పినారు ఏమి చెప్పినను భేదము లేదా? అగ్గి, ఓలి, జడ, జముఁడు, సిరి- ఇవి ప్రాకృతసమములు. అగ్గీ, ఓలీ, జడా, జమో, సిరీ-అని ప్రాకృతమున ప్రథమైకవచ నాంతములు. ఈభాషాభాగము ఈసర్వస్వములో నష్టమైనది. "సంస్కృతపదములు తమ భాషలో తమకుంగల ప్రత్యయములను విడిచి" అను కొండవీటి సీమ చేంతాటిని చుట్టచుట్టిన "సంస్కృత ప్రాతిపదికములు" అగును. "తమకుం గల ప్రత్యయములను"— ఏ విభక్తి? తెనుంగు పదమున ఏ విభక్తియో, ఆవిభక్తియే అగునా? రామమ్, రామేణ, రామాయ, రామాత్-అనునవి రామునిన్, రామునిచేన్, రాముని కొఱకున్, రామునివలనన్-అనియు; రామాన్, రామైః, రామేభ్యః,రామేభ్యః-అనునవి రాములన్-రాములచేన్, రాములకొఱకున్,రాములవలనన్-అనియువాడంబడునా? "తమ తమ ప్రత్యయములను" — ఈ ఙాదులుకూడనా?

౧౯. 'తద్భవము' లగుటకు సంస్కృత ప్రాకృత పదములు తమ ప్రత్యయములను విడువవలదా? వలయునేని తత్సమములకుం జెప్పినట్లు వీనికి చెప్పలేదేమి?

౨౦. తొలుత మఱి యేభాషతోను సంబంధము లేని యాంధ్రదేశపదములనుగా-పాలు, పెరుగు, తల్లి, తండ్రి అను వాని నుదాహరించినారు. 'పాలు'— దీనికి అఱవము 'పాల్'; కన్నడము 'హాలు'. 'తల్లి'కి అఱవము 'తాయి'; 'తండ్రి'కి అఱవము 'తంద్రై'. సంబంధము లేదా? క్షీరవాచకమయిన 'పాలు' శబ్దము వైకృతమని శబ్దరత్నాకరము. ఇవటి యుదాహరణమును భాగవాచకముగాం గొనరాదా? యనిన, అట్లు చెప్పరాదా? రెండు భాషల పదములకు అర్థస్వరూపములందుం గల పోలిక ఆభాషలసంబంధము గాదేని, ఆపదములు స్వతంత్రోత్పన్నములే అని వాదమేని, తద్భవములే యుండవు. భాష నుండి భాషాంతరమునకు పదములు తొంటివిభక్తులతోనే ప్రవేశింపవుగదా. మఱి యర్థస్వరూపములచేం గాక యొండువగ నెట్లు భాషాసంబంధ మేర్పడును? "పాలు' అను నాంధ్రశబ్దమే ఆకర్ణాటాది భాషలలో ప్రవేశించినది. అంతకు ముందు ఆభాషలలో క్షీరవాచకశబ్దములు లేవు. ఆభాషలను బలుకు జనులు పాలనే యెఱుంగక యుండిరి." అని వాదింతురా? ఆవిషయమే సిద్ధాంతీకరింపరాదా?

౨౧. 'అన్యదేశ్యము లనంగా, ఈ దేశ్యభాష యందు కలిసి వాడంబడు నితర దేశభాషా పదములు' అని సూత్రార్థము. ఈ యితర దేశభాషా పదములు దేశ్యమందే కలియుట యేమి? తత్సమ తద్భవములలో కలియవా?

"క. అసురులధాకకు నోర్వక
పస చెడి దివిజులు తావు వదలిరి; మహిళల్

ఖుసి నుజ్జగించి ఘోషా
వసమున నిలయంబులందు వర్తించి రయా."

అని యుదాహరణార్థము కల్పితము మదీయము. ఇట్లు ఏకవాక్యమందు అన్యదేశ్యము తత్సమాది మిశ్రం బయ్యేనేని ఆయన్యదేశ్యము అన్యదేశ్యము కాకపోవుఁగా? ఇచట 'ఈదేశ్య భాషయందు' అని సంకోచించుట కర మసమంజసము.

౨౨. గ్రామ్యమును 'ఆంధ్రదేశమున వాడం బడు వ్యాకరణవిరుద్ధపదము'గా వీరు నిర్వచించినారు. తంజావూరు, మధుర లోనగుతావుల వాడంబడు వ్యాక రణవిరుద్ధాంధ్రములు గ్రామ్యములు గావా? 'ఇందు గ్రామ్యములు' అనుటలో 'ఇందు' అన నక్కఱలేదు. వ్యాకరణ విరుద్ధమని తెలియుట సర్వస్వాధ్యయనమును శాంతి చేసిన తర్వాతఁ గదా? ఇట నుదాహరణములుగా ప్రదర్శితము లయిన పదములు 'వస్తాఁడు, తెస్తాఁడు, తింటాఁడు' అను నవి గ్రామ్యములని బాలునికి బోధ పఱుచు నుద్యమ మేమియుఁ గనఁ బడ లేదు. గ్రామ్య ములో అర్ధానుస్వారము కలుగునా? అది లేనిచో గ్రా మ్యత్వహాని కలుగునా?

౨౩. 'మహాకవులచే తమగ్రంథములయందు వాడం బడిన.....పదములు' అని వీరిసూత్రము. మహాకవులు తమ గ్రంథములలోఁగాక ఒరుల గ్రంథములలో వాడు దురా? ఇది వ్యాకరణమా? వీథి పురాణమా?

౨౪. 'దేశ్యపదములలో నున్న పరుష సరళ ములకు ముందే యుండును.' అని సూత్ర పూర్వభాగము. 'ఇతర హల్లులకు ముందుండదు' అని సూత్రోత్తర భాగము. ఉత్తరభాగము 'పరుషసరళములకు ముందే' అనుదానికి టీక. 'పరుష సరళములకే ముందు' అనుట సరి. కాని ఈనియమము దేశ్యపదములకు మాత్రమా? తద్భవములకు చెల్లదా? చెల్లు ననియే చదివిన పండితుల మతము. అట్లే 'సంస్కృత సమేతరములైన తెలుఁగు శబ్దములయందు' అని బాలవ్యాకరణమున చిన్నయసూరి. మఱి యట్టి దేశ్యపదములకు ఉదాహరణముగా వీరు 'అడఁకువ', 'అందము' ఇత్యాదుల ననుగ్రహించి నారు. కాని, ఇందు 'అందము' (నామవాచకమేని) దేశ్యము కాదని చదివిన పండితులకెల్ల శిఖామణులయిన శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారు వైకృతదీపికలో తెలిపి యున్నారు. ఎట్లన,

"అందము=చక్కదనము-అన్తః."

'త్వయ్యాసన్నే పరిణత ఫలశ్యామజమ్బూవనాన్తాః'
మేఘసందేశము.

'శ్యామానియాని జమ్బూవనాని తైరన్తాః రమ్యాః'

అని మల్లినాథుని టీక. 'అనుదము' అనుక్రియా పదమునకు రూపాంతరముగా వాడింపరా? వాడింతురు గాక. ఏమి వాడించినను ఈనియమము ప్రాకృతసమ తద్భవములకునుం దప్పదు. మఱియు నిది సిద్ధానుస్వార మునకే ఉద్దిష్టమని తలంచితిమి. అనుస్వారమెల్ల నుద్ది ష్టము యేని 'కెంధూళులు' ఇత్యాదులయందు గతి కల్పన సేయనచ్చును. పాఠము సరికావనవచ్చును. ఉపాయము లుండవా? తద్భవాదులకు ఉదాహరణములను వైకృత దీపికలో చూచుకొనవచ్చును. ఐన నొకకొన్ని.—అంకు సము, అంకణము, అంకె, జంకు, అంగుటము, ఇంగలము, అత్తమిల్లు, అతకరించు. కావున 'వికృతిలో' (లేక అచ్చులో) బిందువు స్థిరమునకు ముందుండదు- అని సూత్రించుట శ్రేయముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

౨౫. 'యవవా వోణలు తెనుఁగున పదాది నుండవు.' అని సూత్రము. వొకారము పదాదినుండునా? వొకఁడు, వొకటి అన వచ్చునా? అన వచ్చునని దీని వలన భ్రమ కలుగును. కావున ఇట వొకారమును గూడ చెప్పవలయును. 'కావున వ్యుత్పత్తి, వ్యూహము, వ్యో మము మొదలగునవి తత్సమములు'- ఒక విశేషము:— ఈసూత్రమువలన తత్సమము తెలుఁగు కాదని యేర్పడు చున్నది. విద్యాధికారులారా, ఈవింతల నరయుఁడు. మఱి వీరు తత్సమములని సాధించిన యామూఁడు పదము లలోను ఒకటియేని సూత్రోక్తాక్షరారబ్ధము కాదు. వ్రాఁతలో ముందు వచ్చిన మాత్రాన ఆదిగత వవావో లకు ఇవి యుదాహరణములా? వ్యాకర్తకు వర్ణక్రమమయి నను తెలియవలదా? ఇంత పండితుఁడు వ్యాకరణము

వ్రాయుట, తదభిమానులు దానిని బాలురకు చదువ నియమించుట! శారదాదేవీ, ఏమి చేయుచున్నావు? ఏమయితివి?

వ్య వ్యా వ్యో అనునవి సంయోగములు. సూత్రమున ఈసంయోగములు ఉక్తములు గావు. వ్య వ్యా వ్యో లకును, వు వూ వో లకును అభేదమా? వుత్పత్తి, వూహము, వోమము అని వీనికి రూపాంతరములా? చిన్నయసూరి వోఢృ వోఢవ్య శబ్దములను రెంటినే చెప్పెను. వీరు ఆయనను మించువారై హెచ్చుగాఁ జెప్పుటలో తమ వర్ణాజ్ఞానమునే వెల్లడించికొన్నారు. వర్ణక్రమమయినను తెలియదే?

మఱి శకారము పదాది నుండునా? దానిం జెప్పమి యేమి? ఇచట పూర్వపండితులు ఎంత చక్కఁగాఁ జెప్పిరో పరికింపుఁడు.—

'...పదాదిని ణకార యకార శకారంబులును ఉ ఊ ఒ ఓ లం గూడిన వకారంబును నుండవు' అని వెంకయ్య. 'యకారంబును, వు వూ లును తెనుఁగు మాటలకు మొదట లేవు.' అని చిన్నయసూరి.

ణకారము చెప్పుట సర్వస్వములో ఒకరికన్న హెచ్చే అయినను, వోకారము చెప్పమి ఇరువురకన్నను కుందే.

౨౬. 'ప్ర-పర-ప్రతి-పరి-అతి-అధి-అభి-అవ-అను-ఉప-సం-సు-అప-ని-వి-నిస్-నిర్-దుస్-దుర్-ఉత్-అపి-ఆ ఇవి యుపసర్గము లనంబడను వీనిని తెనుంగున (ఇవి) ముందుగల పదములు తత్సమము లనంబడును.' అని సూత్రము. ఇందు ప్రపరాదులు (ఉపసర్గలు) చెప్పఁబడినవి. ఈసూత్రమువలన ప్రక్క, పరఁగు, ప్రతిన, పరికిణీ, అతివ, అభిని, అవదగాకి, అవఘుళము, అనుము, ఉపమరి, సందు, సులువు, అపరంజి, నిలువు, విసుగు, నిసుఁగు, నిరుడు, దుసికిలు, దురద, ఉత్తి,ఆన ఇత్యాది పదములు తత్సమములు గావలయును.

ఈరెండు సూత్రములును తత్సమములం గనిపట్టుటకై మూఁడవతరగతి బాలురకొఱకు ఉద్దేశింపఁబడినవి. కాని తత్సమములనఁగా సంస్కృతసమములా? ప్రాకృతసమములా? ఉభయమా? వీని నిర్వచన ప్రకారము (చూ. ౧వ సూ.)తత్సమములనఁగా సంస్కృత సమములే గాని ప్రాకృతసమములు గావు. కావున నిర్వచనములెట్లున్నను సంస్కృతసమములుగా నుండుననుట శ్రేయము. మఱియు 'తత్సమము లనంబడును.' అను వాక్యముశైలిచే తత్సమనిర్వచనముగా విలసిల్లుచున్నది. ఇది ౨౬వ సూత్రము. తత్సమ నిర్వచన సూత్రము పదునెనిమిదవది మఱియొకటి కలదు. ఒక సంజ్ఞకు రెండు నిర్వచనములేల?

౨౯. '.........చజలు తాలువునందుఁ బుట్టినవైనను తెనుంగున అ ఆ ఉ ఊ ఓ ఔ లం గూడినప్పుడు దంత్యము లగుచున్నవి' అని సూత్రము. ఇందు ఒకారమును మానిన కిటుకేమో? మఱి, 'తెనుంగున' – ౨౬-వ సూత్రమున 'తెనుంగునఁ దత్సమపదము లనఁబడును.' అను ప్రయోగముచే తత్సమముగూడ తెనుఁగులో నంతర్భూతమే యనియు తలంపవలసియున్నది. దానిం బట్టి, ఈసూత్రముప్రకారము తత్సమ పదములందు సయితము చజలు దంత్యములు గావలయును. చక్రము, చాపము, చూర్ణము, చోదన, జట, జాతి, బుజావు, జూత్రి ఇత్యాదులందు చజలు దంత్యములే గావలయును. 'తెనుంగున' అని ఈ౨౯వ సూత్రమున నిర్దేశించినందున ఈయనిష్టము కలిగినది. ఆమాటం జెప్పకున్న ఈరెండు తెలుఁగుల చజలు సంస్కృతసమేతరమగు నాంధ్రమునకే ౧౬వ సూత్రములో చెప్పఁబడినవి గావున అందులోనే యనియు, సంస్కృత సమమునం గావనియు స్పష్టముగానే తెలియును. ఇట్లు ఈరెండు సూత్రములును సంస్కృత సమవిషయమున ఒండొంటిని విరోధించుచున్నవి.

మఱియొక విరోధము—౨౯వ సూత్రము క్రింద ఒజ్జకు వ్యాకర్తగా రొసంగిన హెచ్చరికలలో "తెనుంగునఁ బరుష సరళములకు ముందే బిందు వుండు ననుటచే స్థిరములకు ముందు బిందువుగల పదములు తత్సమములు." అనునది యొకటి. ఇది ౨౮వ సూత్రమునకు అనువాదము. ఆసూత్ర మిట్లున్నది: "దేశ్య పదములలో బిందువు (సున్న) పరుష సరళములకు ముందే యుండును, ఇతర

హల్లులకు ముందుండఁను" అని. పై అనువాదములో 'తెనుంగున' అనుపదము వలన 'తెనుంగు' 'తత్సమము' కాదని యేర్పడుచున్నది. ఇట అనూక్తములో 'దేశ్యపదములలో' అన్నందువలన 'దేశ్యమే' తెనుఁగు— 'తెనుఁగే' 'దేశ్యము' అని ప్రాప్తించుచున్నది. ఇందువలన దేశ్యేతర మెల్ల తత్సమమని ఏర్పడుచున్నది. వీరిమతమున ప్రాకృతసమము తత్సమము కాదు. ౨౮-వ సూత్రము వలనను, దాని యనువాదము చేతను ప్రాకృతసమము కూడ తత్సమమే అని యేర్పడుచున్నది.

౨౮-వ సూత్రమున తద్భవమందును, సిరయులకు ముందు బిందు వుండు నని తెలుపఁబడినది. పైయనువాదమున అం దుండదని చెప్పఁబడినది. ఇదంతయు పూర్వులను ధిక్కరించి చేయుచున్న స్వతంత్ర సృష్టి.

౨౯-వ సూత్రము తర్వాతి యభ్యాసము:— ఇందు 'సంస్కృతోపసర్గలు' అనుటచే, ప్రాకృతోపసర్గలు,' 'ఆంధ్రోపసర్గలు' నని వేర్వేఱు ఉపసర్గలు కలవా? అనియడుగవలసి యున్నది. 'సంస్కృత'అననేల?

౩౧. "'రామ, కృష్ణ'...ఇవి ప్రాతిపదికములు (నామములు)" అని యుపదేశము. 'ఇవి' అనుటచే ఈ రెండే అని అర్థమగును. 'ఇట్టివి' అనినం గొంతమేలు. ఇట్లే ఇంకను రెండు ఉపదేశముల యందు ఎఱుంగునది. ఆరెండిటనుం గూడ 'ఇత్యాదులు' అన్న మేలే.

'నకారము ద్రుతము. వచ్చెన్, వానిన్, వనమందున్, చూచెను.' ఉదాహృతములలో మూఁటికి తుదను ద్రుతమున్నది. నాలవదానికి తుదను నుకారమున్నది. నకార నుకారములకు అభేదమా? ఈ ద్రుతాంతరూపములు ఈవ్యాకరణమున సిద్ధింపవు. (i) 'వానన్', (ii) 'వనమందున్' అను పదములలో (i) లో రెండునకారములు, (ii) లో రెండునకారములుం గలవు. ఇందు ఏ నకారము ద్రుతము? నాల్గును ద్రుతములా?

౩౨. 'బిందువు పూర్ణము, ఖండము నని యిరుదెఱంగులు.' అని సూత్రార్థము. ౨౮-వ సూత్రమున బిందువు ప్రస్తుతము. అట ఇరుదెఱంగులును ఉదాహృతములు. అట్లు అట గతార్థమయిన దానికి ఈ సూత్ర మేల?

౩౩. 'వచ్చెన్+కోమలి' వచ్చెఙ్ అను రూపము ఈవ్యాకరణమున సిద్ధింపదు. (చూ. క్రియా. ౧౦ సూ.) 'వండెను', 'వచ్చెను', అని మాత్రమే ఈఫక్కికలో నిష్పన్న మగును. కావున దీనితో సంబంధించిన సూత్రము పాల్లే యగును.

'ద్రుతమునకు సంధిలో ఆదేశముగా వచ్చిన బిందువులు సాధ్యబిందువులు అనఁబడును'. అని (౩౩) సూత్రార్థము. ఈసూత్రమువలన హ్రస్వముమీఁది యరసున్నకు మాఱుగ ౨౮-వ సూత్రమువలన వచ్చిన నిండుసున్న సాధ్యబిందువు కాదని ఫలించుచున్నది. ఇది యటుంగాక, రాముఁడు, వాఁడు, వేడు, చేయఁడు ఇత్యాదులయందలి యరసున్నయు, వేయేల, ద్రుతాదేశము లయిన బిందువులు తప్ప కడమబిందువు లన్నియు సాధ్యములు కావని సమకూడుచున్నది. అందువలన నివి యెల్ల సిద్ధము లనవలసి యున్నది. రాముండు, పడంతి ఇత్యాదుల యందలి నిండు సున్నయు సిద్ధమే యనవలసి యున్నది. ఇది శాస్త్రహృదయము కాదు. బాలవ్యాకరణములో (సంజ్ఞ ౧౮, ౧౫ సూ) 'దీర్ఘముమీఁద సాధ్యపూర్ణము లేదు.' అని సూత్రము.'వీఁడు'—'రేఁగులు'—'గోఁగులు' అని యుదాహరించినందువలన పైయర్థము లభించుచున్నది.

౩౪. మఱి యీసూత్రముచే శబ్దముతోనే పుట్టిన బిందువుసిద్ధమని తెలియుచున్నది. అందువలన ప్రత్యయము యొక్క జిత్త్వాదికముచేత వచ్చిన బిందువులు సిద్ధములుగావని యేర్పడుచున్నది. ఇట్లు ఈ రెండు (౩౩-౩౪) సూత్రములకును పరస్పరవిరుద్ధార్థము లూహ్యము లగుచున్నవి. ఇది బొలురను సిలుగులం బెట్టుటగా నున్నది.

ఇంత కష్టపెట్టియు ఇంతకష్టపడియు ఈసిద్ధసాధ్యసంజ్ఞలను, (౩౫) రాఁగల లఘ్వలఘుసంజ్ఞలను జెప్పినందులకు ఈవ్యాకరణమున ప్రయోజన మేమియు లేదు. సులువుగా దొరకినందున పాండిత్యప్రకర్షకై ఇవి వైచికొనఁబడినవి కాని బోధచేసికొనక వైచికొన్నందున పీడాకరము లయినవి.

అజంతా చిత్రములు

౧. ఏనుగులు బుద్ధునికి స్వాగత మొసగుట

ఏనుగులు బహువిధాలంకార సమేతములు

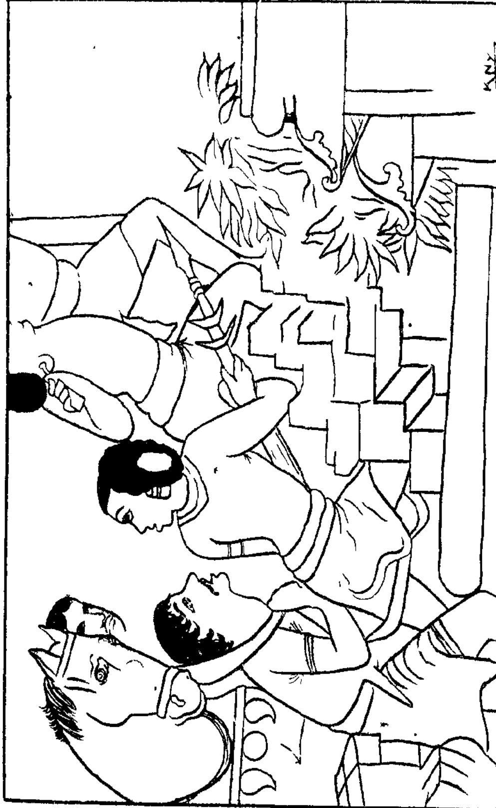
౨. మావటీడు

సింహళద్వీప విజయయాత్రకు పోయిన సైన్యములో జేరినవాడు

౪. సేవకుడు

పుష్ప సువాసనానుభవానందమున దేలుచున్నాడు

3. విశ్వాంతరుని పరివారము

విశ్వాంతరుడు రాజ్యమును విడచిపోవునపుడు కూడవెడలిన స్వల్పపరివారము

మిక్కిలి మేలైన

సీమ కమలములు

వి. యం. యస్. షేక్ మహమ్మదు అండు కంపెనీ,

సీమకమలములు, నగలు వ్యాపారులు,

రాజమండ్రి.

TESSOL

టెస్సాల్ పేగులు కుళ్లిపోకుండ ఉపశమనము కలిగించుటకు వాయుహారమునకు, చీము మొదలగువానిని కట్టి చుఱుకు గలిగించుటకు దివ్యౌషధము.

బాక్టీరియాను నశింపజేసియు, క్రుళ్లిపోవునట్లు చేసెడు ఆవిరుల నంతరింపజేసియు వాంతులను అజీర్తిని ఆపి, పేగుపొరలను మరల పనిచేయునట్లు చేసియు న్యూకసుమెంబ్రేను కుపశమనము కల్గించును. ఈ గుణములుకలిగి యుండుటవలననే యీ ఔషధము జఠరమునకు, పేగులకు సంబంధించిన అనేక వ్యాధులనుకుదుర్చు విషయములో విశేషమైన విలువగలదని ఋజువైనది. ముఖ్యముగా కలరా, అజీర్తి, అతిసారము, జాఠరీయవ్రణములు, ఆంత్రికజ్వరము, అంత్రమూలమున బయలుదేఱు కురుపులు, శూలనొప్పి, టైఫాయిడ్ జ్వరము, పీనసరోగము, విషపడిసెరోగము మొదలైనవి నివారింపబడును.

వేపెక్సు గొప్ప క్రిమినాశక ఔషధము. జలుబులను నివారించును. తలనొప్పులను పోగొట్టును. ఇన్ఫ్లుయంజా నాటంకపఱచును. వేపెక్సు జలుబు నాపివేయును. శరీరక్రమమును కలవరపరచని నిరపాయకరమైన క్రిమినాశక ఔషధము. దీనిని మీ చేతి రుమాలుపై జల్లి ఆవిరిని వాసన చూచినచో, నది ముక్కుయొక్కయు, గొంతుకయొక్కయు ఏకాంతస్థలములందు ప్రవేశించి, ఆపత్కరములైన జలుబు బీజముల నచటినుండి తప్పించును. వేపెక్సు ఇన్హేలెంటు ఒక అసాధారణము, అత్యద్భుతమునైన విశేషలక్షణము గలిగియున్నది. వాయుమిశ్రితమైనపుడు, క్రమక్రమముగా బలవంతముగ క్రుళ్లజేసెడు ఆవిరులను పోనాడును. కనుక యిది ఉపయోగించుటకు తగినది. ఒక్కసారి ఉపయోగించినచో ఒకదినము కాపాడును. కెమిస్టులు డ్రగిస్టులందరివద్దను లభించును.

సౌత్ ఇండియన్ మెర్కెంటైల్ కంపెని, 12 మన్నారువీధి, P.T. మద్రాసు.

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని

గర్భాశయ సంబంధమగు ముట్టుకుట్టు – కుసుమరోగము, సోమరోగము – అకాలబహిష్టి, బహిష్టి నిలిచిపోవుట, గర్భస్రావము, సంతానహీనత మొదలగు వ్యాధులకిది అభయప్రదాత. మేహజ్వరములను, జలుబును, దగ్గును, బలహీనతను, రక్తహీనతను, అజీర్తిని నమ్మకముగ కుదర్చగలదు.

వెల పెద్దబుడ్డి రు 3 లు; చిన్నది 1-10-0 అన్ని మందులషాపులలో దొఱకును.

కేసరికుటీరం, ఆయుర్వేద ఔషధశాల, ఎగ్మూర్, మద్రాసు.

౩౫. సంధి వశమున వచ్చిన యకారము లఘువు; శబ్దమున స్వతస్సిద్ధయకారము అలఘువు-అని యీగండరగోళమున కర్థము.

౩౬. 'అరుదు, బురద-ఈపదములరేఫము లఘువు' అని సూత్రము. దీనికి న్యాయ్యమయిన యర్థముచే హరి, గిరి లోనగు నితరపదములయందలి రేఫము లఘువగునో కాదో తెలియదు. కాదనియే అనవలసినదిగా తోఁచును. అట్లే, సూత్రోత్తర భాగముచేత ఎఱుక మఱచు లందలిది తప్ప గుఱ్ఱము, కఱ్ఱ, చెఱకు లోనగు పదములందలి శకటరేఫము లఘువో అలఘువో తెలియదు. అయినను అలఘువు కాదు, లఘువే అనవలసినది గానే తోఁచును. పూర్వ వ్యాకర్తలు ఈచిట్ట నవలికి నెట్టుటకై 'ఇత్యాదులయందు' అని ప్రయోగించిరి. అట్లు చేయుట పాండిత్య ప్రకటనకొఱకు అని వీరు వారిని వెక్కిరించిరి.

౩౭-వ సూత్రముచే కలంత వలసలలోని లకారము లఘువని తెలియుచున్నదేగాని 'చిలుక పలుకు' లయందలి లకారము లఘువో అలఘువో తెలియరాదు.

౩౮. 'ఏఁడు-ఏళ్లు; త్రాడు-త్రాళ్లు— బహువచనము పరమగునపుడు అలఘ అనువర్ణములకు మాఱుగ వచ్చిన ళకారము లఘువు'. ఈసూత్రములో (i)ఱ,(ii)ల, (iii) డ-అని మూఁడు వర్ణములు చెప్పినారు. ఉదాహరణములు రెండువర్ణములకే యిచ్చినారు. ఏల ఈభేదము?

మఱియు విశేషము కలదు- ళకారము ఱ-ల-డలందు హల్లునకు మాత్రమే ఆదేశమా? ఱు-లు-డు అనునంతిమ వర్ణము లందలి ఉత్తునకుం గూడ నాదేశమా? అనఁగా ఱు-లు-డు అను మొత్తములకే ఆదేశమా? తొలి పక్షము న్యాయ్యము. అందు,

ఏఁడు + లు = ఏళ్ + ఉ + లు = ఏళులు.

త్రాడు + లు = త్రాళ్ + ఉ + లు = త్రాళులు.

అగును. ఏళులు త్రాళులు అనియే పూర్వవ్యాకర్తలు ఉదాహరించినారు. రెండవ పక్షమునందు,

ఏఁడు + లు = ఏళ్ + లు = ఏళ్లు.

త్రాడు + లు = త్రాళ్ + లు = త్రాళ్లు.

అని రూపములు సిద్ధించును. కాని మొత్తములకే ఆదేశము అను నీరెండవయర్థము ఆసూత్రవాక్యమునకు ఘటిల్లదు. ఆవాక్యమున హల్లులకుమాత్రమే ఆదేశమనెడి యర్థమే వచ్చును. ఇట్లుండ ఘటించెడియర్థమునకు పొసంగనట్టి రూపమును 'ఏళులు-త్రాళులు' అనువానినిమాని, ఘటింపని యర్థమునకు పొసంగునట్టివానిని 'ఏళ్లు-త్రాళ్లు' అను రూపములను చూపుట పీడాకరముగానున్నది; వింతయునగును.

౩౯. ఈ సూత్రవాక్యమునకు 'ప్రథమ మీఁది పాకు ఆదేశమగు వా లఘువు, ఒండు వా అలఘువు.' అని యర్థము. ఇందువలన ప్రథమేతర స్థలంబుల పాకు వచ్చిన వా అలఘువు కావలయును. బాలవ్యాకరణమున 'అత్తఁడు వలికె నిత్యాదులయందున్న వాదేశవకారము లఘువు-తక్కిన వకార మలఘు'వని యున్నది. అంతియగాని 'ప్రథమ మీఁది' అన్నమాట లేదు. కావున ఇందువలన ప్రథమేతరస్థలములందలి యిట్టి వాదేశము లఘువే కాఁదగును. ఆపెద్దలయందు భక్తి కుదిరి వారి యుత్కృష్ట పద్ధతి బోధపడియుండిన ఈదోసంగు పొసంగదు గదా. ఇందు 'హరి + వలికె = హరి వలికె' అని ఉదాహరణమున్నది. 'పలికె' అనురూపము ఈ వ్యాకరణముచే సిద్ధింపదు; దీనిచే 'పలికెను' అని సిద్ధించును. (చూ. క్రి. 'వండెను.')

౪౦. ఈ సూత్రముచే తెనుఁగున వాడఁబడందగని వానిని చెప్పుచున్నారు. అవి యెవ్వియన:— సూ. 'సుబంతములను, సంస్కృత నామములను, తిఙన్తములను, క్రియలను; తుమున్నంతములు, క్త్వాంతములు నను నవ్యయములను'—అని విస్తరము.

ఇటం బ్రష్టవ్యము ఇంచుక కలదు.—

సుబంతములు కాని సంస్కృతనామములు కలవా? తిఙంతములు కాని క్రియలు (సంస్కృతమున) కలవా? [ఇచట సర్వస్వములో 'తిఙన్తములు' అను పదములోనా క్రింద తొయొత్తు పెట్టినారే? అట్లే 'సుబంతములు' అను పదములో పెట్టలేదేమి? ఏ వర్ణక్రమము సరి? వ్యవస్థ లేదా?] సుబంత సంస్కృత నామ

ములు పనికిరాని యెడల ప్రాకృతనామములు పనికి వచ్చునా? ప్రాకృతక్రియలు పనికివచ్చునా? 'జమో' వచ్చేఙ్ (యముఁడు వచ్చెను.) 'సరిఆ' ఉన్నది (సరిత్తు ఉన్నది.) అని ప్రయోగింపవచ్చునా? క్త్వా తుమున్నంతావ్యయములు గూడని యెడల ఇతర సంస్కృతావ్యయములు కూడునా? 'విహస్య (నవ్వి)' పోయినాఁడు, 'విధాయ (చేసి)' కూర్చున్నాఁడు, 'ఇదానీమ్ (ఇప్పుడు)' నడిచినాఁడు- ఇట్టి ప్రయోగములకు ఆక్షేపము లేదా!

౪౧. 'సుబంతతిఙంతక్త్వాంతములను అను కరణంబునం బ్రయోగింపవచ్చు' నని యీసూత్రము. అనుకరణంబున ఎల్లశబ్దములను ప్రయోగింపవచ్చును. అందులో ఈనియమ మేల? 'విధాయ' అనియెను, 'జమో' యనియెను, 'జావురే' అనియెను- ఇత్యాది.

మఱియు ఈసూత్రమునకు వారొసంగిన యుదాహరణములలో 'అనియె' అని ముమ్మాఱు ప్రయోగమున్నది. ఈ వ్యాకరణముచేత 'అనియెను' అను రూపమే కలుగును గాని, 'అనియె' అనురూపము కలుగదు. (చూ. క్రి. ౧౦౦ డెను.) 'అనియెను' అనుపదమునకే 'అనియె'-'అనియెఙ్' అని రూపాంతరములు' వాక్యముకడ ద్రుతమునకు లోపము వికల్పముగనగును [సంధి, ౨౭] అనుసూత్రముచేత వచ్చును అని విజృంభణమేని, ఇందులకు ఒసంగఁబడిన యుదాహరణములం గనుఁడు:— 'వాఁడు వచ్చెను, వచ్చెఙ్, వచ్చె' అని. ఇందు 'వచ్చెను' అనురూపము క్రియా ప్రకరణము చేత సిద్ధము. దాని ద్రుతమునకు లోపమున్పై సంధి ౨౭-వ సూత్రమున విహితము. అందు ద్రుత మేది? ద్రుతము నకారముగదా? (౨౯) ఇందును నుకారములో నకారము లేదా యందురా? అది కడపట లేదే? సంధి ఆఱవసూత్రములో 'కపటి' యను శబ్దమువలె ఇందలి కడ శబ్దముకూడ ఉపధకుం బేరగునేని, అపక్షమున 'అనియె + ఉ' అని మిగులును. 'అనియెయు' అను నద్భుత రూపము లభించును. ఉ లోపమునకు విధి యెక్కడ? పైగా, ఇది వాక్యాంతకార్యము; అవాక్యాంతస్థలములయందు 'కనియెఙ్', 'కనియె' అనురూపములకు సిద్ధి యెట్లు?— లేదు. కావున, సంధి ౨౭వ సూత్రము వాక్యాంతముల కిఙ్- కుఙ్-వలనఙ్- అందుఙ్-అను నిట్టి ప్రత్యక్షద్రుతాంతములకుందప్ప మఱివేనికిని పనికిరాదు.

(సశేషము)

అమూల్యము

కోడాలి ఆంజనేయులుగారు

౧

పరమ నిర్భాగ్యురా లను భావమునను - చిన్నచూపుల చూడకు చెలిమికాడ!
ప్రేమబాష్ప ముక్తాబిందు దామములను - కౌగిలింపింతు నీదివ్యకంఠసీమ.

౨

అనుదినము నాదు నిరుపేదతనము జూచి - జాలిపడి పోదు వేమోయి సఖుడ, నీకు
మవ్వపుఙ్ సంజ నీరెండ మాకుటీర - సీమ స్వర్ణాభిషేకమ్ము సేయగలను.

తెనుఁగున ప్రథమావిభక్తి 'ండు' ఎట్లు పుట్టినది?

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు.

ఆహాదనకరతామ్రశాసన లిపి పఠనమును గూర్చి జరగుచున్న చర్చలో నేను నా వాదమునకు ప్రబలసాధనము లయిన విషయములను బెక్కింటిని శాసనలిపి స్వరూపోదాహరణాదులతో ప్రకటింపవలసి యున్నాను. అతికుతూహలము గొల్పు కార్యాంతరమునందావిష్టుఁడనై యుండి, కొన్ని శాసనముల ప్రతిబింబముల నింకను సంపాదింపఁజాలక సోదాహరణముగాఁ బ్రకటింపఁ దలపెట్టి కొన్న నా వ్యాసము నింతదాఁక బ్రకటింపఁ జాలకుంటిని. నా వ్యాసమున 'తెలుఁగున ప్రథమావిభక్తి 'ండు' ఎట్లు పుట్టినది?' అన్న శీర్షికతో కొంత పరిశీలనము నా వాదసాధనములలో నొకటిగాఁ గలదు. దానిని మాత్రమే యిప్పుడు వేఱుపఱిచి కొంత వివరించి ప్రకటించుచున్నాను. *

తెలుఁగుభాషలో నేఁడు ప్రాయికముగా మహద్వాచకము లయిన శబ్దముల తుద ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయముగా 'ండు' గలదు. ఇది దీర్ఘపూర్వ మగునేని యరసున్నగా మాఱును. హ్రస్వపూర్వ మగునేని యరసున్నగాఁ గూడ మాఱును. మఱియుఁ బ్రాయికముగా ప్రాతిపదిక మది తత్సమమో, తద్భవమో యగునేని 'ండు'కుఁ బూర్వ మున్న హ్రస్వాకారమునకు ఉకారముగూడ వచ్చును. వాఁడు, మగండు, మగఁడు, రాముండు, రాముఁడు అనునవి యుదాహరణములు. కాని యీరూపము లర్వాచీనకాలము నాఁటివి. ప్రాచీనకాలమున నివి 'వాణ్డు, మగణ్డు, రాముణ్డు' అను విధమున నుండెడివి. లిపి యిట్లే యున్నను ద్విత్వశైథిల్యముచే నివి తేలఁబలుకఁబడుచుఁ గూడ నుండెడివి.

ఇఁక వీనిలో 'ణ్డు' ఎట్లు వచ్చినదో కనుఁగొనఁ బ్రయత్నింతును. ప్రాయికముగా తెలుఁగుపదములు పెక్కులు ప్రథమావిభక్తి బహువచన రూపములను ముందు పడసి

* ఇట్లేల యిప్పుడు వేఱుపఱిచి ప్రకటించుచుంటి ననఁగా, ఈ మార్చినెల 30-వ తేదిని గోదావరీ మండలమున జరగబోవు నాంధ్రసాహిత్యపరిషద్వార్షికోత్సవసభలో బ్రహ్మశ్రీ, మ-రా-రా-శ్రీ, జయంతి రామయ్య పంతులుగారు "ప్రథమావిభక్తిప్రత్యయ మగుఁ డువర్ణకము పూర్వరూపము" అనుపేర నొక వ్యాసము పఠింతురని తత్సభాహ్వానపత్రికలోఁ గలదు. ఆ యాహ్వానపత్రిక నాకు నేఁడే (19-3-29) వచ్చినది. శ్రీరామయ్య పంతులుగారును నేనును అన్యోన్య సహకారము లేకుండ జరపికొనిన పరిశీలనములు రెండు నొక్క ప్రక్రియనే నిరూపించునవిగా నుండినను నుండవచ్చును; భిన్నప్రక్రియల నిరూపించునవిగా నుండినను నుండవచ్చును. ఒక్క ప్రక్రియనే నిరూపించునవిగా నుండునేని ఆప్రక్రియకు బల మెక్కు వగును. అది పరస్పరము మాకుఁ బరితోషమును గొల్పును. భిన్నప్రక్రియ లగునేని మేము పరస్పరము యుక్తమును గ్రహించి, సరియయిన ప్రక్రియకు వత్తుము. ఈవిధముగా సమకాలముననే మావ్యాసములు వేర్వేఱుగా వ్యక్తము లగుటలో విశేషము గలదు. ఈ భావముతోనే నేను పై శీర్షికగల నా వ్యాసైకదేశము నిప్పుడు ప్రకటించుచున్నాను. శ్రీరామయ్య పంతులుగారు వార్షికోత్సవసభలో వ్యాసము చదువునాఁటి కింకను బూర్వమే నా వ్యాసము మద్రాసులో ముద్రిత మగును. వారు వ్యాసము చదివిన తర్వాత నొకవారమునకు భారతిలో బయల్పడును. కాన ఒకరి వ్యాసము నింకొక రెఱుఁగుట తటస్థింపదు.

వాని ననుసరించి తర్వాత నేకవచన రూపములం బడయుట కాననగును. ఈఁగలు, చిలుకలు, అడుగులు, చెఱువులు ఇత్యాది బహువచనరూపములు ముందు పుట్టిన పిదప వీని ననుసరించి ఈఁగ, చిలుక, అడుగు, చెఱువు ఇత్యాద్యేకవచనరూపములు తర్వాత పుట్టినవి.

ద్రావిడభాషా కుటుంబమున ప్రథమ నిష్పన్నమైన యఱవమున అవన్, మగన్; రామన్ అనునవి ప్రథమావిభక్త్యంతపదములు. అఱవము తర్వాత పుట్టిన తెనుఁగునకుపూర్వభాషలోని ప్రథమావిభక్త్యంత పదములే ప్రాతిపదికము లయినవి. ఇట్లగు టసంగతమే. ఇట్లు అవన్, మగన్, రామన్ అని యున్న ప్రాతిపదికములకు బహువచన ప్రత్యయ మగు, 'ఱు' (ఇది బండి ఱ గా ప్రాచీన శాసనలిపి గలదు.) పరము కాఁగా అవన్ఱు, మగన్ఱు రామన్ఱు అను రూపము లేర్పడవలసి యుండెను. కాని యేకపదమున 'న'కార 'ఱ' కారములకు సంయుక్తత, అఱవముననే కాని తెలుఁగున నెక్కడను లేదు. తెలుఁగుభాషా స్వభావమున కట్టి యుచ్చారము విరుద్ధము. అట్లగుటచేఁ దెలుఁగున నకార ఱకారములు సంయుక్తములుగా నేర్పడవలసిన-చోట్ల నకార ఱకారములకు నడుమ, బహుప్రాచీనకాలమునఁ దెలుఁగున లిపియు నుచ్చారమును గలిగినట్టియు, క్రమముగా నాలిపియు నుచ్చారమును 'డ'గా మాఱిపోయినట్టియు నొక వింత హల్లు ఆగమమై వచ్చుచుండెను. అది యే నేను, అహదనకరశాసనము, సత్యాదిత్య చోడమహారాజు శాసనము మొదలగువానిలో క్రొత్తగా గుర్తించిన వింత లిపిగల హల్లు. అది బండి ఱ కాదు. థ కాదు. (ఇట్లనుటకుఁ బ్రబల సాధనాంతరములను మిగత వ్యాసమున సోదాహరణముగ వెల్లడింతును.) ఆవింత లిపియొక్క ప్రాచీనకాలోచ్చారము కొంత టవర్గాక్షరముల యుచ్చారమునకుఁ జేరికగలదై యుండవచ్చును. అది పెక్కు-చోట్ల 'డ'గా మాఱినది. కొన్ని-చోట్ల 'ట'గాఁ గూడ మాఱియుండునట్లు నే ననుమానించుచున్నాను.

ఇప్పుడు 'న'కారము, 'వింతహల్లు,' 'ఱు' సంయుక్తమైన యక్షరముతో శబ్దరూపము లేర్పడఁగా, బహువచన ప్రత్యయ మగు 'ఱు' లోపింపఁగా హలంతము లయిన పదముల చివర 'ఉ' చేరఁగా, నేకవచనమున, అవన్ను, మగన్ను, రామన్ను (న క్రింద నున్నదే వింతలిపి గల వింతహల్లు.) ఇత్యాదిరూపములు కలిగెను. ఈ హల్ రూపములే సత్యాదిత్య చోళమహారాజాదుల శాసనములందు లెక్కలే నన్నియున్నవి. క్రమముగా నీవింతహల్లు 'డ' గామాఱఁగా, 'డ'కుఁ బూర్వముననున్న 'న' 'ణ' గా మాఱఁగా, 'అవణ్డ్ఱు, మగణ్డ్ఱు, రామణ్డ్ఱు' ఇత్యాదులు బహువచనరూపములును, అవణ్డు, మగణ్డు, రామణ్డు ఇత్యాద్యేకవచనరూపములును నేర్పడినవి. ఉరల్ రోలుగా మాఱినట్లు, 'అవణ్డు' వాణ్డుగా మాఱినది. తర్వాత, వాణ్డు వాఁడుగాను, మగణ్డు మగఁడుగాను, అర్వాచీనభాషలో మాఱినవి. ఇట్లే నేటి ప్రథమావిభక్తి 'ండు' ప్రత్యయములకెల్ల సమన్వయము గుదురును.

తెలుఁగుబాసలో నకార ఱకారములకు సంయుక్తత ప్రసక్తించునపుడు, నడుమ వింత హలాదేశము వచ్చుననుటకు 'పణ్డ్ఱు' ఎను

బణ్డ్రు, ఇత్యాది పదములఁ గూడ నుదాహరణముగాఁ జూచుకోవచ్చును. తెలుఁగున, పది పజ అయి ఇరండు, రెండు అయి సంధి యేర్పడినది. అఱవమునఁగూడ పత్తు, పజ అయి ఇరండుతో సంధింపఁగా పన్నిరండు,అని రూపమేర్పడినది. తెలుఁగున పజ + రెండులో నడుమ వింతహల్లు వచ్చి, అది డగా మాఱి 'న' 'ణ' అయి 'పణ్డ్రెణ్డు' అను రూప మేర్పడినది. కాని 'పన్డ్రెన్డు' అను రూపము తెలుఁగున నెన్నఁడు నున్నట్టు కానరాదు. నాణ్డ్రు (ణ్ డ్ ఱు) పణ్డ్రెణు (ణ్ డ్ ఱు) అను పదములలోని రెండవ సంయుక్తాక్షరములలో రెండవ యక్షరము డకారము, డకారపుఁ బూర్వరూప మగు వింతహల్లు కాఁదగునే కాని బండిఱ యెన్నఁటికిని గానేరదు. ఏలనఁగా మూఁడుహల్లుల సంయోగములో రెండు బండిఱ లుండవు. అట్టి యుచ్చార ముండదు.

సరికాని యింతవఱకును జెప్పిన ప్రక్రియ చొప్పున రామణ్డ్రు, రామఁడు, కొణ్డణ్డు, కొండఁడు, ఇత్యాద రూపములు సిద్ధించును గాని, రాముణ్డ్రు, రాముఁడు, పుత్త్రుణ్డ్రు, పుత్రుఁడు, చందురుణ్డు ఇత్యాదివిధముల రామ, పుత్త్రి, చందురేత్యాది ప్రాతిపదికముల తుది యకారమునకు ఉకారాదేశము కలదుగదా ఇది యెట్లు సమర్థిత మగును? అను ప్రశ్న మున్నది. దీని కిట్లు బదులు:—

సంస్కృతభాషలో అకారము రెండు దెఱఁగులు గలది. 'అ అ' అను సూత్రమున పాణిన్యాచార్యులు సంవృతము, వివృతము అని అకారము రెండువిధము లనియు, ప్రక్రియాదశలోని అకారము వివృతమనియు, ప్రయోగదశలోని అకారము సంవృత మనియు జెప్పిరి. తెఱపినోటితో నుచ్చరించిన అకారము వివృతము. ఆంధ్రద్రవిడకర్ణాటదేశములందు అకారము ప్రయోగదశలోఁగూడ నిట్లు తెఱపినోటితో వివృతముగానే ఉచ్చరింపఁబడుచున్నది. ఈయుచ్చార మపాణినీయము. ఆంధ్ర ద్రవిడ కర్ణాటభాషల సంప్రదాయము సంస్కృతప్రాకృతభాషల సంప్రదాయమునకంటె వేరయినదనుట కిదియు నొక సాధనము. ఓఢ్రదేశము మొదలగు నుత్తరదేశములందు హ్రస్వాకారము సంవృతముగానే ఉచ్చరింపఁబడును. వారు నోరిని గొంత ముడిచియే అకారోచ్చారము జరుపుదురు. ఆసంవృతోచ్చారము మనకు ఉకారమునకు, ఒకారమునకు నడిమిది గ వినవచ్చుచుండును.

సంస్కృత ప్రాకృతసమములు, తద్భవములు నగు పదములతుది హ్రస్వాకారము, ఇక్ష్వాకులు మొదలగు నౌత్తరాహరాజుల శాస్త్రీయసంవృతోచ్చారణరీతి ననుకరించుటలోఁ దెలుఁగున కారీతి యపరిచిత మగుటచే ఉత్వముగా మార్పుచెందినది. ఈ కారణముచేతనే విభక్తి 'ండు'కు పూర్వమున నున్న అకారమునకుఉకారాదేశము వచ్చుట ప్రాయికముగా సంస్కృతప్రాకృతసమభవ శబ్దములకే కానవచ్చుచున్నది. దేశి తెలుఁగుశబ్దముల కట్టు లేదు. కొండఁడు, తిక్కఁడు, మారఁడు, రేచఁడు ఇత్యాదిశబ్దముల కుత్వము రాలేదు గదా? ఇది ద్రావిడభాషాకుటుంబసంప్రదాయోచ్చారముగల శబ్దము లగుటచే వీనికి సంవృతోచ్చారము లేదయ్యెను.ఉకారాదేశము రాదయ్యెను.

*ఆశ్చర్యచూడామణి-వాల్మీకిరామాయణము

కిళాంబి రాఘవాచార్యులు గారు

సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకిరామాయణము ననుసరించి మహావీరచరితము మొదలగు నాటకము లనేకము రచియింపఁబడినవి. అందు శక్తిభద్ర కృతమగు ఆశ్చర్య చూడామణి యను నాటక మొకటి నూతనముగఁ బ్రకటింపఁబడినది. శక్తి భద్రమహాకవి దక్షిణదేశస్థుఁడని ప్రస్తావనయందలి 'ఆకాశం ప్రసూతే పుష్పం;సికతాః తైల ముత్పాదయంతి; యది దక్షిణస్యాదిశః ఆగతం నాటక నిబంధన' మ్మను నటీవాక్యమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఇతఁడు క్రీ. శ. 8, 9 శతాబ్దములయందుండెననియు, జగద్గురు శ్రీశంకరాచార్యుల శిష్యుఁడనియుఁ గీర్తిశేషులగు మహామహోపాధ్యాయ గణపతిశాస్త్రిగారిచే భాసునివని ప్రకటింపఁబడిన నాటకముల నీతఁడే రచియించి యుండవచ్చుననియుఁ బీఠికయందు కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడినది. ఇది విమర్శనీయము.

వాల్మీకి రామాయణమునందు శూర్పణఖా వృత్తాంతము మొదలు యుద్ధకాండాంతము వరకు గల కథాభాగమును గైకొని కవి యీనాటకమును రచించియున్నాఁడు. ప్రథమ ద్వితీయాంకముల శూర్పణఖావృత్తాంతమును, చతుర్థాంకమున జటాయువధయుఁ,బంచమాంకమున సీతతో రావణుఁ డశోకవనమున భాషించుటయు,షష్ఠాంకమున హనుమంతుఁడు సీతను జూచుటయు, సప్తమాంకమున రావణవధయు, సీతయగ్నిప్రవేశమును వర్ణింపఁబడినవి. కాని శక్తిభద్ర మహాకవి రామాయణము నందలి కథను మార్చియున్నాఁడు. ఈ మార్పులను గూర్చి కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు తమ యుపోద్ఘాతమున

'Where the author deviates from Valmiki's original in the construction of the plot, he shows sound judgment.'

అని వ్రాసియున్నారు. వాల్మీకి రామాయణకథయందుఁ గవిచేసిన మార్పులు ప్రాత్రౌచిత్యమున కుపకరించుచున్నవా లేదా యను విషయముమాత్ర మిటఁ జర్చింపఁబడును.

౧. ప్రథమ ద్వితీయాంకములు : శూర్పణఖా వృత్తాంతము—

అరణ్యకాండమున ౧౭–౧౮ సర్గలలో వివరింపఁబడిన శూర్పణఖావృత్తాంత మిట మార్పబడినది. రామాయణమునందు శూర్పణఖ తన రాక్షసరూపముతో రాముని జూచి మోహించి యతని వరింపు మన, రాముఁడు లక్ష్మణుని యొద్దకామెనుబంపుటయు,లక్ష్మణుఁడామెతోఁ బరిహాసోక్తుల నాడి శ్రీరామునే వరింపు మన,

* "శక్తిభద్రవిరచితమగు ఆశ్చర్యచూడామణి" చెన్నపురి 'బాలమనోరమా' ముద్రాశాలయందు ముద్రితము.

శూర్పణఖ రామునిఁ జేరవచ్చి సీతను మ్రింగఁ జూచుటయు, లక్ష్మణుఁడు రామాజ్ఞచే శూర్పణఖ కర్ణనాసముల ఛేదించుటయు గలదు.

ఆశ్చర్యచూడామణియందు శూర్పణఖ తన నైజ స్వరూపమును విడిచి సుందరాకృతితో లక్ష్మణుని వర్ణింపఁబోయినది. పర్ణశాలానిర్మాణ మొనరించి తినసోదరునికిఁ దెలుపుదమని గోదావరీతీరమునకుఁ జనుచు, లక్ష్మణు డామె సౌందర్యమును గాంచి,

'అస్యాతిమాత్రాయతలోచనస్య
నత్రభ్రుణః క్రముపయోధరస్య,
ఆశ్చర్యరత్నస్య విలాసయోనేః
కి మాకరో ద్యౌర్ను వసుంధరా ను.'

అని తర్కింపుచుఁ జిత్తవికారమును బొందును. రామాజ్ఞచేఁ దాను వచ్చితిననియుఁ, దన్ను వివాహ మాడుమనియు శూర్పణఖ యాతని వేడుకొన,

'వాసో వల్కలమాస్పదం విటపినో వన్యం శరీరస్థితిః,
శయ్యా దర్భలతాః ప్రసాధన మపాంవర్షి జటా నాంభరః;
బాలే కింబహునావ నేఁపనమృగ న్యాయస్య నత్వంపదం,
సారంగాక్షి తపోభృతః క్వతపసాం శత్రుః క్వసంకల్పజః.'

అని యామెను మరల్ప యత్నించి విఫలుఁడై పర్ణశాలాసమీపమున నామెను, దనకై వేచి యుండుమని చెప్పెను శూర్పణఖ లక్ష్మణునికై వేచియుండి యాతఁడు రాకపోవుటచేఁ దిరిగి రాముని సమీపింప, రాముఁ డామెను లక్ష్మణునియొద్దకు మరలఁ బంపెను. లక్ష్మణుఁ డామెను వరింప నిష్టపడకపోవుటచే శూర్పణఖ తన స్వస్వరూపముతో నాతని మాకాశమార్గమునఁ గొనిపోవుచుండ, లక్ష్మణు డామె కర్ణనాసికముల ఛేదించెను.

అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయము నొందిన భార్యను సైత మయోధ్యయందు విడిచి శ్రీరాముని పరిచర్యకై యరణ్యములఁ గ్రుమ్మరుచు,

'నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే,
నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్.'

అను శ్లోకమున వాల్మీకి వర్ణించినట్లు పరస్త్రీవైముఖ్యముచే నలరారు లక్ష్మణుఁడు వివాహితయో యవివాహితయో తెలిసికొనకపూర్వమే సుందర స్వరూపధారిణియగు శూర్పణఖను గాంచి చిత్తవికారమునుఁ బొందె ననుటయాతని పాత్రమున కెట్టియాధిక్యమును గలిగించుట లేదు. ఇంద్రియలోలుఁడగు సామాన్య మానవునివలె లక్ష్మణుఁడు చిత్రింపఁబడియున్నాఁడు. రామాయణమందు మనకుఁ గల గౌరవమునకుఁ బ్రథమకారణ మందలి ముఖ్యపాత్రములగు సీతారామలక్ష్మణుల గుణాతిశయమే. చూడామణి నాటకమునఁ బ్రథమాంకముననే 'ప్రథమ కబళే మక్షికాపాతః' యనునటులు లక్ష్మణుని యుదారస్వభావమునకుఁ గొంతత వాటిల్లినది.

౨. తృతీయ చతుర్థాంకము లందు మాయా సీతావృత్తాంతము, సీతాపహారణమును, జటాయువధయు వర్ణింపఁబడినవి. ఖరదూషణాదుల వధచే నుద్ధృతకంటకమగు జనస్థానమును గాంచి సంతోషముచే మునులు సీతారాముల కాశ్చర్యచూడామణ్యంగుళీయకములఁ గానుకగా నొసఁగుదురు. వాని

ప్రభావమును గవి యీవిధముగ వర్ణించి యున్నాఁడు:

'మణి మంశుకే పరిత మంగుళీయకం .
కలధౌతసిద్ధ మపి ధారయంతి యే;
సమవాప్య తా నవశే మాశు మాయినః
ప్రకృతిం వ్రజంతి సహసా క్షపాసురాః.'

ఇచటనే చూడామణి నాటకమందు బీజన్యాస మొనరింపఁబడినది. మాయామృగము ననుసరించి రాముఁడు చనుటయు, 'హాలక్ష్మణా, హా సీతా'యని మాయామృగము పలవించుటయు, రావణుఁడు పర్ణశాలఁ జేరుటయు మూలము నందువలెనే వర్ణింపఁబడినవి. కాని రావణుఁడు రాముని వేషమును ధరించి సీతతో భాషించిన యనంతరము సూతుఁడు లక్ష్మణుని వేషమును ధరించి, భరతునికిఁ బరరాష్ట్ర భయము సంభవించిన దని మునులు జ్ఞానదృష్టిచే గ్రహించి రథమును బంపిరని విన్నవింప, సీతతో రావణుఁడు రథ మారోహించి బయలు దేఱును. రాముఁడు మాయామృగమును జంపి పర్ణశాలకు వచ్చుచుండ శూర్పణఖ సీత వేషమును ధరించి యాతని సమీపించినది. రాముఁడు శూర్పణఖను సీతగనే భావించెను. కాని రాముఁడు శూర్పణఖయొక్కయు, సీత రావణుని యొక్కయు నైజస్వరూపములను గుర్తించు టెట్లు? శూర్పణఖ సీతవేషమును ధరించినను మారీచుఁడు హతుఁ డైనట్లు వినిన తోడనే దుఃఖించును. రాముఁడు

'దేవి కి మద్యాపి శోకం న ముంచసి'

యని యామెం కనులఁ దుడువ నాశ్చర్యాంగుళీయకప్రభావమున శూర్పణఖస్వరూపమును దాల్చును.

రావణుఁడు రాముని వేషమును ధరించి పుష్పకారూఢుఁడై చనుచు సీతాస్పర్శ సుఖ మనుభవింపఁగఁగోరి

దేవి!

'నియమాభిషేకజటిలం తపోవనే
వనవల్లరీకుసుమమాత్రమండనం;
రచయామి దేవి రథయానవేగతః
శ్లథితం శిరోరుహనిబంధనం తవ.'

యని యామె శిరోరుహములను ముడి వైవ యత్నింప,

'ఇం కుమారో ఆసణ్ణో'

యని సీత యాతని హస్తము నంటి వారించినది. రావణుఁ డాశ్చర్యచూడామణి ప్రభావముచే రాక్షసరూపమును దాల్చును.

'ఆర్యపుత్ర! సౌమిత్రే! పరిత్రాయస్వ పరిత్రాయస్వ'

యని శోకించును. జటాయు వామెను రక్షింపవచ్చి నిహతుఁడగును.

ఈ కథావిధాన మెంత రమణీయముగ నున్నను సీతారాములపాత్రముల కెట్టిశోభను గలిగించుటలేదు. జననమాది పరస్త్రీ పర పురుషవిముఖులగు సీతారాములకు క్షణ మాత్రమైనను మాయాసీతారామ వేషధారులగు శూర్పణఖారావణులపై యనురాగాతిశయమును జూపింపఁజేయుట విరసముగఁ గాన్పించుచున్నది. మరియు, సీతారాములు

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అటులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్‌బహార్‌ను వుపయోగించుడు

కొన్ని బిందువులను మీ చేరుమాలుపై చిలికినతోడనే యింపగు, పుష్పసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్లవ్యాపించును.

ఇంతటిరమ్యమైన, మనోహరమైనవాసనను నీవు బజారులో కొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

'ఆటోదిల్ బహార్' అను పేరును యిపుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమా రుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకుతన్మయత్వమునుచెందుదువు.

½ ఔన్సు బుడ్డి	వెల		రు.	2—0—0
¼ ,,	,,	,,	రు.	1—4—0
1 డ్రాము	,,	,,	రు.	0—12—0
మాదిరిసీసా		,,	రు.	0—2—0
సువాసనగలకార్డులు			రు.	0—1—0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి 'ఆటోదిల్ బహారు' అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని చోట్లను అమ్మబడును.

సోల్ ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జుమ్మామసీదు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననుసరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, దేహమున యితరచోట్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడిశము, గొంతురాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెణుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

'అడమేన్స్ సైప్రెన్ సాల్వ్'

అనుదానిచే మాన్పవచ్చును. ఇది వుపశాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులుమొదల లంటపోయి తత్‌క్షణమే నిన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలిగించును. వేలకువేలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1—0—0. వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణాలకు శ్యాంపిలుడబ్బీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

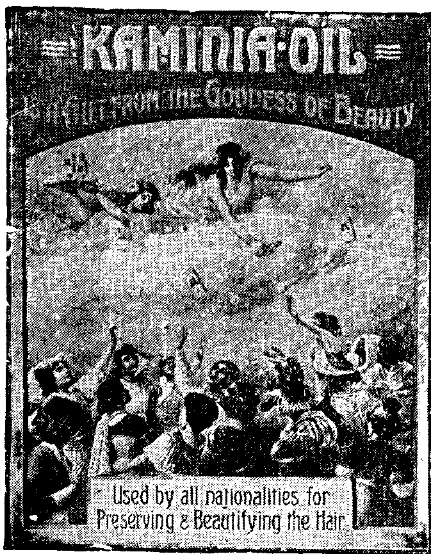
మెస్సర్సు:—ఎ. బి. పారెక్, 259, చైనాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జుమ్మామసీదుబజారు, బొంబాయి.

ఏల మీరు కామినియాతైలమునుమాత్రమే వాడవలెను ?

(రిజిష్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియాతైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను ఆపును.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియాతైలము సువాసనతైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియాతైలము పుర్రెకు చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు, ఆలోచింపుడు, ఆర్డరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—"ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసనతైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసనతైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడునకు చలువను గలిగించును."

సి. యు. ఆర్. కార్వెల్లో, ఎస్. ఏ. సర్జను, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:— "కామినియాతైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుర్రెకు జ్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిపార్సు చేసితిని."

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1—0—0	వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0—6—0
బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2—10—0	,, ,, ,, 0—12—0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియాతైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతనిపేరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్డరును మాకు నేరుగా పంపుడు. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆశపడి పేరులేని వస్తువులు గలవి, తక్కువరకమువి "శ్రేష్ఠమైనదని" తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోసపోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియాతైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి.

కలలోన నైనను, భ్రమాదవశమున నైనను అన్య యువతీపురుషుల ముట్టియుండలేదని రామాయణమువలనఁ దెలియుచున్నది. వివశ యై యనన్యగతికయైనపుడు రావణుఁ డామెను బలవంతముగ రథముపైఁ జేర్చి లంకకుఁ గొని పోయెను. అందుననే హనుమంతుఁడు తన వీఁపుపైఁ గూర్చుండి రాముని సమీపమునకు రమ్మని యడిగినను, సీత యతని మాటలకు సమ్మతింపక, వేర్వేరు కారణముల నిర్వ చింపుచు,

'భర్తృభక్తిం పురస్కృత్య రామా దన్యస్య వానర,
న స్పృశామి శరీరంతు పుంసో వానరపుంగవ!
యదహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య బలాద్గతా,
అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ.'

అని వారించినది. అట్టిలోకోత్తరగుణసం పన్నులగు సీతారాములకుఁ భ్రమాదవశమున నైనను బరస్త్రీపురుష సంస్పర్శమును గలిగిం చుట పాత్రౌచిత్యభంగకరమని నాతలంపు. కాని శూర్పణఖారావణులచే మాయాసీతా రాముల వేషముల ధరింపఁ జేసిన శక్తిభద్రమహా కవికి మరియొకమార్గము స్ఫురింపలేదు. మూల మునలేని కల్పన మొనర్చి కవి సీతారాముల పాత్రౌచిత్యమును బోషించియుండలేదు.

3. సప్తమాంకమున రావణసంహారా నంతరము సీత యగ్నిప్రవేశము వర్ణింపఁబడినది. సీతను దనయొద్దకుఁ దీసికొనిరమ్మని శ్రీ రాముఁడు

'హత్వా వాలిన మర్ణవే గిరిశతై రాబధ్య సేతుం క్రమాత్,
లంకా మేత్యసహాయబంధుసహితం కృత్వాహతం రావణమ్;
యామద్య ప్రతిపాలయామివచనప్రామాణ్యతో మారుతేః,
సంవాసాదపి నామ సా నృపసుతా నస్యా దవర్ణాస్పదమ్.'

అని వితర్కింప, లక్ష్మణుఁడు

'సుఖాభిలాషీ స్త్రీభావో దుర్వినీతాశ్చ రాక్షసాః,
దూరే వయ మతో దేవ్యాః పరీక్షా భావశుద్ధతా.'

అని వచించును. ఇందు రామలక్ష్మణు లకు సీత పాతివ్రత్యము విషయమై సందే హము జనించిన దనుమాట నిజము.

సీత రాముని సమీపింపక పూర్వము ధూళి ధూసరితగాత్రయు, నేకవేణీధరయు నైనప్పటికి ననసూయవరమువలన రాముని సన్నిధిని మనోహరరూపమును దాల్చినది. రాముఁ డామెను గాంచి సుగ్రీవునితో

'సుగ్రీవ! పశ్య ఇదానీం త్వయా దృష్టపూర్వం విరహచారిత్రమ్.'

'హరిచందనప్రణయినౌ పయోధరౌ,
కుసుమాచితం సురభి కేశబంధనమ్;
అరుణప్రభాతిశయచారు మంబరమ్,
విరహవ్రతాయ మహతే పతివ్రతా'

యని పల్కెను. హనుమంతుఁడును సీతను గాంచి,

'దేవ! లంకాయా మన్యా మయా దృష్టా-సాంప్రత మియ మన్యా'

యనును. సీత రామునితో నేదియో వచింపఁబోవ, రాముఁడు

'నను తే రూపమేవ కథయతి'

యని యామెను నిరసించును. లక్ష్మణ పవనపుత్రులును సీతను గాంచి,

'తవ వచన శ్రవణస్య ఫలమేతత్'

అనియు,

'గతోఽభూత్సకాలః'

యనియు నామెను నిరసింతురు. అంత రాముఁడు కఠోరభాషణముతో

'ఇదానీమపి మమ పురతః తిష్ఠతి.
రజనీచరగూఢ సంగతిభిః,
కృతసంకేతనయా దినేదినే;
బుభుక్షాపహృతా త్వయా వయం,
ఫలితాః పుంశ్చలి దండకే వనే'

యని యామె చారిత్రదూషణ మొనర్చెను. సుగ్రీవుఁడు

'నిర్వాస్యతాం ఏషా స్వామిపహాత్'

అనియు, లక్ష్మణుఁడు

'నైషా శరీరే గంతు మర్హతి'

అనియు, హనుమంతుఁడు

'శాధి దేవ యథార్హాం దండ మస్యాః'

అనియుఁ బల్కుదురు.

చూడామణినాటకమం దిట్టి కథాప్రసంగముచే రామ లక్ష్మణ సుగ్రీవ పవనపుత్రులకు గొప్ప కళంకము వాటిల్లినది. వాల్మీకిరామాయణమునందు (అయో. సర్గ. 119, శ్లో. 18-20) సీత కనసూయ దివ్యమాల్య వస్త్రాభరణముల నొసఁగుచు,

'శోభయిష్యసి భర్తారం యథా శ్రీర్విష్ణు మవ్యయమ్'

అని దీవించును. సీతయు రాముని కీవృత్తాంతమునంతయు నివేదించినది. రావణవధానంతరము రామునియాజ్ఞచే సీత స్నానమొనరించి, దివ్యమాల్యాంబరముల ధరించి యాతని సమీపించినది. హనుమంతుఁడు

'సాహి శోకసమావిష్టా బాష్పపర్యాకులేక్షణా,
మైథిలీ విజయం శ్రుత్వా తవ హర్ష ముపాగమత్.
పూర్వకాత్ప్రత్యయాచ్చాహ ముక్తోవిశ్వస్తయాతయా,
భర్తారం ద్రష్టు మిచ్ఛామి కృతార్థం సహలక్ష్మణమ్.'

అని సీత చెప్పినటులు రామునితో విన్నవించెను. రామునికి సీతచారిత్రమునం దెట్టి శంకయు లేదు. అందువనే హనుమంతుఁ డటు పల్కఁగనే,

'ఏవ ముక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం వరః,
అగచ్ఛ త్సహసా ధ్యాన మీషద్బాష్పపరిప్లుతః.'

అని రామాయణమునందుఁ దెలుపఁబడినటుల లోకాపవాదభయముచే నిట్టార్పు విడిచి సీతను దీసికొనిరమ్మని విభీషణునితోఁ జెప్పెను.

విభీషణుఁడు సీతను రాముని సమీపమునకుఁ దీసికొనివచ్చుటకై యచటి రాక్షసులను, వానరులనుఁ దొలఁగింపుచుండ రాముఁడు క్రోధము నభినయించి,

'న గృహాణి నవస్త్రాణి
న ప్రాకారా స్తిరస్క్రియాః;
నేదృశా రాజసత్కారా
వృత్తమావరణం స్త్రియాః;
సీతా పశ్యతా మా మేషా
సుహృద్గణవృతం స్థిరం.'

అని పరుషోక్తుల నాడఁగనే లక్ష్మణసుగ్రీవ పవనాత్మజులు మిగుల దుఃఖించిరి.

సీతయందు భక్తి గలిగి యామె పాతివ్రత్యమును నమ్మిన లక్ష్మణాదులచే నాశ్చర్య చూడామణియందు సీతనునిరసింపఁ జేయుటచేఁ

గవి వారిపాత్రములకుఁ గళంకము నంటఁగట్టి నాఁడనవలసియున్నది. రాముని కైనను సీత పాతివ్రత్యము విషయమై శంక పొడమినది. నారదుఁడు సీత పరమపతివ్రత యని ఘోషించినను రాముఁడు లక్ష్మణునిఁ జూచి,

'కా నామాత్ర ప్రతిపత్తిః'

అని పల్కెను. రామాయణమునందు (యుద్ధకాండము: సర్గ 121, శ్లో. 13-14) రాముఁడగ్నిదేవునితో సీతను బరిశోధించుటకుఁ గారణమును స్పష్టముగఁ దెలిసియున్నాఁడు.

'అవశ్యం త్రిషు లోకేషు న సీతా పాప మర్హతి,
దీర్ఘకాలోషితా హీయం రావణాంతఃపురే శుభా.
బాలిశః ఖలు కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః,
ఇతి వక్ష్యంతి మాం సంతో జానకీ మవిశోధ్య హి.'

పైన వివరించిన విషయములవలన చూడామణి రచయితయగు శక్తిభద్ర మహాకవి వాల్మీకి రామాయణము ననుసరించి రమణీయమగు నాటకమును రచించినను, భిన్నముగ కథాసంవిధానము నొనర్చిన తావుల సీతారామలక్ష్మణాదుల పాత్రపోషణమును సరిగ నొనర్చియుండలేదనియు, కుప్పుస్వామి శాస్త్రిగారి విమర్శనము సమంజసము కాదనియు విన్నవించుచున్నాను.

మల్లికామారుతము

వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు గారు

నవ్యకుంకుమపంకవర్ణంబు మేను; - రమ్యనీలాబ్జపత్రదీర్ఘములు కనులు;
చాన మొగమన్నఁ,బున్నమచందమామ; -యందు జాఱినకందు నూఁగారు చెలికి.

నీరదమున సౌదామని-తీరున మణి యొకటి మెఱయుఁ దెఱవశిరమునన్;
హారము కుచకుంభాలం-కారము డిండీర మానమె కాంతిలహరికిన్.

కోలఁకుల్ రాజమరాళసంకులములున్, గుంజద్ద్విరేఫంబులౌ
జలజాతానిలముల్, లతల్ వికచపుష్పవ్రాతముల్, వెన్నెలల్,
కలితానల్పమృణాళ తల్పములునుం గావయ్యె నయ్యింతిపైఁ
దలఁపుం జేరుచువాని మాన్మథరుజాతాపంబునే పాపఁగన్.

ఆణిముత్యాలవలెఁ దెల్లనైనకనులు - తూండ్లు గఱచిన యెఱ్ఱని త్రోటిపుటులు
గలిగి హిమరుగ్వళక్ష పక్షముల మింట-నరుగు రాయంచ బారు నవ్విరహి గాంచె.

అందు నొకహంస బిసకాండ మనెడు భ్రాంతి-నెట్టెటో ముక్కునను బట్టి యెగురుచుండ
జాఱిపడె దారి రయమునఁ జంద్రకిరణ-ధవళ మొకహార మాతని తలిమమునను.

ఔర! స్పృశించుమాత్రన, మదంగకముల్ పులకింపఁ జేయు; నీ
హారము స్వప్నదృష్ట యగు న మ్మదిరాక్షి ధరించినట్టిదే;
చారుసితేతరాంశుకము సంగతి, నా లలితాంగి తుంగవ
క్షోరుహపాళిఁ గప్పు, నిదిగో; సరమందు మసార మానవాల్.

తరళహారచ్ఛవిచ్ఛటాచ్ఛురితగగన-తలుని, రాకాహిమాంశు సుందరుని,సమర
తరుణులాశ్చర్యనిశ్చల తారకేళి-ణముల నీక్షించి రతని, నానందగరిమ.

సంతతనిమజ్జదమరయోషా స్తనోరు - శాతకుంభకుంభస్థలస్ఖలన జర్జ
రితమహోర్మిమాలను, సప్తఋషిని షేవి-తప్రతీర, స్వర్ణదిఁ గం చతండు చనియె.

చలనమునఁ గ సమస్తసుమసౌరభ మెల్లెడ వెల్లిగొల్పున
మ్మలయమరుత్తు పుత్రకుని, మన్మథమోహనుఁ జూచి యానతుల్,
దళముగ డెందమం దలరి నందనదేవత న్రమ మైన త
ద్గళమునఁ దేనె చిందు విరిదామము నవ్వుచు వెట్టెఁ బ్రేముడిన్.

దానినెత్తావి రేఁగి యంతటను మునకు-భసలతతి యమునాఝరీభ్రాంతి గొలుప
నతఁడుగంధర్వగీతమోహితకురంగ-సముదయముఁ జేరె మిన్నందుహిమనగంబు.

అగ్రసన్నద్ధ లిఖితసింహాంకచీన - పటసముత్తుంగకాంచన ధ్వజవిరాజి,
యంబికాలయ సౌధ, ముదాత్తకీర్తి - కనియెఁ గైలాసకూటసంకాశ మతఁడు.

ఇడకుఁ బింగళకును నడిమి దౌ నాడి పర్వ శ్రేణి గూఢమై పరఁగుదాని
విమల మౌ హృదయారవిందంబునందు సువ్యక్తమై తెలియంగఁ బడెడుదాని
నంతరాయోపసర్గానుపహతములై నియమ స్థిరత్వముల్ నెగడుబుద్ధి
స్వాత్మ నీక్షించుచు, నానందవారాశిమగ్నమై పూర్ణసమాధియందు
నున్నవర్ణినిఁ బులకసంఛన్న దేహ-శాంతగంభీరవేష విస్మయయుతాత్ముఁ
డగుచు నొకసిద్ధయోగ,నత్యంతవినయ-వినమితశిరస్కుఁడై యటఁగనియెనతఁడు.

చామరకలాప వీటీవ్యజనమణీక-లాచిభృంగారశుకదుకూలములు కేలఁ
దాల్చి యాత్మావలోకోత్కధావితాతు - లైన పరివారనారుల నరిగి కాంచె.

కను మటు నేత్రపర్వ మనఁగాఁ దను వర్ణిని, భూషణధ్వనుల్
వినఁబడు నద్దెసం గనులు వే మరలన్, సుషమాసుధారసం
బును గురియించుచున్ తరుణిఁ బూఁబొదరింట నవీననీరదం
బునను మెఱుంగుదీవియనుబోలె, నతం డెలమిం గనుంగొనెన్.

వదన మదే నయనము లవె-యదె భ్రూ వదె గళము నదియె యరుణాధర మ
య్యది యే కుచకుంభయుగం-బదె జఘనం బవ్వె పదము లమ్ముదిత యిదే.

ఝళఝళత్కంకణతనుసంచలితకుచతఁ-జపలనయనోత్పలతఁ జలాచలచికురత
స్రస్తకర్ణావతంసత శ్రమజలాళి-కత నడుచు నింతి నామదిఁ గాదు బంతి.

రూపముఁ దాల్చి వచ్చినమరుండొ మధుండొ యనంగఁ జాలునా
రూపసిఁ, గందుకం బెటులు ద్రుళ్లిన నట్లు భ్రమించు బెళ్కునుం
జూపులతో సవిభ్రమతఁ జూడకె చూచుచు, వాలుఁగంటి దే
వీపరిచర్యగాఁ జలుపువేడుక క్రీడ ముగించెఁ గోవెలన్.

కందుకకేళిఁ జెక్కులను గ్రమ్మిన చెమ్మట నంటి వ్రేల్కురుల్
చెందొవఱేకువంటి తన చేకొనవ్రేలను బైకిఁ ద్రోయుచున్
సుందరి వానిఁ గన్గొనలఁ జూచు చరాళకనీనికంబులన్,
మందసమీర సంచలిత మంజులతం దలఁపించె నత్తఱిన్.

కూరిచి యింద్రనీలములు, గ్రుచ్చినముత్తెపుఁ జేరులుం బలెం,
దోరపు లోనికందురుచితో దిగువెన్నెలనిగ్గులుం బలెన్,
సూరసుతాప్రవాహ మెడఁ జొచ్చిన గాంగఝరంబులుం బలెన్,
వారిరుహాక్షి నీలసిత భవ్యకటాక్షము లల్లె వానిపై.

(సశేషము)

శృంగారకావ్యములు: శృంగార రాధామాధవసంవాదము

పారనంది జగన్నాథస్వామి గారు

౧

అన్ని సారస్వతములలోనూ శృంగారభావ ప్రదర్శనమునకు చాలా ముఖ్యస్థానము గలదు. శృంగారము ప్రధానరసముగా గల కావ్యాలు సాధారణముగా నూటికి ఎనభై తొంభై వంతున ప్రతిసారస్వతములోనూ ఉంటవని చెప్పవచ్చును. ఈ భావాలలో దీనికే ఇంత ప్రాముఖ్యము ఎందుకు వచ్చిందో గదా అన్ని రసములకంటె! ఇది ఎక్కువ ఆనంద జనకమనా? దీనంత మెత్తగాను, దీనంత సులభముగాను మరేరసమూ చదువరులను ఆకర్షించదనా? అందరి హృదయాల లోనూ దీనంత ప్రాయముగా మరేదిన్నీ వ్యక్తమవుతూ ఉండదనా? కవులు ఇతివృత్తముల కొరకు మానవహృదయాన్ని పరీక్షించునపుడు వారి దృష్టికి గోచరమయే సామాన్యభావము ఇదే అనా? ఈ హేతువులలో ఏదైనా కావచ్చును; లేక అన్నీ కలిసి కావచ్చును. కాని శృంగారరసవర్ణనము సమంజసముగా ఉండడానికి మాత్రము సామాన్యకవి హృదయము చాలదని నొక్కి చెప్పవచ్చును. అది ఎంత సుగమమో, ఎంత సాధారణమో, అందుచేతనే ఎంత హృదయతలగతమో, అంతసూక్ష్మమైనది కూడా. అవిచ్ఛిన్నప్రవాహము ఎట్లు అందరికి సులభమైనా ఎక్కడేనో కొన్ని కొన్ని స్థలములందే పుణ్యతీర్థ మవుతుందో, ఆలాగే ఈరసముకూడా ఎంత విస్తృతముగా ఉన్నా, అక్కడక్కడ మాత్రమే ఉన్నతకవులకు ఆశ్రయ మవుతుంది. సూక్ష్మగ్రాహులైన సహృదయులకే ఆరసము చక్కగా సాధ్యమై, వారి కవనములోనే ఒప్పారుతూ, వారి కావ్యములు శాశ్వతము లౌనట్లు సాధన మవుతుంది. ఇట్టి కారణముచేతనే సుకావ్యములు చాలా తక్కువగా ఉంటవని వేరే చెప్ప నక్కరలేదు. ఏది "శృంగార కావ్యములు" మెండుగా బయలు వెడలుటకు కారణ మయిందో అదే అల్పసంఖ్యాకములు తప్ప తక్కినవన్నీ ఉత్కృష్ట కావ్యములు కాకపోవుటకు కూడా కారణ మయింది.

శృంగారభావము సాక్షాత్తుగా సంభోగేచ్ఛావాసనపై ఆధారపడి యున్నది. ఈ వాసన మనోనిర్మాణములో చాలా శక్తిమంతమైనది. దానికి అందుచేతనే అనేకవ్యాపారాలలో ప్రసక్తి ఉంటూ ఉంటుంది. అది సాక్షాత్తుగా కాకుండా ప్రకారాంతరముగా వక్రగతిని అవలంబించిన్నీ ప్రభవిస్తూ ఉంటుంది. ఒకానొక తత్త్వజ్ఞుని అభిప్రాయము ప్రకారము దీని సంబంధము లేని ముఖ్యవ్యాపారమే లేదు.

అనగా ఆశక్తియొక్క వినియోగము ఏమాత్ర మైనా లేకుండా ఉండే మనోవ్యాపారాలు చాలా తక్కువని సమన్వయము చేయగలము. ఈ ఇచ్ఛ, ఈశక్తి సంభోగేతరవ్యాపారాలలో ఖర్చు అవుతూ ఉంటుంది. స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యవిలాసాలను, సంతానసంరక్షణను కూడా ఈవాసనయొక్క సాక్షాత్ కృత్యముల క్రిందనే పరిగణించినా, ఇంకా ఎన్నో ప్రకారాంతరకృత్యములలో ఆశక్తి వినియోగ మవుతుంది. వాటిలోకెల్ల ఎక్కువ సాక్షాత్తుగా ఉండేది శృంగారకావ్యముల రచనపఠనాలు. ఈకావ్యాలద్వారా ఆ భావసంతుష్టి పొందుట బుద్ధిపూర్వకముగా జరుగుతుందని పరిశోధకులు చెప్పరు కాని ఈసూత్రాన్ని అనుసరించి చాలామంది మనోవృత్తులను సూటిగా సమన్వయించుట సాధ్యమని నిరూపిస్తారు.

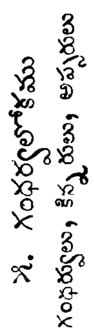
ఈసంతుష్టి సున్నితముగాను, పచ్చిగాను ఉండవచ్చును. అది ఆభావోద్రేకను ఇంద్రియగతమా, లేక హృదయగతమా అనే విభజనను పట్టి ఉంటుంది. కేవల ఇంద్రియసుఖాన్ని సంపాదించేది ఉన్నంత పచ్చిగా మనోగత మైనది ఉండదుగదా! దీనిని బట్టే సభ్యాసభ్య శృంగారవర్ణనలను నిర్ణయించ వీలుంటుంది. సాధారణముగా మహాకావ్యాలని చెప్పతూ ఉండే మన ఉద్గ్రంథాలలో సహితమూ ఇంద్రియసంబంధశృంగారవర్ణనలు కనబడక మానవు. కుమారసంభవాదికావ్యాలలోను, వసుచరిత్రాదిప్రబంధాలలోనుకూడా ఇట్టి వర్ణనలు లేవని అనము కాని మొత్తముమీద వాటిలో వర్ణితమైన శృంగారరసమునకున్ను, బిల్హణీయము మొదలైనవాటిలో వర్ణితమైన దానికిన్ని కావలసినంత భేదము ఉన్నది. అది సంఖ్యలోనే కాకుండా జాతిరూపాలలోకూడా అని సద్విమర్శకు లందరు ఒప్పుకొనక తీరదు. ఆ అంశము స్పష్టపరిచే ఉద్దేశముతో ఒకవిధ మైన వర్ణనలను సూచిస్తాను. అవి కేవల శారీరకసంభోగవిషయికవర్ణనలు. శృంగారమన్న దివ్యరసానికి పశుసమమైన ఈ కామప్రవృత్తిగా అధఃపతనము కలిగింది. ఇద నింద్యమనిన్నీ, అవినీతి అనిన్నీ నేను వాదించలేదు. రెండింటికీ గల ముఖ్యభేదమును చూపిస్తూ ఒకటి ఎట్లు మనుజునిలో ఉత్కృష్టమైన ఆత్మకు ఆనందకరమో, ఒకటి ఎట్లు అనిత్యమైన శరీరమునకు సుఖకరమో నిరూపిస్తున్నాను. ఇట్టి నియమముల ననుసరించే గదా శిల్పములో ఎక్కువ తక్కువలను నిర్ధారణ చేయగలము.

ఈ తక్కువ స్థానమునే ఆక్రమించగలిగిన శృంగారప్రబంధములు కొన్ని ఆంధ్రసారస్వతములో బయలుదేరినవి. సంస్కృతసారస్వతములో ఇందుకు పోలికలు లేకపోలేదు. వాటి కన్నిటికీ కామశాస్త్రసంప్రదాయదోషము తగిలిందని చెప్పవలసి యుంటుంది. కామశాస్త్రమని ఒకటి మన దేశములో చాలాకాలము క్రిందటనే వర్ధిల్లినది. అందులో శాస్త్రదృష్ట్యా కామకళలు, కామవిధానములు మొదలైనసంగతు లనేకములు వర్ణనీయములు. వాటిచర్చ పూర్తిగా బుద్ధితర్కగతము. ఆవర్ణనలు

చర్చలు; అంతేకాని భావముల ఉద్రేకము ఫలముగా గల కావ్యరచనలు కావు. శాస్త్రమునకూ, కావ్యమునకూ గల శాశ్వతభేదమును మనస్సున ఉంచుకొంటే కామశాస్త్రమం దున్న సంభోగవర్ణనలకు తల ఊపే విమర్శకులు ఆవర్ణనలతో నిండిపోయే కావ్యములకు కూడా ఆదరము చూపినట్లు కాదని స్పష్టమవుతుంది. తెలుగులో కూడా ఈకామశాస్త్రగ్రంథాలు బయలువెడలిన తరువాతనే ఈశృంగారప్రబంధాలకు ఆధారము దొరికింది. శాస్త్ర మనే పేరుతో చేసిన చర్చలను పద్యరూపముగా నాయికానాయకుల నోళ్లలో ఉంచినంతమాత్రాన అనౌచిత్యము వాటిల్లునని ఎవ రనగలరు అనే పొరపాటు కొంతవరకు ఈకావ్యముల రచనకు ప్రోద్బలకము అయియుంటుందని నా ఊహ. ఎల్లన అనే మధ్యకవి, సుమారు 1560 సం.నాటి వాడు, కొక్కోకమును తెనిగించి కేవలము ఇంద్రియసుఖప్రియులైనవారికి చవిచూపాడు. ఒకవిధముగా ఆ తరువాతనే బయలుదేరినవి ఈప్రబంధాలన్నీ. భావవికారములకు తావు ఇవ్వని కొక్కోకాంశములను భావోద్రేకము లవునట్లు కావ్యసరణిని వేంకటకవి మొదలుగా గల శృంగారకవులు లోకములో విరజల్ల ప్రారంభించారు. కాని ఈవెద యెప్పుడూకూడా గొప్పపంటపండినట్లు రుజువులేదు. ఏకొద్ది కాముకబృందముల లోనోతీవ్రప్రచారముకలిగియుండి, ఏకొద్దియో చనదివసములలోనో విరాజిల్లి చెదపుట్టలవలె తగ్గిపోతున్నట్లు సారస్వతచరిత్రకారులు ఊహిస్తున్నారు.

ఈ ఊహకు మరొక బలమైన నిదర్శనము కలదు. ఇట్టి ప్రబంధాల "కృతిపతు" లందరూ —పతు లనండి, భర్త లనండి, ఏమన్నా సరే; సహృదయముగా లేదని నామనవి—మధుర తంజాపురీ నాయకులే. అవును, వారిలో చాలా మంది ఆంధ్రసారస్వత వృద్ధింకరులే; అయినా వారి పురుషార్థములు మాత్రము ఆద్యంతే తరములు. ఐహిక సంపదలతో విర్రవీగుతూ ఉండి, శరీరమే సర్వమని దృఢముగా నమ్మియుండి, మధుసమమైన మదముతో ప్రమత్తులై యుండిన ఈ బుద్బుదప్రాయ ప్రభువుల కామసంతుష్టికి ప్రవర్తించిన కావ్యాలు ఇవి. వారిచ్చిన "పడుపుకూటి" కొరకు ఈమధ్యమ కవులు వ్రాసిన కావ్యాలు ఇవి. అట్టివారు వాస్తవముగా మధ్యములే గదా.

మొన్న మొన్నటివరకు ఇట్టి కావ్యాలు సొగసైన అచ్చుకూర్పులో బయలువెడలలేదు. ఏబజారుప్రతో అశృంగారముగా, హేయముగా, తప్పులతడకగా దొరికేది. బహుశః విమర్శకులు విధించిన కఠినదండమునకు పాత్రములై ఇట్టి ప్రచురణలు బహిష్కారములో పడిపోయి యుండిపోయినవి కాబోలు. కాని యిప్పుడు అన్ని గ్రంథాలతోపాటు వీటికి గూడా ఉద్ధరణ ప్రాప్తించింది. చక్కని అచ్చులో, ముద్దులు ఒలికే బొమ్మలతో ఈగ్రంథాలుకూడా ఇప్పుడు దొరుకుతున్నవి.

౫. గంధర్వలోకము

గంధర్వులు, కిన్నరులు, అప్సరులు

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

౨

రాధామాధవసంవాదము అనే పేరు వల్ల రాధామాధవులు వ్యక్తులవలె సూచింపబడ్డా, ఈగ్రంథములో చెప్పిన కథనుబట్టి చూసినా, ఈదేశములో అనాదిగా వస్తూ ఉన్న సంప్రదాయాన్ని పట్టి చూసినా, వారు ఒకవిధమైన శాశ్వతభావానికి ప్రతిబింబములుగా నిలిచియున్నారని సూచిత మవుతూ ఉంటుంది. శృంగారానికి, దాని ఫలమైన ప్రీతిలోలత్వానికి, దాని తుదిసోపానమైన ఐక్యానికి వీరిద్దరినీ సంజ్ఞామాత్రులుగా ఈ దేశస్థులు పరిగణిస్తున్నారు. ఆధ్యాత్మికవిచారణపరిణామములో భక్తికిన్నీ, ఆభక్తియొక్క సవిశేష కల్పనమైన ప్రీతికిన్నీ అగ్రస్థానము ఉత్తరదేశమందు విజృంభించిన వైష్ణవసంప్రదాయ మతములో ప్రాప్తించింది. ఆశాఖలలో ఒకటి రాధాకృష్ణశాఖ. ఆప్రీతికి రాధాకృష్ణులు అనే నామరూపములు కల్పించి ఆ మతప్రవర్తకులు వర్ణించారు. ఈ పురాణపురుషుల అసాధారణ ప్రీత్యైక్యమును సిద్ధాంతమందు ప్రతిపాదితమైన జీవబ్రహ్మల యైక్యమునకు ప్రతిబింబముగా భావించి సాధకుల సాధనకు సాధనముగా వర్ణించారు. ప్రీతిసంబంధములలో కెల్ల అసమానమైనదీ, అత్యుత్కృష్టమైనదీ తల్లిపిల్లలదా, లేక భార్యాభర్తలదా అని నిర్ణయించవలసినప్పుడు రెండోదానికి ఆధిక్యము చాలామంది విచక్షణులు స్థిరపరిచారు. ఒండొరులను ప్రయత్నపూర్వకముగా ప్రీతిరూపమున అన్యోన్యము ఆకర్షించుకొంటూ ప్రీతిసాధనమున ఐక్యము పొందగలరు. ఇట్టి సంబంధము మరొకటి లేదు. అదిన్నీ కేవల సాంప్రదాయిక దంపతులలో కనబడేదానికంటె కాముకులలో ఎక్కువ స్ఫుటముగా వ్యక్తమవుతుంది. అన్యోన్యాకర్షణతో కూడుకొన్న ఆవలపును ప్రదర్శించుటకు కాముకుల చేష్టలు కావలసియున్నా, అది కేవలశారీరికభోగముక్రింద దిగిపోకుండా ఉండేటట్లు పురాణ పురుషులై అమానుష శక్తిమంతులని ప్రసిద్ధికెక్కియున్న ఆరాధామాధవులను ఆ అసాధారణ ప్రీతివిగ్రహములుగా నిర్మించి, సవిశేషభక్తిసాధనకు బింబములుగా ఆ రాధాకృష్ణ మతస్థాపకులు ప్రవర్తింపజేసినట్లు మనము సూటిగా ఊహించవచ్చును. రాధే కృష్ణుని వలచి మోహమును మప్పి తుదకు ప్రసాదింపబడినదని గదా గాథ. ఆలాగే జీవుడే బ్రహ్మను వలచి, బ్రహ్మను తన భక్తిమోహముచేత వశపరచుకొంటే తుదకు బ్రహ్మ ప్రీతిని పొందగలడని సూచన. కేవల బ్రహ్మప్రసాదము వల్లనే కలిగే ఫలముకంటె జీవుడు తన ప్రీతిచేత ఆకర్షించిన బ్రహ్మప్రసాదము శాశ్వత తరమని అభిప్రాయము. ఈ ఉన్నతాశయములను వ్యక్తపరుచుటకు కల్పించిన భాగవత తత్వములలో కెల్ల ఈరాధాలీల అగమ్యమై సంతృప్త్యవధి లేనిదై విరాజిల్లుతుంది. రాధ స్వతంత్రురాలై, ఎవరి ప్రేరణా లేకుండా, చక్కని లోకజ్ఞానము గల ప్రౌఢగానుండి, ప్రీతి అనగా యెట్టిదో చవిచూపి, చవిచూసిన్నీ, ప్రయత్న పూర్వకముగా ఆప్రీతి

సాగరుని పొంద నిశ్చయించుకొన్నది. కాబట్టే ఆనావికుడు తన ఆ్ప్రీతినావపై ఆమెను అనన్య లభ్యమైన స్థానమునకు తీసుకొపోయేడు.

ఇట్టి గాథను ఆధ్యాత్మికాపేక్షతో ఎంత వర్ణించినా వర్ణించేవారికి గాని, వినేవారికి గాని విసుగు రాదు. కాని క్రమముగా అసులభమైన ఆధ్యాత్మికతత్త్వచ్ఛాయ తగ్గి తగ్గి, వారి సంబంధములో మిలితమైయున్న కాముకుల శృంగారచ్ఛాయ ఎక్కువవుతూ, దేశములో విరుద్ధోపయోగమునకు సాధనముగా మారింది. శృంగారచేష్టల వర్ణనలను వినగోరువారికిన్నీ, అట్టి వర్ణనలను చేయగోరువారికిన్నీ ఈ రాధామాధవగాథ సుకరమైన ఆశ్రయమైనది. ఎంత బూతు పెట్టినా, ఎట్టి అశ్లీలము వర్ణించినా, ఎంత అసభ్యము ఆపాదించినా, భగవన్నామస్మరణ అనిన్నీ, అందుకు పురాణ ప్రామాణ్య మున్నదనిన్నీ, దేవాంశసంభూతులైనవారి చర్యలు వినీత్యవినీత్యతీతము లనిన్నీ, మనుష్యులకు ఉదాహరణము లెన్నటికీ కాలేవనిన్నీ తమ్ముతాము సమాధానపర్చుకొంటూ, కవులూ, కాముకస్వభావపరులూ వారి శృంగారభావోద్రేకశాంతికి ఈ రాధామాధవులను సంజ్ఞలుగా ఉపయోగించ ప్రారంభించారు.

3

అట్టి కావ్యాలలోనిది ఈ రాధామాధవ సంవాదము. దీనిని మహాకావ్య మనిన్నీ తద్గ్రంథకర్త వెలిదండ్ల వేంకటపతి మహాకవి అనిన్నీ చెప్పేవారు ఉండవచ్చు. ఈ కవి కాలము విషయమై భేదాభిప్రాయాలు ఉన్నవి. వీరేశలింగం పంతులు వారు నిర్ణయించిన కాలముకంటె నూరు సంవత్సరాలు పూర్వునిగా మరికొందరు విమర్శకులు నిరూపించారు. ఈ కావ్యకృతి "భర్త" (భర్తా!) తంజావూరు అమాత్యులలో ఒకడు. జనకమహారాజు శుకయోగిని "చనవున వేడె కృష్ణుకథ" "పాపములు వాఱగ" కృష్ణుని మొక్కి ఇట్లనెన్ :

> జనకరాజేంద్ర వినవయ్య సావధాన
> మతినిఁ గృష్ణుని చరితము ల్మహిని విందు
> మవి రుచింపవు మాకు మా యనుభవంబు
> చెలఁగు శృంగారరూపమోఁ జిత్తగింపు.

ఈ అవతారిక మిషతో కవి కృష్ణుని మోహము, రాధ విరహము వర్ణింప ప్రారంభించాడు. కాని ఈ జనకశుకుల శృంగారరుచికల్పనకు ఎట్టిసందర్భమున్నట్లు కానరాదు. జనకమహారాజునాటికి కృష్ణావతారము అసందర్భము కాకపోయినా, ఏపురాణములోనో, ఏమూలనో జనకునివద్దకు శుకయోగి వచ్చి సకలావతారముల పుణ్యకథల చెప్పినట్లు ఉన్నా, శాశ్వత బ్రహ్మచారి అనిన్నీ, ఆబాల్యవైరాగి అనిన్నీ ప్రసిద్ధివడసియున్న శుకయోగికి మహిని అందరూ వినే కృష్ణకథలు రుచింపక శృంగారకథలే ఆతని అనుభవానికి నచ్చినట్లు చెప్పట చాలా అసంబద్ధముగా కనుపిస్తుంది. కొంపదీసి ఎక్కడైనా శుకయోగి శృంగారపురుషుడని ఉందో ఏమిటో, పండితవర్యులు

సాధింతురుగాక. లేదా, శృంగారముయొక్క ప్రాబల్యము రుజువుచేయడానికి శుకయోగి లొంగుబాటు కూడా నిదర్శనముగా కావలసి వచ్చిందా ఏమిటి? కాని ఈ రాధామాధవ కథలో క్రొత్త నా కేదీ కానరాలేదు.

కథ పాతదే. రాధ కృష్ణుని మేనత్త. బాలకృష్ణుని పెంచి ఉగ్గుపెట్టి ఉయ్యాలలో ఆడించి ఆనందించేది. అంత చిన్న పిల్లకాయను చూచే మోహాపరవశయై, ఆనాడే బాలునికి తెలియని శృంగారచేష్టలు చేస్తూ ఆనందం పొందేది. ఆతరువాత కథంతా సులభముగా ఊహ్యాము. రెండువిధాల ప్రబంధశృంగారము, ఆ రెండురకాల చేష్టలు, కట్టుకథలలోని చిలుక దూతిక, అన్నీ పాతవే. వర్ణనలన్నీ సంప్రదాయసిద్ధమైనవే. కవి పూర్వుల ఫక్కీని అనుసరించాడు. I-48లో తారాశశాంకాదులు ఉటంకింపబడ్డారు కూడా. పాత శృంగారప్రబంధాలలోని పద్యాలు కొన్ని కవి తన కావ్యములో కూర్చినట్లు కనబడుతుంది. శిల్పములో ఏదీ క్రొత్త సంగతి కానరాదు. సవతులందరూ సంధిజేసికొని కృష్ణుని వంతులు వేసుకొన్నారు; ఇది మాత్రము కొత్తసంగతి కాబోలు.

రాధామాధవులను కేవల శరీరసుఖ భోగులైన కాముకులవలె కవి భావనచేసినట్లు కనిపిస్తుంది. వర్ణనలలోనే కాకుండా వాచ్యముగా కూడా ఆపదము ఉచ్చరింపబడి యున్నది. తుదకు కృష్ణుడు దక్షిణనాయకుడు అయినాడు. (III-159.)

రాధతోడిదే......

లోకముగాఁగ నుండె నిఁక

లోకులు కాముకు డంచు నెంచరే.

—[III-125.

ఈభావనే కావ్యాన్ని మొత్తముమీద ఆవరించుకొనియున్న భావనయైనా, వారు ఆధ్యాత్మికతత్త్వసూత్రాల బింబము లన్న మాటకు సూచన లేకపోలేదు. బాలకృష్ణుని పరుండబెట్టుతూ, "నా దేవుడ" అని జోకొట్టేది. దేవుడు=భర్త అని నిర్వచనము చేస్తారేమో. "సర్వజ్ఞమూర్తి వీవు" అని ఉంది. ఇంకా చూడండి—

II- 6. 'పదిరెండేండ్లగు ప్రాయమందు......

......రుక్మిణ్యాదులౌ కన్యలౙ

పదియాఱ్వేల వివాహమై సగుణరూ

పబ్రహ్మమై కన్నవి

న్నది గాదీమహిమం బటంచు......'

తిరిగీ III-24. లో

'...నిర్వికారు డనినన్

నిర్మోహియో నిర్జితేం

ద్రియుడో నన్నను దాళియుండె.'

ఆఖరున శుకయోగికూడా కృష్ణుని శృంగార చర్యలద్వారా అతని మహత్త్వమును జనకునికి నచ్చచెప్పాడట—

'కృష్ణదేవుడె మఱి దేవు లేఁకను గలరె?'

అని. కాని ఈ ఉత్కృష్టభావన చదువరుల హృదయమున బాగా నాటేటట్లు గ్రంథరచన ఉండనందున, గ్రంథప్రయోజనము ఇది కాద

నిన్నీ, ఇదే అయితే ఏమీ నెరవేరలేదనిన్నీ చెప్పక తీరదు. ఇదే కాని ప్రయోజనము కాకపోతే ఈ గ్రంథములో శాశ్వతముగా ఉండవలసిన సంగతి ఏదీ ఉండదు.

అందరిలోకీ రుక్మిణి ఎక్కువ ఉదారస్వభావురాలివలె కనిపిస్తుంది. III-143-147 అందుకొరకు చదవవలెను. కాని అక్కడ కూడా శరీరభోగమే నొక్కి చెప్పియుండకపోతే ఎక్కువ సమంజసముగా ఉండునేమో. ఏలాగైనా ఉన్న స్థలములకంటె ఇక్కడ కవియొక్క హృదయము లోతు తెలియడానికి ఎక్కువ అవకాశము లున్నవి. ఇంకా ఎక్కువ చక్కగా చిత్రింప సాధ్యముకూడా.

ఈ ప్రబంధముయొక్క గొప్పంతా దాని శైలి. దాని చర్చకు తగిన ఉదాహరణములు ఇవ్వాలంటే ఒకచిక్కు వస్తుంది. కొంచెము శృంగారము ఎక్కువగా గల పద్యాలే ఎంచవలసి వస్తుంది. అదేమో కాని, కవితాధారయొక్క జోరు అంతా అట్టిచోట్లలోనే ఇమిడియుంది. వీరేశలింగం పంతులు వారు చెప్పినట్లు శృంగారప్రబంధాలలో మాటల మాధుర్యము ఎక్కువగా ఉండి చదువరులను గుంపులుగా ఆకర్షిస్తుంది. ఈవర్ణనలు పచ్చిగా ఉండడము కలదు. అవి నీతిభంగకరములు అగునా కావా అనేది నాకు అప్రస్తుతము. శిల్పి ఎట్లు ఉన్నది అనేదే నాకు ప్రస్తుతము. సాధారణముగా ప్రబంధాలలో ఉండే పదక్లిష్టత, వక్రగతార్థములు, శ్లేషగతరచనలు ఈ కావ్యములో లేకపోయినందుకూ, అందరికీ ఎక్కువఅందుబడిలో ఉన్నందుకూ నీతిపరులు దీనినిబహిష్కరిస్తాగా, శిల్పపరిశీలకులు మెచ్చుకొంటారా? మరొక విశేషము. దీనిలో గ్రాంథికభాషావాదమునకు కుదరని ప్రయోగాలు చాలా చాలా ఉన్నవి. ఉదాహరణములుగా:

చందాన	ద్రోహానకు
ముద్దయితే	నీవల్ల
వల్లను	అలిగేవేమయ్యా
అడిగేవని	అనుకోరాదని
చర్చసేయగబోతే	మళ్లీ
జూడగలిగుందును	లోకాన
వచ్చేనన్నాడా	భోజనానికి
పోయేదుగాని	పోకురావోయి
దాచకొమాళ్లు	ప్రార్థించినకొద్దీ
నగర్లోనికి	దినాల
మంచితనానకు	ఇందుకోసమె
అడిగేవారో	కూడా
మరచేవు	దిద్దుకోరారంటే

ఇవి చాలవా? వీటిని పరిశీలిస్తే గ్రాంథికభాషావాదుల రెండు యుక్తులకు ఆధారము లేనట్లు తోస్తుంది. నిజమైన తెలుగు సంప్రదాయము ప్రకారము ఈవ్యావహారికరూపాలు ప్రబంధాలలో కూడా ప్రయోగార్హ్మములు. ఏకవి చక్కని భాషను హాయిగా ఉండేటట్టు వాడ నిశ్చయించుకొంటాడో, అతడు ఈ వ్యావహారికపదాలు వాడి తీరుతాడు. రెండోది, మాండలీకాల గురించి చేసే తగాయిదాకు కూడా

ఆధారము లేదు. ఈ వెలిదండ్ల వెంకటపతి దక్షిణదేశపు కవి. తంజాపురీనాయకుని కొరకు వ్రాసిన కావ్యము ఇది. కాని కావ్యములో మాండలికాల చిక్కు ఏదీ కానరాదు. చక్కగా అర్థమవుతూ ఉంటుంది గదా. పాత బజారుప్రతిలో ఉన్న వాటిని ఆధునికసంస్కర్తలు తమ వాదానికి అనుగుణముగా దిద్ద ప్రయత్నిస్తూ, దిద్దలేనివాటిని ఉంచివేసి, దిద్ద వీలున్నవాటిని మార్చివేస్తూ ఉండడము చాలా శోచనీయము. ఆలాగు చేయుటకు ఎవరికీ అధికారము లేదు. చదువరులు, విమర్శకులు, సంపాదకులు అట్టి విపరీతసంస్కరణమును ఆమోదించకూడ దని నా అభిప్రాయము. కవి వ్యాకరణబాధ అంతగా పెట్టుకోక, లోకములో ఉండే ప్రయోగాలను ఉపయోగించేసంప్రదాయాన్ని అవలంబించాడు. "నిత్యపెండ్లికొడుకు", "సిరామరక్షు", "ఇహా మున్న హి పర మున్నహి మైతే"—ఇట్టి లోకసిద్ధోక్తులను ధైర్యముగా ప్రయోగించిన కవి ధన్యుడు గదా.

ఈ భాషావిశేషముకొరకు, రాధామాధవుల ఆధ్యాత్మిక వినియోగముకొరకు, సారస్వతమందు ఇట్టి శృంగారమునకు గల స్థానము కొరకుఈవిమర్శనము వ్రాయదలచి వ్రాశాను.

దురదృష్టము

నాదెళ్ల వెంకట్రావుగారు, బి. ఎ.

జీవితపథాన నడుచుచుఁ బోవుచుండి - త్రోవ రెండుగఁ జీలిన తావునందు
దైవవశమున నేఁ దప్పుదారిఁ బట్టి-బయలుదేఱినచోటికే వచ్చిపడితి.

బ్రతు కనెడి యలవైకుంఠపాళియందుఁ - బెక్కుమెట్టుల నెక్కియుఁ బెద్దపాము
నోటఁ బడిపోవుచును బొరపాటువలన - జఱ్ఱుమని తొలిమెట్టుకు జాఱిపడితి.

జాఱిపడి లేవఁబోక విచారపడుచు - సోలి నసిమాలి పసఁదూలి కూలియుండ
జాలిఁగొని హెచ్చరించె విజ్ఞాని నన్ను - నమృతధారారసం బొల్కునట్టినుడుల.

"జీవయాత్రాపథంబునఁ బోవునపుడు - కాలు జాఱక యుంటలో ఘనత లేదు
జాఱి పడినన్నిసారులు సత్వరముగ - మగుడ లేచినవాఁడె పో మహిని ఘనుఁడు".

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

౧

తిరుమలాచార్యులు గుంటూరు కాలేజిలో తప్పి కలకత్తా-బ్రహ్మసమాజ-కాలేజిలో ప్రవేశించెను. వెంటనే తిరుమలరాయ్ అని పేరు మార్చివేసెను.

దీనికి రెండు హేతువులు: ఒకటి— కలకత్తాలో అందఱు రాయిలే; రెండవ హేతువు కొంచెము లోఁతు—ఆంధ్రవైష్ణవులలో చాలమంది నియోగులే [వైదికులును లేకపోలేదు.] తనది వైష్ణవము పుచ్చుకొన్న నియోగికుటుంబము; ఆమూల మన్వేషించి 'ఆచార్యులు' తీసి 'రాయి' పెట్టుకొనెను. రాయి రావులు ఏకోదరములు; లేక రావే రాయి.

కలకత్తాలో తిరుమలరాయి పొట్టిపేరు రాయి. ఇంటికడ ఆచార్లు.

వాదములందు అతఁడు ఇష్టసాహసుఁడు. సహాధ్యాయుల సమ్మేళనములందు రాయి ఆస్తికులతోపాటు నాస్తికులనూ ఖండించెను. క్రీస్తుమతమును ఏకి బ్రాహ్మమతమును సాకలేదు. మత మనునది అతనిపాలిట మూఢవిశ్వాసము. దానిగుఱించి యెంత వాదించినను వాగ్వ్యయము కాదు. అతఁడు సేశ్వరవాదియో, నిరీశ్వరవాదియో, ఆగ్నాస్టో(Agnosto) ఇంతవఱకు ఎవరికిని తెలియలేదు.

అతఁ డపుడపుడు సాంఘికధర్మముల గుఱించి తనజట్టునకు చెప్పుచు వచ్చెను. 'వివాహవిధి మనుష్యుఁడు విధించుకొనిన క్రూరనరకము. ప్రేమ చలము; ఏకమాత్ర నిష్ఠముకాదు' అని.

అతనివాదముల కబ్బురపడి చాలమంది అనుయాయులై అతనిని తమకు నాయకునిగా అంగీకరించిరి. కొందఱు అతఁ డిరువదవ శతాబ్దికి మూలపురుషుఁడును, మతకర్తయును కాఁగలఁడని తమ దూరదృష్టితో చూచిరి.

అతఁడు వాదములలో శరప్రయోగము చేసెనా లక్ష్యమును వేధించి తీఱును. అతఁడు జ్ఞానివలె తలయెత్తుకొని తిరిగెను. రాజువలె ఆత్మగౌరవము రక్షించుకొనెను. దేశనాయకునివలె పలుమందిని చెప్పుచేతలలో ఆకట్టెను. అన్నిఁటికంటె తనకు ప్రకృతమైన చదువులో మొదటివాఁడుగా నిలుచుండెను.

సెలవులలో రాయి స్వగ్రామమునకు వచ్చి ఆచార్లుగా మాఱెను. వారిగ్రామ మంత

పల్లియగాదు; బస్తీయుఁ గాదు. హోటలు లేదు కాని కాఫిహోటలు కలదు. స్కూలు ఫైనలు తప్పినవారు దానికింది క్లాసులు తప్పిన వారితోపాటు పలువురు; బ్రాందిషాపుతో పాటు సోడాషాపు. రోడ్డు ఊరినడుమ లేదు కాని అంటుకొని పోవును. కోర్టు లేదు కాని పంచాయతీకోర్టు. తగవులతోపాటు తీర్పులు హెచ్చు. దినుసుల వెల యిబ్బడి. అలికిజనము మిక్కుటము. క్రొత్తగా వెలసి పాడుపడిన వడ్లమరల రేకుపాకలు. దాపున కాలువ. ఇట్టి ఈగ్రామమునకు ఆచార్లు టెన్నిసుకోర్టుతో ఒక క్రొత్తశోభ కలిగించెను. చుట్టుపక్కల యిండ్ల ఆఁడువారు ఆడువారిని పసపాటలు కూడ మానుకొని చూచుచుండిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ఆబంగాళాబాబును.

ఆచార్లతల్లి మూఁడుకాళ్ల ముసలి. ఆమె తనకొడుకు ఇంచుమించుగా ఇండియా నేలు ననుకొనును. అతని కెదురాడదు. సలహా చెప్పుటకుఁగూడ జంకును. అన్నమునకు తొందరపెట్టదు. ఒకనాఁ డతఁడు టెన్నిసు సన్నాహాముమీఁద నుండఁగా ఆతొందరలో తన అధికారము బయటఁబడ దనుకొని—నాయనా, నీపెండ్లి కనులారఁ జూచుకొని మరి మరణింపవలెనని నాకోరిక అనెను.

'అమ్మా! నాపొట్ట పోసికొనుట నేను నేర్చికొనని దే ఇంకొక పొట్టనుగూడ నేల తెచ్చికొనవలయును?'

'ఏమినాయనా, రంగనాథుని అనుగ్రహమువల్ల గ్రాసవాసోదైన్యము లేదు. నీవు ఉద్యోగము చేయఁదలఁచినచో గొనేరుకావా? నాకన్ను లున్నందులకు ఏమిఫలము?'

'అమ్మా, గవర్నరే? పొరపాటు పొరపాటు. ఈకాలమున రెవిన్యూ ఇన్‌స్పెక్టరు కూడ కాలేను. దేవుని డబ్బు తినుటకా యిఁక? ఆఁడుది కూర్చుండి తినలేదా? పరీక్షలు నెలలో తేలును. వెంటనే కోడలిని నీకు చూపింతును.'

'మానాయన మానాయన! కానీ తొందరగా కానీ!'

౨

టెన్నిసు

టెన్నిసు ఆడువా రందఱు ఆచార్లక్రింద తయారయి ఆచార్యుని మించినవారే.

నాఁడు బంతి అందించు బాలసేవకులు రాలేదు. ఆటతమకమున ఎవరిబంతి వారే తెచ్చికొనుచుండిరి.

ఆబంతులలో ఒకబంతియందు ఆచార్లకు కడుఁ బ్రీతి. అది మాయామృగమువలె చెంగు చెంగున దుమికి పక్క గుడిసెకడఁ బడెను. మెఱుపువలె మెఱసి ఒకమనిషి* దానిఁ దీసి లోని కేఁగెను.

ఆచార్లు రెం డడుగులు వైచి తల యెత్తి చూచి వెనుదిరిగెను. మఱియొకబంతితో ఆట సాగెను.

అటుతరువాత ఆచార్లే ప్రతియాటయు ఓడెను. తనమీఁదఁ బడకుండ కొన్నిబంతులను చేతితోఁ గొట్టి తప్పించుకొనెను. మీఁదఁ బడిన కొన్నిబంతుల నెఱుఁగనే యెఱుఁగఁడు.

సూర్యుఁడను బంతి విధిచే నేలకుఁ గొట్టఁబడెను. అది అస్తాద్రి గుహాగృహము దూరెను.

వల, బంతులు, బాటులు జాగ్రత్తపెట్టించుటకు ఆచార్లు క్రీడాక్షేత్రముననుండెను. మిగిలినవా రందఱు విసిరికొట్టిన బంతులవలె పాఱిపోయిరి.

ఆచార్లు గుడిసెవైపునకు అడుగులు వైచుచుండెను. మెఱుఁగుఁ దీఁగవంటి యొక జవ్వని తొంగితొంగి చూచి లోపలికి లోపలి కొక్కొకఅడుగే వేయుచుండెను. ఆచార్లు గుమ్మము చుట్టుపక్కల చూచెను. ఎవరును లేరు. చేతులు ద్వారమునకు ఆనించి మోము లోపలఁ బెట్టి చూచెను. ఎవరును లేరు. లోపలికి వెళ్లెను. మగ్గము దారపుఁగండెలు తక్క నెవరును లేరు. గదిగుమ్మములో తలపెట్టి చూచెను. ఎవరును లేరు. లోనికి వెళ్లెను. మూల ఒక జీవత్ప్రతిమ నిలువఁబడియుండెను. అతఁడు 'నాబంతి యేది?' అని అడిగెను.

ఆజీవత్ ప్రతిమ 'నా కేమి తెలియును?' అని పైఁట సవరించుకొనెను. సవరణయొక్క ఉద్దేశము నెఱవేఱెను.

ఆచార్లు నాబంతి నా కిమ్మనెను. అది యీయఁబడలేదుకాని మరికొంచె మెక్కువ భద్రపఱుపఁబడెను.

* మగ-యాడు-భేదము తెలియని వ్యక్తి వాచిగా ఈపదము వాడుకలో నున్నది.

ఆచార్లు కొంచెమునే పదేపనిగా చూచెను. సమీపించి పైటలోని బంతిని మృదువు మృదువుగా లాఁగికొనెను. పైట క్రమ్మఱఁ గ్రమ్మఱ సవరించుకొనఁబడుటచే కిందఁ బడునట్లు కానిపించియు లోనికే పోయెను. అతఁడు నేర్పుగా తీయఁజూచెను. తీయఁబడు లోపుగా అది ఆకాశమున కెగిరి అటకమీఁద అటికలో కూర్చుండెను దానితో ఒక క్రొత్త బంతియాట మొదలాయెను.

దానిపేరు రంగి. రంగిని రంగమ్మ యనియో రంగనాయిక యనియో వ్యవహరించుచో దానికి క్రొత్త లావణ్యము రాదు. పేరులో ఏమున్నదని షేక్స్పియరుకూడ అన్నాఁడు. కాని రంగికి బదులు రంగనాయిక యన్నచో పదమునకు ఉన్న లావణ్య మూఁడదు. కవి నిరంకుశుఁడై తన్నెక్కడ దుర్వినియోగము చేసిపోవునో యని ఒకానొకపుడు పదములు కూడ భయపడుట కలదు.

లోకులు దాని రంగి యందురుగాక! ఇచట రంగనాయిక. అసలు దానిపే రదియే నేమో! నామకరణము సుబ్బమ్మ. వాడుకలో సుబ్బి.

ఆచార్లు 'నీ పేరేమి?' అని అడిగెను. రంగనాయిక 'నాపేరు రంగి—నాపేరు-రంగి' అనఁబోవుచుండఁగా అతఁడు-'కాదు, నేనొకపేరు పెట్టుదును, 'కందుకావతి' అని, 'కందుకావతీ!' అని పిలిచెను. 'ఏమి?' అని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. ఇరువురును నవ్వుకొనిరి.

కందుకావతి 'నీ కొక పేరు నేనును పెట్టెద' ననెను. ఆచార్లు 'ఏమిపే'రని అడిగెను. కందుకావతి-'రంగనాథుఁడు' అనెను. ఆచార్లు 'నీ వీ పేరు పెట్టినందులకు బదులు నేను ముద్దు పెట్టెద' ననెను.

కందుకావతి వెనుక వెనుక కొదిగి తల్పమున కానుకొనఁగా ఆచార్లు ముందు ముందులకుఁ జని కవ్వించి ముద్దాడెను.

వాకిట దగ్గు.

విని రంగనాథుఁడు త్రుళ్లిపడెను. కందుకావతి లోలోన నవ్వుకొనుచుండఁగా రంగనాథుఁడు వెలుపలికి వెళ్లెను. జబ్బుతో తీసికొనుచున్న నరసింహులు —'ఏమి బాబూ, మాయిల్లు పుణ్యక్షేత్రము చేసితిరి!' అనఁగా

ఆచార్లు—'నాబంతి మీయింటఁ బడినది, అందులకు వచ్చితిని' అనెను.

'దొరికినదా? ఏదీ?'

'లేదు. అటకమీఁద పడినదఁట.'

'ఓసీ బాబుగారికి తీసియిమ్ము'

'ఇపుడు పనిమీఁద ఉన్నాను; రేపు తీసి యిచ్చెదను.'

3

మఱునాఁడు బంతికొఱకు ఆచార్లు కందుకావతి యింట నుండెను.

'పెండ్లి యాడనని ప్రతిజ్ఞ చేయుము.'

'అంకు సాగుచో పెండ్లి యేల?'

'జాగ్రత్త జాగ్రత్త! అంకా? అంకా? నామాట బొంకని తోఁచుచో నిన్నటి ముద్దులతోనే ఆఖరు. ఐనను నీవు నాకు పతివి-పరిత్యక్త పతివి. మరల వినుము. నాఁటికి నా తలిదండ్రులు చచ్చి నెల. నరసింహులు నా మేనత్తకొడుకు. త్రాగుబోతు. నే నొకనాఁడు నిద్రపోవుచుంటిని. కలలోవలె కొంత యేమో వినఁబడెను. లేచి చూచితిని. పక్కన పురోహితుఁడు. నామీఁద పసపు బట్ట. మెడలో తాళి. తాళి తెంపి పురోహితుని కాళ్లకు కట్టితిని. నన్ను పట్టుకొని పలువురు మరల కట్టిరి. తెంపివేసి మన్యములలోనికి పాఱిపోతిని. పాడు నరసింహులు వెదుకుచు వచ్చెను. వచ్చిననాఁడే జ్వరమునకు బలి యాయెను. నేఁటికిని అదియే జ్వరము. పాపఫలము వెంటనే కానిపించెను. వాఁ డిపుడు నా పోషణలో ఉన్నాఁడు. వింటివా? దాన జేసియే నాకు వాఁడన్న భీతిలేదు. ప్రత్యుత నేనన్న వానికి భీతి. నిన్న నీవు తొట్రిలి వాకిటికి పరువెత్తితివి. నీకు వెనుకగూడ కన్నులు కలుగువో అపుడు నా నవ్వు చూచియుందువు. వింటివా? పోనీ నరసింహులనే అడిగిచూడుము. లేక నేనే నీముందు అడిగెదను.'

ఆచార్లు ఆలోచించి ఆలోచించి పలుమాఱులు సమాధానము చెప్పవచ్చియు ఆఁగిపోయెను.

కందుకావతి—'తొందర లేదు. ఆలోచించుకొనుము' అనెను.

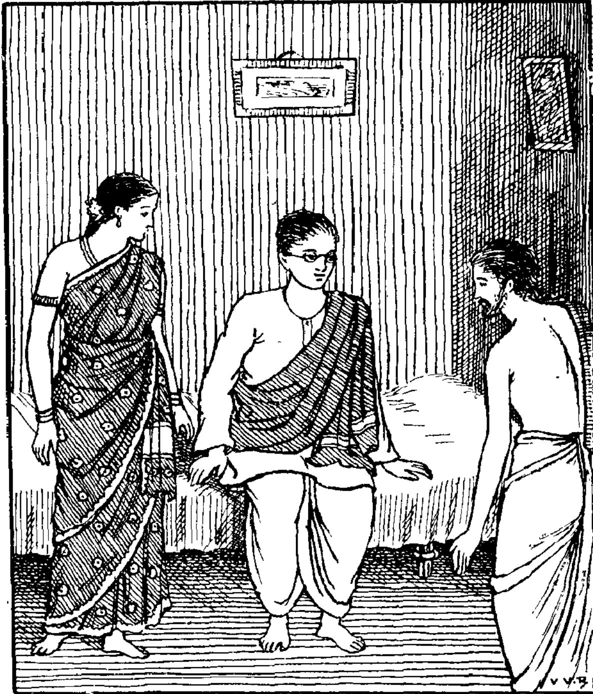
'నాకొంప తవ్వుటకు ఎవరా యాలోచన?' అని వాకిలి పలికెను.

ఆచార్లు లేచెను. కందుకావతి నవ్వెను. నవ్వి చేయి పట్టుకొని కూర్చుండఁబెట్టెను. నరసింహులు లోనికి వచ్చి—'తమరా బాబయ్యా! ఎఱుఁగక అంటిని. అయ్యో! తమబంతి యింకను దొరకలేదా? అవును దొరకదు; అవును దొరక' దనెను.

కందుకావతి నరసింహులకేసి ఒకచూపు చూచెను. జ్వరమునకుఁగూడ నతఁ డంత కంపింపలేదు.

ఆచార్లు అటక యెక్కి బంతి తీసి కిందఁ బడవైచెను. కందుకావతి చేకొనెను. ఆచార్లు దిగి రాఁగనే బంతిచూపి కందుకావతి మరల దాని నటకమీఁద వైచెను.

ఆచార్లు చేగడియారమున నాలుగు గంటలు చూచి టెన్నిసురంగమున సహచరుల కెదురు చూచెను.

“కందుకావతి నరసింహాచలకేసి......అత డంత కంపింపలేదు.”

నాఁడుకూడ ప్రతియాటయు తానే ఓడెను. ఆచార్యు లనాచార్యులాయెనని సహచరులు గేలిచేసిరి నవ్వుచు అతఁ డింటికేఁగెను. క్రమక్రమముగా అంధకార మావరించెను.

నడికిరేయి అనుకోకుండ కందుకావతికి కన్నులపండు వాయెను. కందుకావతి ఆచార్లను కూర్చుండఁ బెట్టెను.

‘ఆలోచన అంతమాయెనా?’

‘ఆహా!’

‘నీపేరు.’

‘రంగనాథుఁడు.’

‘నిక్కమే?’

‘ముమ్మాటికి.’

కందుకావతి మగ్గమునుండి మూఁడుతంతువులు తెచ్చి పసుపురాచి అతని మెడలో వైచెను. రంగనాథుఁడు పసుపు కొమ్మొకటి వెదకి తెచ్చి దారమునకుఁ గట్టి కందుకావతి మెడలోఁ గట్టెను. కట్టినతరువాత ‘లోఁగడ నామాటయు ఇప్పటి ఈ చేఁతయు సరిగాలే’ వనుకొనెను. కందుకావతి తలుపులు మూసెను.

౪

తిరునాంచారమ్మ పను లన్నియు తీర్చుకొని తీరికగా కూర్చుండెను. ఆమె వీథిలోనికి వెళ్లనున్న కుమారునితో ‘నాయనా! పెండ్లిమాట యేమి?’ అనెను.

‘ఉండవమ్మా! ఇఁక నెలలో పరీక్షలు తేలును. తేలిన వెనువెంటనే నీకాలిముందు కోడలు.’

‘కాదు నాయనా! నేను మంచిసంబంధము విచారించితిని. వారు నిరుపేదలు. పిల్లను చిదిమి దీపము పెట్టవచ్చును. చదువుల సరస్వతి. నేనిఁక పనిపాటలకు పనికిరాను. మగఁడు లేని ఆపిల్ల అక్కయు, తల్లియు నాచేతి కక్కఱకువత్తురు.

'ఏమీ ? ఆపిల్ల అక్కా ? ఆహా! నే నెఱుఁగుదును. సరిలే. ఆలోచింపుము.'

'వేయేండ్లు వర్ధిల్లు నాయనా వేయేండ్లు వర్ధిల్లు! బెండకాయ ముదిరినా బ్రహ్మచారి ముదిరినా పనికిరారు.'

ఆచార్లు లోలోపల 'అక్కా? అక్కా? అనుకొనుచు అతిపనిమీఁద వెళ్లిపోయెను. తిరునాంచారమ్మ తొండరడిప్పొడియాళ్వారు పాట పాడుకొనుచు గుమ్మములో కూరుచుం డెను. పొరుగింటి కోయిలకుంట పున్నయ్య తిరునాంచారమ్మతో కాలక్షేపమునకువచ్చెను.

'ఏమి నాయనా! భోజనము లయినవా?'

'అయినవి కాని ఏమిపాట' అది ?

'తొండరడిప్పొడియాళ్వారుపాట.'

'అబ్బ! మధ్య వైష్ణవమునకు నామములు పెద్ద! విప్రనారాయణచరిత్ర మనరాదూ ?'

'పోనీ! ఔను నాయనా!'

'తగినదే పాట !'

'ఏమి నాయనా ?'

'తగినదే అంటినిగా తగినదే.'

'అనఁగా ?'

'మనవాఁడూ ....మనవాఁడు ___ ఇపుడు విప్రనారాయణుఁడే. పోనీ! మీ అఱవ మాటలో ఏదీ? ఆపొడి! ముక్కుపొడి! తొండ రడిప్పొడి !'

'అదియేమి నాయనా? మావాఁడు పరీక్ష తేలఁగనే పెండ్లాడును. పిల్ల తెలియునా?'

'అంత పొగుచో పెండ్లి ఎందులకవ్వా ?'

'మానాయన అనినచో గిట్టనివాళ్లు అట్లు చెప్పుదురు.'

'అతనికి పెండ్లి, శోభనము ఒకపర్యా యమే అయిపోయినవి.'

'కాలేదు నాయనా, గిట్టనివా ళ్లెవరు చెప్పిరి నీకు?'

'అవ్వా, ఈకాలపువారి పెండ్లిం డ్లిఁక ఈ విధముగనే జరుగును. కులగోత్రములతో పనిలేదు. బాజాబజంత్రీలు వలదు. మంగళ సూత్రముల మాట లేదు. కోర్టులలో పేరులు రిజిస్టరు అగును. తీఱిపోవును.'

'కాదు నాయనా, ఏలోకపుమాట లివి? మా నాయనకు ముహూర్తము కూడ పెట్టిం చితిని. అద్వైతులకుఁగూడ విందు లేర్పాటు చేసితిని. నీవు రావలయుఁ జుమీ! గిట్టనిమాట లెందుకు?'

'గిట్టనిమాట లేమిటమ్మా! నేను నా కనులతో చూడఁగా?'

'నీకనుల కేదో జబ్బు! రెండురోజులు చనుబాలు పోయించుకో ! మానాయన అటు వంటివాఁడు కాఁడు. కాఁడంటే కాఁడు.నమ్ము.'

ఇటులు వారు మాటలాడుకొనుచుండఁగా ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులు ఉబుసు పోక అవ్వతో నవ్వవచ్చెను.

పున్నయ్య—'అవ్వా ! నామాట నమ్మ నిచో మీ రంగణ్ణి అడుగుము !' అనెను.

రంగ—'ఏమది ?'

తిరు—'ఏమిలేదు ఏమిలేదు ఎందుకు వేళాకోళము ?'

పున్న—'మన తిరుమలయ్య ముచ్చట.'

రంగ—'అవ్వా ! ధన్యురాలవు ! అటు పైన కర్చులేక ఆఁబెయ్యయంత కోడలు. మీరిఁక బట్టలు కొన నక్కఱ లేదు. శుద్ధ స్వదేశీ-స్వగ్రామ-స్వచేతి-ముతకగుడ్డలు.'

తిరు—'ఏమిటి బాబూ ! మీ వందఱివి గిట్టనిమాటలు ! మీరెన్నియేని అనుఁడు. మా వాఁడటువంటివాఁడు మాత్రము కాఁడు.' అని లోనికిఁ బోయి తలుపులు మూసికొనెను.

'అగుచో మీవాఁ డిపు డేచట' అని బయటినుండి వినఁబడెను.

'ఏమో ! ఏపనిమీఁద బయటికి వెళ్లినాఁడో ! గిట్టని మాటలు నాకేల ?' అనుకొనుచు ఆమె పాశరములు పాడఁదొడఁగెను.

౫

(౧)

ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్షలలో జయము నొందినవారి పేరులు ప్రకటింపఁబడెను. తిరుమలరాయ్ పేరు మునిమొదట.

ఆచార్లు టెన్నిసు సహచరులకును, ఇతరులకును ఫలాహారము లొసఁగెను. అందఱును చదువులో అప్రతిముఁడ వని అతని కీర్తించిరి. టెన్నిసు సహచరులు 'కందుకప్రియ' 'టెన్నిసురంగనాథ' అనుబిరుదు లిచ్చిరి.

నాఁడు అతనితల్లి పులిహోర,వడలు,ఇడ్లు లోనగు పిండివంటకములును, తంగళి కరియామధు లోనగు పచ్చళ్లును చేసెను. తిరువారాధన చేయించెను.

సాయంకాలమున చాటుగా వచ్చి నరసింహులు పదిరూకలుబహుమతి గొనిపోయెను.

నాఁడు క్రీడాక్షేత్ర మంతయు విజయవీరనాదములచే మాఱు మ్రోఁగెను. జయమందు పట్టుదల యెవరికిని లేదు. ఎవరియిష్టము చొప్పున వా రాడిరి. ఒకఁ డాకాశమునకు, ఒకఁడు నేలకు, ఒకఁడు దిగంతములకు బంతిని కొట్టెను. ఆచార్లు తనకు చిక్కిన బంతుల నన్నింటిని నేర్పుతో కందుకావతి యింటిలోనికే కొట్టెను. అందఱును—'దీనిభావమేమి తిరుమలేశ?' అని పాడిరి. పాడిన ప్రతివానిమీఁదను 'దీనిభావమిది' అని బంతిచే ఆచార్లు సమాధానము చెప్పించెను. చీకటిపడెను.

(౨)

ఆచార్లు తనయింట బంతులు వైచుట కెంత యుల్లాసము చెందెనో కందుకావతి అంతచింత జెందెను. 'ప్రేమ ఔచితి నెఱుఁగదా ? లేక పాత్రనుబట్టి ఔచిత్యమా ? ఔను. పెండ్లియాడిన దానితో ఎవఁడేని యిట్టి సరసము చేయునా ? చేసినను దాని యందము వేఱు' అనుకొని ముకుళించెను.

నరసింహులు పదిరూపాయలతో కుబేరుఁడై కల్లంగడికి పోయెను. తాగెను, తాగించెను. తినెను, తినిపించెను.

బ్రాంది షాపునకు వెళ్లెను. తాగెను తాగినంత పోయించెను. ఒకసీసా బట్టచాటున బెట్టుకొని ఇంటికి వచ్చెను. మంచము మీఁద కూర్చుండి సంగీతములు తీసెను. 'రంగీ' యని పలుమాఱు లఱచెను. 'రంగీ! ఏల దుఃఖము? ఏల కన్నీరు? జగతియంతయు ఆనందము. ఆనందింపుము, సుఖింపుము, క్రీడింపుము!' అని యని మగతలో పడెను. పోయెను నరకమునకో లేక స్వర్గమునకో!

(3)

రాత్రి పదిగంటలకు కందుకావతి తలుపు మీఁద చప్పుడు. విని కందుకావతి ఊరకుండెను. నరసింహులు లేచి—'ఏల ఊరకున్నది? మతిమాలెనా?' అనుకొని మరలకునికిపాటులు పడెను.

తలుపుమీఁద మరల మ్రోఁత. కందుకావతి తలుపుతీసెను. ఆచార్లు గదిలోనికి వెళ్లెను. కందుకావతియు.

ఆచార్లు 'ఇవిగో నీకు కానుకలు!' అని కొన్ని ఆభరణములను వలువలను దీసి బల్లపైఁ బెట్టెను.

కందుకావతి—'తమరు పరీక్షలో ముని మొదట జయమందుటయే నాకు అన్ని కానుకలును. నాకేమి ఈ బహుమతు లేమి? కన్నవారును విన్నవారును నవ్వరా?' అనెను.

'నీవు వీని నిపుడు ధరింపవలెను.'

'అటులనవలదు. నాకొక ప్రతిజ్ఞ కలదు. అది చెల్లువఱకు తాల్పను. కానిచో మీ దయచే లోఁగడనే బంగారుపిచ్చుకను గానా?'

'ఏ మా ప్రతిజ్ఞ?'

చెప్పెను.

'పోనీ తీసి దాఁచికొనుము.'

'మాయిల్లు మీ రెఱుఁగనిదికాదు. పొరుగింట దాఁచిరానా?'

'మంచిది.'

కందుకావతి తిరునాంచారమ్మను లేపెను. 'మీ అబ్బాయికి సంబంధము కుదిరెనా?' అని అడిగెను. 'కుదిరె' నను ప్రత్యుత్తరము విని—'తమకొడుకు పెల్లకు నగలు చేయించెను; మీ కిమ్మని నాచే పంపెను' అని యిచ్చెను. తీసికొని తిరునాంచారమ్మ తలుపులు మూసికొనెను.

ఆచార్లు ఆనందముతో శయ్య సవరించుకొని పడుకొని దిగి మరల సవరించుకొని పడుకొనెను. తల యెత్తి దిండ్లు సరిగా పెట్టుకొనెను. లేచి మరల దిండ్లను సరిచేసికొని శయనించెను.

కందుకావతి తలుపులు మూసెను. ఆచార్లది దొంగనిద్రకాదు. ఊరకయే కనులు మూసికొనెను.

'అపుడే నిదురయా?'

'ఈ రేయి యంతయు లేదు నిదుర.'

ఈమాట విని నరసింహులు లేచి కూర్చుండెను. అతనికిని లేదు నిదుర.

సుఖపారవశ్యముచే కొందఱకు నిదుర రాదు. దుఃఖపారవశ్యముచే కొందఱకు రాదు. కర్మకు సుఖదుఃఖములే కందుకఖేల.

లోపల పరిహాసములు పాటలు; బయట బండుబూతులు రోదనములు. లోపల వలపు పలుకులు వాటపు ముద్దులు; బయట తల యూఁపులు దంతనిష్పీడనములు. లోపల పరిమళ నిశ్వాసములు ప్రేమశపథములు; బయట వేఁడి యూర్పులు కోపశపథములు. లోపల కాలజ్ఞానము లేదు; బయటను లేదు.

కొక్కొ-రోకో. నరసింహులు త్రుళ్లిపడి బ్రాందిసీసా యెత్తి గడగడ తాగెను. కఱ్ఱతీసికొని గదిగుమ్మము కాచెను.

(౮)

కొంతవడికి తలుపులు విడివడెను. చెట్టాపట్టాలు పట్టుకొని ఇరువురును వచ్చిరి. ఆచార్ల తలపైమృత్యుదండమువలె నరసింహుల దండము పడెను. కందుకావతి ఆచార్ల తలవంచి తనతల అడ్డుపెట్టెను. తల పక్కనపగిలెను. మరలఎత్తిన కఱ్ఱవెంట రక్తముకాఱి నరసింహుల తలతడిసెను. కందుకావతి మరల ఆచార్లతలమీఁదఁ బడనున్న కఱ్ఱను లాగుకొనెను.

ఆచార్లు తెల్లబోయెను. నరసింహుల నొకత్రోపు త్రోసెను. అతఁడు గోడపైఁబడెను. ఆచార్లు గొంతుక పిసుకఁబోయెను.

'కందుకావతి—చంపకుము.'

'ఛీ చంపెదను.'

'చంపకుము. ఇది ఆజ్ఞ'

'ఆజ్ఞయా?నీయాజ్ఞ! చంపెదను.'

'చంపఁదలచిన నేను చంపలేక పోతినా? చంపకుము. చంపితివా ?'

'ఏమి ? చంపిన? నీవు చూచుచుండఁగా చంపిన ? ఏమి చేయుదువు ?'

'ఛీ చంపకు! నాకు స్మృతి పోవుచున్నది లేకున్న నిన్ను నెట్టివైచియుందును.'

ఆచార్లు నరసింహులను మరల త్రోసెను. మరొకగోడపై బడెను. మరల త్రోసెను. కందుకావతి కూలఁబడి వారించెను. వారించిన కొలఁది త్రోసెను. అతఁడు మంచముపైఁ బడెను. తల మంచపు కోడుమీఁద. ఆచార్లు రెండుచేతు లెత్తికొట్టెను. రక్తము చూచి వదలెను.

కందుకావతి 'నీవిచట ఒక నిమిషమేని ఉండవలదు పొమ్ము పొ' మ్మనెను. ఆచార్లు 'వెళ్ల' ననెను.

'ఇఁక నా మొగము చూడఁజాలవు.'

యోజించి ఆచార్లు వెళ్లిపోయెను.

(౫)

క్రమముగా కందుకావతి ఎఱుక బాసెను. రెండుతలలనుండి రక్తము మాత్రము జాగరిల్లెను.

వారును వీరును పోగయిరి. శాంతిని భంగింప పోలీసులు వచ్చిరి. ఆసుపత్రి డాక్టరు. అతనితో నరసింహులకు ప్రకృతము పని లేక పోయెను. కందుకావతికి క్రమముగా తెలివి కలిగెను. పోలీసుల ఆర్భాటము హెచ్చెను. కందుకావతి అచట వారి కేమి చెప్పను తిరస్కరించెను.

పోలీసు కేసు. నరసింహులు తప్పత్రాగి వచ్చి తనను కర్రతో మోఁదె ననియు, తాను తోయఁగా మంచపుకోటికి వానితల కొట్టుకొనె ననియు,పిదప స్మృతితప్పి పడిపోతిననియు కందుకావతి చెప్పెను. ప్లీడరు ఆచార్లమాట తేఁగా 'స్త్రీలమర్యాద కోర్టువారు కాఁపాడవలె' ననెను.

పోలీసువారు ఆచార్లవద్ద పదివేలుమాత్రము వదిలించిరి.

ప్రమాదవశమున ఈ నేరము జరిగె ననియు, తనప్రాణరక్షణకు కందుకావతి తోసె ననియు, 'దాని తల ఆనుషంగికముగా కోటికి కొట్టుకొనె ననియు' దానిని పోస్టుమార్టమ్ నిర్ధారించెననియు, శిక్షతగ్గించి రంగనాయికకు మూడేండ్ల ఆరునెలల విడిఖైదు కోర్టువారు విధించిరి.

౬

కందుకావతికి కోర్టు శిక్ష విధించెను. సంఘము ఆచార్లను వెలివేసెను.

న్యాయదండమునకు లోకుల అనుకంప కలదు. తన కొకవిధముగా మనశ్శాంతియు కలదు.

వెలి సంఘము విధించిన దండము. వెలి యను ఉచ్చును ఎవరును జాఱఁదీయరు;ప్రత్యూత బిగింతురు. అది మశూచి మచ్చ; అంటురోగము; శిరోజాడ్యము.

కందుకావతి ఆచార్లకు బదులు తాను శిక్ష పడెను. నీరవముగా భరించెను. ఆచార్లు తనదోషమునకే తాను వెలిపడెను. అది అతనికి హృద్రోగము. సంఘముమీఁద పండ్లు పటపట గొఱికెను. అందఱకు సంబంధించిన పిల్లను జేసికొని సంఘమును పాదాక్రాంతము చేసికొన నూహించెను.

చెఱసాలలో కందుకావతికి అందఱును చుట్టములే. జైలుసూపరెన్టెంటు కందుకావతిని నూలుపనిమీఁద మేస్త్రీగా నియమించెను. కందుకావతి యనిన అందఱకు అతి మర్యాద.

ఆచార్లయింటికి ఎవరును రారు. అతనిని ఎవరును భోజనమునకు పిలువరు. చెన్నిసుకోర్టుకూడ అతనికి మన్నా. అతఁడు అందఱను ద్వేషించెను. తనవాచాలత నుపయోగించి ఒకజట్టు లేవఁదీయుట కిది కలకత్తా కాదు. చేయఁదగిన దేదియు లేదు. సంఘము మీఁద కసి. దీనిపునాది కందుకావతి మీఁద.

ఈహడావడిలో కాలేజిరోజులు దాఁటి పోయెను. అతఁడింటికడనే ఉండవలసివచ్చెను. ఇది యొక ముప్పు.

పదివేలు అప్పు. చేతిలో తగినంత ద్రవ్యము లేదు. వెలిఖాయపడియుండుచో దేవాదాయముకూడ రాదు. ఇది యొకసంకటము.

'నగలు చేయించి కందుకావతి కిచ్చితిని. అవియే యుండుచో ఒకదెబ్బన పెండ్లి కాకుండునా ?' అని ఆచార్లు చింతించుచుండెను, తల్లి—'ఏమినాయనా! పిల్లను విచారించిరా నా ? అనెను. 'ఏమిపెట్టి విచారింతువు?' అని కొడుకనఁగా పెట్టెలోనుండి నగలమూట తెచ్చి 'ఇదిగో! ఆనాఁడు నీవు పెండ్లికూఁతునకుఁగాను చేయించి నా కిమ్మని ఎవరిచేతనో పంపిన నగలమూట! ఈనగలుపెట్టి విచారింతు' నని తల్లియనెను.

ఆచార్లు నగలు చూచెను. 'అమ్మా! నీ కిచ్చిన దెవరు ?'

'ఎవరో చీఁకటిలో; నీవు కాదు నాయనా పంపినది?'

ఆచార్లు నిర్విణ్ణుఁడు. మాటలేదు; పలుకు లేదు. తెలిసినమూర్ఛ.

'నీవుకాదా? పంపినది?'

'ఔను.'

'ఇంకేమి.'

తిరునాంచారమ్మ ఆనగలతో నంబూరు తిరుమలమ్మకడకు వెళ్లెను.

తిరుమలమ్మకు ఆ నగనుట్టా అంతయు పాముమీఁదిరత్నము. అయినను బంగారము. కాని సంఘములో వెలి. అయినను వరుఁడు అదృష్టలభ్యుఁడు. కాని లోకనింద. అయిన నేమి? పిల్లకు స్వర్గసుఖము.

తుదకు తిరుమలమ్మ యిటు లనెను. ఈనగలు ఇపుడు వలదు. పెండ్లికాలమున పెట్ట వచ్చును. పెద్దలను కనుఁగొని అంగీకారమును కొలఁదిరోజులలో తెలిపెదను.

తిరునాంచారమ్మ ఆనగలను మరల చింతవలె మూటకట్టుకొనెను. సంగతు లన్నిటిని కుమారునికి తెలిపెను.

నరసింహులచావు అతనిని బాధింపలేదు. తనకు బదులుగా కందుకావతి గాయము చెందుట బాధింపలేదు. తనను తప్పించి కందుకావతి చెఱఁబడుట బాధింపలేదు. వెలి అతనిని బాధించెను. కందుకావతి నగలను తనతల్లి కిచ్చుట బాధించెను. తిరుమలమ్మ నగలను తిప్పి పంపుట అతనిని బాధించెను. దీనికి కారణము కందుకావతియే.

దినములు గతించెను; మాసములు గతించెను. తిరుమలమ్మ కడనుండి అంగీకారము లేదు. తిరుమలమ్మకూఁతుపెండ్లి అయిపోయెను. అయినట్లు కొన్నాళ్లకు నంబూరినుండి వచ్చిన కాఁపొకఁడు చెప్పెను.

ఆచార్ల కిపుడు కందుకావతి యందము వికారమాయెను. దానిమాటలు మాయమూటలు; చేతలు కత్తికోఁతలు. లోఁగడ

కొన్ని విషయములలో తనను రక్షించుట ఎపుడో తనను భక్షించుటకే. నగలిడుట తన్నీసడించుటకుఁగాక వేఱేమి?

అతని కుపశాంతి లేకపోయెను. కేవల మందులకే కాలేజిలోఁ జేరెను.

౭

తిరునాంచారమ్మ ఒకనాఁడు పక్కలోది పక్కలో ప్రాణములు విడిచెను. ఆఱ్ఱముగ్గిన పండు ఆర్భాటము లేకయే రాలును.

రాయి కలకత్తానుండి వచ్చెను. ఏకర్మయు చేయలేదు. భద్రాద్రిరాముని సేవింపలేదు. పరీక్ష ఓడెనో గెలిచెనో తెలిసికొన వ్రూచీ అతని కున్నటులు కానిపింపలేదు. కాని లోకులకు లేకపోలేదు.

అతఁడు తప్పినటులు టెన్నిసు-సహచరులకు తెలిసెను. పట్టిక అతనిసంఖ్య లేనిచోట నల్లగీటుఃతో గోడమీఁదనుండి వసారాలో పడుకొనిన ఆచార్లమీఁద పడెను. అతఁ డులికిపడి లేచి చూచెను. వాకిటికి పరువిడి తలుపులు తెఱచి దారి కటూ ఇటూ చూచెను; శూన్యము.

తలుపులుమూసి తిరిగి వచ్చి కాకితమును, నల్లగీటును చూచెను. తన నెంబరు లేదు. ఒక్కనిట్టూర్పు పుచ్చెను. ఆనిట్టూర్పుతో కాకితము అరుఁగుకిందికి పోయెను.

పరీక్ష పోయినందులకు అతఁడు మరియొక నిట్టూర్పు విడువలేదు.

అతఁ డూరక ఆకాశమును జూచుచు బరుండెను. ఒకమబ్బు వచ్చుచుండెను; ఒక మబ్బు పోవుచుండెను. కానిపించుచున్న నక్షత్రములు మఱునిమిసమున కానిపించుటలేదు. చంద్రుఁడంతవాఁడుకూడ మబ్బుచే మాయమగుచుండెను. తెల్లనిచోట నలుపు; నల్లనిచోట తెలుపు. అతనిమదిలో ఏపరివర్తనమును లేదు.

అతనికి ఒకమేఘము రాటమువలె కనఁబడెను. అదియే మగ్గముగా మాఱెను. అదియే కందుకావతి యాయెను. మబ్బు విఱిగెను.

టెన్నిసు-బంతి పోవుటయు, తాను రంగనాయికయింటికి వెళ్లుటయు, అది బంతి దాఁచుటయు, తాను తీయుటయు, అది వెనుక వెనుక కొదుగుటయు, తాను ముద్దిడుటయు స్మృతికి వచ్చెను. 'ఆహా! కందుకావతీ' యని తలఁచుకొనెను.

పిదప, తాను నగలు కాను కిచ్చుటయు, అది తిరుగఁగొట్టుటయు, నరసింహులు తనను జంపవచ్చుటయు, వానిచావును, తనకు పదివేలు వదులుటయు, వెలియు, తాను పెండ్లాడ యత్నించుటయు, దరిద్రపు తిరుమలమ్మ పిల్ల నీకుండుటయు స్మృతికి దగిలెను. ఒక చింతాసముద్రము. అతఁడూఁపిరియాడక కొట్టుకొనుచుండెను.

కవాటముపై అంగుళిధ్వని. ఆచార్లు చమకితుఁ డాయెను. 'ఇపుడు తనయింటికిమృత్యువు తక్క మరి యెవరు రారే! వెన్నెలయైనను నడిరేయి. టెన్నిసు వారేమో? ఐనను— ఎవరు?'

మరల అంగుళిధ్వని.

ఆచార్లు తలుపుతీసెను. తెలతెలఁబోయి వెనుక వెనుకకుఁ బోయెను. లోలోపలఁ 'అపుడే ఏల వదలిరి ?' అనుకొనెను.

కందుకావతి లోనికి వచ్చి తలుపులు మూసెను.

'నీవు లోనికి రాఁగూడదు. తలుపులు మూయకు, బయటికి పొమ్ము.'

'వెళ్లుటకే వచ్చితిని. తలుపులు నాకొఱకు మూయలేదు నీకొఱకు.'

ఆచార్లు రిచ్చవడి అరుఁగుపై కూర్చుండెను. కందుకావతి సమీపించి 'ఓయీ! నీవు నేఁడు పరుండవలయును. పరుండఁగా నిన్ను నేను చూడవలయును' అనెను.

'చాలా సారులు చూచితివి.'

'మరల నేఁడు చూడవలయును.'

ఆచార్లు— 'చూడుము అని పరుండెను.'

రంగనాయిక పదతలములకడకు వచ్చి— 'ఇదిగో నీబంతి! ఇఁక నీబంతితో ఆడుకొనుము.'

'పడవేయుము!'

రంగనాయిక బంతిని మెల్లగా పక్కలో పడవైచి పాదములు ముట్టి వెళ్లిపోయెను. ఆచార్లు వెనువెంటనే వచ్చి తలుపులు మూసికొనెను. రంగనాయిక చప్పుడు కాకుండ బయట గొళ్లెముపెట్టి వెళ్లిపోయెను. ఆచార్లు పడుకొని ఆకాశము చూచుచు—'ఇపుడిది యేమి చేయును?' అని యాలోచించెను. గబగబ తలుపులు తెఱవఁజూచెను. రాలేదు. గోడదుమికి కందుకావతియింటికి వెళ్లెను. తలుపునకుబయట గొళ్లెము. లోపలికేఁగెను శిథిల గృహమున శూన్యదేవత రాణివాసముండెను.

ఇంటిప్రక్క నున్న కాలువయొక్క— 'ఎవ రా మణగానాం తేలానామ్?' అనెను.

అతఁడు నీటిలో దిగి కేవలభారమైన కేశభారమును ఒడ్డునకుఁ జేర్చెను. లావణ్యప్రవాహము ప్రవాహమునఁ గొట్టుకొనిపోయెను.

రంగనాథుఁడు కొంచెము సేపు చూచి చూచి కేశభారమును కత్తిరించి తీసికొనెను. భారహీనమైన ఆపదార్థమును నడికాలువ లోనికి త్రోసివైచెను, ఆశరీరము నదిలో కొట్టుకొనిపోయెను.

అతఁడు కట్టపై కొంతదవ్వరిగి యరిగి—నాకు 'అపుడా వెలి? లేక యిపుడా?' అనుకొనెను. సందేహము మాత్రము విడలేదు.

పెండ్లిరాయబారము

చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు

శతానందుఁడు— (జనకరాజ పురోహితుఁడు; పెండ్లికూతురు పక్షమువాఁడు)

చేసి సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి చేవ చూపి - ప్రజల నేలుచు రెండవబ్రహ్మ యనుచు
భువనముల నన్నిటను యశంబున నెసంగు-గాధిజా! కొమ్ము నా నమస్కారములను.

విశ్వామిత్రుఁడు— (పెండ్లికొడుకు పక్షమువాఁడు)

ఓ శతానంద! దీర్ఘాయు వొప్పి మనుము- మైథిలుఁడు తత్త్వవేత్త క్షేమంబె సర్వ
భూతములఁ దండ్రి యట్టులు ప్రోచు నీదు-తండ్రి లెస్సయె చెపుమ గౌతమకుమార!

శతానందుఁడు—

తమయనుగ్రహమున రాజు తండ్రి మిథిల-యఖిలజనులును లెస్సలయ్యా మహాత్మ!
ఏలొకో కాని తెలియ నా యెడఁద యిపుడు - చల్లనై క్రొత్తక్రొత్తగాఁ బల్లవించె.

కటికచీఁకటి దెసలకుఁ గదిమి యొత్తి - చిఱునగవు గాయు మోములఁ జెలఁగి కేల
విల్లు నమ్ములు దాల్చి మీవెంట నున్న - యీయిరువు రెవ్వరయ్య మునీంద్రతిలక!

పేరోలగ మొనర్చెఁ బేరురమ్మునఁ బూలదండలతోడ నుత్సాహరసము
ఎఱుఁగనైయున్నది యెగుబుజమ్ములయందు విలుదూపుగములతో వీరరసము
కనుకట్టుగట్టెను కాకపక్షముల భృంగశ్రేణితోడ శృంగారరసము
నెఱిఁ బాఱుచున్నది నేత్రాంతములను బ్రవాహాకృతులను గృపారసంబు
ఇన్ని రసముల నొప్పెడు నింద్రియముల-తోడి యిమ్మూర్తులను జూడఁ దొల్లి యెప్పు
డెందుఁ దోఁపని క్రొత్తయానంద మెదను-ముంచె వివరించి చెప్ప మమోఘవచన!

చూచితిఁ గాని యెందఱనో సుందరమూర్తుల వారియందు నా
లోచన మింత నిల్చి మఱలుం ద్రుటిలోఁ దలపోయ వీరి శో
భాచతురత్వ మేమొ కనుపట్టినదాదిగ నట్టె నిల్చె నా
లోచన లెల్ల మాని మునిలోకదివాకర! విప్పిచెప్పవే.

దిరిసెనఁపుఁ బూవుమెత్తలఁ దిరుగనైన - మృదుపదాబ్జమ్ము లేలొకో యదయుఁబోలి
కఱకుఱా లేచు గహనభాగములయందుఁ - దిరిగివచ్చుట చెప్ప ముద్వేలభావ!

జనకుపనుపున వచ్చితి సంభ్రమమున - నున్న వెన్నియో పను లయిన న్నిజంబు
వీరిఁ గనునంత నవి యేకమై రహించె - నాత్మసన్నిధి యోగికృత్యంబులట్లు.

విశ్వామిత్రుఁడు—

కౌసల్యాదశరథుల మహా సంతోషాబ్ధిచంద్రు లస్మత్క్రతుకౌ
తూసంరక్షకు లుదితవిలాస జనులు వీరు రామలక్ష్మణు లయ్యా!

తోడు లున్నారు భరతశత్రుఘ్ను లనఁగ - సమవయోరూపలావణ్య శౌర్యఖనులు
వారలను దల్లిదండ్రులవంక విడిచి-వీరిఁ గొనివచ్చినాఁడ నా వెరవు మెఱయ.

షడ్రుతితనమును దాల్చి బీభత్సరసము-యఱుగు దెంచెడుగతిఁ ద్రోవ కడ్డమైన
గడుసురాకాసి మూఁకల కాఁపు ఘోర-తాటకను గూలనేసెను మేటి యితఁడు.

నాయజ్ఞవాటి మాయో-పాయులఁ బలురక్కసులను బరిమార్చిరి యీ
యాయుష్మంతులు నాదగు-శ్రేయం బేమని వచింతు ఋషిరాట్టనఘా!

వింతకును వింత గాదె యీ వీరుపాద-రజము సోఁకున ఱాయి స్త్రీరత్నమగుచు
నే నహల్యను ధన్యను నిన్నుఁగంటి-మంటి శ్రీరామ యని ప్రమొక్కె మఱియుమఱియు.

శివధనుర్భంగపణము నా చెవిని సోఁకి-శిష్యముఖమునఁ జే ర్పరీక్షింపఁదలఁచి
వచ్చినాఁడ నిదేమి భూవల్లభుండు - శివధనుర్భంగ ముంకువ జేసినాఁడు.

శతానందుఁడు—

ధన్యుఁడను ధన్యతముఁడ మీదర్శనమునఁ - గన్నులారంగ మాయమ్మఁ గాంచనైతి
ఎన్నినాళ్లయ్యె నా కామె యించు పలుకు - చెవులకుఁ సోఁకి గీతికరవళియట్లు.

మొదటినుండియు జగతి కభ్యుదయ మొదవఁ-జేయు గాధేయ! మాయప్ప చెల్లుబడుట
ఎపుడు నామేలు వినుట నిష్టింతపఱకుఁ - బల్కితిని సైచి యిఁక ధనుర్వార్త వినుఁడు.

జానకి యొక్కనాఁడు తనచాయను బోని సఖీజనమ్ముతో
డ్తో నరుదేర మోదమునఁ దోఁగుచుఁ దూఁగుచు బంతులాడు చో
నేనెఱి తప్పియో చెదరి యీశుధనుస్సునఁ జిక్కె బంతి యా
పై ననిచెఁ వయస్యలను వారును వే చని యొప్పనేర్పనఁ.

ఒకరి కిర్వు రిర్వురకు మువ్వు రటు మూఁగు-రకును నల్వురగుచుఁ బ్రకటశక్తి
నెల్ల చెలులు బంతి నెటులేనిఁ దివియంగఁ - బాటువడిరి యదియుఁ బట్టు పట్టె.

చిఱునగ వంకురింప నొకసీమను గద్దియనుండి సీత య
త్తెఱవలవంకఁ జూచి యొకతీరునఁ దాఁ దల యూఁచి లేచి యం
దఱు వెఱఁగంది చూడ నటఁ దళ్కని మైనిగ యిల్లు నిండఁగా
బరువగు వింటి నెత్తెనఁట బంతిని బట్టిరి తోడిచేడియల్.

బలువుమొనగాండ్రు పదివేల వరుసవార-లెత్తఁగాలేని విలు సీత యిగురుఁగేలి
వ్రేల నెత్తుటఁ గని రాజు వింతకగుచుఁ - దద్ధనుర్భంగమే పన్నిదంబువెట్టె.

కవులయుపమల కుపమమైె క్రాలుసీత - నూత్నసౌందర్య మెవ నిడి యత్న మొదవఁ
జేరి రెల్ల నృపాలురు మీరు వచ్చు - టరసి పంపించె విభుఁడు స న్నవల వినుఁడు.

తాటకను గూలనేసిన మేటి యన్న-నాఁడుదానిని నడఁచిన యట్టివాఁడు
వీరపురుషుండొ వాఁ డొకవింతనరుఁడ-టంచు నిరసించునేమొకో యచటి జనము.

విశ్వామిత్రుఁడు—

స్త్రీత్వపుంస్త్వ విచారణ సెల్లునొక్క-ప్రాణములఁ దీయువారలపట్ల నిట్టు
లనుచు నేఁ జెప్ప రఘుసింహ మరసి చేసెఁ - దాటకావధ మని సమాధాన మిమ్ము.

శతానందుఁడు—

పాదరజమున నొకఱాయి పడఁతి యయ్యె-నన్న నది గారడీకృత్య మూ నటంచు
బిట్టు పలికెద రేమొకో వింత వారు - తద్రహస్యంబుఁ దెలుపు తత్త్వజ్ఞతిలక!

విశ్వామిత్రుఁడు—

గారడీకృత్య మొకయేడుగడెలకన్న - నిలుచునే సర్వకాలంబు నియతితోడఁ
గాలుసోఁకినఱా లన్ని కలికిమిన్న-లయ్యెనే యంచు మాటాడుమయ్య యచట!

శతానందుఁడు—

సరియు మీ రిప్డు చెప్పినవరుస చక్కఁ-దనము నడిగెద రొక్కకొంద ఱట నన్ను
క్రాలునలు పంచుఁ జెప్పినఁ గదలి క్రమ్మ-ప్రశ్నమున కేమి ప్రత్యుత్తరమ్ము చెపుఁడ.

విశ్వామిత్రుఁడు—

ప్రతిన సెల్లినవెనుక నేర్పులుపఁదగిన - ప్రశ్న మియ్యది యరయ నిప్పట్లఁ జనదు
విల్లు విఱిచినవాఁడెకా విభుఁడు చెప్ప-మైన జలదంబు మించున కగు నటంచు.

*　　　*　　　*　　　*　　　*

అంతఁ జనె గౌతమాత్మజుఁ డధిపుకడకు - సభను నిండిరి యెల్ల రాజన్యవరులు
శంకరునివిల్లు కొలువు నలంకరించెఁ - సీత కై సేసికొనియుండెఁ జెలులతోడ.

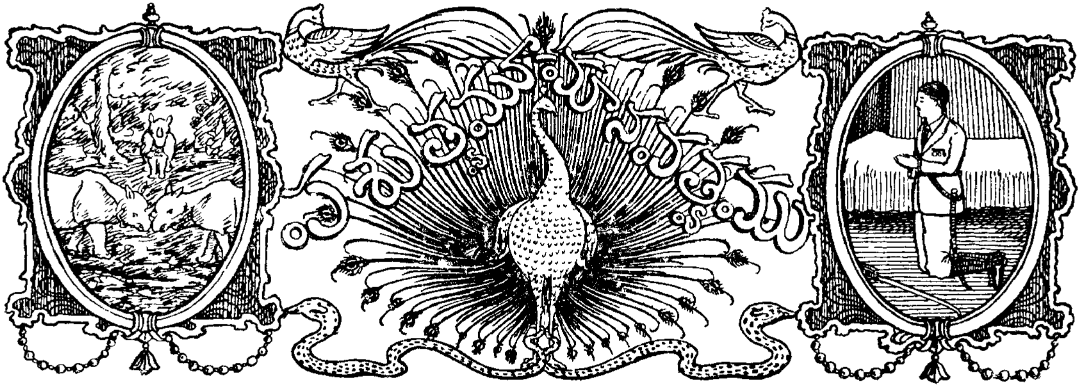
పాలు గారెడు మోము ప్రపంచ మేలఁ-జాలు చూపులు వెలయఁగఁ జాలి యొలి
వీరశృంగారముల మునివీరుతోడ-సోదరునితోడఁ జేరె రఘూత్తముండు.

ఈత్రోవ భక్తుల నే నాదరింతు నం చోలిఁ గ్రిందును మీఁదుఁ గేల నిమిరి
ఈరీతిఁ గొంకలనేని నెత్తెద నంచుఁ గేలి వ్రేల్కొన నవలీల నెత్తి
ఈలీల వంచెద నెల్ల దుష్టుల నంచు ననుచునేర్పునను ఱివ్వనను వంచి
ఈచాయఁ గొందు సుధీచిత్తము లనుచుఁ గుంటు లేకయ చెవి కంట లాగి
దారుణాశయ నాస్తి కాధమ వితండ-వాదములతోడఁ బెల్లునఁ బట్టి విఱిచె
శివునిచాపంబు రాముండు దివిని సురలు - పూలు గురిసిరి యలరె సీతాలతాంగి.

ఓయి వనమాలి!

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి గారు (కవితాసమితి)

ఆసలె జలసేచనము లేని యిసుకనేల - పూర్వసౌభాగ్య విభవవిస్ఫూర్తి నేమొ
యెటులొ చిగురించె నేఁటి కీమృదులలతిక - ప్రవిమల కృపారసామృత వారి ధారఁ
జివికి హస్తశాఖావలంబన మొసంగి - ఓయి వనమాలి, రక్షణ సేయవేని
ఈదరిద్రాణ వైశాఖ పృథునిదాఘ - దినములను తీవ్రవేదనఁ గనలి కనలి
యభినవోన్మేష జీవవిన్యాస మెల్ల - పస దొరఁగి డీలుపడి మంటిపాలు గాఁగ
నెపుడు నిర్మూల మగునోయ దెవరి కెఱుక!

కాళ్ళూరు వెంకటరామారావు గారు

అరణ్యం అంతటా గాఢనిశ్శబ్దం అలుముకుంది. ఝామురాత్రికి పైగా అయివుంటుంది. ప్రశాంతమైన చంద్రకాంతిలో వృక్షాగ్రాలు తళతళ మెరుస్తున్నాయి. నేలమీద అక్కడక్కడ చంద్రకాంతి తెల్లని మరక మరకలుగా చెట్లసందుల్లో నించి పడుతూంది. అప్పుడే వర్షం కురిసి వెలిసినందువల్ల చెట్లనుండి నీటిబిందువులు రాలుతున్నాయి. నేలరాలిన ఆకులు తడిసిమెత్తబడి శబ్దంచెయ్యడం లేదు.

ఇంతలో దూరాన్ని నిబిడంగా అల్లుకున్న పొదలూ తీగలూ హఠాత్తుగా కదలడం ప్రారంభించినవి. తుప్పలలోనించి దారిచేసుకుంటూ ఒక భయంకర ఖడ్గమృగం నడుస్తూంది. దారిలోవున్న తీగెలు దాని వురవడి కాగలేక పటపటా తెగిపోతున్నాయి మదోద్రేకంచేత శరీరం కానకుండా నడుస్తూంది ఆజంతువు.

తోవలో కనబడ్డ పెద్దపెద్ద వృక్షాలకు ఆనుకొని ఒంటికసి తీరేటట్లుగా రాసుకుంటూంది. చిన్న చెట్లను ముట్టెతో ఒక్కొక్కదెబ్బకొట్టి పెళ్లుమనిపడదోసేస్తూంది. నడిచేటప్పుడు దానినీడవల్ల వెన్నెలమరకలు పోయి గాఢమైన చీకట్లు బయలుదేరుతున్నాయి. అల్పజంతువులు గుండెలు కొట్టుకుంటూ నలుదిక్కులా చెల్లాచెదరై పోతున్నాయి. కాని అది వాటిలో ఒక్కదానిజోలికైనా పోలేదు.

మాటిమాటికి నేలమీదముట్టె నానించిపసిపడుతూంది. ఒకొక్కచోట నిలబడి చంద్రుడివంక చూస్తూ మూలుగుతూంది. మరొకప్పుడు నేలమీద పరుండి ఒక్కసారిగా కుప్పించి దుముకుతూంది. భూమిమీద పడి దొర్లుతూంది. కామపరవశుడైన క్రూరరాక్షసుడి లాగ కనబడుతూంది ఆభయంకరమృగం.

ఇంతలో దానికి రెండు వందలగజాల దూరంలో ఏదోసడి వినబడ్డది. చప్పున ఆగి చెవులురిక్కించుకొని ఆశబ్దాన్ని శ్రద్ధతోవింది ముట్టెతో నేలమీద పసిపట్టింది. తక్షణం క్రోధమూర్తియై నాలుగుకాళ్లతోనూ నేలను తవ్వడం ప్రారంభించింది. దానివైఖరి చూస్తే ఏదో మహా యుద్ధానికి కాలుతవ్వుతున్న యోధుడిలా గుంది.

క్రమక్రమంగా దూరంగా వినబడిన సడి సమీపిస్తూంది. వేరొక బ్రహ్మాండమైన ఖడ్గమృగం మందగమనంతో వస్తూంది. అది మెల్లిగా మొదటి దానిని సమీపించి టక్కున ఆగిపోయి దానివంక రెప్పవాల్చకుండా చూసింది.

తక్షణం దాని శాంతస్వరూపం అంతా నిముషంలో భయంకరాకారంగా మారిపోయింది. కళ్లు యెర్రగా చింతనిప్పుల్లాగు మెరిశాయి. పౌరుషోద్రేకంచేత శరీరం రెట్టింపుగా పొంగి పోయింది. అదికూడా కాళ్ళతో నేల దువ్వడం ప్రారంభించింది.

రెండు జంతువులూ ఒకదానివంక ఒకటి తీక్ష్ణంగా చూసుకున్నాయి. తోకలు "రైంయి" మని తిప్పుతున్నాయి. ఒకదానికొకటి వెనకతియ్యకుండా రణసన్నాహంలో వున్నాయి. నాలుగుకాళ్లూ వంచి భూమిమీద

కుప్పిగంతుకి సిద్ధంగా మోహరించుకుని కూచున్నాయి. కాని యేదీగాని ముందుగా యుద్ధంలోకి దిగలేదు.

ఇల్లా వుండగా సమీపంలోనే ఒక ఆడజంతువు ప్రవేశించి వీటిని చూసింది. ఒక్కనిముషం ఆగి మెల్లగా దగ్గిరికి చేరింది. ఈ రెండు కూడా దాన్ని చూశాయి. చూడ్డంతోటే రెండింటికీ పౌరుషం మరింత పెరిగి పోయింది. ఒక్కొక్కటి స్త్రీజంతువువేపు చూసి మళ్లా ద్విగుణీకృతక్రోధంతో తోక తిప్పుకుంటూ యెదుటనున్న శత్రువుకేసి చూసేది.

ఉండి వుండి స్త్రీమృగం భయంకరగర్జన చేసింది. ఆ అరుపు వినీ వినడంలో రెండు పురుషమృగములూ చప్పున ఒక దానిమీదికి వేరొకటి దుమికాయి. ఆ ఆడు జంతువు అరపు వాటికొక రణభేరీమ్రోతలాగు వినబడ్డది. ఆ అరపు వాటిశరీరాలను పులకాంచితములుగా చేసింది. అది విన్నందువల్ల వాటిపరాక్రమము ఉప్పొంగిపోయింది. తక్షణం అవి కలియబడి పోరాట ప్రారంభించాయి.

ఆజంతువుల భయంకరగర్జనల వల్ల వనసీమ లన్నీ మారు మ్రోగుతున్నాయి. పదఘట్టనల చేత చుట్టుప్రక్కల భూభాగమంతా గోతులు పడిపోయినది. దెబ్బలవల్ల ఫెళ్లుమనే శబ్దాలకు విధీవిరామము లేదు. కొండల మీద నుండి సెలయేళ్లలాగు గాయాల నుండి రక్తధారలు ప్రవహిస్తున్నాయి. సమీపంలో వున్న వృక్షాలూ, పొదలూ, తీగలూ సమూలంగా నాశనమైపోయి, స్వచ్ఛమైన చంద్రకాంతి యుద్ధభూమినిండా పడుతూంది. రక్తసిక్తములైన వాటి బలిష్ఠకాయములు వెన్నెలలో భయావహములై బీభత్స ప్రదర్శనం చేస్తున్నాయి.

సమీపంలోనే కూచుని స్త్రీమృగం యీ మహా సంగ్రామమును కుతూహలంతో విలోకిస్తూంది. రుధిరధారలతో భూమిఅంతా తడిసిపోయినది. పోరాడుతున్న కొద్దీ, రక్తంకాలువలు కడుతున్న కొద్దీ, శరీరంనుంచి కండలు వూడిపోతున్న కొద్దీ వాటికి పంతమూ, పౌరుషమూ, మాత్సరమూ ఎక్కువై పావశంచేత పోరుమరింత తీవ్ర స్వరూపం ధరించినది.

ఇలాగ్గా యుద్ధం రమారమీ రెండుగంటలసేపు సాగింది. అప్పటికి ఒకదానికి శక్తి కొంచెం తగ్గిపోయినట్లుగా తోచింది. అది అలసట సూచనలు కనపర్చడం ప్రారంభించింది. ఆసంగతి గ్రహించిన వెంటనే రెండవది దానిమీదికి లంఘించి నేలమీద పడేసింది. శత్రుకళేబరముపైని కూచుని ముక్కముక్కలుగా చీరేసింది.

విజయోత్సాహంతో, రక్తసిక్తములైన బాహువులతో ఆఖడ్గమృగం స్త్రీమృగం దగ్గరికి వెళ్లింది. నిరుపమానమైన సంతోషంతో విజయలక్ష్మిని వరించిన పురుషమృగమును స్త్రీమృగము గౌరవించి గాఢాలింగన మొనర్చుకొన్నది. ఆ క్రూరసత్వముల మోహావేశము సంపూర్ణప్రాణహరణంతోగాని శాంతి పొందలేదు.

* * * *

౧

రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ చిన్ననాటి నుంచీ ప్రాణ స్నేహితులు. విజయ నగరమునకు సమీపాన్నే వున్న ఒక పల్లెటూరు కాపురస్థులు. సంపన్న కాపు కులస్థులు.

రామనాధుని తండ్రి గ్రామంలో రెవెన్యూపెత్తనదారు. విశ్వేశుని తండ్రి కల్లాంటి వుద్యోగాలు లేకపోయినా పూర్వార్జిత ధన సంపద బాగా వుంది.

పిల్లలిద్దరినీ పల్లెటూరు వీధిబడిలోనికి పంపారు. అప్పటినుంచీ వాళ్లిద్దరికీ స్నేహమేను. ఆటల్లో వాళ్లిద్దరూ ఒకపక్షాన్నే వుండేవారు. బడిలో యిద్దరూ ఒక బెంచీ మీదనే కూచునే వారు? రాత్రివేళ యిద్దరూ విశ్వేశుని యింటిలో ఒక్క దీపందగ్గిరే కూచుని చదువుకునేనారు.

పల్లెటూళ్లో చదువు పూర్తికాగానే విజయనగరంలో ప్రవేశించి స్కూలు ఫైనలువరకూ సాగించారు.

అక్కడనుంచి ఉన్నత విద్యకోసం చెన్నపట్నం వెళ్లాలని రామనాధుడికి బుద్ధి పుట్టింది. విశ్వేశుడుకూడా జననీ జనకులను ఒప్పించి స్నేహితునితో బయలు దేరాడు.

చెన్నపురిలో వాళ్లిద్దరూ పచ్చయప్ప కళాశాలలో ప్రవేశించారు. బి.యే. పట్టం పొందిన తరవాత యే

వృత్తిలోకి దిగడమా అనేప్రశ్న వాళ్లకి కలిగింది. వెనక ముందు లాలోచించుకుని చివరకు లాకాలేజీలో ప్రవేశించారు. ఆసంవత్సరమే "సరస్వతి" అనేమహారాష్ట్ర యువతికూడా న్యాయవాద పరీక్షకొరకు లాకాలేజీలో ప్రవేశించినది.

చిన్నప్పుడు కుర్రవాళ్లను చూచినవారు యిప్పుడు మళ్లా పోల్చుకో లేకుండా వున్నారు. వాళ్ల వేష భాషలు పూర్తిగా మారిపోయినవి. చిన్నప్పటి స్నేహితులకి కూడా వాళ్లిద్దో దేవలోకంలోనుంచి దిగిన దేవతలలాగు కనపడేవారు. సెలవులకి స్వగ్రామం వొచ్చారంటే వూళ్లో ఆబాలగోపాలమూ వాళ్లని చూడాలని యెంతో సరదాతో వస్తూవుండేవారు. "పిల్లోళ్లు మారిపోయినారా" అని దీర్ఘాలు తీసుకుంటూ రైతులు చెప్పుకునేవారు. నవనాగరకతా లక్షణాలు వాళ్లలో పూర్తిగా నిండిపోయినవి.

సరస్వతి తండ్రి మహారాష్ట్ర దేశంలో ఒకచిన్న జమీందారీకి దివానుగా పనిచేస్తున్నాడు. సంఘసంస్కరణం అంటే ఆభిమానం కలవాడు. తాను నమ్మినవిధానములను కేవల వాగాడంబరముతో వెల్లడించడమే కాక ఆచరణలో పెట్టగల కార్యశూరుడు. ఆతని తండ్రినాడే వారికుటుంబము ఆంధ్రదేశమును వొదిలిపెట్టింది.

కుమార్తెకి ఉన్నత విద్య చెప్పించి న్యాయవాద పరీక్షకు చదివించాలని అతని అభిప్రాయము. బంధువులందరూ తన్ను జాతిభ్రష్టునివలె చూచినప్పటికీ అతడు కించిత్తూ చలించలేదు.

ఒకేతరగతి విద్యార్థులగుటవల్ల సరస్వతికీ, రామనాథవిశ్వేశులకునూ మంచి స్నేహం కలిగింది. సరస్వతి మంచి కలిసి కట్టుగల యువతి. తేటనీటివలె స్వచ్ఛమైన హృదయం కలది.

క్రిస్టమసు సెలవులకి సరస్వతితో కూడా వారిద్దరూ వాళ్లవూరు వెళ్లారు. దివానుగారు సౌజన్య హృదయులైన ఆయువకులను ఉచితరీతిని ఆదరించారు.

ఇంతలో ప్రపంచాన్నంతటినీ కదిలించిన మహాయుద్ధము "యిరోపా" ఖండములో ప్రారంభమైనది. యించు మించుగా యూరపులోని అన్ని ముఖ్యదేశములూ కూడా యుద్ధంలోకి దిగినవి. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యం తర్ఫాగ మనడం చేత హిందూదేశము కూడా ధనమునూ, మనుష్యులనూ విరివిగా సాయంచేయడం మొదలు పెట్టినది. ఉత్సాహ పూరితులైన యువకులు కళాశాలలను వీడి సైనిక శిక్షణ పొంది రంగములోనికి పోవడం ప్రారంభించారు. ఇతరప్రదేశము లన్నిటికంటె చెన్నపురిలో యీసంరంభం మహాయెక్కువగా వుంది.

మార్చినెల. సాయంకాలం ఆరున్నరకి పైగా అయింది. ఒక సౌధోపరిభాగమున నున్నగదిలో రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ కూచున్నారు. చల్లగాలి ధారాళంగా గదిలోనికి వొస్తూంది. రామనాథుడు తన చొక్కా గుండీలను తీసి శరీరానికి చల్లగాలి తగిలిస్తున్నాడు.

అప్పుడే వారిద్దరూ "క్లబ్బు" నుంచి ఇంటికి వచ్చారు. ఆసాయంత్రము ఒక మిలిటరీ ఉద్యోగి క్లబ్బులో గొప్ప ఉపన్యాసం యిచ్చాడు. సామ్రాజ్య క్షేమము కొరకు హిందూదేశం సహాయం చేయవలసిన అగత్యం బాగా వివరించి ఆసమయాన్ని సైన్యంలో చేరిన యువకులకు గల లాభాలు తెలియచేస్తూ చాలాసేపు మాట్లాడినాడు.

అది విన్నది మొదలు రామనాథునిమనస్సు మారిపోయినది. సైన్యంలోకి పోయి ఉన్నతోద్యోగాలను సంపాదించాలని అతని మనస్సు తొందర పడుతూంది. క్లబ్బునుంచి యింటికి వొచ్చేవరకూ అదే ఆలోచన. గదిలోని విద్యుద్దీపపుకాంతిలో రామనాథుని విశాల ఫాలము నిగనిగ మెరుస్తూంది. విశ్వేశు డొకపడకకుర్చీలో విశ్రాంతిగా కూచున్నాడు. సరస్వతి వారి కెదురుగా వేరొకకుర్చీలో కూచుంది. రామనాథుడు మెల్లగా "సరస్వతీ! లెక్చరు విన్నావా?" అన్నాడు.

విశ్వేశు డదరిపడి లేచి, "విశేషం? అలా గడుగుతున్నా వెందుకూ? మళ్ళీ యేదైనా వికారపు బుద్ధి పుట్టిందేమిటి?"

"బుద్ధి కేముందిగాని, నాకోమారు యూరప్ దేశమంతటా తిరిగి రావాలని వుంది సుమా!"

"మీనాన్న డబ్బిస్తాడా?"

"అదే గట్టిచిక్కు. కాని డబ్బు అక్కరలేకుండా యాత్రచెయ్యగల వుపాయం ఈసాయంకాలపు లెక్చరులో మనకి తెలియలేదూ?"

"ఆఁ! యేమిటీ! సైన్యంలో చేరాలని వుందా యేమిటి?"

"అలా గడుగుతా వెందుకూ? మనం పటాలంలో చేరితే నిముషంలో మంచి position లోకి వచ్చేస్తాం. B.L. ప్యాసయి మనం యింట్లో కూర్చోవడం నాకిష్టంగా లేదు. కావలసినంత పేరూ, ప్రతిష్ఠావస్తుంది. ఏం సరస్వతీ! మాటాడవూ?

"అది బాగుందిగాని మీవాళ్ళకి రాసి వాళ్ల అనుమతి పొంది మరీ బయలుదేరాలని నావుద్దేశం."

"సరస్వతీ! మేం యెలాగో వుండిపోవాలన్న వుద్దేశంతో నువ్విలాగు చెబుతావు. నీకు మాయందుగల ప్రేమకు కృతజ్ఞులమేగాని ఉన్నతోద్యోగములతో, నూతన గౌరవాలతో వచ్చేస్నేహితులను చూడ్డానికి నీకు కోరిక లేదూ? నువ్వు సంతోషంతో పంపిస్తేగాని మేము వెళ్లము."

"బాగుందిగాని మీరు వెళ్లిపోతారంటే నాకెందుకో కష్టంగా వుంది. అయినా మీ ఉత్సాహభంగం చెయ్యడం నాకిష్టంలేదు వెళ్లి శీఘ్రంగా రండి. అయితే మీవాళ్ళకి రాయరూ?"

"మళ్లీ అదేమాటగదా! వాళ్ళకి తెలుస్తే అడుగు కదల నివ్వరని చెప్పడం లేదూ? మేం సైన్యంలో చేరిన తరువాత రాస్తే మరి పరవా వుండదు."

సరస్వతి చిరునవ్వుతో "రామనాధుని పన్నీ దొంగయెత్తులే" అంటూ విశ్వేశునివంక చూసి, "అయితే తరుచు యుద్ధరంగాలను గురించి నాకు జాబులు రాస్తూ వుంటా రన్నమాటేగదూ?"

"అయ్యో! అలాగని నువ్వు కోరాలా సరస్వతీ! ఎంత ప్రేమార్ద్రహృదయవు! రామనాధుడు పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టడం కాదు. ఈప్రయాణసమయంలో నీలాంటి స్నేహితురాలిని విడిచి వెళ్ళడం కష్టంగా వుంది."

సరస్వతినయనములు అశ్రుపూరితము లయినవి. రామనాధు డామెను చూచి, "అయ్యో! సరస్వతీ! ఎంత మెత్తని మనస్సు నీది! చాల్లే, వూరుకో. మళ్లీ త్వరగా రావాలని భగవంతుని ప్రార్థించు. మీనాయనగారికి మానమస్కారములు చెప్పు."

"అయ్యో సరస్వతీ! ఎంత మెత్తని మనస్సు నీది! చాల్లే, వూరుకో."

పైకల్లా ధైర్యంగా మాటలాడినప్పటికీ సరస్వతిని వదలివెళ్ళడం రామనాధునికికూడా కష్టంగానే వుంది. సరళమై, సౌఖ్యప్రదమైన ఆమె స్నేహలాలనమున అతడిన్నాళ్లూ మైమరచిపోయి వున్నాడు. ఇప్పుడామెను విడిచిపెట్టి వెళ్ళడం అంటే మనస్సుకు నొప్పి కలుగుతూంది. అతనికి తెలియకుండానే ఆమెయెడల ప్రేమభావాలు ఆతని మనస్సులో వృద్ధిపొందినవి. అవి యిప్పటికిగాని అతనికి తెలియలేదు.

విశ్వేశుడుమాత్రం మనస్పూరా మొదటి నుంచీ సరస్వతిని ప్రేమించినాడు. ఆమె సుందరవిగ్రహం చూసేసరికి అతనికి నేత్రపర్వంగా వుండేది. రహస్యంగా తనహృదయపీఠముమీద సరస్వతీవిగ్రహాన్ని నిల్పి సంతతధ్యానం చేస్తున్నా డతడు. అతని కీయెడబా టెంతబాధ కలిగించినదో వేరుగ చెప్పనక్కర లేదుకదా!

౨

నాలుగు సంవత్సరములు గడిచాయి. రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ సైన్యంలో మంచి ఉన్నతాధికారములను పొందినారు. వాళ్లిద్దరూ కలిసి ఒకపటాలంలోనే వుండాలని వాళ్ల ఆశ. కాని పైఅధికారులు వాళ్ళని వేరువేరు పటాలాల్లో పడేశారు. అసలు యుద్ధరంగమునకు వెళ్ళవలసివచ్చినప్పుడు రామనాథుడున్న పటాల మొక దేశమూ, విశ్వేశుడున్న పటాలం వేరొక దేశమూ వెళ్ళక తప్పినది కాదు.

వారిద్దరిమధ్యా తరుచు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు నడిచేవి. వారివారి రంగస్థలాలను వర్ణిస్తూ యిద్దరూ తరుచు సరస్వతికి రాస్తూవుండేవారు. బొంబాయిలో వకీలువృత్తిని ప్రారంభించిన సరస్వతి తన కృతజ్ఞతను తెలుపుతూ జవాబు లిస్తూవుండేది.

నాలుగు సంవత్సరాలు గడిచిన తర్వాత, సకలదేశపీడాకరమైన సమరము చాలింపబడినది. చాలవఱకు కొత్తపటాలములను యుద్ధం అయిన తర్వాత విడగొట్టేశారు. రామనాథునిమాత్రం ప్రభుత్వంవారు శాశ్వతంగా తమ సైన్యములో వుండిపోవలెనని కోరినారు. ముందు వెనుక లాలోచించి అత డందుకు సమ్మతించి ఒక సంవత్సరము సెలవు తీసుకుని స్వదేశానికి బయలుదేరాడు.

బయలుదేరకముందు యీ సంగతులన్నీ ప్రియమిత్రునికి రాసి వెంటనే ప్రయాణమై రమ్మని కోరాడు. కాని విశ్వేశుడున్న పటాలం అప్పటికి విడగొట్టక పోవడంవల్ల మరికొన్ని నెలలవరకూ రావడానికి వీలు లేదని అతడు జవాబిచ్చినాడు. అది చూసిన తరవాత తన ప్రయాణపురోజు నిశ్చయించుకుని రామనాథుడు సరస్వతికి తెలియచేశాడు.

రామనాథుడు గృహోన్ముఖుడై దారిలో బొంబాయిలో దిగి సరస్వతిని చూసి మరీ వెళ్లాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. అనుకున్నరోజుకి స్టీమరు బొంబాయి రేవు చేరినది. రేవు దూరాన్ని కనబడుతూండగా రామనాథుడు స్టీమరుపై కప్పు (Deck) మీద నిలబడి పరిచితులైనవా రెవరైనా కనబడతారేమో నని ఆశతో యెదురుచూస్తున్నాడు. చిరకాలానంతర మాతృదేశసందర్శనమువలన అతనిమనస్సు సంతోషతరంగితమైపోతూంది.

స్టీమరు రేవును సమీపిస్తున్నకొద్దీ దూరదేశాగతబంధుమిత్ర సందర్శనలాలసులగు జనులు రేవులో నిలబడి ఉత్సాహంతో జేబురుమాళ్లను యెగరేస్తూ తమ సంతోషాన్ని తెలియచేస్తున్నారు. స్టీమరు పైభాగమున నిలిచి స్వదేశాగమన కుతూహలులైన ప్రజలు జయజయధ్వానములు చేయుచున్నారు.

రామనాథుడు స్టీమరుదిగి రేవులో ప్రవేశించాడు. కూలివా డొక డతనివెనుక సామాను నెత్తిమీద పెట్టుకుని నడుస్తున్నాడు. రేవులోనున్న అఖండజన ప్రవాహములోనికి దృష్టులు సారిస్తూ అతడు నడుస్తున్నాడు. ఒక్కరుగాని పరిచయు లతనికి కనబడలేదు.

మెల్లిమెల్లిగా జనమును తప్పించుకొని అతడు ఫస్టుక్లాసు ప్రయాణీకులు కూచునే హాలులో ప్రవేశించి ఒక కుర్చీలో కూచున్నాడు. తన దొరటోపీ (Hat)తీసి మేజాబల్లమీద పెట్టాడు.

మరి రెండునిముషాలకి అతని వెనకనించి ఒక మహారాష్ట్ర యువతి ఆ హాలులోనికొచ్చి నలువైపులా ఎవరికోసమో చూస్తూనిలుచుంది. ఒకడవాలానొక రామె వెనకనే ఉన్నాడు. రామనాథున కామెను చూసేసరికి శరీరం రోమాంచిత మైనది. అతడు వెంటనే లేచి ఆమె చేయి పట్టుకొని "Saraswati! Are you here?" (సరస్వతీ! నీ విక్కడే వున్నావా?) అన్నాడు.

సరస్వతి దిగ్భ్రమచెంది ఒకనిముష మూరుకొని, "రామనాథ్! ఏమి టిది? నిన్ను పోల్చుకో లేకపోయాను,

"సరస్వతీ! నీ విక్కడే వున్నావా?"

పూర్తిగా దొరగారి వైపోయావు. నీవీవేళ రావేమోనని నిరాశ పొందిపోయాను, నేను స్టీమరుదగ్గరే యింత సేపూ నిలుచుని నిన్ను కలుసుకోలేకపోయాను" అంది.

"నేను రాలేనని నువ్వెంత నిరాశ పొందినావో, యీ రేవులో నీవు నాకు కనబడకపోతే నేనంతకు రెట్టింపు నిరాశ చెందినాను. నేను వచ్చేరోజు ముందుగా తెలియచేసినప్పుడు నన్ను receive చేసుకోడానికి రేవువరకేనా నాసరస్వతి రాకపోతుందా అని కదూ నా ఆలోచన? సరస్వతీ! ఎన్నాళ్లయింది నిన్ను చూసి! ఇప్పు డెంత సంతోషంగా వుంది!"

"ఏం? ఎంతసంతోషంగా వుందీ?" నవ్వుతూ సరస్వతి అన్నది.

"నువ్వు రావడంవల్ల నా హృదయంలో చాలా భారం తగ్గిపోయింది సుమా. స్టీమరు దిగడంతోటే నీవు కనబడకపోవడంవల్ల నామనస్సు పరిపరివిధాలపోయింది!"

"నేను రేవులోకి రాకపోతే నీవు మా యింటికి రానేరావు కాబోలు?" అని మందహాసంతో అన్నది.

"దానికేంగాని సరస్వతీ! నేను యుద్ధంలో వుండగా నన్ను ఒక్కసారైనా చూద్దామని బుద్ధి పుట్టిందా నీకు?"

సరస్వతి జవాబు చెప్పకుండానే వెనక నిలుచున్న డవాలాబంట్రోతును చూసి, "ఏమోయ్! మనం అనుకున్నవారు వచ్చారని దాదాగారితో చెప్పి యిల్లా తీసుకొనిరా" అని చెప్పి పంపేసి, స్నేహితుని వంక చూసి, "ఏమిటీ? ఒక్కసారైనా చూడాలని బుద్ధి పుట్టిందా అంటావా? నా వుత్తరాలు నీకు అందలేదూ? నీకు యెదురుగా కొంతదూరము వద్దామనుకున్నాం కూడాను నేనూ, దాదాగారూనూ. దాదాగారికే చూడాలని ఆతురతగా వున్నప్పుడు నామాట అడగడ మెందుకూ?"

సరస్వతిమాట లాతనిచెవుల కమృతపు సోనలైనవి. ఆమె మృదుహస్తాన్ని తనచేతులమధ్య నుంచుకుని సాభిప్రాయంగా ఆమెవేపు చూస్తూ, "సరస్వతీ! నే డెంత సుదినం!" అన్నాడు మెల్లగా.

ఆ పలుకులు సరస్వతికి వేరువిధంగా తోచినవి. కేవలం తొందరస్వభావంకల రామనాథుని మాటలలో ఆమె కొక కొత్త మృదుత్వమూ, నెమ్మదీ గోచరించాయి. ఆమెకూడా మందస్వరమున "ఆహా! నిజంగా" అని మాత్రం మారుపలికింది.

ఇంతలో సరస్వతితండ్రి నౌఖరుతోకూడా లోపల ప్రవేశించాడు. రామనాథుడు వెంటనే లేచి ఆయన కెదురుగా వెళ్లి కరస్పర్శనం చేశాడు కుశలప్రశ్నలయిన తర్వాత యుద్ధవిశేషాలనుగూర్చి వారు చాలా సేపు ముచ్చటించుకుంటూ ముగ్గురూ మోటారులో యింటికి పోయారు.

భోజనా లయిన తర్వాత విశ్వేశుని గురించి సరస్వతి చాలా ప్రశ్న లడిగింది. వాటికి సమాధానం చెబుతూ రామనాథుడు విశ్రాంతిపొందినాడు. దాదాగారూ, కుమార్తెయూ అతన్ని చాలా గౌరవించారు.

ఆ సాయంత్రం ముగ్గురూ కలిసి సినీమాకి వెళ్లారు. మిత్రుడు వచ్చినందుకు గౌరవసూచకంగా సరస్వతి యెన్నో వినోదాలు యేర్పాటు చేసింది. ఆసారి అతడు బొంబాయిలో అయిదురోజులుమాత్రం వుండి, మళ్లీ నెలరోజుల్లో తిరిగి వచ్చేటట్టు ఒప్పుకుని స్వగ్రామానికి వెళ్లాడు.

3

అనుకున్నట్టుగా నెలరోజులనాటికి రామనాథుడు మరల బొంబాయి వొచ్చాడు. చారిత్రక ప్రసిద్ధిగల స్థలాలను సందర్శిస్తూ, వినోదవిహారాల్లో సరస్వతితో అతను చాలారోజులు గడిపాడు. విశ్వేశుని వద్దనుండి జాబులు వస్తూ నేవున్నాయి. అతడు రావడానికి ఇంకా రెండునెలలు గడువుంది.

బొంబాయిలో వున్న రోజుల్లో సరస్వతి గడియైనా అతన్ని వొదిలిపెట్టి వుండలేదు. వీధిలోకి వెళ్లే టప్పుడు మిలిటరీ (సైనిక) దుస్తులను ధరించిన రామనాథుని మాడాలని ఆమె కెంతో మనసుగా వుండేది. మోటారులో అతనితోకూడి విందులకూ, సినీమాలకూ, సభలకూ వెళ్లడమంటే ఆమెకు సరదా.

రమారమీ నెలరోజులు బొంబాయిలో వుండి అతడు మళ్లీ స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు. సరస్వతి ప్రియమిత్రుని వొదలలేక వొదలలేక వొదిలిపెట్టింది. ఆమెను కూడా తనతో రావలెనని చాలా బలవంతపరిచాడు. సరస్వతి మందహాసవదనంతో "తరవాత యెలాగూ రావాలి కదూ? యిప్పు డెందుకూ?" అని జవాబు చెప్పింది.

రామనాథుడు స్వగ్రామం చేరిన తరవాత పది రోజుల్లో విశ్వేశుడు మరి వారంరోజుల్లో రానైయున్న ట్టు జాబు రాశాడు. అపరిమిత సంతోషముతో నాతడు వచ్చేనాటి కొకరోజు ముందుగానే విశాఖపట్నం వరకూ వెళ్లి అతన్ని కలుసుకొని తీసుకొచ్చాడు.

చాలా కాలం అయిన తర్వాత కలుసుకోవడం వల్ల మిత్రులిద్దరూ ఒక్క నిముషమైనా ఒకరి నొకరు విడిచిపెట్టి వుండలేకపోయేవారు. ఉద్యోగ సంబంధము లైనకబుర్లు చెప్పుకుంటూ, యుద్ధరంగములను వర్ణించుకుంటూ వాళ్లు అతిసంతోషంగా కాలంగడుపుతున్నారు.

యుద్ధంలో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యానికి సహాయ మొనర్చినవారందరికీ బహుమతు లివ్వడానికని చెన్నపట్నంలో గవర్నరు ఒకసభ చేశాడు. ఆసభకు రావలెనని మిత్రు లిద్దరికీ ఆహ్వానపత్రికలు వచ్చినవి.

చెన్నపురిలో పని పూర్తిచేసుకొని బొంబాయి వెళ్లాలని విశ్వేశుడు నిశ్చయించుకున్నాడు. తమప్రయాణంగురించి సరస్వతికి తెలియచేస్తూ సభ జరిగేనాటికి చెన్నపురి రావలెననిన్నీ, అక్కడనుంచి అందరూ కలిసి బొంబాయి వెళ్ళవొచ్చనిన్నీ రాశాడు. కాని కొన్ని కారణానంతరములచేత సభకు వచ్చి ప్రియమిత్రులకు జరుగు సన్మానమును చూసేభాగ్యము లేనందుకు విచారిస్తూ సభ జరిగిన వెంటనే మాత్రం తప్పక బొంబాయి రావలెనని ఆమె జవాబిచ్చినది.

సభ యింకా వారంరోజు లుందనగా రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ చెన్నపురి చేరారు. చిన్ననాటి స్నేహితులనేకులు వారిని ఆహ్వానించారు. తమవిద్యాభ్యాసమునాటి స్థలాలన్నీ దర్శిస్తూ వాళ్లు నిరుపమానానందమును పొందినారు.

ఇట్టి సంతోషసమయంలో సరస్వతి లేనందుకు వారు చాలావిచారించారు. మద్రాసులోని వారిదినచర్య యేరోజుకారోజు సరస్వతికి రాయకుండా వుండ లేక పోయేవారు.

ఏప్రిల్ నెల. వసంతసమయ సౌభాగ్య మెల్లచోట్లను ద్యోతిక మవుతూంది. దినమంతయు తీక్ష్ణ సూర్యాతపతప్తులగు జనులు దినాంతకాల శీతల వాతపోత సౌఖ్యమున మైమరచి ఉద్యానవన ప్రదేశముల కాలాతిక్రమణమును గణింపక విశ్రమించి యున్నారు. ఏడు గంటలకు పైగా అయింది. జనాకీర్ణమైన చెన్నసగరం లోని ప్రజలు వారివారి పనుల ముగించుకుని యిళ్ళకు చేరుకుంటున్నారు. బజారులన్నీ విద్యుద్దీపముల కాంతిలో వింత శోభను పొందినవి.

పార్కు (ఉద్యానవనము)లో స్నేహితు లిద్దరూ ఒక చలువరాతి తిన్నెమీద కూచుని సంభాషించు కుంటున్నారు. ఉద్యాన వనంలోని పుష్పాలమీద నుండి తియ్యని సువాసనలు గాలిలో తేలిపోతున్నాయి. తిన్నె వెనుకనున్న పొన్నచెట్టు నీడను వారిద్దరూ కూచున్నారు. అనేక విషయాలు దాటిన తర్వాత వారి సంభాషణ క్రమంగా యీ క్రింది విధంగా మారింది.—

రామనాథుడు:—"విశ్వేశం! సరస్వతి లేకపోవడం మన కేమీ వుత్సాహంగా లేదు సుమా!"

"నేను రమ్మని రాశానుగదా. మనం యెన్నిసార్లో సరస్వతితో ముచ్చటించుకుంటూ యీ రాయి మీద కూచుంటూ వుండేవాళ్ళంకదూ! అందుచేత యీ వేళ మరీ చిన్నపోయిన ట్లగుపిస్తూంది."

"ఈ summer (వేసవి) వరకేకదూ ఆమె మనలని యెంత విడిచిపెట్టి వుండినానూ? ఆతర్వాత మన సుందరమూ ఒక్కచోటే వుండవొచ్చు."

"ఏం? అలాగంటున్నావు? సైన్యాధిపత్యం సరదా తీరిందా యేమిటి? మళ్లా బొంబాయిలో ప్రాక్టీసు పెడతావు కాబోలూ?"

"ఆఁ—!అయ్యో! నీతో చెప్పడమే మరచిపోయాను. అది నువ్వెరగవు కాబోలూ? ఇల్లాంటి సంతోష వార్త యిన్నాళ్లు నీకు తెలియచెయ్యకుండా దాచిపెట్టినందుకు క్షమించు విశ్వేశం. ఈ summer లో సరస్వతి వివాహం చేసుకుంటుంది. తెలిసిందా?"

"ఆ! అలాగా! ఏమిటీ? పెళ్లే? యెప్పుడూ? యీసమ్మర్ లోనే! పెళ్లికొడు కెవరూ?"

"పెళ్లికొడుకా? ఆమహాభాగ్యానికి నోచుకున్నవాడు నీప్రియస్నేహితుడు రామనాథుడే!"

ఆమాట వినేసరికి విశ్వేశునిముఖం విష్ణ్ణమైపోయినది. అతని హృదయంలో ఒక ఆందోళన బయలుదేరినది. ఆ ఆవేదన కష్టంతో ఆపుకున్నాడు. కాని కొంతసేపటివరకూ మాటాడ లేకపోయాడు. చివర కెలాగో ప్రయత్నంతో లేని ప్రసన్నత తెచ్చుకుని, "ఓహో! యింతకాలమూ చెప్పకుండా దాచావా?" అన్నాడు.

"విశ్వేశం! I request you to excuse me (నీవు నన్ను క్షమించాలి.) ఈప్రయాణాలూ, అడావిడీ యిందులోబడి చెప్పడం మరిచిపోయాను. మొన్న నేను బొంబాయి వెళ్ళినప్పడే యీప్రస్తావన దాదాగారు నా దగ్గిర తీసుకొచ్చారు. చాలాసేపు సంభాషించినమీదట బాగా వితర్కించుకుని కుమార్తె అనుమతిపైనే ఆయన యీనిశ్చయం చేసుకున్నాడు."

"మీ షాదరూ వాళ్లూ యెరుగుదురా యీసంగతి?"

"ఏమో వాళ్లేఅభ్యంతరాలు కల్పిస్తారేమోనని వాళ్లతో చెప్పలేదు సుమా యింతవరకూను."

"ఏం? ఏం తప్పుచేస్తున్నావని వాళ్లు అభ్యంతరాలు కలిగిస్తారూ?"

"తప్పు కేముందిలే. వాళ్లు కొంచెం పూర్వాచారపు చాదస్తపురకం కదూ. నే నేదో ప్రమాదంచేస్తున్నానని గోలచేస్తారు. అంతా అయిపోనిచ్చి తెలిసినా ఫరవాలేదు."

ఇదంతా వింటూ విశ్వేశుడు దీర్ఘాలోచన చేస్తున్నాడు. అతని హృదయం భారంగా తిరుగుతూంది. ఇంతవరకూ అన్నివిషయాల్లోనూ తనతో సమానంగా వొచ్చిన రామనాథు డిప్పుడు తనకంటె అదృష్టవంతుడైపోయాడు. తను గాఢంగా ప్రేమించి మనస్సులోనే పెంచిన ఆలోచన నిమిషంలో ముక్కముక్కలైపోయినది. సరస్వతి రామనాథుని సొమ్మైపోయినది. తనచేతిలో నుండి దాటిపోయినది.

ఈ ఆలోచనలు అతని మనస్సులో గిర్రున తిరిగిపోయినవి. ఒళ్లు తిరుగుతూవున్నట్టుగా తోచింది. ముఖలక్షణాలు వికారంగా మారిపోయాయి. కాని అతను పొన్నచెట్టునీడని కూర్చోవడంవల్ల యిదంతా రామనాథుడు కనిపెట్టలేదు. సరస్వతినిగురించి ప్రస్తావన రావడం, అందులో వివాహప్రసక్తి వచ్చినందుచేత అతడు సంతోషాతిశయమున శరీరం మరిచిపోయివున్నాడు. బాల్యస్నేహితునితో తన భావిసౌఖ్యమయజీవితమును గురించి ముచ్చటించడానికి అతని మనస్సు ఉరకలు వేస్తూంది. తన

సౌఖ్యాన్నిగూర్చి చెప్పుతుని ఆనందించడానికి విశ్వేశుని కంటె ఆప్తులు అతని కెవ్వరూ కనబడలేదు.

ఎట్టకేలకు విశ్వేశుడు మరల "అయితే వివాహం యేనెలలోనూ ?" అని అడిగాడు.

అడగడమే తడవుగా రామనాథుడు "ఎప్పుడా? మే నెలలోనేకదూ? ఇప్పటికింకా రెండు నెల లుందోయ్. పెళ్లికి నాతరఫున వచ్చేవాళ్లలో పరమాప్తుడవు నీవే సుమా. పెత్తనం అంతా నీదే. నీకోసమునే వివాహం యింతదాకా ఆపుచేసుకోవలసి వచ్చింది. ఏం! ఆలోచిస్తా వేం? వివాహానికి కావలసిన యేర్పాట్లన్నీ నీవు చూసుకో వచ్చును. ఏం? సిద్ధమేనా?" అన్నాడు. అతడాడిన ప్రతిమాటలోనూ ఉత్సాహ సంతోషము లుప్పొంగిపోతున్నాయి. ఒక్కొక్కమాట ఒక్కొక్క శూలపు పోటులాగ తన మిత్రుణ్ణి బాధిస్తున్నాయని ఆ నిర్మలహృదయు డెరగడు. సరస్వతితో కూడిన సౌఖ్యమనుభావిజీవితము మనోవీథిని పాడకట్టి అతన్ని తన్మయుణ్ణి చేసేస్తూంది. తన భావోద్రేకమే కాని స్నేహితుని చిత్తవృత్తిని కనిపెట్టేస్థితిలో లేడు రామనాథుడు.

౪

విశ్వేశునికి క్రమంగా కోపం హెచ్చిపోతూంది. మిత్రుని సంతోషాతిశయం చూస్తున్నకొద్దీ అతనికి వొళ్లు మండుతు పోతూంది రామనాథునితవబహిఃప్రాణంగా చూసుకుంటూ వున్న విశ్వేశుని మనస్సులో యీ వింతమార్పు క్షణంలో కలిగింది. పందెంలో ఓడిపోయిన వాడికి గెలిచిన వాడియందేలాటి భావాలు కలుగుతాయో అలాంటివే యిప్పుడు విశ్వేశుని కలవర పెడుతున్నాయి. పందెంలో రామనాథుడు గెల్చేసి బహుమతియైన సరస్వతిని పొందాడు.

సరస్వతిని ప్రేమించి ఆమె నెల్లాగైనా పొందవలెననే కోరిక మొదటినుంచి విశ్వేశుని హృదయాంతరాళంలో వుంది. తనజీవితాన్నైనా నిమిషంలో పరిత్యజించ గలడు గాని ఆకోరికను మాత్రం అతడు వదలలేడు.

ఇప్పు డేమయిందీ? సరస్వతి రామనాథునకు అప్పుడే వాగ్దాన మయిపోయినది. తన ఆశలన్నీ భగ్నములై పోవలసిన వేనా? ఇంక తనకు ప్రాణం వుండి మాత్రం లాభ మేమిటి?

రామనాథు డెంతటి మిత్రద్రోహి! తను లేనిసమయం చూసుకుని సరస్వతిచేత వాగ్దానం చేయించుకున్నాడు!

పైవిధములైన ఆలోచనలు అతన్ని క్షోభపెట్టేస్తున్నాయి. తన్ను ద్రోహంచేసిన దుర్మార్గుణ్ణి ఒక్క వేటుతో హతమార్చేస్తేమాత్రం, పాపం, యేముం దనుకున్నాడు. విశ్వేశు డామెను ప్రేమించినట్లే రామనాథునకు తెలియదు. కాని ఆసంగతి తామసపూరితుడైన విశ్వేశున కాసమయంలో స్ఫురిస్తుందా?

"అప్రయత్నంగానే అతనిహస్తం మొలలోనున్న బాకుమీదికి పోయింది."

రామనాథుని ముఖంవేపు తీక్ష్ణంగా చూస్తున్నాడు విశ్వేశుడు. అప్రయత్నంగానే అతనిహస్తం మొలలో నున్న బాకుమీదికి పోయింది. రాతిబెంచీకి

చేరబడి సంతోషంతో మాటలు చెబుతూవున్నాడు రామనాథుడు. కొమ్మలసందులో నుండి విద్యుద్దీపపు కాంతి ఆతని మెడమీద పడుతూంది. విశ్వేశుని దృష్టి ఆమెడమీద కేంద్రీకరింపబడ్డది. ఆబాకుతో ఒక్కపోటు పొడిచి అందులోని ఉత్సాహపూరిత రక్తప్రవాహమును బయటకు తీసేయా లనుకున్నాడు.

రామనాథు డిదంతాగమనించలేదు. అత నేదో గొడవ చెప్పుకుపోతున్నాడు. "ఇదుగోనోయ్! పెళ్లి అయిన వెంటనే ఏసిమ్లాయో పోయి Honey moon గడుపుదామని సరస్వతి చెప్పిందోయ్. నిన్నుగూడా సిమ్లాకి తీసుకుపోవాలని ఆమె అభిప్రాయం. నువ్వు కూడా సెలవుపెట్టి వుండిపోతే తరవాత మనిద్దరమూ గూడా ఒక పటాలంలోనే వుండేటట్లు యేర్పాటు చేసుకుందాం. అప్పుడు సరస్వతి కూడా మనతోటే వుంటుంది. ఆమెకి నువ్వంటే ప్రాణం సుమా. మనం ముగ్గురమూ ఒక్కచోటే వుండాలని ఆమె ఆలోచన."

వింటూన్నకొద్దీ విశ్వేశునకు తేళ్లూ, జెర్రులూ శరీరంమీద ప్రాకినట్లుగా అవుతూంది. తల తిరుగుతూంది. ఉద్రేకంతో అతను బాకుపిడిని గట్టిగా పట్టుకొని పైకి లాగినాడు. హఠాత్తుగా అతనికి మెలుకువ వచ్చిన ట్లయింది. తక్షణం రహస్యంగా బాకును తిరిగీ యథాస్థానంలో దాచేశాడు.

"ఆఁ—! ఏం చెయ్యబోతున్నావూ? ఒక స్త్రీకోసం—కేవలం ఒక స్త్రీకోసం—అమాయకుడై, నీ క్షేమంకోసం తనరక్తమేనా ధారపోయడానికి వెనుదీయని ప్రాణాధికస్నేహితుని వధించడానికి సిద్ధపడుతున్నావా? ఛీ—విశ్వేశా! నువ్వు మహాపాపివి. హంతకుడివి. పులికన్నా ఘోరమైన ఘాతుకత్వంగల నరజంతువవు నీవు. మిత్రరక్తంతో నీహస్తాలు కలుషితం చేసుకోడానికి చూస్తున్నావు. ఎంతమహాపాపికైననూ ముక్తి వుందిగాని నీకుమాత్రం లేదు." అని అతని అంతరాత్మ బోధిస్తూంది.

కాని ఆవెనకనే వేరొకబుద్ధి "విశ్వేశం! ఇప్పుడు వెనకతీశావంటే ఇంక నీజన్మకి సౌఖ్యం సున్నా. నీజీవితం అంధకారావృత మైపోతుందిసుమా. నీవాంఛితార్థం సిద్ధించ నప్పుడు నీబతుకు కాల్చనా? నీసౌఖ్య నిధానమును అపహరించినవాడు నీ కెల్లాంటి స్నేహితుడు? పొడువు—పొడువు— యిదే మంచిశరుణం—" అని బోధిస్తూంది.

విశ్వేశునికి అంతరాత్మ బోధన చెవి కెక్కలేదు. ఇంద్రియాధీనమైన బుద్ధికే లొంగి పోయినాడు. "ఆమెడనీద ఆవిద్యుద్దీపపుకాంతి పడుచున్నచోట—ఒక్కపోటుతో అన్ని బాధలూ తొలగి పోతాయి. రామనాథుడీప్రపంచకంలోనే లేకపోతే సరస్వతి నా దైపోక తప్పదు కదా! కాని యీనడివీథిలో యిల్లాంటి పని చెయ్యకూడదు. ఇంటికి పోయిన తరవాత పనిపట్టేస్తాను." అనుకున్నాడు.

రామనాథుడు ప్రియమిత్రుని పరాధీన మానసమును గ్రహించి, "ఏమోయ్! బొత్తిగా కలివిడిగా లేవు యీవేళ?" అన్నాడు.

"ఏదో తలనొప్పిగానూ, వంట్లో వికారంగానూ వుంది; బాధగా వుంది."

"అయితే లే. యింటికి పద, పడుకుందుగాని. కడచినరాత్రి నిద్ర లేనందుచేత కలిగింది యీబాధ. చెయ్యి ఊతగా యివ్వనా? రావోయ్!" అని అతన్ని మెల్లగా లేవదీశాడు.

దారిలో విశ్వేశుడు జబ్బు పడిన వాడిలాగు తూలిపోతూ నడిచేవాడు. రామనాథు డతన్ని పట్టుకుని బుజానికి ఆనించుకుని నడిచేవాడు. అడుగడుగునా అతనికి దాహం కావలసి వచ్చేది. సమస్తోపచారాలూ రామనాథుడే చేశాడు. చివర కెల్లాగో ఒక బండిమీద బసకి చేరుకున్నారు.

విశ్వేశు డొక పడకకుర్చీలో కూచున్నాడు. అతని శరీరమంతా మంటల్లో వున్నట్టుంది. తనకేవో సపర్యల చేయబోతూవున్న రామనాథుని చూసి, "నేనిలాగే ఒక గడియసేపు కూచుంటాను. ఏమీ గడబిడ చేయకు. మరొక గంటకు అదే పోతుంది" అన్నాడు.

మళ్లా అతని మనస్సులో తర్క వితర్కములు ప్రారంభ మైనవి. "నీకు తలనొప్పి వచ్చిందన్న దగ్గిరనించీ ఎంత ఖేదపడుతున్నాడో చూడూ రామనాధుడు! ఇటువంటి సుగుణాఖునియైన మిత్రునా నీవు చంపడం? కేవలం ఐహిక సౌఖ్యాలేనా మనుష్యునకు కావలసినవి? పరలోకపు చింత కొంచెమైనా వుండ నక్కరలేదా? కేవలం కామప్రేరితమైన యీ మోహాంకంటె, అస్వార్థమై భవ్యమైన మిత్రప్రేమ పవిత్రతరముకాదా? ఈలోకంలో కాకపోతే యింకోలోకంలో నైనా సర్వేశ్వరుని యెదుట యీ మహాపరాధమునకు జవాబు చెప్పకొకుండా నీవు తప్పించుకోలేవు సుమా! మిత్రద్రోహివై యిప్పుడు నీవు చంపివేసి నప్పటికీ తరవాత నీవు సౌఖ్య పడలేవు. నీ అంతరాత్మ నిన్ను సౌఖ్యపడ నివ్వదు. భూలోకనరకం అనుభవిస్తావు సుమా! జాగ్రత్త!" అని అతని అంతరాత్మ నొక్కి నొక్కి చెబుతూంది.

"విశ్వేశం! సమయం దాటిపోనిస్తున్నావు సుమా! తరవాత విచారించి లాభంలేదు. ఏమో! పరలోకం అనేది వుందో లేదో యెవడికి తెలుసునూ? ఊహా ప్రపంచంలో దేవులాడవలసినవాళ్లు కవులుగాని నీలాగు సౌఖ్యపడదలుచుకున్నవాళ్లు కాదు. మొన్న నేకదా మహా సంగ్రామమున వందలకొద్దీ ప్రాణాలు తీసేశావు. ఇది నీ కొక లెక్కా? సరస్వతీ, రామనాధుడూ సౌఖ్యపడుతూ వుంటే నీవు చూస్తూ భరించగలవా? నీ ప్రాణాలు నిలుస్తాయా? లే. ఒక్కపోటు పొడిచి సుఖించు." అని వేరొక బుద్ధి హెచ్చరిస్తూంది.

విశ్వేశుడు నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. తెగించేశాడు. రామనాధునివంక చూశాడు. అతడు కుర్చీలో కూచుని జనాకీర్ణమైన వీధివంక చూస్తూ చల్లగాలి అనుభవిస్తున్నాడు. విశ్వేశుని హస్తం బాకుపిడిమీదికి పోయింది. ఆయుధప్రయోగంలో నిపుణతగలవాడైనా బాకును పైకితీయడాని కతనికి శక్తిలేకపోయినది. చివరకు మహాప్రయత్నంతో ఊడతీశాడు. అతని చెయ్యి గడగడా వణికిపోయింది. లేవాలని ప్రయత్నించాడు. కాని లేవలేకపోయాడు. ఆపాదమస్తకమూ శరీరం వొణికిపోతూంది. పళ్లు బిగపట్టాడు.

రామనాధుడు మిత్రుని యమయాతన కొంచెమూ యెరగడు.

విశ్వేశుని భావనా ప్రపంచంలో కండ్లముందు వికృతస్వరూపములు భయంకరనృత్యం చేస్తున్నాయి. అవి పండ్లికిలించి అతన్ని చూసి వికటాట్టహాసములు చేస్తున్నాయి. వాటిని చూసేసరికి అతని శరీరం జలదరించి పోయినది. అవి క్రమంగా మీద పడేటట్లుగా కనుపిస్తున్నాయి. లేవడాని కతనికి శక్తి లేదు.

ఎలాగో ఊపిరి బిగబట్టి, చివరసారి నిశ్చయం చేసుకుని, "హుమ్"మ్మని లేచాడు. కాని, అతని కాళ్లలో బలం లేకపోయినది ప్రపంచమంతా గిర్రున తిరిగిపోతున్నది. నయనములకు దృష్టిమాంద్యమూ, దృష్ట్యవరోధమూ కలిగినది. చేతులోవున్న బాకుతోసహా "గభాలు"న నేల మీద పడిపోయినాడు విశ్వేశుడు. అడ్డంగావున్న కుర్చీ రెండుముక్కలుగా విరిగిపోయినది.

ఈశబ్దం విని రామనాధుడు ఉలికిపడి లేచాడు. తక్షణం వెళ్లి స్నేహితుణ్ని లేవనెత్తాడు. అతనికి శరీర స్మృతి లేదు. పరుపుపైని పరుండబెట్టి చల్లని నిర్మలోదకముతో అతని ముఖం కడిగేసి విసనకర్రతో విసిరాడు. అతనిచేతులో బాకు వున్నందుకు రామనాధుడు ఆశ్చర్యచకితుడై కారణము వూహింప లేకపోయాడు. అతని కనులయందు దశ్రువులు చిమ్మినవి. పదిహేను నిముషాలకు విశ్వేశుడు కన్నులు విప్పి చూశాడు. దయాప్రపూరితమై, శాంతిభరితమైన రామనాధుని వదనము అతనికి కనబడినది. మెల్లగా లేచి కూచున్నాడు. దీనుడై మిత్రునిమాసి, "కొంచెం మంచినీళ్లు" అన్నాడు. దాహం తీర్చుకున్న తరవాత అతనికి బాగా మెళుకువ కలిగినది.

రామనాధుడు "ఏమిటోయ్! అంతట్లోనే యిలా గైపోయావూ? డాక్టరుకి కబురంపనా?" అన్నాడు.

"Dear friend(ప్రియమిత్రమా)! Excuse me (నన్ను క్షమించు). డాక్టరక్కరలేదు. ఏదో వికారంచేత అల్లాఅయింది. పరవాలేదులే! నీవయహృదయానికి నా నమస్కారములు ఇంక నా కేబాధా లేదు. నీవు పోయి పడుకో."

"నేను పడుకోడానికేమి లే; నీవంట్లో బాధ తగ్గితే సరి." అని చెబుతూ విశ్వేశుని తలపట్టుకుని, "అబ్బా! యెంతగట్టిగా కొట్టుకుంటున్నాయోయ్ కణతలు! కాస్త అమృతాంజనం రాయనా?" అన్నాడు రామనాథుడు.

"అబ్బే! యేమీ అక్కర్లేదు. నిద్రపోతే అదే తగ్గిపోతుంది. నీగదిలోకి పోయి పడుకో. నేనూ పడుకుంటాను. చాలారాత్రి అయింది."

"పోనీ యీరాత్రికి నేను నీగదిలో పడుకోనా? ఏదేనా అవసరంవస్తే దగ్గరగా వుండడం మంచిదికాదూ?"

"రామనాథ! ఎంతనిర్మల హృదయమోయ్ నీది! Thank you (నేను నీకు చాలా కృతజ్ఞుడను). నాకీబాధ నిద్దరలోపోతుంది. విశేషమైన అవసరముంటే పిలుస్తానులే; నీగదిలోకి పోయి పరుండు. పొద్దుటే కలుద్దాం."

రామనాథుడు వెళ్లాడు. విశ్వేశుడు మంచం మీద కూచుని తనమిత్రుని కరుణార్ద్రహృదయమునకు ఆశ్చర్యపోయాడు. "రామనాథ మనస్సుకీ నామనస్సుకీ స్వర్గానికీ నరకానికీ వున్నంత తేడా వుంది. కలుషపూరితమైన నామనస్సుకి తన పవిత్ర ప్రేమచేష్టలవలన నతడు తగినబుద్ధి చెప్పాడు. నాకు రవంతబాధ కలిగేసరికతని కెంతదుఃఖం వొచ్చింది! తెలివి రాగానే నిర్మలశాంతి సంభరితమైన ఆతని వదనారవింద సందర్శన మవడంవల్ల మండుతూన్న నాహృదయం చల్లపడి సౌఖ్యపడింది. అపవిత్రుని యెడల నట్టిదుర్యూహల తలపోసిన నానేరము క్షమార్హమైనది గాదు."

ఒక్కనిముషము కళ్లు మూసుకుని ధ్యానించి, మంచందిగి మోకాళ్లపైని కూచుని, చేతులు జోడించి, "సర్వేశ్వరా! దయానిధీ! నీకృపాభిషేచనమువల్ల నే దుర్మదాంధుడనగు నేను నాలోని పశుత్వమును నిర్మూలించ గలిగి

"ప్రభూత్తమా! కష్టసమయమున కర్తవ్యము నుపదేశించి నాస్నేహితుని రక్షించితివి."

నాను. ప్రభూత్తమా! కష్టసమయమున కర్తవ్యము నుపదేశించి నాస్నేహితుని రక్షించితివి. తండ్రీ! దాసానుదాసుడను. మహాపరాధిని. రక్షింపుము. నాకృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లందుకొని రక్షింపుము." అని పరాత్పరుని ప్రార్థించుకుని ప్రశాంతమనస్కుడై నిద్రపోయాడు

ప్రబోధము

సోమంచి సూర్యనారాయణశర్మ గారు

దేశం బేక్రియ నున్నదో ఘనుల సందేశంబు లెట్లున్నవో
దేశారాధక బృంద మందుకొను సందేహంబు లేలాటివో
దేశీయోద్యమ మెంతసంచలితమై తెల్వొందెనో నీదుహృ
త్కోశంబందునఁ జిత్తగింపు గుణసింధూ ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

ధీరోదారులు నిర్వికారులు లసద్ధీసారు లుద్యత్సదా
చారుల్ సంతతభవ్యసత్యపథసంచారుల్ మహోదారు లన్
పేరుం గాంచిన యాంధ్రవీరుల మహద్విక్రాంతి నేఁ డేస్థితిన్
గూరెన్ దేశీయుఁ బాఱఁజూడు మటు సిగ్గో ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

అన్నంబందునఁ బానమందు గృహశయ్యాయానపీఠంబులం
దెన్నన్ వేసమునందు వాసమున వేయే లింక బాసందునో
యన్నా చిన్నము సందు గానకయీ దాస్యం బుగ్గునం బాలఁజే
కొన్నా మిప్పటికేని గన్దెఱవ వెగ్గో ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

సకలాశాగతవైరివీరతతి నిచ్ఛాశక్తి శాసించి సు
ప్రకటానర్గళదోర్విభూతిమెయి నేలంజాలి యీనేల సా
రకళారిందమమై విరాజిలిన యాంధ్రాదిత్యతేజంబు నేఁ
టికి దాస్యాంబుధరంబు మాటినది కంటే ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

* * * * * *

ఇనునిన్ గప్పిన వెల్ల మబ్బు లవి యట్లే యుండ వేజామునం
దునో ఝంఝానిల ముద్భవించుటనె తోడ్తోనే దిగంతంబులన్
గనఁ దోలున్ బుధు లాప్రభంజనుఁడు వేగన్ రేఁగి బిట్టూఁచు సా
కును గల్పింపఁ దపించు టీ వరయవా కో ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

కడుపారం దనుఁ గన్నయమ్మయు గనంగా జన్మదేశమ్ము నె
క్కుడు స్వర్గమ్మునకన్న మిన్న యని వాకొన్నారు విద్వాంసు లా
నుడిలోఁ తెంచియు మాతృభూహితవ్రతానుష్ఠాతవై యొప్పి మేల్
కొడుకు ల్గాంచు పదమ్ము సమ్మదము గైకొమ్మాంధ్రసత్పుత్రకా!

ప్రైమ్మినిస్టర్

ముద్దుకృష్ణ

'మానవుల చర్యలు చూస్తున్న కొద్దీ కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చుతూ వున్న'దని ఒక ఫ్రెంచి వ్యాసకర్త వ్రాసినాడని చెప్పుతూ, మా ప్రైమ్మినిస్టరును తట్టినాడు నా స్నేహితుడు. తగిన బాహ్యాచిహ్నాలతో కృతజ్ఞత చూపుతూ 'భౌను' అన్నది ప్రైమ్మినిస్టర్.

ప్రైమ్మినిస్టరంటే చాలామందికి తెలియదు. మా పెంపుడుకుక్క. ఈ పేరు పెట్టడానికి చాలా కారణాలున్నవి. ప్రస్తుతం అన్ని పాశ్చాత్య దేశాలలో అందులో ముఖ్యంగా ఇంగ్లాండులో ప్రధానమంత్రిత్వం స్వభావం కుక్కవంటిది. గాలికదిలినా ఏ దేశమో, ఏ విరోధిజాతో దండయాత్రబయలు దేరి వొస్తూవున్నదని అనుమానపడి, భోంయిమని దేశమంతా అల్లరి చేయడం; తన దేశాన్ని ప్రజలినీ కావలికుక్కవలె కాపాడుతున్నా ననుకుని, ఇతర దేశస్తులు పెద్దమనుష్యు లెవ్వరైనా సదుద్దేశంతో సవినయంగా ఏకోర్కెలు తెలపడానికో, ఏహక్కులనుగురించి అడగడానికో వొస్తే ఇంట్లో వాళ్లు మేలుకుని పట్టుకునేలోపుగా గొల్లుమని ముందడుగువేసిన సాహసికుణ్ణి వీలైతే కాలు పట్టికరవడం.

మాకుక్కకు ఈ పేరుపెట్టడానికి ఈసమానలక్షణాలే కాకుండా ఇంకోకారణంకూడా వున్నది. నామకరణం అంటే మజాకాదు. పిల్లలుగలవాళ్లకి తెలుసును ఈపాట్లు. తొమ్మిదినెలలూ, పుట్టినతరవాత నామకరణం చేశే వరకూ మంచిపేరు పెట్టవలెననీ ఎంత ఆలోచించినా, ఎన్ని పేర్లు వెతికినా ఒక్కటీ తోచక పోవడం పాతపేర్లు ఒక్కటీ అతక్కపోవడం చివరకు ప్రాణంవిసిగి ఆసమయానికి ఏ అమ్మమ్మో ఆగ్రహిస్తే తప్పనిసరిగా ఆవిడ అసహ్యామైన పేరే పెట్టడం మామూలు.

కుక్కపిల్లను కొందా మనుకున్నప్పటి నుంచీ ఆలోచించాను పేరునుగురించి; స్నేహితుల నేకమందిని అడిగాను.

విక్టోరియా హాస్టలు విద్యార్థులు నవనాగరికులు 'ఫేషనబులుగా' వుంటారని వాళ్ల నడిగితే యూరోపియన్ పేర్లు బాగావుంటవి అన్నారు. కొందరు నాన్కోపరేషను వాళ్ల నడిగితే, 'డయరు, ఓడయరు, క్లయివు, నీలు' ఏదైనా పెట్టమన్నారు కసిగా. ఇంకా ఇతరులు, టెర్రర్, ఫైడెలిటీ, ఫైత్ఫుల్, లిలీ, బూచి, సీజర్, ఏవో చాలా చెప్పేరు. ఏదీ నాకు నచ్చలేదు. కాలమే నిర్ణయించింది తుదకు.

కుక్కపిల్లను కొన్నానిమిషం ఒకస్నేహితుడువచ్చి, 'వార్తాపత్రిక చూశావా. ఇంగ్లాండులో ఎన్నికలు తెలిసినవి. ప్రైమ్మినిస్టరును

ఎన్నుకున్నా'రన్నాడు. ప్రధానమంత్రి, ఆప దవీగురించి చాలా మాట్లాడు కున్నాము. వెంటనే తోచింది ఆపేరే కుక్కకు పెట్టవలె నని. ఒకదౌర్భాగ్యపు కుక్కపిల్లకు పేరు పెట్ట డానికి ఇంతగోలా, ఇంతశ్రమా ఎందుకు అం టారు చాలామందిబుద్ధిమంతులు.

కుక్క అంటే సామాన్యమైన జంతువు కాదు. విశ్వాసంలో స్నేహితుణ్ణి మించినది. కాపుదలలో బంటును అతిక్రమించినది. దేశచ రిత్రలలో శాశ్వతంగా యశస్సుగడించిన మహా పురుషులతో సమంగా అనేకశునకాలు పేర్లు కూడా కాలాన్ని ధిక్కరించి, మృత్యువు నెది రించి జీవన్మృతములైనవి. మొన్ననేవిన్నాము శ్రీ శివాజీమహారాజు చనిపోయినప్పుడు ఆయనచితిలోనికి ఉరికి మృత్యువులో కూడా ప్రభువు ననుసరించిన ఆయన పెంపుడుకుక్క చరిత్ర. జాతీయ ధర్మాలను, గౌరవాన్ని కాపాడుకో వలెనన్న సంగతి కన్నులువిప్పి గ్రహించిన భారతీయులు ఆశునకశ్రేష్ఠానికి వొకపెద్దిఘోరీ కట్టించి దానిపేరూ, యశస్సు స్థిరంగా నిల్పడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. దేశ గౌరవాన్ని కాపాడడానికి ప్రాణాలర్పించిన నెల్సను, కిచెనరువంటి వీరాగ్రేసరులతో తుల తూగే హెల్వెల్లెనుకుక్క, ల్యూవెల్లెనుకుక్క, ఇంకా అనేక శునకాలున్నవి. ఏదోవంశాన్ని నిలుపుతాడనుకుంటే మైనారిటీ తీరగానే పం పకానికి నోటీసిచ్చే పుత్రుని నామకరణానికి పడేశ్రమలో కొంతశ్రమైనా పడకూడదా మానమూ, ప్రాణమూ, ధనమూ కాపాడేం దుకు ప్రాణాలైనా అర్పించే విశ్వాసపాత్రమైన దానికి సరియైనపేరు పెట్టడానికి!

మానవులచర్యలు చూస్తున్న కొద్దీ, కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చకపోయినా, ఈరెండుజాతులకూ చాలాపోలికలు కనిపించ గలవు. కుశాగ్రంగా చూస్తే, ఇంగ్లీషువాడికి బుల్డాగ్గుకుండే పట్టుదలా, కావలికుక్కకుండే జాగరూకతా వున్నవి. నోటితో బుట్టపట్టు కుని బజారుపని చేసుకుని వొచ్చే కుక్కలు న్నవి. ఆజాతిలోనివాడు అమెరికా వాడు. ఒకగొర్రెలకాపరి కొండనెరియలోపడి చని పోతే నిద్రాహారాలు మాని, ఆ అస్థిపంజ రాన్ని కనిపెట్టుకున్న కుక్కకథ విన్నాం. ఆజాతిలోనివాడు కాసాబయాంకా. స్కాచ్చి వాడు వేటకుక్కజాతిలో వాడు; బుద్ధికుశలత లోనూ, చురుకుతనంలోనూ ఫాక్సుటెర్రియరు జాతిలోవాడు ఐరిషువాడు. రష్యావాడు మం దకుక్కజాతిలో వాడు. అరవవాడు ఊరికే మొరిగే జాతిలోవాడు. బెంగాలీవాడు చడీ చప్పుడూ లేకుండా పిక్కపట్టుకునే జాతిలో వాడు.

ఒక్కకుక్కజాతే కాదు. ఇతర జంతువు లకూ మానవులకూ సమానలక్షణాలున్నవి. హిందువుడు పిల్లిజాతిలోవాడు. అందుచేతనే కుక్కను ముట్టుకుంటే అంటని వొంకపెట్టేడు. పిల్లికీ కుక్కకూ అసలేపడదు గదా. పిల్లి ఎప్పుడూ ఇల్లుకనిపెట్టి వుంటుంది. దానికి యజ మాని మనుష్యులూ సంబంధం లేదు. సాధ్య మైనంతవరకూ వొకరిశాంతీ, వొకరిజోలీ అఖ

లేదు. మచ్చికచేస్తే దగ్గరగావొస్తుంది, కాని ఎంతలాలించినా, ఎంతవ్రూరించినా వెంటరాదు. ఇల్లే కనిపెట్టుకుని ఉంటుంది.

పాశ్చాత్యుడు కుక్కజాతిలోని వాడు. వీనికి ప్రదేశంతో సంబంధంలేదు. కుక్క యజమానిని విశ్వసించినట్టుగా ఇతడు ధనాన్ని నమ్ముతాడు. తోకాడిస్తూ ఆ వెంట బడతాడు. ఎంతైనా వోర్చి తెగించి కాపలాకాస్తాడు. ఇం కొకరిని ముట్టనియ్యడు. ఈయజమాని ఎక్కడ వుంటే అక్కడ వుంటాడు.

బాగా ఆలోచిస్తే ఈపోలికలు చాలా నిజంగా కనపడగలవు. కుక్కకు పిల్లి లోకువ గదా! ఆలాగా పాశ్చాత్యుడికి హిందువుడు లోకువ. ఇంకోసంగతి, ఇల్లు పాడైపోయినా పిల్లివదలదు. ఏదోవిచారంగా నశించిన గొప్ప నుగురించి కాబోసు కలలుగంటూ అక్కడే పడివుంటుంది. కుక్క ఆలా కాదు. ఇల్లుపా డైతే యజమానితోపాటు మకాం ఇట్టేమారు స్తుంది. దానికి స్థలం కొత్తలేదు. జోస్తీ అతి త్వరితంగా చేస్తుంది. ఒకముక్క పారవేసినా, కొంచం చనువుగాతట్టినా, సస్నేహంగాచూ పినా, 'థ్యేంక్యూ' అని తోకాడిస్తూ కృతజ్ఞత వెంటనే చూపుతుంది. పిల్లికి ఈ పేచీలు ఏమీ చేతకావు. స్థలం చచ్చినా మార్చదు కదా! ఎంతో చనువుగాచూస్తే నేగాని దగ్గఱకు రాదు. ఒకవేళ వొచ్చినా మ్యావని ఒకసారి రాసుకుని మళ్లీ వెంటనే నీజోలి నాకెందుకు, నాజోలి నీ కెందుకన్నట్టు వేదాంతంగా వెళ్లిపోతుంది.

హిందూపాశ్చాత్య భేదం చూడండి. ఈ విషయాల్లో, పాశ్చాత్యుడు టిక్కెట్టు మారకపోతే స్వదేశం నుంచైనా ఇట్టే మకాం మారుస్తాడు. స్థలం కొత్తలేదు. వీలైతే భోం యిమని భయపెట్టి, లేకపోతే తోకఆడిస్తూ 'థేంక్యూ'లతో స్నేహంచూపుతూ కార్యం నిర్వహిస్తాడు. హిందువుడు చచ్చినా దేశం వదలడు. ఆట్టే ఎవరితోనూ పూసుకుని తిర గడు. వెలిగా వుంటాడు. ఎంతసేపూ పాడు యింట్లోపిల్లిలా నశించిన తాతముత్తాతల గొప్ప, గౌరవం తలుచుకుంటూ స్వప్నాలలో శ్మశానదృష్టితో జపం చేస్తుంటాడ.

జంతుజాలానికి వుండేశక్తులు తక్కువ కావడంవల్ల అవి యెప్పుడూ ప్రకృతిని అనుస రించి వొకేపంథాను వెళ్లుతూ వున్నవి. మనుష్యులకు బుద్ధి అధికంగా ప్రసాదించడం వల్ల ఒకఅడుగు ఇటువేసినా ఒకఅడుగు అటు వేసినా ప్రకృతికి మహాదూరంగా పోయి అతీ తుడో, అధమాధముడో అయిపోతున్నాడు. తప్పుదారులు తొక్కుతున్నా మానవాళిని చూసి ఫ్రెంచివ్యాసకర్త కుక్కలమీద గౌర వం హెచ్చు చేసుకున్నాడు. కేవలం ఈశతా బ్దంమనుష్యులమీద నిరసన, హేయత చూప డానికి శునకాలమీద గౌరవం హెచ్చించు కున్నా వ్యాసకర్త మాప్రైమ్మినిస్టరులాంటి శునకశ్రేష్ఠాన్ని దానిచురుకు, సుగుణాలనే అవగాహన చేసుకుంటే ప్రైమ్మినిస్టరుని, ఆజా తిని పూజించేవాడనుకుంటాను.

వైరాగ్యోదయము

వాడ్రేవు శ్రీరంగనాయకమ్మ గారు

ధారుణి వైరాగ్యోదయ - మేరీతిం గలుగు నంచు నెంతయుఁ జింతం
గూరిన మది నూహింపఁగ - నారాయణ! యొక్కనాఁడు నాకుం దోఁచెన్.

ఎట్టు లంటేని విను మింక నే వచింతు - గట్టిగా నీదు దయఁ జూపఁ గడఁగితేని
నీవ యొకకారణంబును నెమ్మిఁ గల్ప - నంబుఁ జేయుదు వీరీతి నంబుజాక్ష!

సకల చరాచరంబులను జక్కఁ గనుంగొనఁజాలు నీకు నేఁ
బ్రకటన సేయ నెంచుటది పల్మరు విన్నను నవ్వరే యొరుల్
పకపకమంచు; నవ్వినను భావమునం దొక యించుకేనియున్
వికటముగాఁ దలంపకుము; వెంగలి నౌదును గాని యచ్యుతా!

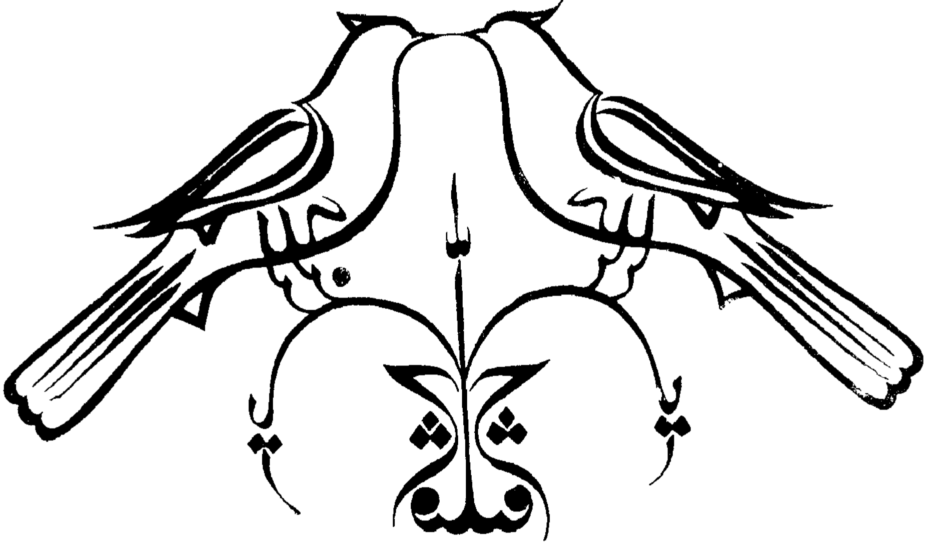
తల్లిదండ్రులు ప్రేముడిఁ బిల్లలాడు-కూర్మివాక్యంబులకుఁ జెవిఁ గూర్చుచుంద్రు;
జగతి సర్వంబుఁ గలిగించు జనకుఁడీవు,-వికటవాక్యంబులకు నైన వీ నొసఁగవె?

కించిజ్ఞురాలనగు నే - నంచితగతి నీకుఁ దెల్ప నాలోచనలో
మించె న్నాయభిలషితం - బెంచి భవద్ధృదయమందు నేర్పడ వినుమా!

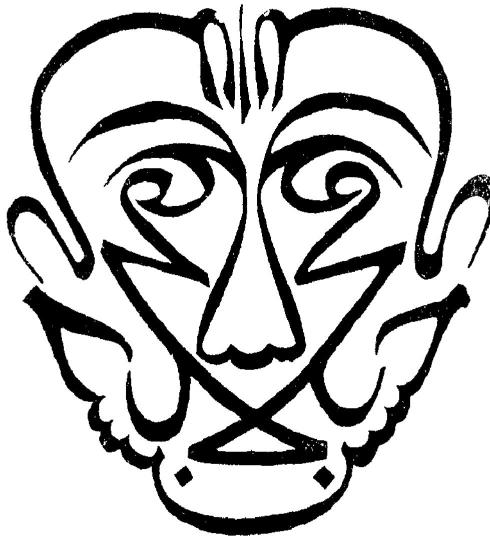
ధారుణి నొకకడ వెలయుం - బేరున నుజ్జయని యనఁగఁ బెంపగుపురి యం
దే రీపీరున కెన యనఁ - బౌరుషవంతుండు గలఁడు భర్తృహారి యనన్.

ఇలఁగల సర్వభోగముల నెన్నఁడుఁ దన్నెడఁబాయకున్కి ను
జ్జ్వలత రహించి యన్నిటను జాలఁ బ్రశస్తివహించి మించి య
క్కలిమిపడంతి చంచలతఁ గానక యింట వసింపఁ బ్రీతి న
ప్పలుకువెలంది యాస్యమునఁ బల్మరు నృత్యమొనర్ప వేడుకన్.

చామ పతివ్రతామణి సుచారిమ భానుమతీసమాఖ్య త
న్నేమరుపాటొకించుకయు నెన్నఁడుఁ జెందక భక్తియుక్తితో
నేమము మీఱఁ గొల్వ నవనిం గన లోటొకయింత గాన కు
ద్దామభుజాబలంబునను దద్దయుఁ బేరును బెంపుఁ గాంచుచున్.

చిత్రము ౫

చిత్రము ౬

చిత్రము ౭

ఒక్కనాఁడు విలాసార్థ ముత్సహించి - భానుమతి తన్నుఁజేరి సుభాష లాడ
నిష్టగోష్ఠీ వినోదాల నెసఁగుచుండ - మేడపై నాతఁ డెంతయు మెలఁగుచుండె.

గొబ్బునఁ దూర్యనాదములు గూడి చెవిం బడ వార లేమొ యం
చుబ్బుచుఁ జూడ నేఁగ నట నోయి పరాత్పర! వారు గాంచి ర
బ్బబ్బ! యచేతనాంగమును నాస్త్రయుతంబుగ నేఁగుదాని న
య్యబ్బుర మే మటంచును నిజాంగన తన్నటఁ బ్రశ్న సేయఁగన్.

మనమున నాశ్చర్యము గదుఁ-బెనఁగొన నది మాటుసేసి ప్రియుఁడను వనితా!
వినవే లోకాచారము - ననుసరణముఁ జేయ నేఁగు నంగన యనుచున్.

వామాక్షి సహగమనమును - నేమంబునఁ జేయ నేఁగు నెమ్మిం గంటే?
కోమలి నన విభుఁ డాడఁగ - నా మహిళారత్న మిట్టులంచు వచించెన్.

సహగమనమును జేయఁగాఁ-జనవలయునె-వనిత? యంచును బల్కిన వల్లభుండు
కలఁగిన మనంబుతోడఁ జూడ్కుల నిగిడ్చి-బెట్టుగా మది నూహించె నిట్టులనుచు.

కాంత మొఱుంగదో యిటులు కారణ మేమి వచింపఁగా మదిన్
వంత జనించె; సత్కులజ, వాసియు వన్నెయుఁ గల్గులేమ, నే
నెంతయు దీనిభావము నహీనమతిం గనుఁగొందు నంచుఁ దాఁ
జింతనఁజేసి, నాఁడె తనచేడెను వీడి రయంబు మీఱఁగన్.

వేఁట యన్ బల్ నెపంబును వే ఘటించి-దుర్గమారణ్యపదములఁ దోడనె చని
యాప్తుఁడౌ వాని నొక్కని నమరఁ బిలిచి-చెప్పఁబంచెను దా మృతిఁ జెందినట్లు.

తల్లిరో! నీదునాథుండు చెల్లెనమ్మ!-బెబ్బులికిఁ జిక్కి యని వాఁడు బిట్టువగవ
వార్త చెవినూఁదెనో లేదో వనిత నేలఁ-గూలి తనప్రాణములు వేగఁగోలుపోయె.

తన సతీరత్న మిట్టులు చనిన తెఱఁగుఁ-దిరిగి వే వచ్చి వేగరి తెలుప విభుఁడు
బెదరుగదిరిన మనమున వీడుఁ జేర-నూరి వెలుపలఁ గనె శవ మూర! యతఁడు.

కాంచి వే బిట్టుగా విలపించె నిట్లు - నిక్కమా నీదుమరణంబు నెలఁత! నాదు
సత్యహీనంపుఁ జావునఁ జచ్చి తీవు - నిక్కముగ; నేను జావంగ నేరనైతి.

పరమపతివ్రతామణిరో! భావమునం దిటు లౌనటంచు నే
నెఱుఁగఁగనైతి; నీమనము నేఁ దెలియంగలవాఁడఁ గాను; నీ
మరణముఁ గాంచి జీవముల మానిని! పాయక యుంటి నేను, రా
నరయఁగలేవు నీవు సరి యాఁగుము నీవెనువెంట వచ్చెదన్.

అని వగఁ గూరిన మతిఁ జిం - తన సేయుచునుండ నండఁ దథ్యముగాఁగన్
మునివరుఁ డొక్కఁడు మృత్పా - త్రను బగుల నడంచి బిట్టు దా వలపోయన్.

ఏల యీలీల జాలిని గూలి తనుచుఁ-బ్రచ్ఛ సేయంగ మానియు నిట్లు వల్కు-
నయ్యయో! యీఘటంబున కరయ నీదు - పత్ని ఘటమునకును భేదభావమేమి?

దేహము,ఘటంబుఁ బాంచభౌతికము,పోవు-నెప్పటికినైనఁ దమతమ యిక్కలఁగన;
నేల చింతిల్ల! నీవును నేనుగూడ-నట్టివారమెకా మది నరయు మనిన.

వైరాగ్యోదయ మగుడున్ - వారని భక్తిని మునీంద్రు వరపాదంబుల్
చేరఁగ శిరమున నాతఁడు - ధారుణి సాష్టాంగముగను దగఁబడ మునియున్.

వానిమనమున భక్తిని వరల నాటి - తన తెఱంగున వేవేగఁ దాఁ జనుటయు
భర్తృహారియంత దుఃఖభావంబు వీడి - భవహరంబైన వైరాగ్యపదవిఁగాంచె.

నీవే మానీంద్రుఁడవై - యీవిధమున బోధఁ జేసి యీతనికి దయన్
వే వైరాగ్య మొసంగితి; - దేవా, నావిషయమందు దిక్కగు మట్లే.

కావున నళినదళాక్షా! యేవెరవునఁ జింత సేయ నేలా నాకున్
వేవేసమయము చనుదే - నీవే వైరాగ్యవృత్తి నెగడింతు మదిన్.

పంచ. (?)మానివంద్య! భక్తలోకమానసాబ్జబంభరా!
దీనజన కృపావనా! తదేకనిష్ఠ మీఱ నో
శ్రీనివాస! నీపదాబ్జసేవఁ జేతు నెప్పుడున్
మానసమున నిట్టు లంచు మానఁబోక భక్తితోన్.

శ్రీకాంత నురమునఁ జెన్నుమీఱ వహించి కౌస్తుభమణిఁ దాల్చి కంఠసీమ
శంఖచక్రములహస్తద్వయి ధరియించి గదయు శార్ఙ్గము రెండుకరముల నిడి
మణిమేఖలను నడుమున నంటఁ గీలించి భర్మచేలము మేనఁ బాదుకొలిపి
కమ్మకస్తురితిలకమును నుదుట దిద్ది యాదల మకుటంబు నలవరించి
వెలయు నీసర్వమంగళ విగ్రహమును-నామనః పద్మపీఠమునను సభక్తి
కంబుగాఁగీలుకొలిపి నిక్కంబుఁబూజ-సేయుదుం బూన్కిమైఁ; గృపసేయుమయ్య.

రుద్రదేవుని అనుమకొండ శాసనము

శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు

కాకతీయ రాజులకుఁ దొలుత అనుమకొండ రాజధానిగ నుండెను. కాకతీయ ప్రోలరాజు స్వతంత్ర రాజ్యస్థాపనము గావించినది అనుమకొండయందే. అనంతరము రుద్రదేవుఁడు కాకతీయ రాజ్యపునరుద్ధారకుఁడయి తండ్రి వేసిన పునాదులపైఁ గాకతీయాంధ్ర సామ్రాజ్య సౌధమును నిర్మించెను. రుద్రదేవుని కాలమున అనుమకొండయే రాజధాని నగరము. పద్మాక్షి దేవాలయము మొదలు సిద్ధేశ్వరాలయము వఱకు గల ప్రదేశమంతయు రాజభవనముగ నుండి యుండును. రుద్రదేవుఁడు కొంతకాలమునకు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ ఓరుగల్లును నేర్పాటు చేసియుండె ననుట సత్యము. రుద్రదేవుని చరిత్రము నెఱుంగ నగు సమగ్రమగు శిలాశాసనము అనుమకొండలోని జీర్ణాలయమందుఁ గలదు. ఆలయపుఁ బూర్వనామము రుద్రేశ్వరము. ఆలయమునకుఁ గుడివైపున నున్న ద్వారమునం దీశాసనము భద్రపఱుపఁబడి దర్శనీయముగా నున్నది. ఆలయములోఁ బొక్కటి రాళ్లవలె మూఁడు గర్భాలయములు గలవు. అందు దక్షిణాభిముఖముగా ఆలయమున వాసుదేవరను, కుడివైపు సూర్యదేవరను, ఎడమవైపు రుద్రదేవరను దొల్లి ప్రతిష్ఠించిరి. ఇపు డెడమవైపు గుడిలో నొకలింగము గలదు. మిగిలిన రెండు గర్భాలయములలోఁ బీఠములు మాత్రము గలవు. అపూర్వ శిల్ప రమణీయమగు నీయాలయమున కెదురుగా వెయ్యిస్తంభముల మండపము గలదు. ఎదురుగ జక్కని నంది విగ్రహము గలదు. కుడివైపున గొప్పకోనేరు, ఎడమవైపు వంటశాల గలవు. ఈ యాలయమునందలి శిల్పము అపూర్వ విలాసవంతమై దర్శనీయమై యున్నది. జీర్ణాలయముతో నీపాటి పరిచయము పాఠకులకుఁ గలిగించితిమిగాన నీయాలయమును ఆశ్రయించియున్న శాసనమును విమర్శించెదము.

శాసనము

నల్లని కురువిందశిలపైఁ జక్కఁగఁ జెక్కఁబడిన యీశాసనరాజము నేఁటివఱకు సురక్షితముగా నున్నది నాలుగైదు తావులఁ గొంచెము చెడినను చరిత్రాంశముల నెఱుంగుటకెట్టి యాటంకము కలుగదు. లిపి మనోహరముగా వర్తువదేరియున్నది. శిల్పి తన నేర్పుఁజూపి వర్ణములను జక్కఁగఁ జెక్కినాఁడు. శాసనము శిలకు నాలుగువైపుల వ్రాయఁబడినది. అంతయు సంస్కృతశ్లోకములు అనుక్రమణిక మాత్రము తెలుఁగునందు వ్రాయఁబడినది. శాసనము స్థాపించినకాలము శా. శ. ౧౦౮౪ చిత్రభాను సం. మాఘశు ౧౩లు క్రీస్తు శ. ౧౧౬౨ అగును. శాసన గ్రంథకర్త భారద్వాజగోత్రుఁడును, శ్రౌతకర్మ కర్మఠుఁడును నగు రామేశ్వర దీక్షితుఁడు. సంస్కృతశ్లోకరచనమున నీతఁడు మిక్కిలి నేర్పరి. ధారయనన్యసాధారణముగా నుండును. ఈయన రచించిన యపూర్వగ్రంథములుగాని, ప్రత్యేక జీవితచరిత్రముగాని గ్రహింప నవకాశములు లేవు. సమకాలికుఁడగు రుద్రదేవునియొక్కయు, నతని తండ్రియగు ప్రోలరాజుయొక్కయు విజయ యాత్రాంశముల నీకవి కన్నులఁ గట్టునటులఁ జెప్పినాఁడు. ఈశాసనమునందుఁ జేర్కొనఁబడిన ప్రత్యర్థి వీరులచరిత్రములు సమగ్రముగా గ్రహింపవలసియున్నవి.

కాకతీయులు పశ్చిమచాళుక్యరాజులకడ దండనాయకులుగా నుండి క్రమముగాఁ బ్రభురాజ్యము క్షీణించుకొలంది స్వాతంత్ర్యము నార్జించుచు వచ్చిరి. రాజానుచారముగ వీరును వరాహలాంఛనులై నాణెములపై వరాహచిహ్నములు నెలకొల్పిరి. శాసనములలోఁ దొలుత వరాహస్మరణ గావించిరి. ప్రత్యర్థుల ఱొమ్ములపై వరాహముద్రలవైచిరి. తదనుసారముగ అనుమకొండ శాసనములోఁ దొలుత వరాహస్మరణము గలదు. ఈశాసనమునందు త్రిభువనమల్లునివద్దనుండి వర్ణన మారంభింపఁబడినది.

త్రిభువనమల్లుని కుమారుఁడు ప్రోలరాజు. ఇతని భార్య ముప్పరు. ఈదంపతుల కుమారుఁడు రుద్రదేవ చక్రవర్తి. రాజధాని అనుమకొండ. త్రిభువనమల్లునిగూర్చిన వివరము లేవియు శాసనమున లేవు. ప్రోలరాజును గూర్చియు, నాతని పరాక్రమమునుగూర్చియుఁ జరిత్రాంశము లిందుఁ గొన్ని గలవు. ప్రోలరాజు పరాక్రమజీవితము నెఱుంగుట కీయాధారములు సహకారి కాఁగలవు.

ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షనాయకులు

ఖాజీపేట చెఱువువద్దనున్న కన్నడశాసనమువలన గాకతీయవంశమునఁ బ్రోలరాజు గలఁడనియు, నతని కుమారుఁడు బేతరాజనియు, నితఁడే త్రిభువనమల్లుఁడనియుఁ, త్రిభువనమల్ల బేతిరాజనియు వ్యవహరింపఁబడెననియుఁ దెలియును. ఈబేతిరాజు పశ్చిమ చాళుక్య రాజగు త్రిభువన మల్లదేవవిక్రమాదిత్యచక్రవర్తి వద్ద రాజప్రతినిధిగా నుండెను. ఈవివరము లీశాసనమున లేవు. రుద్రదేవుని తండ్రియగు ప్రోలరాజువృత్తాంతము, విజయములుమాత్రమె యీ శాసనమునఁ బేర్కొనఁబడియున్నవి. ప్రోలరాజు క్రీ. శ. ౧౧౨౦ మొదలు ౧౧౩౭ వఱకు రాజ్యమేలియుండును. తైలపదేవుఁడు, గోవిందరాజు, గుండరాజు, జగద్దేవుఁడు, అనువారు నలుగురు ప్రోలరాజునకుఁ బ్రతిపక్షులు. తైలపదేవుని గూర్చి శాసనమునం దీక్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది.

శ్లో. హస్త్యారోహణకర్మకర్మఠగతిం
 చాళుక్యచూడామణిం
శశ్వద్యుద్ధనిబద్ధగహ్వరమతిం
 యుద్దే బబంధ క్షణాత్;
శ్రీమత్తైలపదేవ మంబుదనిభ
 స్తంబేరమస్థం క్షణాత్
ప్రఖ్యాతో రిపుకంఠఖండనవిధా.
 భక్త్యానురాగా జ్జహౌ.

చాళుక్యవంశజుఁడును, గజారోహణకర్మఠుఁడును యుద్ధకౌశలుఁడును నగు తైలపదేవుని నేనుఁగుపై నుండఁగనే బంధించి ప్రోలరాజు భక్త్యానురాగమున విడిచెనని పై శ్లోకమునకు భావము. ఈతైలపదేవుఁడెవరో తెలిసికొనవలసియున్నది. చరిత్రకారులితఁ డెవరో నిర్ణయింపక చాళుక్యుల సమీపబంధువనియు, భావిపరిశోధనమున నది తేలుననియుఁ జెప్పిరి. పశ్చిమ చాళుక్యులకు సంబంధించిన శాసనములన్నియు ఓరుఁగల్లునకుఁ బైభాగమునఁ గళ్యాణపురమువఱకుఁ గలవు. తైలపదేవుఁ డెవరో నిజాము రాష్ట్రమునందలి శాసనములు శోధించిన తేటపడును. తైలపదేవుని శాసనములు, మహబూబు నగరములోని బూదపూరులోని ఆంజనేయాలయమునందును, గంగాపురము చెఱువుకట్టమీఁదను, నెక్కొండ సమీపమునను మేము గత సంవత్సర మేసవిలోఁ గని పెట్టితిమి. తైలపదేవుని శాసనమొకటి నల్లగొండ చెంత పానుగల్లులో విష్ణ్వాలయములో బిగింపఁబడియున్నది. కొంతభాగమందు గోడలోఁ గలసిపోయినది. అందు "లబ్ధావ్వైతైలపదేవాఖ్యాత్తన యాశ్చక్రవర్తినః, లబ్ధావఖిలోర్వరంద్యా...పరః, సమస్తగుణసంపన్నాకః శ్రీసుద్ద్భాముండలేశ్వరః. ధర్మాయ ధార్మిక నిజాగ్రజ ధర్మభీమ... ..గోకర్ణబ్రహ్మపుర్యాస్థితిం అని తైలపదేవుఁడు భీమరాజు గోకర్ణుల నామము లొకచోఁగలవు. తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజుచే బంధింపఁబడి విడిచిపెట్టఁబడి రుద్రదేవునిచే మరణించెను. గోకర్ణుఁడు, భీమరాజు రుద్రదేవుని కాలములోని వారుగాన నిందుఁ బేర్కొనఁబడిన తైలపదేవుఁడె ప్రోలరాజు ప్రత్యర్థి. చాళుక్యచూడామణి యనుటఁబట్టి పశ్చిమచాళుక్య కుటుంబసంబంధి యని భావింపఁ జనును. ఇతఁడు త్రిభువనమల్లదేవుని వద్దప్రతినిధిగా నున్నట్లు పూర్వోక్త శాసనాదియందు గలఁ 'శ్రీపృథ్వీవల్లభ సత్యాశ్రయకుల తిలకచాళుక్యాభరణ శ్రీమత్త్రిభువనమల్లదేవః కులశశిసార్వతో...... లితాఖణ్డితారివర్గః, శ్రీమత్కల్యాణపురస్థిత నిజ విజయస్కంధావార సుఖాన్తరన్ద్రిం.' అనుభాగములు విశేషణములుగాఁ బైకొంటివేని గ్రహింపఁగలరు. ఈతైలపదేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్యుల రాజప్రతినిధిగానుండి మహబూబునగరము చెంతనున్న కోడూరు రాజధానిగ నేలిన రాజు. ఈయంశము మహబూబునగరమునకు రెండుఆమ

డల దూరములోనున్న నెక్కొండశాసనములో నీక్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడెను.—

౧. "స్వస్తిసమస్తభువనాశ్రయ శ్రీపృథ్వీ
౨. వల్లభమహారాజాధిరాజపరమే
౩. శ్వర పరమభట్టారక సత్యాశ్రయకు
౪. లతిలక చాళుక్యాభరణ శ్రీమత్రి
౫. భువనమల్ల దేవర విజయరాజ్యముత్త
౬. రోత్తరాభి వృద్ధి ప్రవర్ధమానమాచంద్రా
ర్కతారాం ?
౭. రసలుత్తమిరె శ్రీజయన్తి పురదనేలేవిదినోప
౮. సుఖసంకథావినోదధిం రాజ్యంగేయుత్తమిరె
ఓస్వస్తిసలో
౯. ధిగతపంచమహాశబ్దమహామణ్డలేశ్వరం జయాం
గనాధీ
౧౦. శ్వరనుపహసిత మనసిజగోత్రే త్రిలోకీలా
ళిత కీర్తిబేగిళ
౧౧. వంశదవదహానన స్త్రబ్బురలోచయ పలినచోడ
కుళకులో దని

చండలదేవి ప్రియుండు శ్రీమన్మహామండలేశ్వరకు
మార తైలపదేవర పట్టమహాదేవిలక్ష్మాదేవి
కుమార పెమ్మాడిదేవర పట్టమహాదేవి బిక్కదేవి
రాజదానికోదూరునుండి వచ్చినెక్కొండ
రామేశ్వర దేవరకు విక్రమశకవర్ష ౪౬ శ్రావణ
బ ౩౦"

పై శాసనమువలన తైలపదేవుఁడు జయంతి పురాధీశ్వరుఁడును పశ్చిమచాళుక్య వంశజుఁడునగు త్రిభువన మల్లదేవుని రాజప్రతినిధియని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. బేగీళవంశదహన యనుపదము వేగీశవంశదహన యనుకొననగును. అవి శేషణము పశ్చిమచాళుక్యులకుఁ దూర్పు చాళుక్యులకుఁ గల విరోధాతిశయము తెలుపును. విక్రమశకము ౪౬ క్రీ.శ. ౧౧౨౨ అగును.ఇది ప్రోలరాజుకాలమెగాన నీతైలపదేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్య రాజప్రతినిధి యగుట సత్యము. బూదపూరుశాసనములో స్పష్టముగా నీతైలపదేవుఁడు వేంగీశ వనదవదహనుఁడని చెప్పఁబడినాఁడు. అం దీతైలపదేవుని యంశ మీక్రింది విధముగాఁ గలదు.—

(౨) ధాకర పరిజన సంపత్కర శ్రీమచ్చన్దల
(౩) దేవీనయన సరసిజసుయ్యా నృప
(౪) త్రిహరనాయ్యాం గురుజనపదపరాగ
(౫) రాజితచాళుక్య కటక రక్షపాళనామా
(౬) ది సమస్త ప్రశస్తి సహితం శ్రీమ
(౭) న్మహామణ్డలేశ్వరం కుమార తైలపదేవ
(౮) దేవర పట్టమహాదేవి లక్ష్మాదేవియ
(౯) రుం కుమారం పెర్మాడి దేవనుం బా ఈ
(౧౦) వనుం శ్రీకోదూరు పురదనేలే వి
(౧౧) విధనోళ సుభసంకథా వినోదాదిం రాజ్య
(౧౨) గెయ్యుత్తమిరె

ఇందలి శకాబ్దము, నెక్కొండ శాసన శకాబ్దము నొకటియె. తైలపదేవుడు చందలదేవి, లక్ష్మాదేవి యను రాణులకు భర్తయనియుఁ గోదూరు రాజధానిగఁ గలవాఁడనియుఁ గుమారుని పేరు పెర్మాడి దేవుఁడనియుఁ గోడలు బిక్కమదేవియనియు నితఁడు ప్రోలరాజుచే సంగరరంగమున బద్ధుఁడై విడిచిపెట్టఁబడె ననియు నెఱుంగనగును. ఇంకఁ గొన్ని తైలపదేవుని శాసనములు గలవు గాని విస్తరభీతిచే వదలుచున్నారము. కడకీతైలపదేవుఁడు రుద్రదేవునిచే మరణించినది ముందుఁ దెలుపుదుము.

గోవిందరాజు

ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షవీరులలో గోవింద రాజొకఁడు. ఈతని చరిత్రము సవిస్తరముగా గ్రహింపనగు నాధారము లింతవఱకు లభింప లేదు. ఆంధ్రచరిత్రకారు లీ గోవిందరాజును కొండపల్లి పాలించు వాఁడని చెప్పినారు. దూరము యోచించినచో నితఁడు కంబముమెట్టు చెంతగల నేలకొండపల్లి పాలించు వాఁడనియు, నేల కొండపల్లినే పూర్వశాసనములలో కొండపల్లి యని వ్యవహరించిరనియు మా విశ్వాసము. గోవిందరాజును ప్రోలరాజు జయించినటులుఁ దెలుపు శాసనశ్లోకము నిట నుదాహరించెదము.

శ్లో. యోఽకుంఠారిపతే ర కుంఠ
పరశుశ్లక్ష్ణాగ్ర ధారోల్ల స
ద్ధారాపాత నిపాతనై క చతురం
గోవింద రాజాహ్వయం ;
బద్ధ్వోన్ముచ్యతదోదయక్షితిభృ తే
రాజ్యం దదౌ లీలయా
లుంఠాకో విషయస్యతస్య సమరే
సద్వీర దీక్షాగురుః.

ఇందుఁ జేర్కొనఁబడిన గోవిందరాజు పశ్చిమ చాళుక్య త్రిభువన మల్ల దేవుని పక్షమున నేలకొండపల్లి ప్రాంతమునకుఁ బాలకుఁడుగ నుండెను. ఉర్లుగొండ శాసనములో త్రిభువనమల్ల దేవుని మంత్రి నెమ్మన ప్రగడ యను బాణవంశజునకుఁ బుణ్యముగాను, కొండపల్లిలో భూమి దానము చేసితినని గోవిందరాజు శా.శ. ౧౦౮౫ అగు కార్తీక శుద్ధ ౬ సోమవారము నాఁడు (క్రీ. శ. ౧౧౭౩ లో) శాసనము వేయించెను. ఈ శాసనముచే గోవిందరాజునకు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁ డనియుఁ బశ్చిమ చాళుక్య రాజప్రతినిధియనియు, నేలకొండ పల్లి పాలకుఁ డనియుఁ దెలియును. గోవిందరాజును తొలగించి ప్రోలరాజు నిల్పిన రాజప్రతినిధియగు ఉదయరాజు బలనాటి చోడులలోని వాఁడనుట ప్రమాదము. పండిత గురు మల్లికార్జునునిచే శాపము నొందిన వాఁడును, పానుగల్లు పాలకుఁడును నగు ఉదయరాజు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁడు. ఇతఁడే గోవిందరాజు స్థానమున రాజప్రతినిధియై పేరొందెను. లుంఠాక విషయము నల్లకొండ మండలము కావచ్చును.

ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షులలో గుండరాజొకఁడు. ఈతఁడు మహావీరుఁడు. ఈతని ప్రోలరాజు వధించిన విధ మీ క్రిందిశ్లోకమునందు విపులముగా వర్ణింపఁబడి యున్నది.

శ్లో. క్రుద్ధేనోద్ధుర మంత్రకూట నగరీ
నాథాదయో నిస్త్రపో
గుండః ఖండిత ఏవ ముండితేశిరః
క్రోడాంకవక్షస్థలః
ఏడో డింభకవత్ప్రలాయనపరో
జ్ఞాతో గతః స్వాం పురీం
ఆహూతోఽపి నరేశ్వరస్య పురతః
ప్రోలేన యుద్ధాయ యత్.

ఇందుఁ జేర్కొనఁబడిన గుండరాజు మంత్రకూట పాలకుఁడు. మంత్రకూటము నిజామురాష్ట్రములో గోదావరీతీరమున నున్న మంథెన. నూజవీడు చెంతగల మంథెన యనుట ప్రమాదము. నిజాములోని గోదావరీతీరస్థ మంథెనకుఁ గాకతీయులనాఁటనుండి మంత్రకూటమని పేరుగలదు. గుండరాజు పేరుతోఁ గట్టఁబడిన గ్రామములు నేఁటికి నిజామురాష్ట్రములోని మంథెనచెంతఁగలవు. ప్రోలరాజు గుండరాజును జయించినపిమ్మట మంత్రకూట ప్రాంతమునకు రేచెర్ల గోత్రుఁడగు కామచమూపతిని రాజప్రతినిధిగ నియోగించెను. ఈతఁడె ప్రోలరాజు పక్షమున మంత్రకూట ప్రభువగు గుండరాజును జంపెనని రామప్పగుడుల చెంత నీతని పుత్రుఁడగు రుద్రసేనానిశాసనము నెలకొల్పినాఁడు. అందలి ముఖ్యాంశమిది.—

కామనారుచమూపతిః

శ్లో. శ్రీమత్ప్రోలనృపాలసైన్యపతి నా
విఖ్యాత విక్రాంతినా
యుద్ధే యేన మహాబలేన నిహతో
మంథన్య గుండాధిపః;
అన్యే వైరి నృపాలకా ప్రతిదిశం
ప్రాదుద్ధ్రువంతత్క్షణా
త్సింహానేవ నిహంతితో గజపతో (?)
శేషా గజాః క్షుద్రకాః.

గుండరాజు మంత్రకూట ప్రభువు. కాకతీయుల కాలములో రామారణ్యత్రిపాదు లనుయోగిపర్యంఢీ మంత్రకూటమునందె యుండెను. గుండరా జేశాఖకుఁ జెందినవాఁడో, యెంతటి విస్తీర్ణ రాజ్యమున కధిపతియో యెఱుంగవలసియున్నది. ప్రోలరాజు గుండరాజుమీఁదికి దండయాత్ర కేఁగుతఱికామచమూపతిసంగరభారవాహుఁడై గుండరాజును జంపి యుండుననియుఁ ప్రభువగుటచేఁ బ్రోలరాజువిజయము తానె వహించెననియు విశ్వసింప

నగును. ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షవీరులలో జగద్దేవుఁడు మిగుల గొప్పవాఁడు. జగద్దేవుని ప్రతిఘటనము రుద్ర దేవుఁ డీక్రింది విధముగాఁ దనశాసనములోఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు.—

శ్లో. అన్యచ్చానుమకొండనామనగరీం
సంవేష్ట్యయోఽయం స్థితో
నానామండలికాన్వితో భువి
జగద్దేవ స్సదేవప్రభః;
స్తబ్ధ స్తంభిత ఏవకార్యకరణే
శక్తః క్షణాన్నిర్గతః
శ్రీమత్ప్రోలనృపస్య తస్య జయినః
కిం బ్రూమహే గౌరవం.

ఇతఁడు మైసూరు రాష్ట్రములోని నగరమండల మునకుఁ జెందిన పట్టిపొంబుచ్చపురాధీశుఁడనియు నింకఁ గొన్ని విశేషణములతో జగద్దేవుని వేఱొకనిగ నాంధ్ర చరిత్రకారులు పేర్కొనిరి. కాకతీయ రాజ్యమునకు వ్యాప్తి ప్రోలరాజు కాలమున మైసూరువఱకు లేదు. ఈ జగద్దేవుఁడు అనుమకొండకుఁ జేరువలోనున్న సామంతులఁ గూడఁ బలుకుకొని ప్రోలరాజును రాజ్యభ్రష్టుని చేయు టకు బయలుదేరి యుండును. తుదకు విఫలప్రయత్నుఁడై యింటిత్రోవఁ బట్టెను. జగద్దేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్య రాజులకడ రాజప్రతినిధిగ నుండి ధర్మపురి వేములవాడ ప్రాంతములను బాలించు నొక మాండలికుఁడు. ఇతని శాసనములు కొన్ని నిజామురాష్ట్రమునఁ గలవు. అందొకదానిలోఁ బ్రోలరాజు జగద్దేవు నణఁచినటులఁ గలదు.

శ్లో. తత్పుత్రో భూర్దేవపాలనామధేయో ధియాన్నిధిః
జగద్దేవ మహీపాల పాలితస్సమ్మత స్సతాం
యస్మాది భక్తమాలక్ష్మ్యా జగద్దేవాదనంతరం
కాకతీశః ప్రోలభూపస్యాధీరం పర్యపాలయత్.

౪౨వ నెంబరు ఆమనగల్లు శాసనము.

కరీమునగరమునకు ఎనిమిదిమైళ్లదూరమునందున్న నగునూరులో నొకవీరశిలపై నాలుగువైపుల నాలుగు వీరవిగ్రహములు కలవు. అందొకవైపు విగ్రహముక్రింద నీవిధముగా నొకశాసనము వ్రాయఁబడి యున్నది.

౧. స్వస్తిశ్రీ శకు స్త ప్రశస్తి సహితం
౨. శ్రీ మనుమహామండలేశ్వరం
౩. దొమ్మరాజులు శ్రీమచ్ఛా
౪. ళుక్య విక్రమగా...ద
౫. ఉత్తమ విస్వనాళ్కి సెద్య
౬. ప్రమాది సంవత్సరద వై
౭. సక బహుళ చదివెలు
౮. పుయమగు సుక్రవర
౯. మునాడు మేడెరజుజ
౧౦. జగద్దేవదుం ఎనభఇ
౧౧. వేలుతో పొడిచి గెలిచె.

దీనివలన దొమ్మరాజు మండలేశ్వరుఁడనియు, మేడరాజు జగద్దేవుఁడు నాతని సంబంధులుగానుండి ప్రతిపక్షుల యెనుబదివేల సైన్యముతోఁ బోరి గెలిచిరని చెప్పఁబడెను. దొమ్మరాజు, మేడరాజు రుద్రదేవుని కాలములోనివారనునంశము ముందుఁ జెప్పనున్నారము. జగద్దేవుఁడు ప్రోలరాజు కాలములోనున్న యొకరాజప్రతి నిధియని దీనిచే స్పష్టమగుచున్నది. లేములవాడలో భీమేశ్వరాలయమున కెదుటనున్న శాసనమున జగద్దేవుని విషయము నిస్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది.

౧. స్వస్తిశ్రీ లెంబాలవాడ
౨. సమావాసోసమ స్తప్రశస్తో
౩. పేత సమధిగత పంచమహా
౪. శబ్దాద్యలంకారః క్రితః శ్రీమ
౫. హామండలేశ్వరంపొ
౬. వాకకులతిలకః శ్రీమజ
౭. గద్దేవర సరుసుకచ్చాళ ౧౦౩౧
౮. యయసర్వధారిసంవత్సా
౯. రదవైశాఖసుద్ద చతుర్ద
౧౦. సి ఆదివారదందుహరీ
౧౧. శ్వర దేవరిగె.................

ఈశాసనమువలన స్పష్టముగా నొక కాలమున * జగద్దేవునకు వేములవాడ రాజధాని యనియు నతఁడు విశేషరాజ్యమున కధికారియనియు శా. శ ౧౦౩౧ సరియగు క్రీ. శ. ౧౧౦౯లు ప్రాంతమునఁ బ్రోలరాజునకు సమకాలికుఁడుగానుండెననియు స్పష్టమగుచున్నది. పైనుదాహరించిన శాసనమునందలి ప్రోలరాజు ప్రత్యర్థి వీరులందఱు అనుమకొండ సమీప వాసులనియు, నిజాము రాష్ట్రము లోనివారనియు స్పష్టపడినదిగదా? రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులగూర్చి విచారింతుదము.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులు అనుమకొండ శాసనానుసారముగా, దొమ్మరాజు, మేడరాజు, మైళిగిదేవుఁడు, భీమరాజు, § తైలపదేవుఁడు, కందూరు ఉదయచోడుఁడు అనువారు కనుపించుచున్నారు. జగద్దేవుని సందర్భమున దొమ్మరాజు పేరునగు నూరు శాసనమున స్పష్టపడినది. ఈదొమ్మరాజు ప్రోలరాజుకాలమున ప్రతిపక్షిగనుండి రుద్రదేవునికాలమునఁ బ్రతిఘటించి రాజ్యమును గోలుపోయినాఁడు. ఇతఁడు ధర్మపురి మొదలు భద్రాద్రి వఱకు గల దేశముపాలించు రాజు. భద్రాద్రి చెంతగల దొమ్మగూడె మీతనిపేరుతోఁ గట్టఁబడినది. ఈతనిని గూర్చి, అనుమకొండ శాసనములో నిటులఁ జెప్పఁబడియున్నది.

శ్లో. త్వంగత్తుంగ తురంగ పుంగవవయో

రోహక్రమే కర్మఠం

దొమ్మం చారుపరాక్రమక్రమభరం

భఙ్త్వోసకృల్లీలయా ;

కర్ణంపార్థ ఇవామలైకశర శతై

ర్విద్రావ్యవిద్రావ్యయో

శేషే సర్వవిశేష యుక్తనగర

గ్రామం సరుద్రో నృపః.

దొమ్మరాజు అశ్వమును నడిపించుటలో మిగుల నేర్పరి; పరాక్రమశాలి. ఈతనిగూర్చి ప్రత్యేకశాసనములు కరీమునగరు, వరంగల్లు మండలములలోని గోదావరితీరమున దొరుకఁ గలవు.

శ్లో. ఈడే మేడనిడంబడంబర భర

క్షోదక్షమంక్ష్మాభృతాం

దుర్వారోద్ధుర వీరమన్త్రి సమయా

దానైక దీక్షాగురుం

శ్రీమన్మైళిగిదేవ సజ్జసమయ

ప్రోద్భూత దర్పాపహం

ప్రాప్త శ్రీపోలవాసదేశ విభవం

శ్రీరుద్రదేవం సదా.

* ఈజగద్దేవుఁడు గాక ఓరుగల్లు ప్రాంతమున నింక నిరువురు జగద్దేవులు గలరు. కొలనుపాకలో నొక జగద్దేవుఁడు కొన్ని శాసనములు వేయించినాఁడు. ఇతని పేర శాసన సహిత మగు జయస్తంభము కొలనుపాక చిన వాగుగడ్డవద్దను శాసనము చండికాంబగుడి గోడలోను గలదు. ఇతఁడు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁడే. బసవేశ్వరుని భక్తగణములోనివాఁడును బసవపురాణమున పేర్కొనబడిన వాఁడునగు జగదేక మల్లుఁడొకఁడు. ఇతఁడు వీరచూడామణి, ఈ జగదేకమల్లుఁడును ప్రోలరాజు కాలములోనివాఁడెగావచ్చును. మైసూరు మండలములోని జగదేకమల్లుఁడు కాకతిప్రోలరాజు ప్రత్యర్థియనఁజాలము.

§ మూఁడవ తైలపదేవుఁడు కల్యాణ నగరమును రాజధానిగఁ జేసికొని కర్ణాటాంధ్రదేశములు పాలించుచుండెను. ఇతని చివరశాసనము క్రీ. శ. ౧౧౫౫ లోనిదిగ శిలగాములో నున్నది. కాకతీయ ప్రోలరాజు క్రీ. ౧౧౪౦ వఱకును, రుద్రదేవుడు తరువాతను పాలించిరి గాన నీమూఁడవ తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజుకాలమున బంధింపబడి యున్నవాఁడగుటయుఁ బిమ్మట రుద్రదేవునిచే వధింపఁబడుటయుఁ బొసఁగియున్నది. రుద్రదేవుఁడు తన రాజ్యమున కొక హద్దు కటకమని చెప్పినాఁడు. ఇదియె కళ్యాణపురి. దీనిచేఁగూడ మూఁడవ తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజు రుద్రదేవులకు లోఁబడినవాఁడని తేలును. అనంతరము తైలపదేవుని రాజ్యమును బిజ్జలుఁ డాక్రమించుకొనెను. చాళుక్యచూడామణి బిరుద మితనికిఁ దగియున్నది. కాకతీయుల ప్రత్యర్థి యీ మూఁడవ తైలపదేవుఁడను కొనుటకు బాధకములు గానరావు.

గునకలీ

పీవకీ బాత్ రహీ చిత్ర ల్యాయకే బాత సహేలీ సునిత్య చలావే।
బాస సువాస సనీ అతీఘర కంచన కుంభకే బేణీ సుహావే।
సారీ కసుభీ సురంగలసే మతి కంచన భువని అంగ నిభావే।
లాల కహే మాలకోసకీ రాగనీ గునకలీ జిహ నామ కహావే॥

[జయపుర చిత్రము: దివాన్ బహదూరు చతుర్భుజదాసు గోవిందదాసుగారి యనుమతిని.]

ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన మేడరాజు మేళగిరాజు ఎవరో ఆంధ్ర చరిత్రకారులు నిరూపింపఁ జాలక పోయిరి. మేడరాజును వీరచోడుని ముఖ్యసేనాని యగు మేడమార్యునిగఁ దొలుత భ్రాంతిపడిరి. తరువాత నది పూర్వపక్షముజేసి యావిషయము భావిశోధకులకు వదలి వేసిరి. మేళగిదేవుఁడు, పర్ణఖేతవాసియు యాదవులలోఁ బూర్వుఁడగు మల్లయోగి, అతని రెండవ కుమారుఁడగు అమరమల్లయోగి కావలయునని పొలవాసదేశమును గుర్తింపఁ జాలక పోయిరి. ఇంచుఁ బేర్కొనఁబడిన మేడరాజు వరంగల్లు మండలములోని పాకాల తాలూకాలోని కురువపట్టమొదలు గోదావరి ప్రాంతము వఱకుఁ బాలించు రాజు. ఇతని మంత్రియగు నాగదేవరాజు పార్శ్వజినేశ్వరాలయము నిర్మించి దానము గావించినటులు పాకాల తాలూకా గోవిందాపురము పెద్దచెరువులోని శాసనము నందుఁ గలదు! అందు మాధవవర్మవంశమున దుగ్గరాజు జనించెననియు నతనికి మేడరాజు జగ్గరాజు అను నిరువురు కుమారులు గలరనియుఁ గలదు.

ఈశాసనము క్రీ. శ. ౧౧౬౨ లో నిది గావున (శా. శ. ౧౦౮౫ ప్లవ సం॥ ఫాల్గుణ శు. ౩ లు) అనుమకొండ శాసనమునకు ౩౫ సంవత్సరములు వెనుకవ్రాయఁబడినది. దీనివలన మేడరాజు ప్రోలరాజు కాలమున విజృంభించి యుత్తర వయస్సులో రుద్రదేవునిచే భంగపరుపఁబడెనని తెలియును. మేడరాజు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁడని తెలుపు శాసనము పైనుదాహరించినారము. మైలగి దేవుఁడు పాలించు పొలవాస రాజ్యము కరీమునగరు జిల్లా జగత్యాల తాలూకాలో నున్నది. దీని నిపుడు పొలాస యనుచున్నారు. పూర్వమిది రాజధానియని విశ్వసింపను చిహ్నాలు కొన్ని నేటికి మిగిలి యున్నవి. ఇట పొలస్త్యేశ్వరాలయము గలదు. ఆలయము వలన పొలవాసయని పేరు వచ్చి యుండునేమో యని సందియమగుచున్నది. మైళగిదేవుని శాసనములు ప్రత్యేకించి ప్రచురింపఁ దలఁచి యిచ్చట నలయు నంతవఱకె సూచించి వదలితిమి. తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజు కాలమునఁ ప్రబల ప్రత్యర్థిగా నుండి క్రమముగ బలహీనుఁడై రుద్రదేవుని కాలమున మరణించెను. అనంతర మాతని రాజ్యమును భీమరాజు హరించెను. ఈ భీమరాజు వర్ధమానపురము పాలించు రాజు. కాశ్యపగోత్రుఁడు. గోకర్ణుఁ డీతని సోదరుఁడు. కల్వకుర్తి తాలూకా లోని మామిళ్లపల్లి శాసనములో భీమరాజు గోకర్ణుఁడు గావించిన దానములు చెప్పఁబడెను. అందు భీమరాజు కుటుంబములో మొదటివాఁడు గోకర్ణుఁడనియు, నతని కుమారుఁడు ఉదయాదిత్యుఁ డనియు, నుదయాదిత్యుని కుమారులు భీమరాజు గోకర్ణు లనియు నీ క్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడెను.

శ్రీవాంశ వంశతిలకః కలికాలకర్ణో
గోకర్ణ ఇత్యుద భవద్భువ నైకవీరః
అథాభూదుదయాదిత్యః
సత్యస్సంధ స్సుతస్తతః
అథ తత్కృతి నక్షత్ర
గణప్రగుణ తేజసః
భీమగోకర్ణ భూపాలౌ
సూర్య చంద్రా వివోదితౌ.

భీమరాజు మిగుల దుర్మార్గుఁడు. ఈతఁడు గోకర్ణుని వధించినాఁడు. ఇతఁడు మాతుస్సపత్నీ రతుఁడనియు నరపశువనియు సోదరహంతయనియు దైలపదేవునిరాజ్యము హరించెననియు రుద్రదేవుఁడు శాసనములలోఁ జెప్పుకొనినాడు. మామిళ్లపల్లి శాసనము అనుమకొండశాసనము కంటె ముందు ౮౮ సంవత్సరముల క్రిందట విళంబి సంవత్సరములో నెలకొల్పఁబడినది. దీనిచే భీమరాజు ప్రోలరాజు కాలమున యౌవనమునందుండి రుద్రదేవుని నాటికిఁ గాలము తీరినవాఁడైయుండెనని చెప్పవచ్చును. రుద్రదేవుఁడు భీమరాజు దుర్మార్గముల కేవగించి యతని రాజధానియగు వర్ధమానపురము ప్రవేశించి నగరము కాల్చి శృంగారవనము పెఱికి వేయించి దుర్గము కూలద్రోయించి రెండవ యమరావతిని బోలి వెలుగొందు నాపురమును సర్వవిధముల నాశనము గావించెను. ఈ యంశము రుద్రదేవుఁడు అనుమకొండ శాసనములోఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు. రుద్రదేవుని ధాటికి వెఱచి భీమరాజు సకుటుంబముగా నడవులకుఁ బారిపోయి నటులు అనుమ

కొండశాసనములో నీ క్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

శ్లో. యస్యాక్షి వీక్షణభయా చ్చకిత స్సభీమో
దుర్యోధనస్య నృపతే రివ విహ్వలాంగః;
స్వభ్రాతృమాతృ వనితాసహిత స్సమగ్ర
లక్ష్మీం విహాయ వనమేవ యయా విలజ్జః.

రుద్రభూపాలునిచే సర్వవిధముల విధ్వంసము గావింపఁబడిన వర్ధమానపురములో మరల నడుగుఁబెట్టక భీమరాజెటనో జీవయాత్ర గడిపియుండును. పిమ్మట వర్ధమానపురము పూర్వవైభవము పూర్తిగాఁ గోలుపోయి సామాన్యమగు పల్లెటూరుగా మాఱిపోయెను. విజయానంతరము రుద్రదేవుఁడు కందూరునకేగి యారాజ్యమేలు ఉదయచోడమహారాజు కుమార్తెయగు పద్మావతిని బెండ్లాడెనని అనుమకొండ శాసనములోని యీక్రింది శ్లోకభాగమువలన గ్రహింపవచ్చును.

"శ్లో. కన్దూరోదయ చోడవంశ
విలసత్ క్షీరాబ్ధి గర్భోద్భవ
త్పద్మైకాశ్రయ రుద్రదేవ నృపతేః
కిం వర్ణ్యతే విక్రమః;

రుద్రదేవుఁడు పద్మావతిని గ్రహించి కందూరు ఉదయచోడుని మన్నించి విడిచియుండును. రుద్రదేవునకు కందూరు ఉదయచోడుఁడు సమకాలికుఁడును,మామయునని విశ్వసించుటకనుకూలముగా అనుమకొండ శాసనమునకు ౨౬ దినములలో వ్రాయఁబడిన జటచర్లలోని చోడోదయుని శాసనమున్నది. జటచర్ల చోడోదయుని శాసనమునందు దాతని శుల్కాధికారము శుల్కనిబంధనములు చెప్పఁబడినవి. రుద్రదేవుని కాలమున స్వతంత్రరాజే ఆంధ్రదేశమున లేనపుడు కందూరు ఉదయచోడుఁడు స్వతంత్రించి శుల్కాధికారము నెటులు ప్రకటింపఁగలఁడు? రుద్రదేవుఁడు పద్మావతిని పెండ్లాడి కందూరురాజ్యము ఉదయచోడులకు నిచ్చియుండుననుట సత్యము. జటచర్ల వేంకటేశ్వరాలయములో నుదయచోడునిశాసనము ఈక్రిందివిధముగ వ్రాయఁబడియున్నది.

"స్వస్తి సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహా
మండలేశ్వర వీరమాహేశ్వర కోడూర్పురవరేశ్వరసూ
ర్య వంశోద్భవ కులతిలక కాశ్యపగోత్ర క
లికాలాన్వయనామాది సమస్తప్రశస్తి స
హితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కందూరి ఉదయ
నచోడనమహారాజుల సుంకాధికారులు."

ఈశాసనములోని కందూరి ఉదయనచోడుఁడే రుద్రదేవుఁడు పేర్కొన్న కందూరోదయ చోడుఁడనుటకుఁ గాలము, నామము, సంబంధము సరిపడుచున్నది శాసనకాలము ౧౦౮౮ చిత్రభాను సంవత్సరము. శాలివాహనశకము అనుటకు మారు లేఖకుఁడు విక్రమశకమని వ్రాసియున్నాఁడు. ఈవ్యత్యాసము సవరించికొందుమేని కందూరి ఉదయచోడుఁడు రుద్రదేవుని సమకాలికుఁడగును

రుద్రదేవుఁడు సంస్కృతాంధ్రకర్ణాటభాషలలోఁ బ్రసిద్ధుఁడగు కవి. ఇతఁడు నీతిసారమను నొక యాంధ్రగ్రంథమును రచించెనటగాని ప్రకృత మాగ్రంథము కానరాదు. రుద్రదేవుఁడు సంస్కృతమున విద్వాంసుఁడని తలంచుట కనువైనయాధారము అనుమకొండ శాసనములోఁ గలదు. "సురగురుః విద్యారతిః" అను విశేషణ మిందులకు దార్కాణగాఁ గైకొనవచ్చును. రుద్రదేవునియొక్కయు నతని తండ్రి ప్రోలరాజు యొక్కయు విజయాదికములు ప్రతిపక్షవీరులు నేఁటి నిజాము రాష్ట్రములోని భాగములు పాలించినవారేగాని తదన్యులుగారు. రుద్రదేవుని ప్రథమప్రతాపరుద్రుఁడనిచరిత్రగ్రంథములలో సంకేతించియున్నారు. రుద్రదేవునకుఁ బ్రతాపరుద్రుఁడను నామము లేనపు డీసంకేతముతోఁ బనియుండదని మాతలంపు. రుద్రదేవుని మరణానంతరము కాకతీయరాజ్యము పరహస్తగతమయ్యెను. రుద్రసేనాని దాని నుద్ధరించి గణపతిదేవుని కొసంగి కాకతీయరాజ్యస్థాపనాచార్య బిరుదము నొందెను. రుద్రదేవుని శాసనములు ఉప్పలపాలెము పట్టునందుఁగలవు. పాలెముపట్టు శాసనమున (రామప్పగుడి శాసనమందును) శకము శా. శ. ౧౧౩౫ సరియగు ౧౦౧౨లోఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడెను. రుద్రదేవుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౬౦ మొదలు ౧౧౯౬ వఱకు గాన

౧౧౯౬–౧౨౧౩ క్రీ. శ. లోఁగా రుద్రదేవుఁడు మరణించుటయు, నారాజ్యము శత్రువులు లోఁగొనుటయు, రుద్రదేవుఁడు విరోధులఁ జంపిరాజ్యము పునరుద్ధరించుటయు జరిగియుండును. దీనినిగూర్చిన విషయము లింకను శోధింపవలసియున్నది.

శ్లో. శ్రీమద్రుద్రనరాధిపే రిపుమహీపాలాద్రివజ్రేదివం
యాతే కాకతినాథభోగ్యవిలసత్పృథ్వీసమాకర్షణే
సంభ్రాంతాః సముత్థితాః సరభసం వైరిక్ష్మాపాలకాః

* * * * *

శ్లో. యత్సేనాధ్వజదండాగ్ర పతాకాభిః ప్రతర్జితః
ధృతం నాగతిభూపాలః పలాయనపరోభవత్

కాకతీయ రుద్రునిరాజ్యము హరించిన ప్రత్యర్థి రాజులలో నాగతి భూపాలుఁడొకఁడు. ఈతఁడు మేడరాజు మంత్రియగు నాగవర్మకానోపును. మేడరాజున కనంతరము ప్రబలసైన్యముతోఁ బ్రత్యర్థులఁ గొందఱఁ గలుపుకొని రుద్రదేవుని మరణానంతయు కాకతీయ సామ్రాజ్యమును లోఁగొని రుద్రసేనానిదాడి కాఁగలేక కోల్పోయియుండును. చరిత్రములలోని కీయంశ మింత వఱకుఁ జేరలేదు. రుద్రదేవుఁడు ప్రతిపక్షుల ప్రతిఘటనము తప్పించుకొటకై తనతండ్రి కాలమునుండి కట్టింపఁబడుచున్న ఓరుగల్లు కోటనుపూర్తిచేయించి తనతుదికాలమున నందుఁ బ్రవేశించి రాజకీయవ్యవహారములు సవరించుచుండెనని శివయోగసారములో కొలని గణపతిదేవుఁడిట్లు చెప్పెను :

తరల:—

అనుమకొండ పురంబుగాదని
యావిభుం డిల నోరుగ
ల్లనుపురంబు ఘటించి యచ్చటి
కచ్చుగా నరుదెంచి య
మ్మనుజనాథుఁడు నాయకత్వము
మల్లమంత్రికిఁ జిన్నమ
ల్లనకు ధారుణి పెద్దసంప్రతి
నాతతంబుగ నిచ్చినన్.

రుద్రదేవుని అనుమకొండ శాసనముగల చరిత్రాంశములు యథామతి నిర్ణయించినారము. పూర్వగ్రంథకర్తలుదాహరించిన శ్లోకములు పాఠభేదములుగ నుండునని మేము స్వయముగా శాసనమును ఎత్తివ్రాసిన ప్రతిని బట్టి యిందు విమర్శించితిమి. ఇంకఁ గొంతపరిశోధన జేసినమీఁదట సవిమర్శము చరిత్రవ్యాసముతో రుద్రదేవుని శాసనము గ్రంథరూపకముగా కాకతీయ గ్రంథమాల పక్షమునఁ బ్రకటింపనెంచి యింతవఱకు లభ్యమైన యంశముల నాంధ్రమహాజనులకు విన్నవించుకొంటిని.

కృష్ణా!

అప్పల వీరవేంకట జోగయ్యశాస్త్రి గారు

అరయఁగ గోతతి మేతమాని సతమున్ వ్యత్యస్తచిత్తంబుతో
నెరగొంచున్ మురళీనినాదమున, కెంతేన్జిక్కి నిక్కంబుగా
మఱచెన్ వత్సలనోడె పాలుగుడువన్ మన్నించి నామాట, నీ
సరవిన్ వేణువు మేళవింపకుము కృష్ణా! దేవకీనందనా!

హిందూజాతీయత — మతము

కేతవరపు వేంకటశాస్త్రి గారు

భూగోళ మనేక ఖండములుగా విభజింపఁబడినది. ప్రతి ఖండమునందును ననేకములగు మానవ సంఘములు గలవు. వానికే జాతులని కూడ నామము గలదు. ఇట జాతిశబ్దము సంఘవాచకముగాని కులవాచకము కాదు. ప్రతిజాతికిని జాతీయత యను ధర్మము గలదు. జాతీయత యనఁగా జాతిలోఁ బ్రతి వ్యక్తికిని సమానమై సంబంధించియుండు ధర్మము. అది చక్రవర్తి మొదలు గర్భదరిద్రుని వఱకును, పండితుఁడు మొదలు పామరుని వఱకును, ముదుసలి మొదలుకొని బాలుని వఱకుఁ గల ప్రతి మనుజునికి నొక్కరీతిగా సంబంధించి యుండును. కాని యాధర్మము ప్రపంచములోని యన్ని జాతులకు నొక్కటియై యుండదు. వేషము, భాష, యాచారములు, సాంఘికధర్మములు మొదలగునవి ప్రతి సంఘమునకు నెట్లు వేఱువేఱుగ వర్తిలుచున్నవో యదేవిధముగ జాతీయతాధర్మము గూడ నాయా జాతులను బట్టి వేఱువే ఱగుచున్నది. ప్రతిసంఘమునందుఁ బ్రతివ్యక్తియు దను సంఘాభివృద్ధికొఱకై ముఖ్యముగా నొనరించు కార్య మేది కలదో యదియే యాసంఘమునకు లేక జాతికి జాతీయతాధర్మ మనిపించుకొనును. అట్టి ధర్మము లాయా జాతుల వారిలో నొకరిద్ద ఱేర్పఱుచుటవలన వచ్చినవి కావు. ఎన్నియో శతాబ్దముల కాలమునుండి వచ్చుచున్న సంఘములం దాయా సంఘముల యభివృద్ధికిఁ గారకములై సంఘ మంతటిచేతను నాచరింపఁబడుచు సంఘములోని ప్రతివ్యక్తియందును దమంత తామె నెలకొని వచ్చు ధర్మములు. అట్లనాదిగా వచ్చు జాతీయతా ధర్మముల ననుసరించి సంఘము ప్రవర్తిల్లవలసినదే కాని సంఘములోని వ్యక్తులు దురదృష్టవశమున విపరీతప్రవర్తనులయి జాతీయతాధర్మములను మార్చివేయుట కెంత మాత్ర మవకాశము లేదు. అట్లొకవేళ మూర్ఖతచే మార్పఁ దలంచినచో సంఘమంతటికిని నాశము గలుగును. ఇందుల కొక నిదర్శనము చూడుఁడు.

మనము గట్టిగా పునాదివేసి యొక యిల్లో మేడయో కట్టుకొన్నాము. కొంతకాలమునకు "ఇల్లు మేడగానో మేడ యిల్లుగానో మార్పవలె" నన్న బుద్ధి మనకుఁ బుట్టవచ్చును. అప్పుడు మన మేమి చేయుదుము? పైపై మార్పులు మాత్రమే చేసికొందుము. అట్టి మార్పు లేమి చేసికొన్నను మనకిల్లో మేడయో మిగులును. అవి ముందుగా వేయబడిన పునాది ననుసరించియే యుండును గాని వేఱువిధముగా నుండవు. మఱియుఁ బైపై మార్పులతో సంతృప్తిచెందక పునాదియే మార్చుటకు యత్నించినచో సర్వనాశన మగును. పునస్సృష్టి మరలఁ గావలసియుండును. అట్లే సకలజాతులును నాయా జాతీయతాధర్మములనెడి పునాదులపై మందిరాదులవలె నొప్పుచున్నవి. ఆ జాతులందుఁ బయిపయి మార్పులు చేసికొనవచ్చును గాని జాతీయతా ధర్మమును మార్ప మనవశము గాదు. అందుచే జాతీయత ననుసరించియే సంఘము వర్తింపవలసినది కాని సంఘమును బట్టి జాతీయతమార్చుకొన నవకాశము లేదనుట స్పష్టము.

మఱియు జాతీయత జాతికిఁ బ్రాణము వంటిది. మన దేహమువంటిది జాతి. మన ప్రాణమువంటిది జాతీయత. ప్రాణ మున్నప్పుడే దేహమునకు వృద్ధి. అప్పుడే సామర్థ్యము, కాంతి, అందము మొదలగునవి కలుగుచున్నవి. ప్రాణము పోయినచో దేహము కట్టెకంటెఁ గూడ నధమాధమ మగుచున్నది. దానియందున్న శక్తి, బలము, కాంతి, యందము సర్వమును నశించుచున్నవి. అట్లే జాతీయతాధర్మ మున్నంతసేపే జాతియొక్క ప్రాధాన్యము, పెంపు, వైభవము మొదలగునవి విశదమగుచుండును. అది యొకవేళ నశించినచో జాతి పీనుఁగువంటిదని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. శరీరము నిలువఁబెట్టుకొనుటకు మనము ప్రాణమును కాపాడుకొనుచున్న విధముగా జాతిని స్థిరముగా నిలువబెట్టగోరినచో ముందుగా జాతీయతను గాపాడుకొనవలయును,

మన ప్రభువులగు నాంగ్లేయులకు జాతీయతా ధర్మము వాణిజ్యము. వారలు తమ జాతీయతను నభివర్ధించుటకయి దానిని ప్రతికార్యమునందును జొనిపినారు. వారేకార్యమాచరించినను ముందుగా వర్తకమునకు మూలమగు లాభనష్టములను బరిశీలింపకుండఁ జేయరు. లాభనష్టములను బరిశీలించి పనిచేయుట వర్తకలక్షణము కదా. వారు రాజకీయములోఁగాని, మఱిదేనిలోఁగాని ముందుగా నుదింపువేసి లాభమేకాని నష్టములేదన్నది స్పష్టమగు వఱకు నాపని చేయనే చేయరు. ప్రతి విషయములోను వారట్లు వర్తించి తమ జాతీయతను బెంపొందించుకొనుట చేతనే లోకమున వారంత యభివృద్ధికి వచ్చిరి.

ఆంగ్లేయజాతికి వాణిజ్యమట్లే మన హైందవజాతికి మతమే జాతీయతాధర్మము. మన హైందవజాతి సౌధము మతమనెడి పునాదిపైనే దృఢముగా నెలకొని యున్నది. మన మతమును, మన హిందూసంఘమును, నిప్పట్టునఁ గొంతవఱకు వివరించుట యప్రస్తుతము కాదు.

మన హిందూసంఘ మిట్లెంతకాలమునుండి వచ్చుచున్నదో చరిత్రకారులయినను, సరిగా నిర్ణయింపలేక పోయిరి. అయినను మనసంఘ మిప్పు డత్యంతనాగరకములని ప్రసిద్ధికెక్కిన పశ్చిమదేశములు కేవల మనాగరకములై యున్నకాలమునకుఁ బూర్వ మెన్నో వేల సంవత్సరములనుండియు, నాగరికతావిశిష్టమై, తపోవిద్యావివేకవంతమై, ప్రపంచమం దంతటను సుప్రసిద్ధమై వఱలుచున్నదనుట నిర్వివాదాంశము. అప్పటినుండియు మన జాతికి మతమే జాతీయతయై యొప్పుచున్నది. జాతీయతను బెంపొందించిన జాతి వర్ధిలునని తలపోసియే మన పూర్వులెల్లప్పుడును దమకు జాతీయతయగు మతమును బోషింపఁ జొచ్చిరి. మతమన జ్ఞానమార్గము. ప్రకృతిమయమయిన ప్రపంచములో నంతర్లీనమై సర్వత్ర నిండియుండు నిత్యవస్తువును దెలిసికొనుటకా మతమే పరమసాధనము. అదియే ముక్తిప్రదము. అదియే సర్వదుఃఖనాశకము. అట్టి జాతీయతను వర్ధించుటకే కేవలము పరమేశ్వర స్వరూపమును దెలుపు నుపనిషత్తు లేర్పడినవి. యోగశాస్త్రములు సంపన్నములయినవి. బ్రహ్మసూత్రములు రచింపఁబడినవి. ప్రకృత్యతీతుఁడును, నిరాకారుఁడునునగు బ్రహ్మమును దెలిసికొన జితేంద్రియులకుఁ దప్ప తక్కిన సామాన్యులకు దుర్లభమని యాలోచించి పరమకారుణికహృదయు లగు పూర్వులు పరమేశ్వరుని యవతారములను లీలలను వర్ణించి సర్వజనులకును దదాసక్తిని గల్గించిరి. సగుణబ్రహ్మమును వర్ణించుటకే పురాణములు భారతాదీతిహాసములును బయలువెడలినవి. ఈశ్వరావతారములను,లీలలను మాటిమాటికిఁ జదివికొని క్రమముగా జితేంద్రియులై ధారణాశక్తిని సంపాదించి కొంతకాలమునకుఁ బరతత్త్వమును దెలిసికొన సమర్థులగుచుండిరి. అట్టిశక్తిలేనివారు సగుణబ్రహ్మమునే యుపాసించుచుండిరి. ఎట్లయినను బ్రజలకు జాతీయతాధర్మమగు మతమునం దాసక్తి గల్గించుటయే వారి ముఖ్యోద్దేశము. పురాణాదులు చదువఁజాలని యసమర్థులకుఁ గూడ మతాసక్తిని గల్గించుటకై విగ్రహారాధన కల్పించిరి. దేవాలయములు నిర్మింపఁబడినవి. రామకృష్ణాది ప్రతిమ లందు స్థాపింపఁబడినవి. ఈరీతిగా పరమజ్ఞాని మొదలు మందబుద్ధివఱకుఁ గల సర్వజనులకును మతాసక్తిని గల్గించి మన పూర్వులు మతము నభివర్ధించిరి. మనపూర్వు లిట్లతిప్రయత్నములచేఁ బెంపొందించిన మతమనెడి గట్టి పునాదిపై నానుకొని యుండుటచేతనే మన హైందవజాతిసౌధము పరమతములనెడి ప్రభంజనము లెంతవీచినను, సుంతేనియు జలింపలేదు. వన్నెయు వాసియుఁ దఱుగలేదు. దానిని బడఁగొట్ట మహమ్మదీయు లధికముగా యత్నించిరి. కాని కూల్పలేకపోయిరి. ప్రస్తుతమునఁ బాశ్చాత్యనాగరకతా ప్రవాహములు నలువంకలు ప్రవహించి చుట్టుముంచుకొని వచ్చుచున్నను, మన హైందవజాతిసౌధ మింకను శిథిలము కాలేదు. తన్మధ్యమున నింకను ధవళకాంతులతో మెఱయుచునే యున్నది. ఇన్ని మహోపద్రవములను జెందుచున్నను మన జాతిసౌధము పటుత్వము సడలకుండుటకు ముఖ్యకారణము పూర్వము మన జాతీయతను మిక్కిలి పెంపొందించుటయే యని వేఱ చెప్పనక్కఱలేదు.

మన పూర్వులు మన కొనర్చినది మఱియొక యుపకార మున్నది. రానురాను ప్రజ లల్పమతులై కార్యపరులై పురాణాదులను బఠించుటకుగాని, లేక వానిని

వినుటకుఁ గాని దేవాలయము లందుండు రామకృష్ణాది విగ్రహములను దర్శించుటకుఁ గాని యసమర్థు లయినచో మతాసక్తి తగ్గిపోవునేమోయని యోజించియే మన మతమును మన సాంఘికాచారములతోను ధర్మములతోను కర్మములతోను మిళితము గావించినారు. అట్లు చేయుటచేఁ బ్రతిమానవుఁడును బ్రతిదినమును నేదోవిధమునఁ బరమేశ్వరనామోచ్చారణ మొనర్చుచున్నాఁడు. బుద్ధిపూర్వకముగాఁ గాకపోయినను మానవుఁడు మతసంబంధమును గలిగించుకొనుచున్నాఁడు. ఈ విషయమై కొంచెము చర్చింతము. స్నానము దేహపరిశుద్ధికై యేర్పడినది. అది హిందువుల కొకయాచారము. హిందువులు సామాన్యముగా స్నానమాడునపుడు "సకల దురిత క్షయార్థం, శ్రీ పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మహోదధి స్నానం— గంగానదీస్నానం— కూపజలస్నాన మహం కరిష్యే" అని సంకల్పము చెప్పుకొందురు. అంత మాత్రమునఁ బరమేశ్వరునకుఁ బ్రీతి కలిగినను కలుగకపోయినను మనకుఁ బ్రధానదేవత యగు పరమేశ్వరుని దివ్యనామ మొకసారి యుచ్చరిత మగుటయే చాలు నని మనవారి తలంపు. అట్లే భోజనమునకు ముందుగాఁ బ్రాణాహుతు లర్పించుచున్నాము. ప్రాణస్వరూపుఁ డగు నీశ్వరుని స్మరించుకొనవలయు ననియే వారి యుద్దేశము. ఇంతే కాదు. సకలకార్యారంభములందును ముందుగా విఘ్నేశ్వర పూజ కావించుచున్నాము. విఘ్నేశ్వరుఁడు పరమేశ్వర మూర్తులలో నొకఁడు. పయిప్రకారము జరుపలేని వారి గతియేమి? అని ప్రశ్నింప నవసరములేదు. అట్టివారికి మఱికొన్ని మార్గములున్నవి. మన మతమున, వాణి, దుర్గ, రాముఁడు, కృష్ణుఁడు, ఎల్లమ్మ, పోలేరమ్మ, మొదలగు వారందఱును దేవతామూర్తులే. సామాన్యముగా నిట్టి నామములు అధమపక్షము పదిసారులయిన నుచ్చరింపకుండ నుండలేదు. ఎట్లన, వ్యవహారార్థము మనము పెట్టుకొన్న పేర్లన్నియు దేవతలపేర్లే. ఓరాముఁడా, యనియో, కృష్ణాయనియో, ఎల్లమ్మా యనియో పిలువకుండ వ్యవహారములు ముగించుకొనలేము. ఇవన్నియు మన జాతీయతయగు మతమునకు సంబంధించినవే కాదా! ఆచారములందువలెనే సాంఘికకర్మము లన్నింటియందును మతసంబంధ మున్నదనుటకు సందియములేదు. మనకు జాతకర్మము మొదలు ప్రేతకర్మమువఱకుఁ గల షోడశ కర్మములును విహితకృత్యములు. మఱియు ధర్మ్యములు. స్వధర్మాచరణమే ముక్తికి సాధనమని గీత చెప్పుచున్నది. ఇంతేకాక ప్రతికర్మమునందును ముందుగా దేవతాపూజ సల్పక తీఱదు. మంత్రోచ్చరణము తప్పదు. దీనివలన వివాహాదికృత్యము లన్నియు ధర్మ్యములే యనియు, ధర్మము మతమున కొకయంగము గావున వివాహాదులుకూడ మతమునకు సంబంధించినవే యనియు నూహింపవలసి యున్నది.

యూరపునందేమి, మఱి యితరఖండములందేమి యెన్నియో సంఘములు గలవు. అవన్నియు నాగరకత గలవే? ఆ సంఘములకుఁ బ్రత్యేకము జాతీయతాధర్మము గలదు. సంఘధర్మములు గలవు. మతధర్మములు గలవు. మఱియు వారికి సంఘధర్మములగు వివాహాదులు వినోదప్రాయములు. వానిని మనము చేయవచ్చును. చేసి వానిని మనము విసర్జింపవచ్చును. ఇంతయేల? పై ఖండములందు స్త్రీపురుషులిష్టమువచ్చినపుడు పెండ్లాడి లేనపుడు విడాకులిచ్చుకొనవచ్చును. సంఘధర్మము లెట్లు మాఱిపోయినను వారి కంత పట్టుదలలేదు. కాని మన హిందువు లట్లు కాదు. మనకు సంఘధర్మములును మతధర్మములును వేఱువేఱుగా లేవు. మన సంఘధర్మము లన్నియును మతముతో నేకీభవించియే యున్నవి. మతధర్మములనుండి సంఘధర్మములను విడదీయ నవకాశములేదు. అందులకుఁ గారణమేమి? సంఘధర్మములు మతాతిరిక్తములు కాకపోవుటయే యని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. మన సంఘధర్మములు శాశ్వతములగు మత ధర్మములతో మిళితములయ్యు భిన్నములై వర్తించుటచే మన సంఘధర్మములు కూడ శాశ్వతములు కావలసివచ్చినవి. వానికి మార్పుచేయుట యశక్యము. అందుల కొకవేళ యత్నించినచో నశక్యకార్యములకై చేసిన యత్నములవలెనే నిరర్థకములగును. భూమండలమును దిరుగవేయ నశక్యము. అది తెలిసియు నందులకు యత్నించినచో విఫలమనోరథు లగుదురు. అట్లే హిందువుల సంఘధర్మములను మార్చ

యత్నింతురుగాక. అందు విఫలప్రయత్నమే కాని వేఱుగా ఫలము లేదు. ఒకవేళఁ గొందఱు పట్టుదలతో సాంఘికధర్మములను మార్ప యత్నించినచో మన మతమును మార్చినవార మేయగుదుము. మతధర్మములు మాఱిపోవుచున్నచో సంఘమునకు మత మందున్న విశ్వాసము తొలఁగిపోవును. సంఘమునకు మతవిశ్వాసమంతరించిపోయినచోఁ దమ జాతీయతాధర్మమును జెఱిచినవా రగుదురు. జాతీయత చెడిన జాతి చెడిపోవునని యిదివఱకే మనవి చేసియున్నాను.[1]

మానవస్వభావములు వేఱువేఱగుటచే సంఘములం దంతఃకలహము లుండుట నైసర్గికమే యైనను దానిని బురస్కరించుకొని జాతికిఁ బ్రాణమువంటి జాతీయతాధర్మమును జెఱుచుకొనుట శ్రేయస్కరము కాదు. కావున హిందూశబ్దధారియగు ప్రతివ్యక్తియు నట్లు జాతీయతను జెఱుచు నన్ని సంస్కరణములనుఁ బ్రతిఘటించుట న్యాయ్యమని మనవి చేయుచున్నవాఁడను.

దైవస్తుతి

క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు గారు

సర్వేశుండవు మేదినీశులు తిరస్కారంబులం జేయఁగా
సర్వజ్ఞుండవు నజ్ఞకోటి తమదుష్పాండిత్యము ల్చూపఁగా
సర్వాత్ముండవు పాంచభౌతికతనుల్ స్వాహంకృతిం దెల్పఁగా
సర్వప్రజ్ఞుఁడవౌ సుమారరమణ, నీ శాంతత్వ మూహించెదన్.

కరుణావార్నిధి నీకృపాఝరులు లోకంబెల్ల వ్యాపింప, నీ
మిరియెత్తం బ్రభవించు సజ్జనత; దుర్మేధాంకురశ్రేణియున్
మురుగెత్తున్; దురితౌఘము ల్మునుఁగుఁ; గ్రమ్మం జెమ్మ నీ యుల్లముం
బొరి భూభేదముచే సుమారరమణ సంపూర్ణప్రభావోదయా!

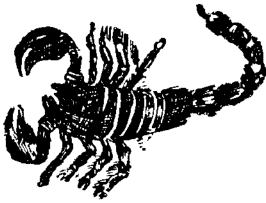
సాగరవారి శర్కరగ, శైలము పిండలివండు గాఁగ, భూ
భాగము ధూమరీతి, శశిభానులు బొగ్గులకైవడి, న్నభం
బేఁగెడునేల గాఁగ రహియించును నీకని భావకావ్యగా
థాగతి నోయుమారరమణ! తథ్యము తెల్పుచు నుండ్రుగా కవుల్.

గగనము నీ కుమారరమణ గాంగఘటంబగు, ధూమకేతునం
దుఁ గలుగు కొయ్యచేతను విధుం డనుబెజ్జము వడ్డ, జ్యోత్స్నతీ
రగుజల ముట్టఁ గట్టఁగను బ్రాజ్ఞుఁడు చల్లినవాలుకాగతిం
దగు నుడురాజియంచును యథామతి నెంచెద సృష్టిచిత్రమున్.

1. ఇట, వివాహోచితవయోనిర్ణయ, తచ్ఛాసననిర్ణయములను గూర్చి కొంతచర్చ గలదు. ఈనాడు తీవ్రవివాద విషయములకు గుఱియైయున్న యాచర్చకు భారతియందు స్థానము మృగ్యము. కావున నీ వ్యాసమునందలి యట్టి చర్చకు తావు లేదయ్యెను.
—సంపాదకుడు "భారతి."

తేలు

దిగుమర్తి సాంబశివరావుగారు

మన దేశమున తేలును చూడనివారునూ, దానివలని బాధను పొందనివారునూ ఉండరనియే చెప్పవచ్చును. కాని చాలామందికి తేళ్ల సంగతి పూర్తిగా తెలియదు. అందుచేతనే నాకు యీవ్యాసం వ్రాయాలని బుద్ధిపుట్టింది. అంతేగాక యీమధ్య పరదాకు నేను కొన్ని తేళ్లను పెంచాను. ఒకప్పుడు నావద్దనున్న తేళ్ల సంఖ్య నూటయాభైకి దాటియుండేది. అందుచేత వాటి యాహారము మున్నగు సంగతులు నాకు తెలుసును. అనేక మార్లు సంగతి కనుక్కోడానికని తేలుకాటు మందుల మంచి చెడ్డలు విచారించడానికని తేళ్ల చేత కుట్టించుకుని కొంచెం బాధకూడా పడ్డాను. నాకు తెలిసిన మాత్రాన సంతుష్టిపొందక నలుగురికీ తెలిపిన మంచిదని తోచుట చేతకూడా యీ వ్యాసం బయలుదేరవలసి వచ్చింది.

తేళ్లలో ముఖ్యమయినవి రెండు రకములు. అవి యేవనగా పెద్దజాతికిచేరిన మండ్రగిబ్బలూ చిన్నజాతికి చేరిన మామూలు తేళ్లూను. ఆకు తేళ్లని యింకోరకం ఉంది గాని, యవి యంతగా కనపడవు; వాటివలన అపాయము లేదు. ఒకవేళ అవి కుట్టినా చీమ కుట్టినటులనే కొంచెం సేపు బాధ ఉండును.

మండ్రగబ్బరకమునకు చేరిన తేళ్లు బాగుగా పెరిగిన తమలపాకంత మొదలు పెద్ద చెప్పంతవరకూ ఉండును. ఇంతకంటెకూడ పెద్దరకములు గలవు. ఈజాతికిచేరినవి పొలములలోనూ, అడవులలోనూ పుట్టలలోనూ వుంటాయి. ఇవి కుట్టిన బాధయుండునుగాని ప్రాణాపాయము లేదు. అంత యెక్కువ బాధ కాదు. తేలుయొక్క ఆకృతికి జడిసియే మనిషి యెక్కువగా బాధపడును.

మామూలుగా చిన్నజాతికి చెరిన తేళ్లు తిరిగి మూడురకాలు. నల్లతేలు, ఎఱ్ఱతేలు, మిశ్రపురంగు తేలు. ఇందు మొదటి రెండురకాలు తరుచు కనబడతాయి. వీటిలో మొదటిదానికంటె రెండోరకం కుట్టిన బాధ యెక్కువ. అందుచేతే, 'వాడెక్కడ ఎఱ్ఱ తేలులాంటి వాడు' అను లోకోక్తికూడా కలదు. ఈరెండు రకముల తేళ్ల వలనను కలిగిన బాధ మందుపయోగించిన యడల చాలా భాగం తగ్గినప్పటికీ చిమచిమ మాత్రం కుట్టిన జాగాలో యిరవైనాలుగు గంటలవరకూ మామూలుగా ఉంటుంది. మూడవ జాతి తేలు అనగా మిశ్రపురంగు గలది విషతుల్యము. ఇది కుట్టిన యెడల మందులేదు. మనిషయిననూ జంతువయిననూ సరే చావకతప్పదు. దీనిపుట్టుకకూడా విచిత్రమయినదే. ఇది యతి విస్తారమయిన ఉక్కచేతపుట్టును. అంతేకాక కప్పుడుపోయిన పాముకన్నముల యందునో, యెలుకకన్నముల యందునో ఉండే ఉక్కలో యిది బయలుదేరి, యాకన్నము లేకారణంచేతనయినా బయటపడినప్పుడు అది బయటకు వచ్చును. అంచేతే మనవాళ్లు, పామయినా ఏదయినా, గోడలలోనున్న నెరియలలో జొరబడిన జాగ్రతగా దానిని చంప ప్రయత్నిస్తారుగాని యాకన్నాన్ని మట్టితోగాని మరి దేనితోగాని మెత్తనియ్యరు ఏలనన అట్టి కన్నములో ఆపాము చనిపోయి దాని దుర్గంధ పూరితమగు ఉక్క మిశ్రజాతి రంగుగల తేలుపుట్టుట కనువగుసదుపాయం కలుగజేయును. ఇట్టి తేలు బయటపడి ఎవరినయినా కుట్టిందంటే వాడిపని హుజాముతే.

ఎఱ్ఱజాతి తేళ్లు గొద్దింకలు, గొజ్జిపురుగులు అని పిలువబడు రెక్కల పురుగులను తిని బ్రతుకును. పేడను కూడా తినును. నల్లజాతి తేళ్లు ముఖ్యముగా పేడను మట్టిని తినును. ఇట్టివి సాధారణంగా పిడకలుండు జాగాలలో ఉంటాయి.

తేలు ఒకేసారి ముప్పై మొదలు నలభై వరకూ పిల్లలను పెట్టును. ఆపిల్లలు తల్లి తేలు వెన్నుమీద నుండు

ఒకసన్నని పొర పగిలి బయటకు వస్తాయి. అవితల్లివెన్ను నంటిపెట్టుకుని దానివెన్నుమీదనే తిరుగుతూ అయిదారు రోజులవరకూ ఉంటాయి. తర్వాత రెండు మూడు రోజులు అవి తల్లియొడలంతటనూ ప్రాకులాడుచు కాలము గడిపి క్రమేణా తల్లిని వదలి దూరంగా తమ దారిని తాము పోవుట కారంభిస్తాయి.

పిల్లలను పెట్టిన తేలు చావదు. అది చచ్చునని మనవా రనుకొనుట వెర్రి. పిల్లలను పెట్టిన వారంరోజులకు దాని వెన్నుమీదనుండి ఒక తెల్లని పొరవంటి యనగా దేనినుండి యాపిల్లలు బయటకు వచ్చినవో యా మావి ఊడిపోతుంది. అంతేగాని తల్లి తేలు చావదు. నావద్ద సుమా రేడెనిమిది తేళ్లు యీనినవికాని ఒకటియూ చావలేదు. తేలు సాధారణంగా ఒక సంవత్సరంకంటె యెక్కువ కాలం బ్రతికినటుల కనబడదు ఇవి పిల్లలను సాలునకు ఒకటి రెండుసార్లు పెడతాయి. ఎండాకాలంలో విస్తారంగా పిల్లలను పెట్టుట కనబడుతుంది నావద్ద ఒకే తేలు రెండీత లీనిన కారణమున యీ పైసంగతి చెప్పగలను.

చిన్నచిన్న తేలు పిల్లలను తల్లి తేలు, పై తేళ్లు కూడా తింటాయి. ఇలాతినడం నాకన్నులతో జూచి యితరతేళ్లను ఈనిన తేలువద్దనుండి వేరుచేశాను. పెద్ద తేళ్లను బల్లులు తొండలు పిల్లులు కూడా తింటాయి. తొండ తేలును సులువుగాను బల్లికంటె బాగుగాను తినును.

తేళ్లను సాధారణంగా గారడీవాళ్లు, తేలుమందుల నమ్మేవాళ్లు పెంచుతారు. గారడీవానికి యిది సహాయముచేయును. ఏలాగంటే దానికి నేర్పిన యలవాటును బట్టి పేకలోని ముక్కను డెక్కలతో బట్టి బయటకు లాగుతుంది. ఇంకా చిల్లరపనులు తేళ్లచేత చేయించవచ్చు. తేలుమందుల నమ్మేవాళ్లు సాధారణంగా వాటిని చూపుచు మందులమ్ముతారు. ఎవరినయినా కుట్టించుకొమంటారుకాని కుట్టింపరు. ఎందుచేతనంటె వారి మందుసంగతి యప్పుడే బయటపడుతుంది.

అంతేగాకుండగా మనిషిచేతులలో పెరిగిన తేలు మనిషిని కుట్టదు. అవి మనిషిచే నలవాటుపడి కుట్టుటయను స్వభావమును మరుస్తాయి. మనం కుట్టించుకుందామని ఎంత ప్రయత్నించినా యా తేళ్లు పెంపుడువయి మనిషిశరీరముమీద ప్రాకుట కలవాటపడినవయినట్లయితే కుట్టవు. ఇట్లు చాలా తార్కాణాలు చూశాను. క్రొత్త తేలును నాలుగైదు రోజులు మన శరీరంమీద అలవాటు చేసి తర్వాత దానిని వదలివేసినను దానివలన ఎవరికినీ భయముఉన్నప్పటికీ బాధలేదు.

తేలుకాటుకు మందు అని అమ్మబడు మందు లెన్నియోగలవు. కాని వాటివలన యేవిధమయిన లాభము ఉన్నట్లు కనబడదు. నేను నావంటిమీద సుమా రనలభయి యేభై రకాల మందులు వాడి చూశాను. ఇందులో బజారులో అమ్మబడే వీ పుస్తకాలలో అనగా ఆయుర్వేద గ్రంథాల్లో చెప్పబడిన క్రియలు అనేకాలు చూశాను. కాని వాటివేటివలననూ నాకుసుఖము గలుగలేదు. మంత్రం కూడ యిట్టిదే. ఈమందులు మంత్రాలు కొంత కొంత మందికి గుణమిస్తాయి. ఈగుణాలు కుట్టిన తేలు రకాన్ని బట్టి యవి పొడచినపోటుయొక్క హెచ్చు తక్కువలను బట్టి ఉంటాయి. మంత్రవేత్తలమని చెప్పువారు ఏమైనా మందువేశావా అని అడిగి మందువేస్తే మంత్రం పనికిరాదు పొమ్మంటారు. అయినా ప్రయత్నిస్తా మంటారు గాని లాభం ఎక్కడోకాని కనబడదు.

మంత్రం సంగతి చూద్దాం అనీ, దానివలన లాభం వుంటుంది అదిమెస్మరిజం (Mesmerism) వంటిది గదా అనీ, దానియందు మంచి నమ్మకతో ఒక రోజున క్రొత్తగా దొరికిన తేలుచేత కుట్టించుకుని ఏవిధమయిన మందూకూడా వేయకుండా మంత్రవేత్తదగ్గరకు వెళ్లాను. మీకేనా తేలుకుడతా అన్నాడు. 'అవునన్నాను. సరే కూర్చోండని చెప్పి ఏమయినా మందువేశారా అన్నాడు. లేదన్నాను. ఎక్కడ కుట్టిం దన్నాడు. చేతిమీద అని జాగా చూపించాను. సరే చొక్కాతీసెయ్యం డన్నాడు. తీశేశాను. లోపలికివెళ్లి నాలుగు క్రొత్త చీపురు పుల్లలు తీసుకవచ్చాడు. చెయ్యి జాపమన్నాడు. చాపేను. దానిమీద ఏదో మంత్రిస్తూ చీపురుపుల్లలతో కొట్టాడు. చెయ్యి విదప మన్నాడు. విదిపాను. ఏలా ఉందన్నాడు. అలాగేఉం దన్నాను. పది

గజాల దూరం పరుగెత్తమన్నాడు. పరుగెత్తాను. తిరిగి యటులే నాలుగైదు సార్లు పరిగెత్త మన్నాడు. పరుగెత్తాను. చెయ్యి విదపమన్నాడు. నాలుగైదుసార్లు విదిపాను. కూర్చొమన్నాడు, కూర్చుచున్నాను. చేతితో నేలమీద శక్తికొద్దీ గ్రుద్దమన్నాడు. బాధతో గ్రుద్ద గలిగినంత యిదిగా గ్రుద్దాను. ఎలా ఉందన్నాడు. అలాగే ఉందన్నాను. తిరిగి మంత్రంవేశాడు. తిరిగీ పైరీతిగానే వ్యాయామం చేయించాడు. ఎలాఉందన్నాడు. తప్పకుండా మంత్రంవల్ల పోతుందని గట్టినమ్మకంతో వచ్చిన నాకు మంత్రంవల్ల యేవిధమయిన మేలు కలుగలేదు. పాపం నాలుగైదు సార్లు మంత్రించాడు. ఒకటి రెండు రకాలమంత్రాలు ప్రయోగించాడు. కాని లాభం లేకపోయింది. మీకు కుట్టింది చాలా చెడ్డ తేలంశి బాగాకూడా కుట్టినట్లుగా ఉంది. అయినా ఒక గంటలోపుగా పోతుంది. ఇంటికెళ్లి యీలాచేయండని ఓ ప్రక్రియచెప్పాడు మంత్రం సంగతిలా అయిందికదా అని అనుకుంటూ యింటికిపోయి నామామూలు ప్రక్రియ చేసుకున్నా. గాని మంత్రంవేశేటప్పుడు మంత్రవేత్త నాకిచ్చిన వ్యాయామంవల్ల అపరిమితమయిన చెమట పట్టింది. మంత్రానికి యీ exerciseకు సంబంధం యేమిటాయని యాలోచిస్తూ మర్నాడు కొన్ని పుస్తకాలు తిరగేశాను. ఒకపుస్తకంలో ఓఇంగ్లీషు డాక్టరు ఏమన్నాడంటే తేలుకాని, పాముగాని కరచినప్పుడు మనవాళ్లు పైకెక్కుతుందేమో యని కట్టుకట్టినరీతిగా కట్టుకట్టక కుట్టినభాగమున వేడినీళ్లు పోసియు, బాగుగా మర్దించియు నాభాగమునకు అపరిమితమయిన వ్యాయామం యివ్వమనమన్నాడు. అలా యిచ్చిన యెడల యావిషం శరీరమంతటా వెంటనే ప్రవహించి శరీరమందంతటనూ ఉన్న రక్తములో కలసిపోయి యారక్తములోఉన్న జీవములవలన తినివేయబడుతుం దన్నాడు. ఆలాచేయక కట్టుకట్టుకు కూర్చున్నచో ఆవిషమును అక్కడవున్న రక్తము పూర్తిగా తినివేయలేని దగుటచేత యాభాగం చచ్చిపోయి ఆకారణంచేత శరీరమంతయూ క్రమేపీ చచ్చిపోవు నన్నాడు. అనగా ఆభాగమునుండి చావు ప్రారంభమవు నన్నాడు. ఇది పాములవిషయంలో తప్ప దన్నాడు. అందుచేత ఏదయిననూ కుట్టిన వెంటనే యాభాగమున కపరిమితముగాను తదితరభాగములకీ కూడా కసరత్తు యివ్వా లన్నాడు. ఆలాటి కసరత్తువలన బాధ త్వరలో పోవు నన్నాడు. అప్పుడు మంత్రవేత్త నాకిచ్చిన వ్యాయామమునకు అర్థం తెలిసింది. బహుశా మంత్రంవల్ల కాకపోయినా వ్యాయామంవల్ల నయినా తగ్గిపోతుందని మనవాళ్లు మంత్రం తంత్రం కలిపి యేర్పాటుచేశారని బాగుగా తట్టింది.

ఈపైది మంత్రం సంగతి. ఇంక మందుల సంగతి చూడగా అదీ ఆలాగే కనబడుతోంది. ఆయుర్వేదంలో నే తేలుకాటుకు యాభయి యరవై మందులు చెప్పాడు. ఒకొక్క తత్వానికి ఒకొక్క మందుట! తత్వాన్నిబట్టి మందు పనిచేస్తుందిట!! కాని యాతత్వాలు తెలిసికొని మందిచ్చేవారు ఏరీ! ! ! !

నాకు తెలిసినంతవరకూ మనిషి తత్వాలతో పనిలేకుండా తేలుకుట్టిన బాధ పోవును అని చెప్పుటకు తగిన మందులు యూ డున్నాయి. ఆమూడు మందులూకూడా తేలుయొక్క శరీరముచేతనే తయారు కాబడుతూ ఉన్నాయి. ఈ కారణముచేతనే పాశ్చాత్యదేశీయుల Anti-Philaria, Malaria,cholera మున్నగు Injections and Vaccines మాదిరిగా పనిచేసిన పైమందులు తేలు వలని బాధను అణుస్తాయి. ఈపైని వేర్కొనిన యింగ్లీషు మందులలో గుణములు లేని వున్నాయికాని తేలుమం దట్టిది గాదు. ఏలన అది లోపలికి inject చేయవలసిన పనిలేదు.

ఇంగ్లీషు డాక్టర్లు తేలుకాటుకు injections అనిపేరు పెట్టి మత్తుగలిగించి బాధకనబడకుండా శేయుటకు Morphia injection యిచ్చుచున్నారు. ఇది చాలా తప్పుపని. బాధపోవుటకై యది తెలియకుండ నుండుటకు మందట! ఇది బాధ పోగొట్టుటయా లేక దానిని గప్పి పుచ్చుటకుగాను యింకో విషాన్నికూడా శరీరమున జేర్చుటయా?

నేను చెప్పే మందులు కొంచెం వినండి. ఇవి సూభమున్నూ సులువును కలుగజేసేవిన్నీయై వున్నాయి.

౧. తేలుకుట్టినప్పుడు సాధారణంగా అది మన కంటబడుతుంది. అప్పుడు దానిని చంపివేస్తాం. చంపిన పిదప దానిరక్తమును లేక రసిని తీసి యది కుట్టినచోట మర్దనా చేసినయెడల తేలుబాధ వెంటనే పోవును. చిమచిమకూడా ఉండదు. కాని ఆభాగం మాత్రం యిగవై నాలుగు గంటలదాకా కడిగివేయరాదు ఇది కూడా అనుభవంమీదే చెప్పుతున్నా.

౨. తేలు కనబడినప్పుడు దానిని చంపి ఒక నల్ల ఉమ్మెత్తకాయలో ఉంచి గుడ్డచుట్టి మట్టిరాసి కుమ్ములో పెట్టి తేలుతో సహా అది ఉడికిన పిదప తేలుతోసహా కల్వంలో ఉంచి నీరుల్లిపాయల రసం పోసి మర్దించి కణికగా చేసికొని యుంచి యెవరికయిననూ తేలుకుట్టినప్పుడు కణికను నీటిలో నరుగదీసి రాసి గుడ్డపాగ వేయవలెను. గంధమారగానే బాధపోవును.

3. నాలుగయిదు బాగుగా పెరిగిన తేళ్లను సంపాదించి వాటిని చంపి ఒక గాజుసీసాలో వేయుము. తర్వాత సీసాలో రెండుఅవున్సుల కిరసనూనెనుపోయుము. ఆసీసా నాలుగు నెలలపాటు అట్లే యుంచవలెను. పిదప తేళ్లను తీసిపారవేయవచ్చును. అప్పుడు తేలుసారము extractum of scorpion తయారగును. ఎవరికయినా తేలుకుట్టినచో మాదితో యాకిరసనూనెను కొద్దిగా మర్దనా చేసిన యెడల బాధ వెంటనే పోవును.

అవసరాన్నిబట్టి ఏ మందయినా వాడవచ్చును. భోజనమునకు ముందు తేలుకుట్టిన భుజింపకుండుట మంచిది.

స్వప్న కేళి

కె. అన్నమరాజశర్మ గారు

శిలలు గిరికంధరంబులు సెలలు తరులు - శాద్వలంబులు తారలు శాంతి నెపుడు
భావనాస్పందవాణినిఁ బలుక నేర్చు - తన్నిశాయామమే నాకు ధన్యతమము!

తరుణ శరదిందు చంద్రికా ధౌత మృదుల - పులినశోభిత వాలుకాభూములందె
మౌనముద్రను ధ్యానసమాధిలో ని - లీన మొందుదు స్వప్నడోలికలు కదల.

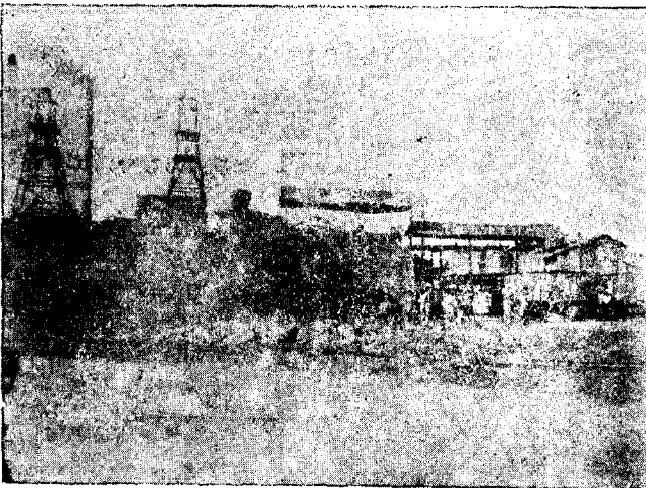
ఎచట మలయూటకాలువ లెద చలింప - స్వాదురాగాలతో రహఃస్థలము లంటి
చలువరానేల నోఁబయుచు సందడించు - నదియె నాస్వప్నకేళికి నాటపట్టు.

సౌరభోద్గార మంద నిశ్వాసగతుల - నిండువెన్నెల సరసిని నృత్యమాడు
కలువకన్నియ లేనవ్వుకాంతిఁ జిలికి - స్వర్గసోపానపఙ్క్తుల సంతరించు.

సింగరేణి బొగ్గుగనులు—హైదరాబాదు (దకను)

అ. వెం. రామచంద్రరావు గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

సింగరేణి కోలరీసు కంపెని లిమిటెడ్ సుమారు నలుబది సంవత్సరముల క్రిందట స్థాపింప బడెను. అప్పటినుండియు రాత్రింబగళ్లు గనులలోని బొగ్గును త్రవ్వుచునే యున్నారు. ఎంత త్రవ్వినను బొగ్గునకు అంత మనుమాట లేకుండ నున్నది. బొగ్గు గనులున్న పట్టణము "ఎల్లండ"ను పేరకూడ పిలువబడుచున్నది. రైల్వేస్టేషను మాత్రము కంపెనిపేరట 'సింగరేణి కోలరీ'సని పిలువ బడుచున్నది.

'ప్రిట్' గని రెండు 'లిఫ్టు'ల దూరదృశ్యము

హైదరాబాదు రాజ్యములో చూడదగిన పెక్కు స్థలములు కలవు. ప్రతిసంవత్సరము హనుమకొండలోని సహస్రస్తంభదేవాలయమును, హనుమకొండకు నలుబది మైళ్ల దూరమున నున్న రామప్పదేవాలయమును, ఓరుగల్లు దుర్గమును, ఔరంగబాదుజిల్లాలోని ఎల్లోరా అజంతా గుహలను జూచుటకనేకులు వచ్చుచుందురు. ఇంగ్లాండు నుండి వచ్చు ప్రతియుద్యోగియును తాను మరల స్వదేశమునకు బోవుటకు ముందు వీటి నన్నిటిని దర్శించి పోవుచుండును. ఒకనెలరోజుల క్రిందటనే మద్రాసు గవర్నరుగారగు గోషన్ ప్రభువుగారు ఎల్లోరా అజంతా గుహలను దర్శించి వెళ్లిరి. హైదరాబాదులోని పైనుడివిన బొగ్గుగనులు కూడ నైజాము రాజ్యములో చూడదగిన వాటిలో ముఖ్యమైనవని తెలిసికొనవలెను.

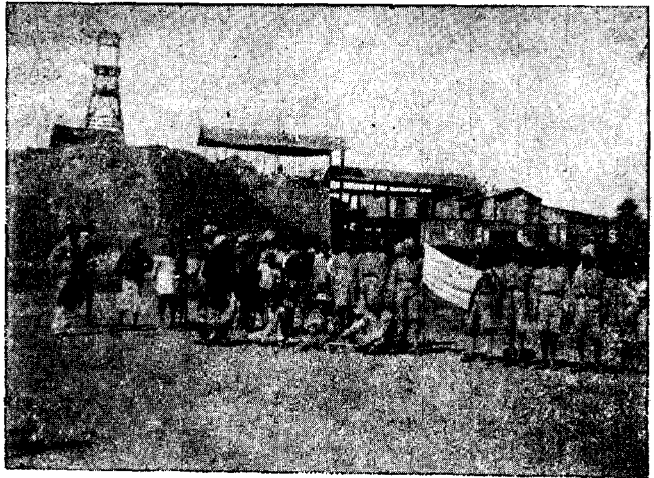
సింగరేణికి వెళ్లుటకు 'డోర్నకల్' జంక్షనులో దిగవలెను. బెజవాడనుండి డోర్నకల్కు మెయిలులో మూడు ఘంటలుమాత్రమే ప్రయాణము. అక్కడ సింగరేణికిపోవు రైలుబండ్లలో డోర్నకల్కు వచ్చు ప్రతి బండికిని నొకటెప్పుడును సిద్ధముగానుండును. డోర్నకల్ నుండి సింగరేణి పదునాగుమైళ్లకన్న నెక్కువ దూరము లేదు. ఎత్తుపల్లముగల అడవిప్రదేశముగుండ రైలు పోవుటవలన సుమారు ఒకటిన్నరగంటకాలము సింగరేణిజేరుటకు పట్టును. ఆ రైలుమార్గము బొగ్గుకొరకే వేయబడినది. సింగరేణినుండి వచ్చు ప్రతిరైలునకు సుమారేబది బొగ్గు "వేగనులు" (waggons) తగిలింపబడును. అందుచే రైలు త్వరితముగ పోవుటకు వీలులేదు. అట్లే డోర్నకల్ నుండి పోవు ప్రతిరైలు 'ఖాలీవేగను'లను తీసికొనిపోవుచుండును.

బొగ్గుగనులను గూర్చిన సరియైనజ్ఞానము కలవారరుదని చెప్పవచ్చును. పుస్తకములలో ఇంగ్లాండులోని గనులనుగురించి మనము చదివియుందుము. ప్రతివిద్యార్థికిని ఇంగ్లాండులోని బొగ్గుగనులలో పనిచేయు కూలివాండ్రు "డేవి" (Davy) అను శాస్త్రజ్ఞుడు కనుపెట్టిన సేఫ్టిల్యాంప్ (Safety lamp) పట్టుకొని పనిచేయుదు

రని తెలిసియుండవచ్చును. ఆ 'సురక్షిత దీపము'కనిపెట్టుటకు పూర్వము గనులలో అనేక ప్రమాదములు జరుగుచుండెను. సింగరేణి గనులలో అట్టి దీపమే అవసరము లేదు. తమంతట నవి అంటుకుపోవు ప్రమాదవాయువు లిక్కడ లేవు. ఈ కంపెని 'జనరల్ మేనేజరు'గారు గనులలోనికి బోవుటకు ఉత్తరవిచ్చెదరు. కాని సింగరేణికి వచ్చుటకుముందే వారి ఉత్తరవు పుచ్చుకొనుట మంచిది. లోకల్ ఫండ్ (Local Fund) వారు ప్రయాణికుల కొరకు నిర్మించిన బంగాళాయొకటి బసచేయుటకు చాల సనుపాయముగా నున్నది. దానిలో మంచములు, కుర్చీలు, బల్లలు మున్నగునవన్నియు అమర్చబడియున్నవి. మూడు కొళ్లాయిలు, స్నానమున కొకగది, ఒకవంట యిల్లు మున్నగునవన్నియు అందున్నవి. సింగరేణిలో మంచి 'హొటెల్సు' లేక పోవుటవలన వెంట నొక వంటమనిషిని తీసికొనివచ్చుటమంచిది. భద్రాచలమునకు పోవు యాత్రికులు సింగరేణిలో దిగి మోటారుబస్సు యెక్కి వెళ్లుదురు. భద్రాచలము సింగరేణినుండి నలుబది మైళ్లు దూరముననున్నది. వారు గనులు చూచుటకు ప్రయత్నించవలెను. అనేకులు గనులలోనికి పోవుట యనిన భయపడుదురు. భయపడుటకు తగిన కారణమేమియు లేదు.

ఇప్పటివరకును కంపెనివారు యిరువదిమూడుగనులు (Pits) త్రవ్వినారు. బొగ్గు అయిపోవుటచే యిరువది గనులు మూయబడినవి. ఇప్పుడు ౨౦, ౨౧, ౨౩ నెంబర్ల గనులే పనిచేయుచున్నవి. వీటిలో 21వనెంబరుగని 'స్ట్రిట్'గని (Strutt Pit) మిక్కిలి పెద్దది. తక్కిన రెండుగనులనుండి త్రవ్వు బొగ్గుదీనిలోనిబొగ్గునకు సమానము కాజాలదు. దినమునకు సుమా రెనుబది 'వేగనుల' బొగ్గు త్రవ్వబడుచున్నది.

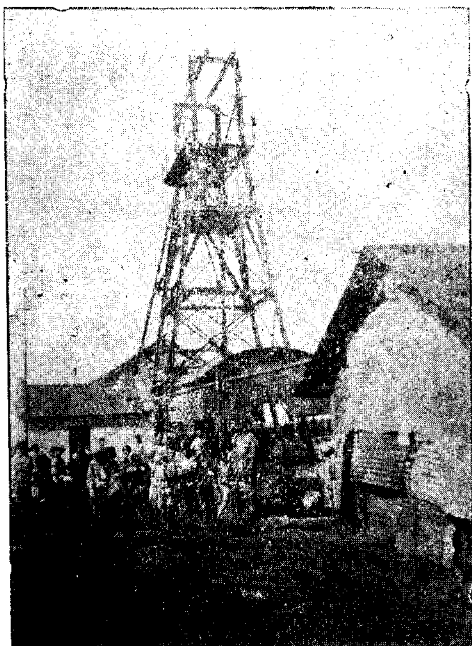
'స్ట్రిట్'గని యొక్క లోతు సుమారు యెనిమిది వందల అడుగులు. నలుబది గజముల దూరమున రెండు బావులు త్రవ్వబడియున్నవి. ప్రతిబావిలోను రెండు పెద్ద తొట్లు (big lifts) గలవు. ఇవి క్రిందికి మీదికి ఆవిరి మూలమున లాగబడుచుండును. ఒక 'లిఫ్టు' క్రిందకు పోవునపుడు మరియొకటి మీదకు పోవును. ఈ 'లిఫ్టు'లో ఒకమారు పదునారుగురు మనుష్యులు పోగలరు. 'లిఫ్టు' గనిలోనికిపోవుట కొక్క నిమిషముకన్న నెక్కువపట్టదు. గనిలోపల శుభ్రమైనగాలి వచ్చుటకు మంచియేర్పాటులు చేయబడియున్నవి. ఒక 'యంజిను'చే గొప్ప పంకాయొకటి భూభాగమున నడుపబడుచున్నది. ఆ పంకామూలమున వచ్చుగాలిని చల్లపరచి యొక్కచోట జేర్చి గనిలోనికి పంపుదురు. సుమారు పదునైదువందల అడుగుల పరిమాణపు గాలి ప్రతినిమిషము లోపలికి పంపబడుచుండును. వేరే యంత్రమొకటి లోపలనుండు చెడుగాలిని పైకి లాగివేయుచుండును. గనిలోపల త్రాగుటకు స్వచ్ఛమైన నీరున్నది. భూగర్భములోనున్న నీరగుటచే అది చాల రుచికరముగను, దేహారోగ్యకరమునునై యున్నది. గనిలోని నీటిని పైకిపోవునటులు చేయుటకు లోపల పెద్దయంత్రములు కొన్నియున్నవి. అవి గనిలోని నీటినంతయు నాలుగు ఘంటలలో పైకి తోడగలవు. లోపల కొళాయిలు చాల యున్నవి.

'స్ట్రిట్'గని చేరువదృశ్యము-కూలీలు,
వరంగల్లు ఉస్మానియా కాలేజి స్వచ్ఛందసైనికులు

'లిఫ్టు'లో లోపలకు పోవునపుడు దారి అంతయు చీకటిగానుండును. ఒకటి రెండు 'ఎలక్ట్రిక్' దీప

ములు తప్ప వేరేమియు కానరావు. లోపలకు పోవువారి సహాయార్థమై కంపెనివారు ఒకరిద్దరి మనుష్యులను బంపు దురు. వారివద్ద దీపములుండును. గనిలోనికి పోయిన తత్క్షణమే మరియొక వింతదేశమునకు పోయినట్లుండును. లోపల రాధారిమార్గములలో కొన్ని 'ఎలక్ట్రిక్' దీపములున్నవి. బొగ్గుతీసికొనివచ్చు డబ్బాలకొరకు(trucks) రెండు జతలపట్టాలు మార్గములో నమర్చబడియున్నవి. బొగ్గుత్రవ్వు ప్రదేశములు బావిలోపల భాగమునుండి రెండు మూడు మైళ్లువరకు గలవు. 'లిఫ్టు'దగ్గరకు బొగ్గు డబ్బాలలో తేబడుచుండును. రెండుడబ్బాలు బొగ్గుతో ఒక్కమారుగా'లిఫ్టు'లో పైకిబంపబడును. క్రిందికి పోవు 'లిఫ్టు' మూలమున రెండుఖాలీడబ్బాలు లోపలకు పోవు చుండును.

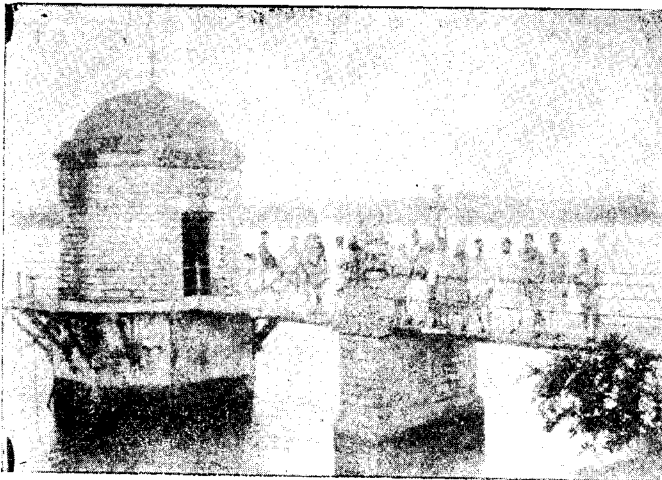
'లిఫ్టు' లను పైకి లాగుటకై బావిపై నమర్చియున్న యంత్రపరికరము

గనిలోపల ప్రమాదకరమైన వాయువు లేమియు లేవు. కూలీలు యిలాయిదీపములనే పట్టుకొని పోవు దురు. వారు చుట్టను నోటబెట్టియే పనిచేయుదురు. చలికాలమున వారు బొగ్గు ముక్కలను అంటించి చలి కాచుకొందురు. సుమారు వెయ్యిమంది కూలీలు గనిలో రాత్రింబగళ్లు పనిచేయుచుందురు. ఒక్కదినము కష్టపడ వలసిన పనివాండ్రు మూడుజట్టీలుగా విభాగింపఁబడి ఒకరితరువాత మరొకరు వచ్చి పనిచేసి పోవుచుందురు. ఒక్కొక్క పనివాడు యెనిమిదిఘంటలు చీకటిలో యిలాయిదీపము పట్టుకొని పనిచేయవలసియున్నది. పగ లెనిమిది ఘంటలు పనిచేయువాండ్రు సూర్యరశ్మి చూచు టయే దుర్లభము. పగలంతయు లోపల నుండుటచే వారు పైకివచ్చుసరికి సాయంకాలమగును.

రాత్రి యెనిమిదిఘంటలకు కూలివాండ్రు పనికి పోవుదురు. ప్రతివాని చేతిలో యొకదీపముండును. అట్టి వందలకొలది దీపములు రోడ్డులమీద జూచుటకు నయ నానందకరముగా నుండును. కూలివాండ్రయందు అనేక దేశస్థులుందురు. గనులు కనిపెట్టినపుడు ఇక్కడి కూలి వాండ్రు పనిచేయుటకు భయపడిరట. అందుచే పంజా బునుండి, ఒరిస్సానుండి కూడ వచ్చి నివాసముల నేర్పరచు కొన్న పనివాండ్రనేకు లిక్కడ నున్నారు. వారిలో నెవ రిని జూచినను ఆరోగ్యముగను, దృఢముగను కనబడరు. సామాన్యపు కూలివాడు రోజునకు ౮ అణాలు మొదలు ఒకరూపాయివరకు గడించును. వచ్చిన ఆదాయములో సగము త్రాగుడునకుపోవును. ఎనిమిదిఘంటలు సూర్యరశ్మి లేని గనులలోపనిచేసి త్రాగెడి కూలివాండ్రకు ఆరోగ్య మెట్లుండును?

'స్ట్రిట్'గని పైభాగమున బొగ్గును విడదీయు టకు మంచి యంత్రములు గలవు. నెంబరు ౨౧,౨౨ గనుల నుండి కూడత్రవ్విన బొగ్గు కూడ ట్రక్కులలో 'స్ట్రిట్'గని దగ్గరకు తేబడుచున్నది. ఇక్కడ బొగ్గును జల్లించుటకు, రకరకముల బొగ్గును విడదీయుటకు, బొగ్గులోని రాళ్లను. విడదీయుటకు దగిన యంత్రములు గలవు. బొగ్గు అనేకవిధ ములుగా నున్నది. అన్నిటికంటెను గుండ్రబొగ్గు చాల మంచిది. ఒకవెడల్పయిన పట్టామీద బొగ్గు పోవునపుడు సుమారు వందమంది పనివాండ్రు రాళ్లను, చెడ్డ బొగ్గును విడదీయుట కానవచ్చును. మంచిబొగ్గు దానంతటదే రైలు 'వేగనులలో'పడును.

గనిలోని బొగ్గు యేర్పడియుండు విధము చూడ దగియున్నది. సుమారు యేడుఅడుగుల దూరమునున్న రెండు రాతిపొరలమధ్య బొగ్గు గానవచ్చును. అందు లోను పైభాగమున గల బొగ్గు అంత మంచిదికాదు. మధ్య ను యిసుక రాతి పొరయుండును. క్రింద భాగమునున్న బొగ్గు అన్నిటికంటె శ్రేష్ఠమైనది.

సింగరేణి కోలరి తటాకముపైనున్న 'వార్ఫ' (wharf)

గనికి సమీపమున యొక పెద్ద కార్ఖానా గలదు. అందు కంపెనీకి కావలసిన యావత్తు సామగ్రియు తయారగుచుండును. పట్టణమంతకును మంచినీటిని సరఫరా చేయు తటాక మొకటి మిక్కిలి పరిశుద్ధముగా నుంచబడి కంపెనీవారి స్వాధీనమున నున్నది

ఊరికి మరియొక ప్రక్క కంపెనీకంతయు విద్యుచ్ఛక్తినిచ్చు గొప్ప యంత్రశాల (Power House) యొకటి కలదు. అందారు పెద్ద 'డైనమోలు' న్నవి. ఇంజనులకు కావలసిన నీరు ఖాళీఅయిన "ఉస్మాని సాగా" గనినుండి వచ్చును. ఆనీటి రంగెఱ్ఱగా నుండును. 'బాయిలర్ల'ను నుపయోగించుటకు పూర్వ మా నీటిని శుభ్రపరతురు. సిలిండర్లలో నుండి వచ్చునీరు వేడిగా నుండును. దానిని చల్లపరచుటకు గొట్టములనుండి నీరు జల్లులు జల్లులుగా ఒక చెరువులో పడున ట్లేర్పాటు చేయబడియున్నది. సుమారు నూరు జల్లుగొట్టము లచ్చట నున్నవి. నీటితుంపరలు యెప్పుడును గాలిలో నుండుటచే ఉదయమున పదకొండు ఘంటలలోపలను మధ్యాహ్నము రెండుఘంటల తరువాతను మనమక్కడ ఇంద్రధనస్సును చూడగలుగుదు మనుట పైన వ్రాయబడిన వింతలలోకల్ల వింత.

పురుషోత్తమక్షేత్ర తత్త్వము

శ్రీ విక్రమదేవవర్మ గారు

అలర సుభద్ర బ్రహ్మాగ మహాహాలి హాలహాలాంశనుండుగా
నలపురుషోత్తముండు కమలాక్షుఁడుగాను త్రిమూర్తు లావలన్
జెలువుగ వాణియు న్విమల శ్రీయుఁ ద్రిశక్తులు గాఁగఁ దోఁచుటన్
సులలితభక్తిచేఁ బురిని సొంపుగఁ గొల్తుము నిత్య మాత్మలోన్.

కమ్మనితావి—ఉమర్ ఖయ్యాం.

హైందవ సాంఘిక పరిణామము

పల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు

ప్రస్తుతము మన హైందవ సంఘములోని మూఢాచారము లన్నిటికిని పూర్వాచార పరాయణులు మూడువేల సంవత్సరముల క్రింద వ్రాయబడిన గ్రంథములనుండి ప్రమాణములను కనుపరచెదరు. ఈప్రమాణములలో ఎన్ని పరస్పరభేదము లున్నను, వీనినన్నిటిని సమన్వయము చేయగల సమర్థులు వీరిలో కలరు. మానవకోటిలోని యితర సంఘముల చరిత్రలుగాని, వారి ప్రస్తుతాచారములుగాని, వానిలో అనుసరించతగినవి, కూడనివిగాని, వీరి కేమాత్రమును తెలియవు. ఆయాసంఘములలో, ఆచారముల కెట్టి పరిణామములు కలిగినవో వానిని మనవానితో పోల్చినపుడు, సాధకబాధకము లేవి బయలు దేరునో వీరు గ్రహింపజాలరు. సాంఘికాచార పరిశీలనమే వీరికి గిట్టదు. ఈ కలియుగములో మంచిచెడ్డలు రెండును ప్రతిమానవసమాజములో వృద్ధియగుచున్నవనియు, ఏసంఘముగాని లోపములులేక ఆదర్శప్రాయమైన పరిపూర్ణావస్థ పొందనేరదనియు వీరికి తోచదు. శాస్త్రములలో చెప్పిన నిత్యనైమిత్తిక విధులాచరించనివారు రౌరవాదినరకములలో పడుదురనియే వీరి యభిప్రాయము. అన్యమతములవారికి మోక్షము చేకూరదనియే వీరి తలంపు. వీరికి మార్పుఅనగనే తలకంటగింపు.

ఇట్టివారి మాటలను నవనాగరికవిద్వాంసులు పెడచెవిని పెట్టినను, వీరికి మూఢులైన జనసామాన్యముమీద ఇంకను పలుకుబడి యుండుటచేత, ప్రతిసంఘ సంస్కరణమునకు వీరి పాండిత్యము అడ్డుతగిలి, మన విదేశీయపరిపాలకులు మనమతముతో జోక్యము కలిగించుకొనుచున్నారని మాటిమాటికి వారిని, మన ప్రజాప్రతినిధులను వీరు భయపెట్టుచుందురు. రాజకీయస్వాతంత్ర్యములకు ముందుకు దూకెడి మననాయకులు ప్రజలను బాధించుట ఈ సామాజిక దాస్యశృంఖలములను పడగొట్టకొనజాలకున్నారు.

ప్రతివ్యక్తియొక్క మతము ఆతనికిని పరమాత్మకును సంబంధించినవిషయము. సామాజికవ్యవస్థలతోగాని, రాజకీయవిషయములతోగాని అట్టిమతమునకు ఎట్టిసంబంధ ముండకూడదు. ప్రజల ఐకమత్యమునకుగాని, వారి శరీరమానసారోగ్యములకుగాని భంగము కలిగించు మతసూత్రములును, అవి యెంత పురాతనములైనను, ఎంతపవిత్రము లైనవని భావించినను, త్రోసివేయకతప్పదు. కాబట్టి నిష్ఫలమని యెంచబడు కర్మకాండను ఎంత తగ్గించుకొన్న అంతమంచిది. ఇది నీతితోగాని, మోక్షసంపాదనతోగాని సంబంధించదని చెప్పుటకు మనకర్మభూమిలోలేని అనేకకోట్లప్రజ

లుండుటయే నిదర్శనము. వారందరు దేవుని పుత్రులైనపుడు వారిని కర్మబాహ్యులుగ జేసి, నరకమునకు ఆయన పడద్రోయునా? ఈభారత దేశములోనైనను, సన్యాసులకు ఈకర్మకాండతో పనిలేదటగాని, గృహస్థులుమాత్రము దీనిలో మునిగి తేలుచుండవలెనట! పూర్వకాలములోని వర్ణాశ్రమధర్మములలో ఎట్టి మార్పులు చేయకూడదట! ఏమార్పులైనను ప్రజాసామాన్యములో చొప్పించవలెనన్న, మన యాచారవ్యవహారములన్నిటిలో వేదకాలమునుండి అవి యెప్పుడెప్పుడు ఎట్టి పరిణామము పొందినవో, యెట్లు ప్రస్తుతకర్మకాండ వృద్ధియైనదో, యేకారణములచేత ప్రస్తుతమున నది నామమాత్రావశేషముగ నున్నదో మనము బాగుగా గ్రహించి, మన్త్రార్థము తెలియని మూఢపురోహితుల చేతులలో కీలుబొమ్మలమై ఉళక్కి మాటలతో పిచ్చిపిచ్చి కర్మలను మనవారందరు ఏల చేయుచుండవలెనో తెలిసికొని, మన నవనాగరికపండితులు విచారించి గ్రంథములను దేశభాషలో వ్రాసి ప్రచారము సలుపవలసియున్నది.

నూతనముగా క్రొత్తమతము సృజించనక్కరలేదు. మనవలెనే ముక్కు చెవులుగల ఒక దేవుడు(Anthropomorphic God), నరకస్వర్గములును ఉన్నవని బోధించు బ్రహ్మసమాజము విజయము నొందినదా? వేదములు మాత్రము అపౌరుషేయములనియు, వానిని శిరసావహించి వానిలోని కర్మలనుమాత్రము ఆచరింపతగునని యు బోధించు ఆర్యసమాజమంత్రము మనలో వ్యాప్తిచెందినదా? భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములను బోధించు మనవేదాంతమే మనకు శరణ్యము. ప్రపంచములోని మతసాంప్రదాయము లన్నియు మన హిందువులలో కనపడుచునేయున్నవి. కాని సమస్తనీతిసూత్రములకును మనవేదాన్తమే పునాది. మనశ్శుద్ధికొరకును, చిత్తనిరోధముకొరకును మూడువేలేండ్లక్రింద ప్రతిపాదింపబడిన కర్మకాండయంతయు ఈ కాలమునకు బొత్తిగా పనికిరాదనుటకు దాని ప్రజోల్లంఘనమే తార్కాణము. మన వేదాంతము నిశ్చయముగా ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధమతమే. అయినను దానివలన నష్టమేమి? ఆరెండును నైతికసూత్రముల కన్నిటికిని సహేతుకములైన పునాదుల నంగీకరించెను. నిర్వాణమనుడు, మోక్షమనుడు, ఈరెండును జన్మపరంపరలవలనగాని సిద్ధించవు. క్రైస్తవ బ్రాహ్మసామాజిక మహమ్మదీయమతములు ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రతిపాదించినంతమాత్రమున ఆధ్యాత్మిక విషయములలో మనలను తృప్తిపొందించ జాలవు. పూర్వజన్మములలోని కర్మలఫలములను మన మనుభవించవలయుననియు, దైవదూషణ భూషణములు మన కెప్పటికిని ఉపచరించవనియు, కర్మఫలక్షయ మగుటకు కర్మ భక్తి జ్ఞాన యోగములు సాధనములు మాత్రమే యనియు మనవేదాంతము బోధించుచున్నది. ఈవేదాంతసూత్రములు సులభశైలిని సామాన్యప్రజలకు కూడ బోధపడునట్లు చెప్పవలెనుగాని, పుక్కిటి పురాణములు, అభూతకల్పనలు, గాథలు, వెర్రి మొర్రి కర్మ

కాండలు మొదలగువానియందు మూఢవిశ్వాసములను ప్రబలచేయుట పాపమని నాతలంపు. కొంతవరకైనను హేతుపూర్వకముగాని నమ్మకములను (Dogmatic beliefs) ప్రజల మనస్సులనుండి పారద్రోలవలెను. కొన్ని నైతికసూత్రములను బోధించుట కేర్పడిన కల్పనాకథలను వేదవాక్యములుగా భావించ వలసినదని పసిబాలురకు కూడ చెప్పకూడదు. ఈకాలములో ప్రపంచములోని మానవసంఘములను మొత్తముమీద నైతికపదమును త్రొక్కించునవి రాజకీయసాంఘిక శిక్షలేగాని నైతికశిక్షలు కావు. కేవలము పరలోకశిక్షలు సన్మార్గమునకు ఈనవయుగములో త్రోవ చూపజాలవు.

ఒకవేళ ఇంకను కొంతకాలమువరకు జనసామాన్యమునకు మతవిశ్వాసము లవసరమైనను, మనసంఘాభివృద్ధి హానికరమగు మూఢాచారములు, వెర్రినమ్మకములు, అతిక్లిష్టమైన కర్మకాండలు త్రోసివేయబడునట్లు ప్రచారము సల్పుట మన నవనాగరిక పండితుల విధి. ఒక్కసారిగ సాంఘికవిప్లవము రాకుండ, మనలను బంధించిన కొన్ని శృంఖలములను వదలించుట మిక్కిలి యవసరమని నమ్ముచున్నాను. మనలోని వర్ణములు, వివాహములు, నైతిక సూత్రములు, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము, కర్మకాండ, శౌచా శౌచములు, దేవతలు, దయ్యములు, విదేశగమనము, అస్పృశ్యత, పంక్తిభేదము, దృష్టిభేదము, ఈమొదలగు సాంఘికవ్యవస్థల పరిణామాదులను గురించి ప్రజలలో ప్రబోధము కలుగవలెనన్న మనమతగ్రంథముల నుండియే సరియైన ప్రమాణములను కనుపరచి, వీనిలో క్రమక్రమముగ మార్పు లెట్లు వచ్చినవో, వీనిని మతముతో సంబంధించునట్లు చేయుటవలన, ఎట్టి యనర్థకములు మూడుచున్నవో, స్పష్టముగ దేశభాషలలో తెలుపవలెను. మనవిదేశీయ ప్రభుత్వములో ధర్మజ్ఞసభలు లేకపోవుట వలనను, ఒకవేళ కొన్ని నెలల క్రిందట కాశీలో కూడినట్లు పండితసభల నేర్పాటుచేసి తీర్మానములు కావించినను వాని నమలులో పెట్టుటకు మనస్వదేశ ప్రభువులు లేకపోవుట చేతను, శాసనసభ్యులు బిల్లులు ప్రవేశపెట్టుటకు జంకుటచేతను, సంఘసంస్కరణములు విరివిగ జనబాహుళ్యములో ప్రచారణలోనికి వచ్చుచుండలేదు. సంస్కృతాంగ్లేయ భాషలు రెంటిలోను సమర్థులై, పక్షపాతము వహించని పండితులు ఈ సాంఘికాచార విమర్శనగ్రంథములను వ్రాయవలెను. నేను సంస్కృత పండితుడను కాకపోయినను, ఆంగ్లేయభాషలో ననువదింపబడిన మన మతగ్రంథములను బట్టి మనపండితులు విమర్శించతగిన కొన్ని ముఖ్యవిషయములను సూచించుచున్నాను.

శ్రుతిస్మృతిపురాణములలో విరోధము కనబడునపుడు పూర్వపుది తరువాతిదానికంటె బలీయమని ఆపస్తంబులవారు, జాబాలి, కుల్లూకభట్టు, జైమినిమహర్షి మొదలగువారు చెప్పియున్నారు. ఋగ్వేదకాలములో ఇప్పటి వర్ణములు లేవు. కాని తరగతుల భేదము

లున్నవి. అన్యోన్యవివాహములు, భోజన ప్రతి భోజనము లుండెను. ప్రతివర్గమువారును1 వారి కిష్టమైన వృత్తుల నవలంబించవచ్చును. ఆకాల ములోకూడ మంత్రములు బాగుగా తెలిసిన వారు బ్రాహ్మణులని పిలువబడి గౌరవమును పొందుచుండిరి. క్రమక్రమముగా వారియా ధ్యాత్మికజ్ఞానమువలనను, నైతికవర్తనమువల నను ఇతరవర్ణముమీద పలుకుబడి కలిగిం చుకొనిరి. ఇట్టి సద్గుణము లలవరుచుకొను క్రింది వర్ణములవారు బ్రాహ్మణవర్ణములోనికి తరుచుగా పోవుట కలదు. ధార్ష్ర్యియను క్షత్రియవంశము బ్రాహ్మణులైనట్లు భాగవత పురాణములో చెప్పబడియున్నది. గార్గ్య, త్ర్యారుణి, కవి, పుష్కరుణి మొదలగువారు మొదట క్షత్రియులుగానున్నను తరువాత బ్రా హ్మణులైరి. బ్రాహ్మణుడైన భరద్వాజుని భరతుడు తనకుమారునిగ పెంచుకొనెను. క్షత్రియుడైన నాభాగుడు వైశ్యుడాయెను. దాసీపుత్రుడైన కవషుని గొప్పఋషిగా తక్కి నఋషులందరు అంగీకరించి, ఆయనను కొలి చిరి. వర్ణవ్యవస్థ గుణకర్మస్వభావానుసారముగ నుండునుగాని జన్మమాత్రముబట్టి కాదని భగ వద్గీతలలో స్పష్టముగా వ్రాయబడియున్నది. వ్యాసుడు బెస్తదానియందును, వసిష్ఠుడు ఊర్వ శియందును, అగస్త్యుడు కుండయందును, ఋశ్యశృంగుడు లేడియందును, పరాశరుడు మాలదానివలనను పుట్టి బ్రాహ్మణులైరి.

శ్లో. "శూద్రో బ్రాహ్మణతా మేతి
బ్రాహ్మణ శ్చైతి శూద్రతాం,
క్షత్రియా జ్జాత మేవంతు
విద్యా ద్వైశ్యా త్తథైవచ."

—మనుస్మృతి.

శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వమును పొం దును; బ్రాహ్మణుడు శూద్రత్వమును పొందు ను. క్షత్రియ స్త్రీ(?)వలనను, వైశ్యస్త్రీ(?)వల నను పుట్టినవారు నట్లే యగుదురు.

శ్లో. "నవిశేషోఽస్తి వర్ణానాం
సర్వం బ్రాహ్మ మిదం జగత్,
బ్రహ్మణా పూర్వసృష్టంహి
కర్మభి ర్వర్ణతాం గతమ్."

—భారతము : శాంతిపర్వము.

వర్ణములలో విశేష మేదియు లేదు; ఈ జగత్తంతయు పూర్వకాలమునందు బ్రహ్మ మయముగానే చేయబడి కర్మలచేత వర్ణత్వ మును పొందినది.

భారతానుశాసనికపర్వమునందు మం చిపనులు చేయుటచేత శూద్రుడు బ్రాహ్మణ త్వమును పొందుననియు, వైశ్యుడు క్షత్రియ త్వము పొందుననియు, పుట్టుకసంస్కారములు ద్విజత్వమునకు కారణములు కావనియు, మం చినడత యొక్కటియే కారణమనియు చెప్ప బడియున్నది. ఈ విధముగా ఆరణ్యపర్వ ములో రెండుమూడు చోట్లను, భాగవత సప్తమ స్కంధమునను నుదాహరించబడెను.

పై కారణమును బట్టియే అంతర్వర్ణ వివా హములు వేదకాలమునందే గాక స్మృతుల

కాలములో కూడ ప్రచారములో నున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

"అధర్మచర్యయా పూర్వోవర్ణో జఘన్య జఘన్య వర్ణమాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ, ధర్మ చర్యయా జఘన్యో వర్ణః పూర్వపూర్వ వర్ణ మాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ."

—ఆపస్తంబసూత్రము.

అధర్మచర్యచేత నగ్రవర్ణమువాడు జాతి పరివృతమందు తక్కువ తక్కువ వర్ణమును పొందును; ధర్మచర్యచేత హీనవర్ణమువాడు జాతి పరివృతమందు పూర్వపూర్వ వర్ణమును పొందును.

శ్లో. "బ్రాహ్మణీ క్షత్రియా వైశ్యా
బ్రాహ్మణస్య ప్రకీర్తితాః,
క్షత్రియా చైవ వైశ్యాచ
క్షత్రియస్య విధీయతే;
వైశ్యాచ భార్యా వైశ్యస్య
శూద్రా శూద్రస్య కీర్తితా."

—శంఖధర్మశాస్త్రము.

బ్రాహ్మణునికి బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్య జాతీయులును, క్షత్రియునికి క్షత్రియవైశ్యజాతీయులును, వైశ్యునికి వైశ్యజాతీయమాత్రమును భార్యలుగా నుండవలెను. ఈ వివిధవర్ణములభార్యలకు పుట్టినపుత్రులు దాయమునకు సమానముగ నర్హులు. చనిపోయినవారికొరకు ఆశౌచమును పట్టవలెను. శూద్రునికి బ్రాహ్మణస్త్రీ వలన కలిగిన పిల్లలే చండాలురని వాడబడిరి. కాబట్టి మన మాలమాదిగలు అస్పృశ్యులని యెంచబడకూడదు. బ్రాహ్మణులు ఒకప్పుడు మాంసమునుకూడ తినుచుండిరి. పూర్వకాలమందు యువతీవివాహము లున్నట్లు స్పష్టము. (ఋ.మం. 2;సూ.35,మం.4,6;ఋ.మం.౯;సూ. 37; మం. 3; ఋ. మం. 5; సూ. 41; మం. 7)

పరాశర, వృద్ధపరాశర స్మృతులలో కలియుగములో వర్జింపవలసినవని వ్రాసిన యాచారము లన్నియు అంతకు పూర్వ మాచరణలో నుండుటచేతనే తరువాత ఏకారణమున నో నిషేధింపబడినవి. దరిమిలానుపుట్టిన యాజ్ఞవల్క్య, ఔశనస, శంఖ, వృద్ధపరాశరస్మృతుల లోకూడ శ్రాద్ధకర్మలయందు తప్పక కొన్ని జంతువుల మాంసమును బ్రాహ్మణులకు పెట్టవలెనని వ్రాయబడి యున్నది.

పైన చెప్పినవిషయములలో మనలో నెట్టి మార్పులు కలిగినవో నేను వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. శ్రుతిస్మృతులలో చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తకాండగాని, ఆచారకాండగాని యెంతమాత్రము మన మాచరించుచుండుట లేదు. ఇదివరకు మన సంఘములో ఎట్లు మార్పులు జరుగుచుండెనో యిప్పుడుకూడ మన దేశకాలపరిస్థితులనుబట్టి మన ప్రస్తుతాచారములలో మార్పు చేసికొనక తప్పదు. మన హైందవసామాజిక వ్యవస్థలో జనబాహుళ్యములో గొప్పమార్పులు కలిగించవలెనన్న మనశ్రుతిస్మృతులను తెలుగుచేసి, వారికి చూపించిన చాలును. అప్పుడు మనసాంఘికపరిణామము, ఎట్లు మారినది, యెట్లు ముందు మారవలసినది వారికి స్పష్టమై, సంఘము నూతనమార్గములు శీఘ్రముగా తప్పక త్రొక్కగలదు.

పొరుగింటి పెండ్లి

శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు

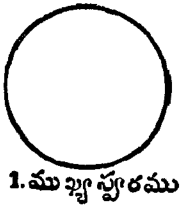
మండాది రామనాథం గారు

యమ్. ఏ., డి. యస్‌సి. (ఆనర్స్), యఫ్. ఆర్. యస్.

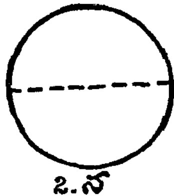
(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

(౧) చర్మముపైన, నల్లని పదార్థముతో నొక వలయాకార మున్నది. దాని మందము, వలయమధ్యప్రదేశమునుండి, వలయపు హద్దులవరకు వెళ్లునంతవరకు క్రమముగ తగ్గును

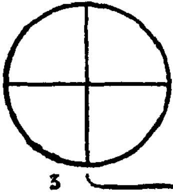
(౨) ఈ వలయముచుట్టు మఱియొక సన్నని చర్మపు వలయ మున్నది.

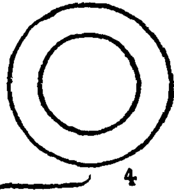

1. ముఖ్యస్వరము

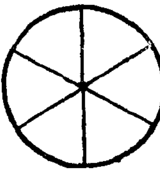

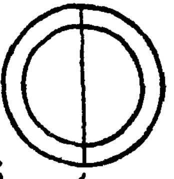
2. స

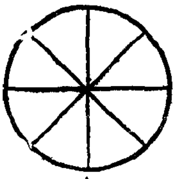

3 ప 4

గ

౨ వ స

ఈ పటమునందు జూపబడిన చిత్రములు మృదంగమును వాయించి, దానిపై సన్నని యిసుకనుజల్లిన, చర్మము ప్రకంపన మొందని స్థలములను జూపు పటములు.

(౧)వ పటము మృదంగముయొక్క ముఖ్యస్వరమునకు సంబంధించినది. ఇది రానలయమునన్న మణికట్టుతో నేర్పరులు కొట్టినట్లు మృదంగముపై వాయించవలెను. ఇవది ప్రధమయుపస్వరము. ఇది చిటికెనవేలుతో, పైజెప్పిన నియమముతో వాయించిన యెడల రాగలదు. ఇతరపటము లితరస్వచ్ఛములగు నుపస్వరములకు సంబంధించినవి. ౨పటమునకు సంబంధించిన స్వరమును "స" అను స్వరముగా భావించిన, "ప" అను స్వరము రావలె ననిన, ౩, ౪ పటములకు సంబంధించిన యుపస్వరములు మేళవించిన వచ్చును. "గ" అననది ౫, ౬ పటములకు సంబంధించిన యుపస్వరములు కలిపినకలుగుచున్నది. ౭,౮,౯ మూడుపస్వరములు కలిసిన ౨వ "స" కలుగుచున్నది. దీనివలన మనము తెలిసికొనవలసిన దేమనగా, మన హిందూ మృదంగము లితరమృదంగములు తలంపబడినట్లుగా గాక, ఉపస్వర సమ్మేళనమువలన సుస్వరభరితమై యొప్పుచున్నవి.

ఇట్లే రామన్‌గారు శబ్దశాస్త్రమం దెన్నియేని పరిశోధనలను గావించిరి. క్రొత్తగా వ్రాయబడిన Richardson రిచార్డ్‌సన్ అనువాని శబ్దశాస్త్రమందు ముఖ్యమైన విషయములం దెచ్చటజూచినను రామన్‌గారి నామధేయమును, తదనుచరుల నామధేయములును ప్రసన్నము లగుచుండును.

Scattering of Light

ఈయన పరిశోధనలలో దర్వాతది "Scattering of Light" అనుదానియందు. ఇది ప్రప్రధమమున (Lord Rayleigh) లార్డు రాలే యను నాతనిచే, నీలాకాశమునకు నీలిమకు గారణము నరయుటలో బయలుదేరినది. ఈమాటలకు దర్జుమా "తేజస్సుచిందబడుట" తేజస్సనగా పదార్థము కాదని నేర్చుకొంటిమి. అట్టిచో బదార్థమునకు జెందునట్లు తేజస్సునకుగూడ "చిందు" అను పదప్రయోగముచేయుట భ్రమింపబడ

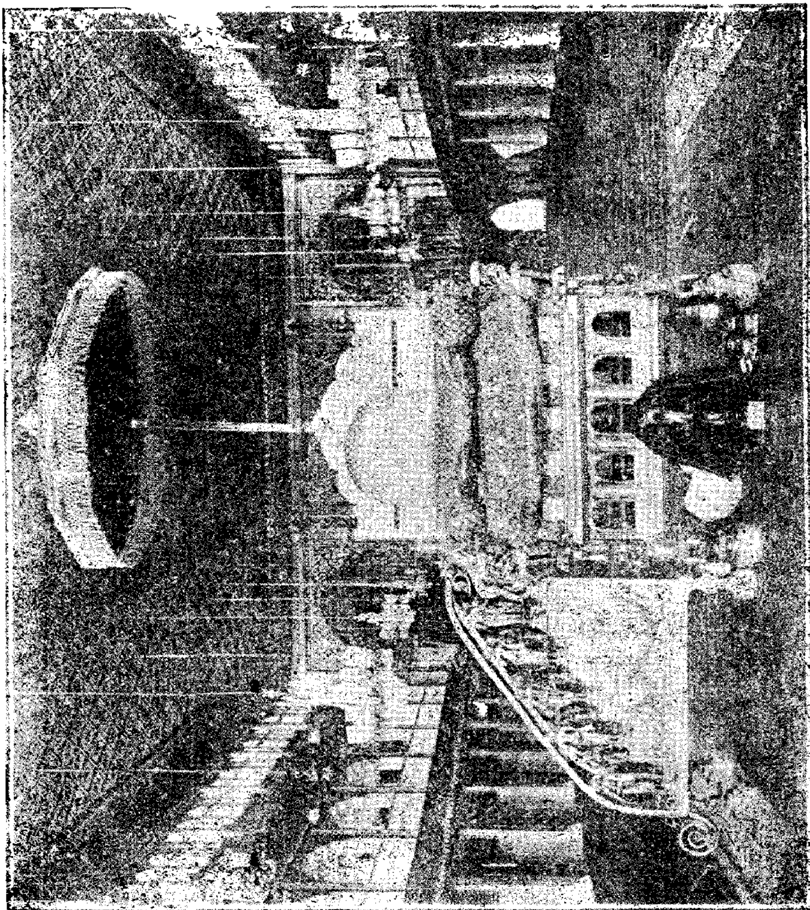
వచ్చును. దానికి క్రిందివిషయములను గమనించినచో, "చిందు" అనుపదమున కెంతవరకర్థముదెచ్చుకొనవలెనో తెలియగలదు. ఈచిందుట యనునది తేజఃకిరణమార్గమున నేనైన నలకలున్నపుడు కలుగుచున్నది. అప్పుడు కిరణమార్గమున నేకాక దాని ప్రక్కలనుండి (Lateral) చూచిన నాచిన్ననలక మనకన్నులకగుపడగలదు. అనగా తేజస్సుయొక్క కిరణ ముఖ్యమార్గమున నేకాక, దాని ప్రక్కలకుగూడ నుపకిరణము (Secondary) లు వచ్చుచున్నవి. ఒక ముఖ్యకిరణమునుండి యీయుపకిరణము లీతీరుగా, చాల సన్నని నలకలమూలముగా వచ్చుటయే, తేజస్సు చిందుట యని యర్థము.

అయిన నొక ప్రశ్న రావచ్చును. తేజఃకిరణ మద్దముపై బడి, ప్రతిఫలింపబడినప్పుడు వచ్చు కిరణమును, చిందబడిన తేజస్సనగూడదా యని యడుగ వచ్చును. మీ యిష్టమువచ్చిన నట్లే పిలువవచ్చును. కాని యీచిందుటకును, నలక తేజస్సు జిందుటకును భేదము నుమాత్రము గమనింపవలెను. ప్రతిఫలింపబడిన తేజస్సువిషయములో నక్కడ తేజస్సు తరంగదీర్ఘతకన్న నెన్నియోమడుంగులు విస్తీర్ణతగల యద్దముతో మన ప్రశ్న సంబంధించియున్నది. అంతేకాక, ప్రతిఫలింపబడి తేజస్సుయొక్క స్పష్టత (Intensity) తరంగదీర్ఘతపై నాధారపడదు. చిందబడిన తేజస్సునందు తరంగదీర్ఘతా పరిసరములలోనే నలకకొలతలున్నవి (Dimension). అంతేకాక, చిందబడిన కిరణముయొక్క స్పష్టత తరంగదీర్ఘతపై నాధారపడి యున్నది. అనగా తరంగదీర్ఘత కురుచయైన కొలది స్పష్టత హెచ్చగును. ఆకారణమున తెల్లవెలుగు (ఏడురంగులతో సంయుక్తమయినది), చిందబడినపుడు కురుచతరంగదీర్ఘతగల నీలరంగే స్పష్టముగా నగుపడును.

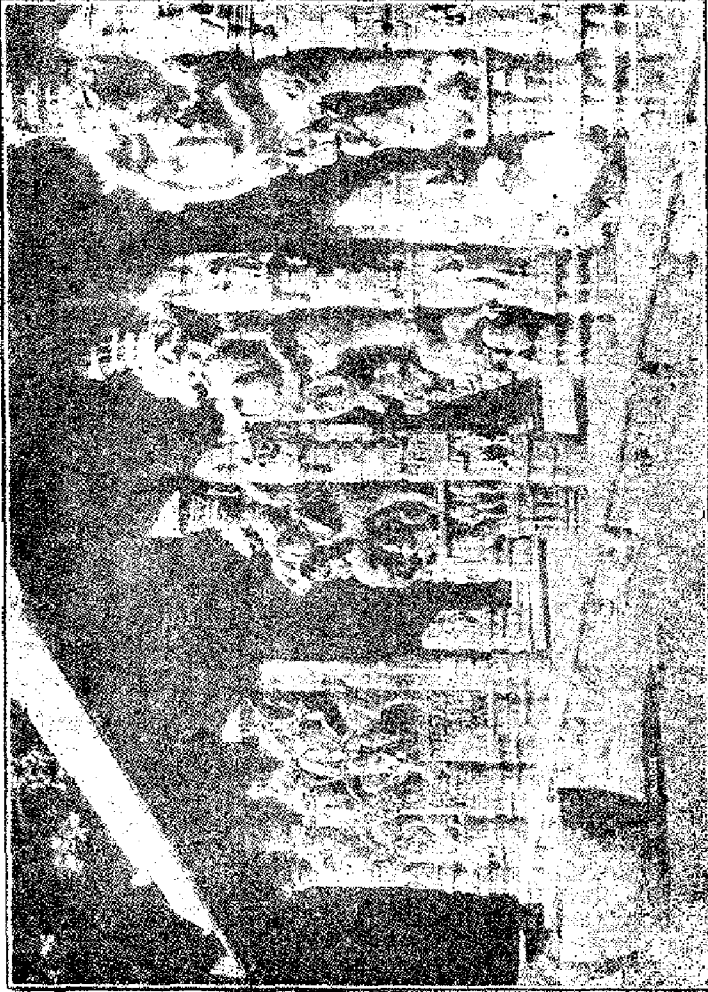
తేజస్సు నలకపై బడినపు డెట్టిస్థితికలుగుచున్నది రాలేగారితో మనమూహింతము. ఒక చెరువునం దొక బెండు తేలియాడుచున్నదనుకొనుడు. అలలసంఖ్య తక్కువగా నున్నపుడు బెండుతరంగములతోపాటు, క్రిందికి పైకి తేలియాడుచుండును. అనగా, ఏపదార్థమునం దది తేలియాడుచున్న యాపదార్థమునకును నీబెండునకును,గమనవేగమునందు తారతమ్యము లేదు. జలములో నొక యణు స్వరూపమునుదాల్చి యిపుడు మనకున్న బుద్ధితోనుండిన, మనకు బెండుకదలినట్లుగానే యగుపడును. బెండును జలముపై తారతమ్యగమనము లేదు. ఇట్టిస్థితిలో వెంటవెంట నమితవేగమున తరంగములు వచ్చిన వనుకొనుడు. అప్పుడు బెండుక్రిందికిబోకపూర్వమే,మఱియొకతరంగమువచ్చి పైకెత్తివేయుచుండును.అప్పుడు బెండుచలనమునే యందదు. అందువలన నేపదార్థమం దది తేలియాడుచున్నదో యాపదార్థమునకును, దీనికిని తారతమ్యగమనము గలుగుచున్నది. అప్పుడు వెనుకటివలె జలములో మనముంటిమా బెండిప్పుడు పైకి క్రిందికి ప్రకంపన మొందుచుండును. ఆప్రకంపనమందుటలో,దానియలసంఖ్య దానికీనూత్నావేశము కల్పించిన, ప్రకంపనముయొక్క యలసంఖ్య ఒకటియే యగును. ఈ బెండీతీరుగ కదలుచున్నపుడు జలములో నూతనప్రకంపనము కలుగును. ఆప్రకంపనమన్ని మార్గముల వెడలిపోవును. ఈ విధముగా, బెండునకు గలుగజేసిన తారతమ్యప్రకంపనమువలన జలములో నుద్వేగము నిచ్చిన తరంగమన్నిదెసలను చిందబడినది.

ఇట్టి యూహయే, కిరణమార్గమందు కిరణతరంగదీర్ఘతతో బోల్పదగు గొలతలుగల నలక, యుండిన యెడల, ముఖ్యకిరణముయొక్క తరంగదీర్ఘతకు సరిపోవు పొడవుగల, ఉపకిరణ తరంగములు పలుదెసల బరుగెత్తుచున్నవని చెప్పును. ఇంకను దీని విషయమై కనిపెట్టబడిన విషయములు మఱికొన్ని యున్నవి. చిందబడిన తేజస్సేకపార్శ్వతను బొందు ననునది యొకటి అనగా, నక్కడ, టోర్మలీన్ స్ఫటికమునుంచి త్రిప్పినచో, చీకటి వచ్చును. చీకటి పూర్తిగామాత్రము రాదు. ఎందులకన, నేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగనందుచేత. ఇదివరకే స్పష్టతనుగురించి చెప్పితిని. అయ్యది తరంగదీర్ఘత తక్కువయైనకొలది హెచ్చగునని కావున తెల్లవెలుగు నలకలపై బడినపుడు ప్రక్కలవచ్చువ దేకపార్శ్వతము పూర్తిగానందని నీలకిరణము. తదితరకిరణముల స్పష్టత మన కంటికగుపడునంతగా లేదు. ఇప్పు డాకాశనీలిమ యెందులకు వచ్చినది చెప్పనగును. తేజస్సును చిందజేయు సూక్ష్మపదార్థము లుండి తీరవలెను. ఒకపుడు కొన్ని నలకలు గాలిలో వ్రేలాడుచుండుట వలన, చిందబడుట కలుగుచున్నదియని యూహించిరి. కాని గాలిలోనుండు నణువు లెందులకు చిందగూడదని తలంపబడి,కారణము గాలిలోని యణువులకే నిరూపింపబడినది తేజస్సున కలరూపము నిచ్చుటచే,మనముసహజముగా జూచెడి,యాకాశనీలిమను వర్ణింపగలిగితిమి.అదెంతయు నుత్సాహకరమైనవిషయమే

ప్రాచీన శిల్పచిత్రములు

౧. పాండవ సింహాసనము

౧. బేలూరులో దేవాలయము

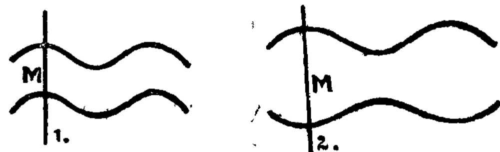
కాని, యీ తేజఃకిరణము చిందుటయనునది యెన్నియో పరిశోధనలకు జన్మస్థానమయ్యెను. గాలిలోని యణువులు తేజస్సును చిందజేయగల్గినచో, నితరపదార్థములందున్న యణువులు (Molecules) తేజస్సును జిందజేయగూడదాయను ప్రశ్నలు బయలుదేరినవి. చిందినచో ఆచిందబడుట యనునది అణురూపముపై నాధారపడదాయనునది మఱియొక ప్రశ్న. అంతియకాదు. ద్రవపదార్థమున్నదనుకొనుడు. అక్కడనున్న దొకయణువుమాత్రమే కాదు. అసంఖ్యాకములగునణువు లొకచోట నున్నవి. అవియును సుస్థిరతదాల్చి యొక్కచోట నుండవు. పదార్థమునందుండు నుష్ణమువలన, గాక, దార్ఢ్యతవలన నంతములేని గమనము నీయణువులు చెందుచున్నవి. అట్టి,— సంశయతచే దప్ప (Probability) నిర్ణయింప శక్యముగాని—యీయణువుల గమనస్థితి, పరస్పరపార్శ్వస్థితి (Neighbourhood) ఇవి, తేజస్సును జిందుటయందెట్టి పాల్గొనుచున్నవి యను ప్రశ్నగూడ ముఖ్యమైనదే.

ఇట్టిప్రశ్నలను బరిష్కరించుట కెన్నియేని ప్రయోగములీ బౌబజారునందున్న యిండియన్ యసోసియేషనునందు జరిగినవి. అవి యన్నియును రామన్ గారిచే నూహింపబడి, వారి శిష్యులవలన గావింపబడినవి. వానినుండి రాబడిన ఫలితములనీక్రిందివిధమున సంక్షేపముగ జెప్పెదను.

చిందబడిన యుపరేఖయందేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగదని చెప్పితిని. చిందజేసెడి యణువు గుండ్రముగా బంతివలెనున్న, శాస్త్రప్రకార మేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగవలెను. జరుగకున్నయెడల, నణువు గుండ్రముగా నున్నదని చెప్పుటకు వీలులేదు. దానికి బంతిరూపముగాక వేరురూపము నియ్యవలసి యుండును. కోడిగుడ్డుతీరుగా నున్నదని యూహింపవచ్చును. అటుల నూహించుట కొప్పుకొనని యెడల, నణువునకు తేజస్సును జిందజేయుటలో, భిన్నములైనదెసల భిన్నగుణము లుండవలెను. దీనినే (optical anisotropy) ఆప్టికల్ యనైసాట్రోపియని పిలిచెదరు. చూచితిరా! నలకలచే చిందబడిన తేజస్సు నర్థము చేసికొనినయెడల, మన హస్తములలో నెట్టి యాయుధ మగుచున్నదో! మనము కంటితో జూడలేని యణువుల రూపములను నణువులోని గుణములను మనోనేత్రమున చిత్రింప సమర్థమై యున్నది.

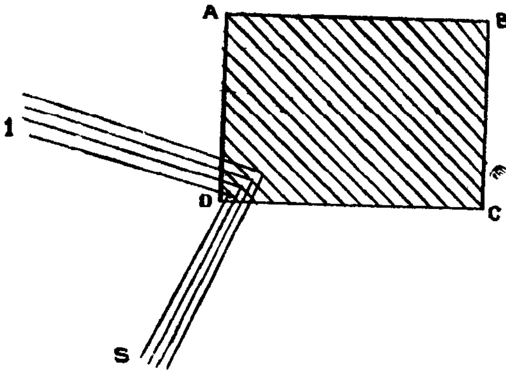
కావున నీయేకపార్శ్వత పూర్తికి లోపము (Defect of polarisation) అణువుల పరిశోధన కొక మార్గమును గల్పించినది. ఈ మార్గమున నెన్నియేనియు ప్రయోగములు రామన్‌గారి ప్రోత్సాహమున గావింపబడినవి.

చిందబడిన తేజస్సునుగురించి, మఱియొకసంగతి నిదివరకు దెల్పితిని. అయ్యది స్పష్టతనుగురించి. దీనిగురించి జెప్పుటకుబూర్వము, తేజస్సునకు దరంగరూపము నిచ్చుటచే గలిగెడి, యొక యాశ్చర్యకరమైన విషయమును జెప్పెద. ఒకచోటికి 2 తరంగములు వచ్చినవనుకొనుడు. అక్కడ తేజస్సు వృద్ధియగుచున్నదా? లేక నాశన మగుచున్నదా? ఈ రెండుప్రశ్నలకు జవాబు రెండును జరుగవచ్చునని. ఏస్థలమున తరంగములు రెండు చేరుచున్నవో, ఆ స్థలమున రెండుతరంగముల కుండు స్థితిపై నక్కడ కలిగెడి స్పష్టత యాధారపడియున్నది. బొమ్మలు రెండు 1 వ పటములో, రెండలలును, M అనుస్థలమునకు ఒకేరకమైన ప్రకంపనమిచ్చుచున్నవి. అనగా, M ఒకేవైపు

నకు లాగబడుచున్నది. అట్టిస్థితిలో ప్రకంపనపరిమితి యొకదానికొకటి కలుపబడును. అందుచేత స్పష్టత ద్విగుణీకృత మగును. ఒక పిల్లవాని నిద్దరుమనుష్యు లొకేవైపునకులాగిన నెట్లుండునో, యీ స్థితియునంతయే. అటుగాక, 2 వ పటములో రెండుతరంగముల ప్రకంపనము, వేర్వేరు మార్గముల జరుగుచున్నయెడల, M అనున దేవైపును కదలదు. సమానబలిష్ఠులిద్దరు బాలుని, చెరియొకవైపున లాగినట్లుండును. అందుచేత స్పష్టత నాశన మగును. కావున రెండుతరంగము లొకచోట జేరినపు డాచోట స్పష్టతలుగను కలుగవచ్చును కాకున్న నాశనము కలుగవచ్చును. దీనివలన పాఠకు డేమాత్రము నుష్ణశాస్త్రప్రథమసూత్రమునకు భంగము కలిగినదని భయపడ నవసరము లేదు. ఏమన, నొకచోట, తేజస్సు నాశనమయినచో, దీనికి గసిదీర్చుకొనునట్లుగా, మరియొకచోట స్పష్టత హెచ్చుగుచున్నది. కావున బైవిమర్శనవలన సూక్ష్మబుద్ధియగు పాఠకుడు నేర్చికొనవలసిన దేమన, నేచోటనైన స్పష్టత, అచ్చటికి వచ్చు తరంగముల స్థితిభేదమును బట్టియుండును. అంతే

కాక, 2 వ పటములో, 1 వ తరంగము, 2 వ దానికన్న నర్థతరంగదిర్ఘము ముందుగనో యాలస్యముగనో బయ లుదేరినచో, స్పష్టతకు నాశము కలుగకుండె శిది. కావున నొకతరంగమునకన్న మఱియొకతరంగ మర్థతరంగ మాలస్య ముగనో, త్వరగనో వచ్చినయెడల, నాశనము కలుగుచు న్నది. దీనినే (Interfe‹ence) యింటర్ ఫెరెన్సు అని పిలిచెదరు.

పైపటమునందు, A B C D అనునది ద్రవపదార్థ ముతో నింపబడిన యొకపాత్ర మనుకొనుడు. I అను మార్గమునుండి ముఖ్యరేఖలను ద్రవపదార్థముపై బ్రసరింప జేసితి మనుకొనుడు. అప్పుడు తేజ మన్ని దెసలను జిందివేయబడును. S అను దెసనుండి మనము చింద బడిన తేజస్సును బరీక్షుచేయుచుంటి మనుకొనుడు. పటములో జూపబడినట్లుగా, ద్రవపదార్థము నొకదానికొకటి, అర్థతరంగదీర్ఘత దూరముగానుండునట్లు చెక్కలతో గదులు గదులుగా భాగించితి మనుకొనుడు. జ్ఞాపకముంచుకొనుడు! తేజఃకిరణముయొక్క తరంగదీర్ఘత మనము కొలువగలుగు మిల్లిమీటరులో నెంతో వేల వంతు గనుక మీరు చేయుగదులు పరిమితసంఖ్యగలయవి యగును. అణువులు కదలకయున్న యెడల, మన దగ్గరకువచ్చు చింద బడిన తేజస్సులకు, చెక్కలకుబదు లద్దము లుంచినచో నాయద్దములలో బ్రతిఫలింపబడినట్లుగా, తేజస్సు మన యొద్దకు వచ్చును. అద్దములొకదానికొకటి, యర్థతరంగదీర్ఘ మున నుండుటచే మనకంటి దగ్గరకువచ్చు తరంగము లొక దానికన్న నొక టర్థతరంగ దీర్ఘ మాలస్యముగావచ్చును. దానివలన తేజస్సును మనము చూడ జాలకనే పోవచ్చును. కాని నిజముగా ద్రవపదార్థములు తేజస్సును చిందజేయు చున్నవని కనిపెట్టబడినది. దీనికి గారణము చెప్పుట యెట్లు? పైతరక్కములో నణువులన్నియును బ్రతిచెక్క లో సుస్థిరతదాల్చియున్నవని యూహించితిమి. అయ్యది నిజమా? ఒకప్పుడు అణువులన్నియు సమవ్యవస్థితములుగా నుండవచ్చును. కాని ఈస్థితినుండి మార్పులు గలుగవచ్చును. ఏమన, అణువు లొకచో నుండునవి కావు. ఎల్లపుడును బిచ్చివానివలె, నొకరీతి లేక, పరుగెత్తుచుండును. అందుచే ద్రవపదార్థమునకు, మన మణువుల లోతుకు రకువెళ్లితిమేని దానిగరిమయందు హెచ్చుతగ్గు లుండును. ఈ హెచ్చు తగ్గులు కలుగుటచే, మనమనుకొనినట్లుగా, తేజము నాశన ము కాజాలదు. అందువలన తేజస్సు చిందబడును. కావున స్పష్టతయనునది. అణువుల సమవ్యవస్థితిలో కలుగు హెచ్చుతగ్గులవలన గలుగుచున్నది. (Fluctuations- in the uniform distribution). దీని విషయమై, ఐన్‌స్టయిన్‌గారు శాస్త్రప్రకారము శోధనచేసి, యీ హెచ్చుతగ్గులకు, Statistical mechanics వలన పరి మితికనిపెట్టినారు. అదినిజమో, యబద్ధమో తేల్చుకొనుట కు, మనచిందబడిన తేజస్సుయొక్క స్పష్టత పరిశోధనవలన తేలగలదు. కావున చిందబడిన తేజస్సుయొక్క రెండవ యుపయోగ మయ్యది యణువులరూపము నే కాక, పరస్పర మెట్టి చలనస్థితిలోనుండునదికూడ తెల్పుచున్నది. ఇట్టి భావములతో గొన్ని పరిశోధనలు జరిగినవి.

రామన్‌గారు పైనవివరింపబడిన హెచ్చుతగ్గుల తత్వమును, గరిమయందే కాక మరిరెండు విషయములలో బొడిగించినారు. ఒక ద్రవపదార్థములో నింకొక (దాని లో గరగిపోవు) ద్రవపదార్థము నుంచితి మనుకొనుడు. వీనిలో మనమణువుల లోతునకు వెళ్లినచో నొకదాని లో నొకటి సమముగా కలిసియుండుట, ఒకానొకప్పుడు మాత్రమే కలుగుచుండును. అనగా నీకలియుటలో హెచ్చుతగ్గులు కలుగుచుండును. ఈ హెచ్చుతగ్గులుకూడ దేజస్సును జిందజేయవలసి యుండునని కనిపెట్టబడినది. (Fluctuations in Compositions) ఈ మార్గమున బరిశోధనలు గావింపబడినవి.

అణువుల కొకరూప ముండవలెనని యూహించితిమికదా? మరియు అణువులశాస్త్రప్రకార మివన్నియు నిష్టమువచ్చినట్లు వ్యవస్థితములై యున్నవిగదా! అట్టిసందర్భమున నొకయణువు మరియొక యణువుప్రక్కన నిలుచుకొనియుండుటలో, వానికున్న రూపములవలన, రకరకములుగా నిలువవచ్చును. ఇట్టి నిలుచుటలకుగూడ హెచ్చుతగ్గులు కలుగవచ్చును. అయ్యదియునుగూడ తేజస్సును జిందజేయవచ్చును. (Fluctuations in Orientation). ఈయూహతో Debye యను నాతడు, ద్రవపదార్థములను, కిరణమార్గమున నుంచినపుడు వచ్చిన ఫొటోగ్రాఫునందున్న వలయాకారపు తెల్లరంగునకుగారణము లతడు చెప్పలేకున్నను, వీరు చెప్పగల్గినారు. ఈ యూహను నిరూపించుటకు నిరుడు కొన్ని ప్రయోగములు చేయబడినవి. అదియును నిరూపించినవి.

ఈవిధముగా, రామన్‌గారు, రాలేగారు కనిపెట్టిన 'తేజస్సు చిందబడుట' యనునది నిరుపమానకౌశలముతో నుపయోగించి, యెన్నియో క్రొత్తయంశములను బయటకు దీసికొనివచ్చిరి. ఆయనగారి మాటలలోనే, యీపరిశోధకుల సారాంశము నిట్లు చెప్పెదను.
"One important outcome of our researches has been to show that while light scattering is in one sense a molecular phenomenon, in another sense, it is a bulk effect having a thermal origin. It is the thermal agitation of the molecules which causes them to be distributed and Orientated in space with incomplete regularity and it is the local fluctutions in the properties of the medium, thus arising which give rise to optical heterogeneity and consequent diffusion of light. The subject of light scattering is this a meeting ground for thermo dynmics, molecular physics and the wave-theory of radiation. That the combination of theories in such diverse fields gives us predictions which have been experimentally veritied is one of the triumphs of modern Physics."

ఈసందర్భమున, రామన్‌గారు, సముద్రముయొక్క నీలిమకిచ్చిన కారణమెన్నదగినది. రాలేయను నాతడు నీలాకాశము సముద్రమున ప్రతిఫలింపబడినదని యూహించెను. కాని రామన్‌గారాయూహను త్రోసివేసి, మరి యితరులు నీరములో నలకలుండుటచే తేజస్సు చిందబడుచున్నదని యూహించిన యూహను త్రోసిపుచ్చి, శుద్ధముగా నణువులవలన, చిందబడిన తేజస్సే మనకంటికి నీలముగా నగుపడుచున్నదని నిరూపించినాడు. అదియే కాక, పరిశోధనాగారమందు,(Reseachlabaratory) నలకలులేని స్వచ్ఛమైననీటిని, కిరణమార్గమునందుంచి, ప్రక్కనుండి చూచిన, సముద్రమునసున్నట్లే, చక్కని నీలిమయగుపడునట్లు చూపించినాడు ఇదెంతయు నాశ్చర్యముగదా?

NEW RADIATION

ఇయ్యది రామన్‌గారు తాను క్రొత్తగా పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులకెల్లరకు విస్మయమును గలుగునట్లుగ గనిపెట్టబడి, వారిచే "New Radiation" అని పిలువబడినది. కాని (Pringsheim) ప్రింగ్‌షైమ్ అను జర్మనీయుడు దీనిని 'Raman effect'అని పిలిచినాడు. ఈనామమే, దానికి సూటిగా సరిపోవును. గనుక మనము గూడ నట్లేపిలుతము. ఈక్రొత్త విషయము పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రమున కిచ్చెడి నూతనావలోకము నాలోచించినచో, నిదెంతయును, దానిసృష్టికర్తయగు, రామన్‌గారి నామము శాశ్వతముగా పదార్థవిజ్ఞాన పితామహులనదగిన ఫారడే, మాక్సువెల్, ఐన్‌స్టయిన్, మరి యితర నామధేయములతో, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రచరిత్రమునందు నుండునట్లుచేయసమర్థమైనది.అందులకనియే,'Raman effect' రామన్ ఎఫెక్టు అని పిలుచుటయే యుక్తమనుని నుడివితిని.

దీని విషయమై చెప్పుటకు పూర్వము "రేడియేషన్"గురించి చెప్పెదను. ఒక లోహముదీసికొని దానిని యెర్రగా కాల్చినపుడు, దానియొద్దనుండి వచ్చు తేజస్సును తరంగములవారిగా,(Spectrometer) స్పెక్ట్రామీటరుతో విమర్శించినచో నొక్కొకలోహమునుండి, లోహరకమును దెలుపు తరంగములు బయలు దేరుచున్నవని కనిపెట్ట

బడినది. ఒకేలోహమునుండి తరంగభేదము గల కిరణ ప్రసారము జరుగవచ్చును. అవి యన్నియు నాయాలోహములయొక్క వ్యక్తిత్వమును గుర్తించుట కనువైనవి. ఇయ్యది ప్రతిలోహమునకే కాక, ప్రతియితర ఎలిమెంటు(Element)నకుకూడ జెందును. కావున దగినంత యుష్ణముగా నున్నపుడు, ప్రతియెలిమెంటును తనకు సహజమైన కిరణప్రసారమును గావించుచున్నది. ఇయ్యది మనచక్షురింద్రియగోచరముకాని, యిన్‌ఫ్రారెడ్ నందును, అల్ట్రా వైలెట్టునందునుగూడ కలుగవచ్చును. ఇట్టి కిరణప్రసారమును, ముఖ్యకిరణప్రసారమని చెప్పవచ్చును. (Primary radiation). ఈ విషయమును బూర్తిగా నర్థము చేసికొనుటకు, మరియొక సంగతి చెప్పెదను. తగినంత యుష్ణముగా లేనప్పుడు, కిరణప్రసారము జరుగకపోవుటయేకాక, తెల్లవెలుగుదానిపైబడి, విమర్శింపబడినచో, నేచోట నిదివరకు ముఖ్యకిరణప్రసారము కలిగినదో, యాచోటనే కిరణనాశనము కలుగుచున్నది. అనగా నాపదార్థము దాని సహజమైన కిరణమును (అనగా) కిరణములోని దార్ఢ్యతను గ్రసించుచున్నది.

ఈముఖ్యకిరణప్రసార మేవస్తువునుండి వచ్చుచున్నదో, దానిరాసాయనికాణువుయొక్క (Atom) గుణముపై నాధారపడియున్నది. పదార్థములన్నియు ఎలెక్ట్రాన్ అను పరమాణువునుండి నిర్మింపబడినవియని తేలిన తర్వాత నీయాటముక కొకరూపము నిర్ణీత మయ్యెను. ఈవిషయమందు పరిశోధన చేసినవారు(Rutherford) రూథర్‌ఫోర్డును, (Boher) భోరును. మొదలు చాల సులభమైన యుదజని (Hydrogen) యణువును దీసికొని, దానిలో (Proton)ప్రోటాననుసూర్యగ్రహము వంటి దానిచుట్టు, నొక ఎలెక్ట్రానను గ్రహము పరుగెత్తుచున్నదని యూహింపబడినది. భోరనునాతడు చెప్పినదేమన, ఎలెక్ట్రాన్‌యొక్క యయనము (orbit) ఒకే రేడియస్ (Radius) కలిగియుండదనియు, దాని కన్నియో నిరూపకమైన రేడియస్‌గల అయనము (Quantized orbits)లున్నవనియు నూహించెను. తేజముచే నావేశము (Excit)నొందినపు డా యెలెక్ట్రానునకు సహజమైనయయన ముండును. ఈ యయనమునుండి దానికన్న పెద్దదియగు అయనములోనికి నెలెక్ట్రాను దుముకవలెనన్న దార్ఢ్యత కావలసియుండును. అది యణువుపైనబడు తేజస్సునుండి లాగుకొనును. అందువలన కిరణగ్రసనమయినది. అటుగాక పెద్దయయనమునుండి, చిన్నయయనములోని కెలెక్ట్రాన్ దుమికినదన్న దార్ఢ్యత,యణువునుండి వదలివేయబడుచున్నది. ఈ వదలివేయబడినదార్ఢ్యత అణువుయొక్క ముఖ్యకిరణప్రసార మగుచున్నది.

ఇచ్చటనే, Quantom Theory యనునదివచ్చుచున్నది. పీఠికలో, పదార్థము కిరణమునకు, దార్ఢ్యత నిచ్చునప్పుడుగాని, కిరణమునుండి దార్ఢ్యతబుచ్చుకొనునపుడుగాని, దార్ఢ్యతాణువులు మన విమర్శనలోనికి వచ్చునని నిర్వచించితిని. ఈదార్ఢ్యతాణువు పరిమితి, కిరణతరంగసంఖ్యపై నాధారపడియున్నది. అనగా,వదలివేయబడినగాని, తీసికొనబడినగాని దార్ఢ్యత నలసంఖ్యచే భాగించిన, వచ్చెడిలబ్ధ మన్నితరంగసంఖ్యల కొకటిరైయుండును. దీనిని Planck's constant ప్లాంకు కాన్స్టంటుఅని అందురు. కావున, దీనివలన, నావేశము చెందిన యుదజనియణువునుండి వదలివేయబడిన దార్ఢ్యత యెట్టి తరంగసంఖ్యగల కిరణమునిచ్చుచున్నదనియన్న, దార్ఢ్యతను ప్లాంకుకాన్స్టంటుచే భాగించిన రాగలదు.

అయిన, నీ దార్ఢ్యతయనున దేయయనమునుండే యయనమునకు దుముకుచున్నదో, యారెంటిపై నాధారపడియుండును. ఒకే అయనమునకు, వేర్వేరయనములనుండి,ఎలెక్ట్రానుదుముకవచ్చును. ఈదుముకుటలలో వేరువేరుదార్ఢ్యతలు వదలివేయబడుచున్నవి. వేర్వేరు దార్ఢ్యతలకు సంబంధించిన వేర్వేరుతరంగ సంఖ్యగల కిరణము లుద్భవమగుచున్నవి. కావున నొక్కొక యయనమునే తీసికొనిన ప్రతిదానికి,నితరయయనములనుండి,దానిలోని కెలక్ట్రాను దుముకుటవలన నొక వేర్వేరుతరంగములుగల కిరణముల సమూహ ముద్భవమగుచున్నది.

కావున జూచితిరా, యీ ముఖ్యకిరణప్రసారము వలన నేవిధముగా నణువులోనికి దూరి, యే కిరణము, ఎలెక్ట్రాను ఏ అయనమునుండి, మరియేయయనములోనికి దుమికినదో చెప్పుట కలవియగుచున్నది. ఈ తీరుగా ప్రపం

చములోనున్న ఎలిమెంటు లన్నియు నీముఖ్యకిరణప్రసార విమర్శనవలన, వానిలోని ఎలెక్ట్రానుల వ్యవస్థితము నిర్ధారింపబడినది. ఇదెంతయును ముఖ్యమైనది.

(Sir George Stokes) జార్జిస్టోక్సుకనిపెట్టినది ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్ (Flourecent radiation). ఇది ముఖ్యముగా, గొన్నిరంగులు కలుగజేయు రసాయనములందు జూడనగును. అట్టిరంగును నీళ్లలోవేసితి మనుకొనుడు. ఆరంగునీరును తెల్ల వెలుగు మార్గములోనుంచిన, మీకది యూకుపచ్చగనో, లేక మరియొక రంగుగనో యగుపడును. కాని తెల్లకిరణమునకు బదులు ఒకేతరంగ సంఖ్యగల (Monochromatic) కిరణమును (మీయిష్టమువచ్చిన తరంగ సంఖ్యగలది) నానీటిపై ప్రసరింపజేయుడు. అప్పుడును, మీరు మొదటజూచిన యాకుపచ్చ రంగేయగుపడును. అనగా, ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్‌లో కిరణముయొక్క యల సంఖ్య ఆవేశము కలుగజేయు కిరణముయొక్క తరంగసంఖ్యపై నాధారపడదు. కాని పదార్థముపై నాధారపడును.

మన మింతకుబూర్వము, చిందబడిన తేజస్సును గూర్చి నేర్చుకొంటిమి. దానికిని ఫ్లోరసెంటు రేడియేషన్‌నకును భేదమున్నది. మనము పైననేర్చుకొనిన చిందబడినతేజస్సునం దలసంఖ్యయు నావేశ కిరణతరంగ సంఖ్యయు నొకటియే. అదియునుగాక, యీ చిందబడిన తేజస్సేకపార్శ్వతనందియున్నది. ఫ్లోరెసెంటు కిరణములో నేమాత్ర మేకపార్శ్వత లేదు.

కిరణము చిందబడినచోట కాంప్టన్ (Compton) అను నమెరికన్ శాస్త్రజ్ఞునిచే మరియొక యుపకిరణప్రసారము కనిపెట్టబడినది. దానికిగా నతడు Nobel నోబెల్ బహుమానమునందినాడు. దానిని రామన్‌గారిప్పుడు కనిపెట్టిన దానితో బోల్చిన నేమంత ప్రమాదకరమైనదిగా దోచదు. కాని యది కనుగొన బడినపుడు మాత్రము దానిప్రాముఖ్యత హెచ్చైనదే. ఏమన: నయ్యది దార్ఢ్యత యణు స్వరూపముగ బదార్థముచే వదలి పెట్టబడుచున్నదానికి మంచి తార్కాణమును జూపినది. దానిలో జరుగునదేమన, క్రొత్తగా కలిగిన యుపకిరణమావేశము కలుగ జేసిన కిరణ తరంగ సంఖ్య కన్న తరంగసంఖ్య తక్కువ గలిగి యుండును. మరియు నావేశ తరంగ సంఖ్యపై నాధారపడి యుండును. ఏకపార్శ్వతను గూడ గలిగి యుండును, కాని అది యే వస్తువు కిరణమును చిందజేయుచున్నదో దానిపై నాధారపడదు.

ఈముఖ్యకిరణప్రసారముPrimary radiation ఫ్లోరెసెంటురేడియేషన్, సనాతనపు జిందబడిన కిరణప్రసారము (Classical scattering) కాంప్టన్ రేడియేషన్ వీనినన్నిటి నేలజెప్పితినన, రామన్‌గారు కనిపెట్టిన కిరణప్రసారము పనిలో నేదియునుగాదని నిరూపించుటకును; దానినర్థము చేసికొనుటకు వీలుగానుండునని యును వీరుకనిపెట్టినది, చిందబడిన తేజస్సునందు గనుక దీనికిని, Primary radiationనకును సంబంధమేమియు లేదు. కాని ప్రాముఖ్యతయందు, దీనితో సమానమైనదని నాయభిప్రాయము. ఏ తీరుగ, Primary radiation అణువులోని Electronల వ్యవస్థితముతైనవో, తెలిపినట్లే, ఆమార్గముననే ఇంకొక తీరవలోకనమిచ్చుటకు రామన్ ఎఫెక్టు సమర్థమై యున్నది. ఆమార్గములో నింతవర కెక్కుడు శోధనకాలేరు. ఏమన, ఈ రామన్‌గారి క్రొత్త కిరణప్రసారము, దాని పసితనమందే యున్నది. కాని పసితనమైనను, నది జూపు భవిష్యత్ ప్రకారము మాశ్చర్యకరమైనదిగా గనపట్టుచున్నది.

అది కనుగొనబడినది సనాతన కిరణప్రసార పరిసరములలో. ఇక్కడ పాఠకుడు "అయ్యది యదృష్టపూర్వకముగా లభించినదేమో. అట్లయిన వీరు రామన్‌గారి కిచ్చు గౌరవము సకారణమా?" యని యడుగవచ్చును. ఇట్టి ప్రశ్నలు శాస్త్రపరిశోధకులు కాని వారియొద్దనుండి వచ్చిన క్షంతవ్యములే. ఏమన నావిషయమందు పరిచయము లేకపోవుట వలననే, క్రొత్త సంగతులు ప్రపంచము కండ్ల నెట్లు జూచునది, తెలియకపోవుటవలన నట్టి ప్రశ్నలు సహజములే. ఇంత యేల, కనిపెట్టబడిన విషయముయొక్క విపరీతతను

నట్టి, యొక్కొకపరి శాస్త్రపరిశోధకులే యాశ్చర్యనిమగ్నులయ్యెదరు. ఇంత మాత్రమున కనిపెట్టబడిన విషయ మదృష్ట పూర్వకమైనదని భావించి, కనిపెట్టిన వారి గౌరవము సన్నగిలునాయను ప్రశ్నకు సమాధానమణుమాత్రము సన్నగిల్లదని. దీనికి గారణముల వినరించినచో, జాలమంది యభిప్రాయములలో 'తెలివి' యను దానికి జేసికొను నపార్థములను స్పష్టీకరించవచ్చును గనుక, నావిషయము కొంత మాట్లాడెదను. మనము బాల్యావస్థయం దున్నప్పుడే, తెలివిగల పిల్లవానినిజూచి, తెలివి తక్కువ పిల్లలు "వాడు ఒట్టి బండగా జదువుతాడురా, మనము వాడివలె చదివితే వానికంటె పదిరెట్లయ్యే వాండ్లమురా" అని యనుకొనుట లరుదుకాదు. ఈ వాక్యములలో నెంత యర్థమున్నదో, పైసందేహవాక్యములలో నంతియయున్నదని నాభావము. ఈపిల్లల నెవరు చదువ వద్దనిరి? చదువకయున్న భగవంతుడు పైనుండి వర్షము కురిపించినట్లుగా, వీరి నెత్తిలోనికి తెలివిని పోయునా? అట్టి భావములున్న, తెలివివచ్చు నంతవరకు, జన్మాంతమువర కున్నచోటనే యుండవలెను. ఈవిషయమునే యింకొకవిధముగ తిలకింతము. తెలివిగలవా డంత గష్టపడి చదువుటకు గారణమేమి? దీనికి జవాబు, వానిలోనున్న, యొకవిధమైన జ్ఞానజిజ్ఞాస వాని నొక్కక్షణ మూరకుండ నియ్యదు. అద్భుత విషయములవెంట నద్భుత విషయముల విమర్శించిననేకాని, వానికి మనస్సమాధాన ముండదు. అందువలన గష్టపడి చదువుట యనునది, వాని తెలివి తక్కువ నెన్నటికిని సూచించదు. ఇంకను, నీవిమర్శనను బొడగింతము. వారటుల గష్టపడిన యెడల, నెడ తెగకుండ, నతని యబ్బురపు ప్రతిభాస్ఫురణముల జూపగల్గునా? ప్రపంచ పక్షములో జవాబిడవలెనన్న, చూపలేకపోవచ్చునని జవాబీయవలసి యుండును. అనగా, నొక యద్భుతకార్యమును జేయుట కొక్కొకసారి, నెన్నిపగలులో, యెన్ని రాత్రులో తలబ్రద్దలు చేసికొనవలసి యుండును. అంతియేకాక, క్రొత్త విషయము మనమునకు స్ఫురించినపుడు, చాల చులకనగనే జరుగవచ్చును. అనగా, దాబడిన శ్రమయంతయు నిశ్చయముగా, నిరుపయోగమును ఛాందసమనియును భావింపవచ్చును. ఏమననొక్కక్షణములో, నాక్రొత్త దృశ్య మేశ్రమయులేక మనమునకు దట్టుటవలన అట్టి సందర్భములో గనిపెట్టిన యాతడే యదృష్ట పూర్వమని భావించిన భావింపవచ్చును. కాని, యీవిషయములలో మానసికశాస్త్రపు టూహలలోనికి దిగుటకు నేనేమియు నటింపనుగాని, పాయన్కార్ (Poincare) అను నాతడు చెప్పిన భావములు మాత్రము స్ఫురణకు దెచ్చెదను. అతని భావమేమనన, వృధాశ్రమ యనునది, నిజముగా వృధాకాదనియును, నయ్యది మనస్సులో మెదల లోకకలవరతను బయలుదేరదీయుననియు, గలవరతను విమర్శించుకొనుచు, సహజస్థితికి వచ్చినపుడు క్రొత్తవిషయము స్ఫురించుననియు జెప్పినాడు.

కావుననే నిక్కడ జెప్పదలచినదేమన, రామనుగారు కనిపెట్టిన దదృష్టపూర్వకము గాదనియు, వారిలోనుండు జ్ఞానజిజ్ఞాసయే, తదనుకూలమైన మార్గమున, నాయనచే బనిచేయించినదనియు, దానికి సకారణముగనే, యీయభినవమును, గీర్తికరమునగు విషయమును గాంచుఫలము నందజేసినదని దీనికి నోబెల్ బహుమానమందినను మనమాశ్చర్యపడ నవసరములేదు. నాకుజూడ నోబెల్ బహుమానమునకన్న ప్రపంచమునకు గలుగజేసిన యీనూతనవిజ్ఞానమువలన, ప్రపంచముయొక్క కృతజ్ఞతాబహుమానము నంద నర్హుడని నాయభిప్రాయము. ఈభావమునకు ముగింపుగా నాయాంధ్రవిద్యార్థిసోదరులకు జేయు హితబోధ యేమనగా, జ్ఞానజిజ్ఞాస, తదనుకూలపరిశ్రమ యనునవియే, నిజమైన తెలివి యనిపించుకొనగలదనియును, కన్నులుమూసికొని కలలుగనుచున్న, తెలివి గల్గదనియును జెప్పుచున్నాను.

రామన్‌గారు చిందబడిన తేజస్సునుగురించిశోధనచేసెనని చెప్పితిగదా! దానిలో నన్నివిధముల బరిశోధన చేసెననియును జెప్పితిని. కాని రామన్‌గారికి, దానిలో దృప్తికరముగాని విషయమొకటి బాధించుచుండెను. అయ్యది, చిందబడిన తేజస్సుయొక్క యేకపార్శ్వతలోగనుపడిన లోపమునుగురించి. అది, యీలో

పమునకు నావేశమును గలుగఁజేయు గిరణతరంగ సంఖ్యకు నేదో యాశ్చర్యకరమగు సంబంధమున్నదని చూచిరి. ఇది యప్పటి చిందబడిన తేజోశాస్త్రమునుండి యూహింపదగినదికాదు. దీనికి గారణ మారయుటలెవనియే, మనస్సులో నాయనను తంటాలుపెట్టెను. నిరుడీయాలోచనాపరంపరలో నాయన కీయూహ పొడమెను. సనాతనముగా చిందబడిన తేజస్సుయొక్క తరంగసంఖ్యయు ఉద్వేగమును గలిగించిన తేజస్సుయొక్క తరంగ సంఖ్యయు నొకటియే. కాని యీయన యూహయేమన, కాంప్టన్ ఎఫెక్టులోమాదిరిగ నిచ్చట నేమైన తరంగసంఖ్యమారుట యేమైన యున్నదేమో, యానూతనకిరణము యొక్క యేకపార్శ్వతాభేదమే, యీతంటాలునకు గారణమేమో యని యనుమానము కలిగినది.

ఆయనుమానమే, స్పెక్ట్రొస్కోపుతో చిందబడిన తేజస్సును విమర్శింపజేసినది. విమర్శించినపుడు, మార్పుచెందిన కిరణప్రసారమును గనుగొనినపు డాయన యానంద మేమని చెప్పను. అయ్యది యనుభవైకవేద్యముగాని వర్ణింపనలవికాదు. ఏమన ప్రపంచములో గొన్నియాశలు పెట్టుకొని, యాయాశల కనుకూలముగ, బనులు జరిగిన బెద్దయానందమును బొందుదుమే! కాని కేవలశాస్త్ర పరిశోధనమే యాశగల వారలకు దాము దలచినది సమకూరినపు డా యానంద పరిమితికి, స్వచ్ఛత కంత మున్నదా?

ఇంకను జెప్పవలసిన దేమన కాంప్టన్ కని పెట్టినదానిలో, గిరణతరంగసంఖ్య తగ్గుటయేకాని, హెచ్చుటలేదు. అదియునుగాక, అచ్చట నాతగ్గుట ప్రతి వస్తువునకు సమానమే. అందువలన, దీనివలన, వస్తువులోని భౌతికాణువు Molecule (అనగా ఒకపదార్థము నుండి యొకపదార్థమును వేరుపరచునణువు) తత్వము నేమాత్ర మునియ్యదు. అది ఎలెక్ట్రానుతో దార్ఢ్యతాణువు డీకొనుటలో గలిగిన మార్పు. రామనెఫెక్టులో గిరణతరంగ సంఖ్య హెచ్చుగుటయు, తగ్గుటయును రెండును సంభవించినవి. అదియునుగాక యీహెచ్చుతగ్గులు వస్తువుయొక్క భౌతికాణువుపైన నాధారపడి యున్నవి. ఎందుచేత ననగా, వేర్వేరుపదార్థములను గిరణమార్గము నందు నుంచిన మార్పుచెందిన చిందబడినతేజస్సు Modified scattered light నకు భిన్నభిన్నముగా నుండును. కావున నిదియెంతయును కాంప్టన్ ఎఫెక్టుకన్న నణువుల యొక్క సమాచారము మనకందజేయ సమర్థమై యున్నది. వారు కనిపెట్టినది బాల్యావస్థయం దున్నది కనుక నింతకన్న దానివిషయమై చెప్పజాలను.

కాని రామన్‌గారు తానుగనిపెట్టిన దానికిచ్చిన యూహ యుత్సాహకరముగ నుండును గనుక, దానిని వివరించెద. ఈయన వర్ణించినరీతి:— తేజస్సులో నుండు దార్ఢ్యతకణుత్వము నూహించినాడు. అనగా తేజస్తత్వమున నవీనముగా బయలుదేరిన యూహలనే యుపయోగపరచినాడు. బల్లమీద బంతుల నుంచితి మనుకొనుడు. ఒకబంతి నింకొకబంతితో గొట్టితి మనుకొనుడు. అప్పుడు రెండు సంగతులు సంభవింపవచ్చును. ఎంతబలముతో బంతికొట్టబడినదో, యంతబలముతో పరుగెత్త వచ్చును. కాకున్న కొంచెము తక్కువగా పరుగెత్తవచ్చును. మొదటి దానిని (Elastic collision) అనిఅందురు రెండవ దానిని In-elastic collision అని అందురు. రామన్ గారు చెప్పిన దింకొకటియున్నది. అయ్యది యూహా ప్రపంచమున జరుగునుగాన, దానికి Super-elastic collision అని పేరిడిరి. అనగా, కొట్టబడిన బంతి, కొట్టిన బలమునకన్న వేగముగా బరుగెత్తవచ్చును. ఈయాటలలో మనకు గోచరించు దృశ్యమునే, తనకువచ్చిన సనాతన కిరణమును, తత్కారణమున కిరుప్రక్కల వచ్చిన మార్పు చెందిన కిరణములకు నూహించినాడు. దార్ఢ్యతాణువనుబంతి వచ్చి Molecule అను మరియొక్క బంతిని కొట్టుకున్నది. ఈఅణువు మరల గిరణరూపమున, దార్ఢ్యతాణువులను వదలివేయుచున్నది. కాని యీ యిచ్చివేయుటలో, పైన చెప్పినట్లు మూడు రకములు జరుగవచ్చును. పుచ్చుకొన్న దార్ఢ్యతాణువునకు సమానముగను, లేక దానికన్న హెచ్చుగను, లేక తక్కువగ నిచ్చివేయవచ్చును. ఈమూటికి సంబంధించినవి, సనాతనమును, దాని కిరుప్రక్కలనున్న, మార్పు

చెందిన కిరణములును. ఇది యాయన యూహ. ఇంకను బరిశోధన చేయవలసియున్నది.

దీనియొక్క ప్రాముఖ్యతనుబట్టి యప్పుడే, యమెరికాలో నేమి, ఐరోపాలో నేమి, అప్పుడే ప్రయోగముల మొదలిడినారు. అమెరికాలో Wood అనువాతడు, 40 అడుగుల ఫోకల్ లెన్‌క్తు గల Spectrometer ను నుపయోగపరచి, దీని తత్త్వమును బయటకు లాగ యత్నించుచున్నాడు. వారలు చేయుపనులు ధన మమితముగ నుంకుటవలన, లేక రామన్‌గారన్నట్లు "కుండలతో పైకముండుట"వలన, వారలు చేయుపను లమానుషములుగ నుండును

ఈవిషయముననే నా దేశజనులకు, తమ విధ్యుక్త ధర్మమును జ్ఞాపకముచేయ సాహసించెద. ప్రతి భాగ్యవంతుడు నీవిషయమున, రామన్‌గారికి దోడుపడవలసియుండును. అట్లు చేయుటచే, తమదేశమునే యుద్ధరించిన వారయ్యెదరు

రామన్‌గారి పనినిగూర్చి యేవియో, నాశక్తికొలది కొన్నిమాటలను వ్రాసితిని. ఇక బాఠకుల సెలవు దీసికొను యద నాసన్నమైనది. నేకరమించుటకుముందు, నా దేశజనులకు జెప్పునదేమన, తమ యావచ్ఛక్తిని, తమ బాలురవిద్యాభివృద్ధికి వినియోగపరచవలెనని. ఇచ్చట కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయముయొక్క గొప్పదనమును జూచినచో, ప్రతియాంధ్రునకును దిగులు పుట్టవలసినదే! పేరెన్నికగన్న ప్రొఫెసర్లను, ప్రతిశాఖయందునుబడసి, వారలచే M. A. క్లాసు విద్యార్థుల కుపన్యాసము లిప్పించుటయే గాక, పరిశోధనముల జేయించుచున్నారు. మన దేశములో B. A. కన్న పైకిరాలేదు. విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడినది. కాని తన పెద్దపనిని నిర్వహింపలేనందులకు, ధనాభావమే కారణము. ఓస్వదేశీయులారా, మీ రెన్నడును జమీందారులు ధనమిచ్చి మీవిశ్వవిద్యాలయమునున్నతస్థితికి దెచ్చెదరని కలలు కనవద్దు. అంతవరకు మీరోపిక పట్టవద్దు. మీరోపిక పట్టినను, మీ బాలురు, ప్రతిభావిశేషులగు బాలురు, పరదేశీయ విశ్వ విద్యాలయముల నీసడింపబడి చదువుట కోర్వలేరు. మీ బాలురపయి ప్రేమయున్నచో, మీ బాలురగౌరవమున కేమైన యాదరణమున్నచో, నిప్పుడీ విశ్వవిద్యాలయస్థానమునుగూర్చిన ప్రశ్నలనన్నియును మూలబెట్టి, యెవరికి దోచినది వారు విశ్వవిద్యాలయమునకు దానముచేసినచో, నొక్కరోజులో, గలకత్తా యూనివర్సిటీతో, మీయూనివర్సిటీ తులతూగగలదు. అంతేకాదు. ఒకవిశేషమున్నది. మీబాలురబ్బురంపు ప్రతిభావంతులు. వారల కవకాశములు లేకపోవుటవలననే, పైకి రాలేకపోవుచున్నారు. ఇది జ్ఞాపకముంచుకొన్నచో, నేతర్వాత జెప్పదలచినది మీరే యూహింపగలరు. కావున మీరు చేయుక్రమ M.A. క్లాసులను స్థాపించుటయు, బరిశోధనాగారములు నెలకొల్పుటయును, మీరీ ప్రోత్సాహమునే చూపినచో విశ్వవిద్యాలయాధికారులు మీ బాలురకు తగినగురువర్యులను బడయుటలో వారి కౌశలము నుపయోగ పరచెదరు. బాలుడనగు నేను బెద్దలరగు మీకింతకన్న జెప్పుటభావ్యము కాదు.

విశ్వభారతి ఆదర్శము-భారతవర్షమునకు దానిఅనువర్తన

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి; బి. లిట్ (విశ్వభారతి)

౧

ఆదర్శము యొక్క మూలము

ఇటీవల జరిగిన మహాసంగ్రామము శ్రీరవీంద్రనాథ ఠాకూరుగారిని మిగుల కలత పెట్టెను. దేశాభిమానము, జాతీయత యను గొప్ప నామముల వహించి యుద్ధము యొక్క ఘోరమగు అపరాధములకు ఎటుల పశ్చిమదేశములలో ప్రతి యొక్కొక్కటియు బలియగుచున్నదో ఠాకూరుగారు గమనించిరి. అట్టి పరిస్థితులు ప్రపంచశాంతిస్థాపనకు యెటుల వినాశకరములో గూడ వారు గనుగొనిరి. మిథ్యాదేశాభిమానము, పరుల నాశమును గోరు జాతీయత యను పిశాచద్వయము, శాంతిపక్షములచే ఉత్కృష్టభావాంబరమున విహరించుచు కవితా కూజితముల వినిపింపజేయు రవీంద్రునికి శాంతినివ్వక, అతని హృదయమును మిగుల పీడింప జొచ్చినవి. రక్తపిపాసములగు ఆ పిశాచములు తమ భీకరవదనగహ్వరముల తెరచి, కరాళదంష్ట్రములచే ఇకిలించుచు, ఆహారము పడిన కొలది అతిశయించు క్షుధతో వారి అంతరచక్షువులయెదుట నాట్యమాడునట్లు కాన్పించెడివి. చిరకాలము ఈ విషమావస్థయందు ప్రపంచము తగుల్కొని యుండవలసినదేనా? లేక యేదైన సుఖకరమగు ఉపాయ మున్నదా యని వారు దీర్ఘముగ ఆలోచించి సంస్కృతుల యైక్యత (cultural unity) యను మృదుసూత్రములచే, యీరాష్ట్రములు ఒకదానితో నొకటి బంధింపబడకుండిన ప్రపంచశాంతిస్థాపన దుష్కరమని తీర్మానించుకొనిరి. తమ తమ భిన్నసంస్కృతుల విజ్ఞాన వినిమయముచే, ఆభిన్న భిన్నరాష్ట్రముల ప్రజలు ఒకరినొకరు పూర్ణముగ అర్థముచేసికొన గల్గుదురనియు, అదియే యీ యుద్ధముల వరుసను తుది ముట్టింప గలదనియు వారి నిశ్చయము.

ఈ యుద్దేశ్యముతోడనే, శాంతినికేతనమువద్ద విశ్వభారతియను విశ్వకళాపరిషత్తును ౧౯౨౧ సం॥న నెలకొల్పిరి. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య విద్వాంసులు, శాస్త్రజ్ఞులు అచ్చోచేరి వారి పాండిత్యబీజముల నాటెదరని వారి యాశయము. ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, రష్యా, టిబేట్, చైనా, జకొస్లొవేకియా మున్నగు దేశములు విశ్వభారతి ఆహ్వానమును గైకొని తమ పండితుల పంపినవి.

కొన్ని ఆక్షేపణలు; వాటి సమాధానములు

ఒక దేశము మరియొక దేశముయొక్క తత్వమును, వేదాంతమును, ఇతిహాసమును, సారస్వతమును, జీవన మర్మమును తెలిసికొన గలిగినపుడు, ఆ దేశముపై, అది యేలాటి ద్వేషభావమును వహింపజాలదని ఠాకూరుగారి అభిప్రాయము. కాని పెక్కు విమర్శకులు, ఈ ఆదర్శముయొక్క మూలసూత్రముమీదనే తమ ఆక్షేపణల స్థాపించెదరు. ఒక దేశముయొక్క జీవనతత్వమును, సంస్కృతిని మరియొక దేశము సంపూర్ణముగ గ్రహించినను, ఆ దేశముపై ఏలాటి అభ్యంతరము లేక ద్వేషభావమును పూనగలదని వారి వాదన. సంస్కృతుల యిచ్చిపుచ్చుకొనుటచే జాతీయ వివాదములు, సమరములు తుది చెందజాలవని వారి నమ్మకము. జర్మనీకిని, ఇంగ్లాండునకును జరిగిన ఇటీవలి సంగ్రామము వ్యాపారవిషయమున గాని, విజ్ఞానవిషయమున గాని, ఒకరి నొకరు తెలిసికొనక పోవుటచే కాదు. కాని వారి వాణిజ్యనిరంకుశత్వమునకు, రాజ్యవిస్తరణకును, సార్వభౌమత్వమునకును వారికి గల దహించుచున్న అభిలాషయే కారణమని వారి విశ్వాసము. ఈ తుచ్ఛ అభిలాషత్రయమే సంగ్రామముయొక్క పునాదియు, సంస్కృతుల యైక్యము, అంతర్జాతీయత యను గొప్ప విషయముల మాట్లాడుటచే ఆదోషములు పోజాలవనియు వారివాదన. ఇటు లీ ఆదర్శమును విమర్శకులు మిగుల ఉత్సాహ

పూరితులై ఖండించెదరు. కాని దీనికిమారు, మరేదైన, మనయుద్దేశ్యమును నెరవేర్చు ఉపాయముగాని, ఆదర్శముగాని యున్నదాయని ప్రశ్నించిన, తలగోకుకొనుచు, పిలముఖము వేసి, మౌనముద్రను వహించెదరు. దీనికి సమాధానము చెప్ప సామర్థ్యము లేకపోయినను, ప్రపంచములోని గొప్ప ఉపద్రవములలో నొకదానిని వారింపబూను ఒక ఆదర్శమును అతిక్రూరముగ విమర్శించెదరు. ఇచటనే, వారి మానసిక సంకుచితత్వము ప్రదర్శింపబడుచున్నది.

నా మట్టుకు నేను, విశ్వభారతి ఆదర్శమునకు రాష్ట్రముల శాశ్వతవిరోధముల మాన్పగల శక్తి యున్నదని నమ్మువారిలో నొకడను. కాని రాష్ట్రములన్నియు హృదయపూర్వకముగ ఆదర్శమును గైకొని, దాని ప్రకారము అనువర్తించవలెను. మనము యింకొకని కనడపడిక, తత్వము, భావములు, తలంపులు తుదకు వాని చిత్తవికారములు సంపూర్ణముగ తెలిసికొనినపుడు, వాని యెడల మన కొకవిధమగు సానుభూతి తప్పక కలుగును. పూర్తిగ తనకు తెలిసిన విషయములపైగాని, వ్యక్తులపైగాని, ప్రదేశములపైగాని సానుభూతికలుగుట మానవుని ప్రకృతిలోనే యున్నది. ఈ సానుభూతి ఒకతూరి యేర్పడిన తర్వాత, తిరుగ వాటిపై విరోధభావముగాని, విద్వేషభావముగాని వహింప జాలము. దీనినే పెంచిన సమాజములకు, సంఘములకు, ప్రాంతములకు, దేశములకు అనువర్తింప గలదు. సదియగు సానుభూత్యభావమే రాష్ట్రముల జీవనప్రణాళికను చెఱచు చున్నది. జాతీయతయను పేరుతో నొకరి గొంతుకలకు నొకరు దుమికి వారి రక్తస్రవణమునకు ప్రోత్సహించుచున్నది. ఇంతకన్న భయంకరమగు నేరములు ప్రపంచమున లేవను నంతటి ఘోరపాతకముల కావించుటకు పురికొల్పుచున్నది. ఒక కరమున వికృతరూపమునుదాల్చిన పదార్థతత్వము Materialism ను, దానిని ఆవరించి యుండు అసంఖ్యాకములగు దుర్గుణములను పట్టుకొని, మరియొక చేత దుర్భరమగు నాస్తికతత్వమును బట్టి, రక్తసిక్తములగు దుమాలముల ధరించి, యెముకల గద్దియపై ఉపవిష్టించియున్న, రాక్షసి యెద్దుటు చేతులొగ్గి నిలువబడి, దాని కనుసన్నలరీతి నడచునట్లు చేయుచున్నది. సంస్కృతుల యైక్యముచే జనితమగు అంతర్జాతీయతయే యీ క్రూరప్రవర్తనయను విషమునకు విఱుగుడు. అదియే మనకు గతి.

మరికొందఱు విమర్శకులు, ౩౬ కోట్ల భారతీయులు పరరాజ్యభారముక్రింద చితికి నలిగిపోవుచుండ మనదేశములో మనమే విదేశీయులరీతి నుండ, మన దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడునటుల మాట్లాడుటకు, వ్రాయుటకు మనకు స్వాతంత్ర్యము లేకున్నపుడు భారతవర్షము విశ్వసౌభ్రాతృత్వము, అంతర్జాతీయత యను విషయముల ఆలోచించుటకు దగదని నమ్ముచున్నారు. మన దేశమును, మనము సంరక్షించుకొనుటకు లేక మనభావి రాజ్యప్రణాళికను మన ముచ్చరించుటకు వీలు లేక నిస్సహాయులమై యున్నాము. ఇంత యెందుకు, ఆత్మగౌరవముగల మరి యే యితర రాష్ట్రమైన కోరు కనీసపు అధికారములు మనకు లేవు. ఇట్టి నిస్సహాయస్థితియందు, అధికారమదముచే కైపెక్కి, దుర్బలరాష్ట్రములపై నిరంతరము తన పశుబలమును ప్రదర్శించుచుండు పరప్రభుత్వముయొక్క నిష్ఠురపిడికిళ్లనుండి విముక్తులగుటకు, భారత వాసీయులు తమ యావత్తు శక్తిని, బుద్ధిని వినియోగించవలయునని ఆ విమర్శకులు చెప్పుచున్నారు. ప్రపంచముయొక్క సమస్యలకు పరిష్కారముల, గొప్ప ఆదర్శముల ఆలోచించుటలో, భారతవర్షము తన కాలమును వృథాచేయరాదనియు, అట్లు చేయుటచే తన గౌరవమునకును, ప్రాణమునకును ముప్పు వాటిల్లు ననియు, మనదేశము బానిసరాజ్యమని పాశ్చాత్యులచే తలపబడు నంతకాలము, వారు ఆపె హితవాక్యముల సరకుగొనరనియు, ఇతర స్వతంత్ర రాష్ట్రములు అనుభవించుచున్న ఉన్నతస్థానము తనకు దుర్లభమని యీ వారు అభిప్రాయపడుచున్నారు. అంతర్జాతీయతను గూర్చి భారతవర్షము ఉపన్యసించుటకు అధికారము లేదని చూపుటకు పైకారణము లన్నియు చూపుచున్నారు. అధిక సంఖ్యాకులగు భారతవాసీయులు, యీ అభిప్రాయముతోనే నేటికాలమున ఉండుట శోచనీయము.

పైకారణములు వారు చెప్పుట, వారి మాతృదేశముపట్ల వారికి ఉండు భక్తిశ్రద్ధలవలననే గాన, వారిని దూఱ బనిలేదు. మాతృఆరాధనాతన్మయత్వమున ఇతర పెద్ద విషయముల సరిగా కాంచలేకపోవుట సహజము. భారతవాసీయు లందరును ఈ ఆదర్శముయొక్క విలువను గ్రహించి, దాని పతాకము చుట్టు చేరగల దినము సమీపముననే యున్నది.

విమర్శకులు ఆదర్శమును గూర్చి చెప్పున దేమిటో సరిగ అర్థము కాకున్నది. ఈసందేశమును భారతవర్షము ప్రపంచమునకు యివ్వగూడ దనుటకు ఆపె రాజకీయముగ అస్వతంత్రురాలనియా? విదేశీయ భారమునుమనము తొలగద్రోయువరకు, గర్భాంతరాళమునుండి పైకి ఉబికివచ్చు భావావేశముల భారతవర్షము ప్రకటింపగూడదా? పరుల వినాశమును అపేక్షించు జాతీయతయెడ తిరస్కారభావము గలిగిన విశ్వభారతి ఆదర్శము భారతవర్షముయొక్క జన్మహక్కు. దానికి ఆపెయే హక్కుదారు. అది తన దేహములోనే యిమిడి యున్నది. మన సమాజములోనే కలసి యున్నది. ఇతరదేశము లన్నిటి నుండియు, ముఖ్యముగ పాశ్చాత్యదేశములనుండి మన దేశము పెక్కు విషయముల సేకరించినది. అందులకు ఆపె చిరకాలము కృతజ్ఞురాలై యుండగలదు. నిస్సంకోచముగ పాశ్చాత్యదేశముల పాదములకడ, తనకు లేని విషయముల పొందుటకు కూర్చుండ గలదు. ఇట్లనుటలో తిరిగి వారికేమియు యివ్వజాలదని అర్థము చేసికొనుట పొరబాటు. తన మొదటి పొరలచే నిర్మితమై, ఎముకలలోని మజ్జచే శక్తివంతమై నాళములలోని రక్తముచే ఛాయను సౌందర్యమును పొందిన తన సందేశము కలదు. వాదములకు గూడ తావివ్వనంతటి యథార్థముగ ఆపెకు యీ సందేశము కలదు. బ్రిటిష్‌వారు కనికరించి మనకు స్వరాజ్యమును ప్రసాదించుదనుక, తన సందేశమును యితరుల కిచ్చుటకు ఆగి వేచియుండవలయునా? సంపూర్ణ స్వతంత్ర భారత వర్షపు సంయుక్తరాష్ట్రముల త్రివర్ణ పతాకము నాటబడి ఆకసమున ఎగురవేయబడువరకు తనభావములను, అభిప్రాయములను అణచి ధ్వంస మొనర్చ వలయునా?

అంతర్జాతీయత, స్వరాజ్యము

జాతీయవాదుల అర్థముచేసికొనుటకు యిన్నటే కష్టము. స్వరాజ్యప్రాప్తి ప్రయత్నమునకు అంతర్జాతీయత యెటులు నిరోధముగు చున్నది? నాకు తెలిసినంత వరకు, అంతర్జాతీయత పూజారులెవరును హిందూదేశము స్వరాజ్యమునకు యత్నింపగూడదని చెప్పుటలేదు. వారు మనదేశము తన విషయములలోనే తృప్తినొందుచు యితర దేశముల స్పర్శ యక్కర లేదనుచు యితరులు చెడుటచే మన మభివృద్ధి పొందవలయునని అభిలషింపగూడదని మాత్రము చెప్పుచున్నారు. మన అన్ని ద్వారముల తెరచియుంచి, వాటిగుండా వీయు అన్ని దిక్కుల పోతవాయువులచే మనఃక్లాంతిని బాపుకొని, అవి వివిధ ప్రాంతములను భిన్నభిన్నవాతావరణముల గుండ గ్రుమ్మరుచు సంపాదించి తెచ్చు సౌరభములచే మనము తన్మయత్వము నొందవలసి యున్నది.

స్వరాజ్యము మనకు వచ్చితీరవలయును. ప్రతి యదార్థభారతీయుడును దానికై యపేక్షించుచున్నాడు. మన ప్రయత్నములకు, కావలయునని యెవరైన, యెవతెరైన ఆటంకముల కలుగజేసిన, దేశద్రోహులు, ఘాతకులు, ఆత్మరహితులును, స్వార్థపరులునగు బానిసలు, మాతృ అవమానాభిలాషులు మున్నగు సంక్రాంతి బిరుదములతో వారిని సత్కరించి కలిపురుషుని వాహనముపై ఊరేగింప వలసి యున్నది.

స్వరాజ్యప్రాప్తియే మన అభిలాషాంతముకాదు. దాని ఆవలనున్న అభివృద్ధిసౌధమునకు స్వరాజ్యము యొక పాథేయము మాత్రమే. అట్లయిన మన వ్యాపారవిషయములను, బుద్ధిసంబంధములగు ఆసక్తులను, కవిత్వవిచారములను, సౌందర్యవాంఛలను, వైవాహిక తీర్మానములను స్వరాజ్యము వచ్చువరకు అపుదల చేయవలయుననిగాని, వదలివేయ వలయుననిగాని నిర్బంధమా? అట్టి మొదటి అశ్రావ్యమగు ఉద్రేకవినాశమగు స్వరాజ్యము మన కక్కఱలేదనుటలో చదువరిగూడ నాతో ఏకీభవించుచున్నాడని నమ్ముచున్నాను. మన జప మంత్రము రవీంద్రుడు గీతాంజలిలో చెప్పినట్లుగాప

"వైరాగ్యసాధనచే గలుగు ముక్తి నాకు వలదు" అను నదిగా నుండవలయును.

ప్రపంచములోని గొప్ప ప్రవక్తలు, మతసంస్థాపకులు చాలమంది ఉచ్చకులములకు జెందినవారు కారు. వడ్రంగి కుమారుడు ఏసుక్రీస్తు. తన దివ్యసందేశమును లోకములో చాటగా పెక్కుమహీపతులు ఆతని మతావలంబకులైరి. అతను తక్కువ కులమునకు చెందినవాడని, వారు ఆతని మతమును తృణీకరింప లేదు. బుద్ధుడు తన మతమును స్థాపించినపుడు, రిక్తహస్తుడగు సన్యాసియే. ఆతని బౌద్ధమతము మహాసంపన్నులగు అశోక బింబిసారులకు శిరోధార్యము కాలేదా? హిందూమత ఆధారములగు ఋషులు అడవులలో తిరుగుచు, కందమూలాదుల భక్షించుచు నిరుపేదలయి యుండిరి కాళిదాసు నన్నయ, శ్రీనాథుడు, పెద్దన మున్నగు కవులు మరొకరి ఆస్థానకవులై వారిపై యాధారపడి యుండిరి. ఓమర్ ఖయాం, గోల్డుస్మిత్, డికెన్సు, జాన్సన్ మున్నగు వందలకొలది వాఙ్మయకారకులు, శాస్త్రవేత్తలు ద్రవ్యాభావముచే పలుకష్టముల పాలైరి. వీరి వ్రాతలను లోకము అనాదరణతో చూచినదా? వందల కొలది సంవత్సరముల క్రితము వ్రాయబడిన వారి పుస్తకములు ఘోరకాలగర్భాంధకారమున మాటుపడి పోయినవా? కాన, సందేశము నిచ్చుటగాని, లోకముయొక్క ఏవిధమైన అభివృద్ధికైన సహాయపడుటగాని, ద్రవ్యలోపము, రాజకీయపరతంత్రత యను కొలతబద్దలతో కొలువదగదు. ఇతరస్వల్పవిషయముల సరకుగొనక, జ్ఞానిని జ్ఞానిగను కవిని కవిగాను, సందేశమును సందేశముగను మనము ఆదరింపవలసియున్నది.

సంధి

జాతీయత జాతీయతయే, అంతర్జాతీయత అంతర్జాతీయతయే 'వీటికి ఎన్నడును పొత్తు కలుగదు' అను ప్రలాపముల మానివేయవలయును. రాజకీయవేత్తలు, తమ స్వల్ప అభిప్రాయములను, సంకుచితత్వమును విసర్జించి అంతర్జాతీయతవైపుగూడ తమ దృష్టిని మరల్చవలెను. అంతర్జాతీయవాదులు గూడ వీరైనప్పుడెల్ల జాతీయవాదులను కూపస్థమండూకములనియు తమదేశము చుట్టు అభ్రభేదియగు హిమాద్రివలె పర్వతశ్రేణులుండి, ఇతరుల స్పర్శలేకుండిన సంతసించువారనియు హేళన చేయరాదు. వారు ఏసమాజమునకుగాని, ఏదేశమునకుగాని చెందినవారము కామని అభిప్రాయ పడరాదు. వారుగూడ భారతవర్షపు స్వాతంత్ర్యసమరమున పాలుతీసికొనవలయును. ప్రపంచము నంతను ప్రేమించి విశ్వసౌభ్రాత్రత్వమునకు చెందినవారు వారి సంఘమును మండలమును, ప్రాంతమును, వారి దేశమును ప్రేమింపరాదనుకొనుట తెలివి మాలిన తనము. కాని వాటివాటికనువగు పరిణామముల గమనించి అనువర్తించవలయును. విశ్వభారతి ఆదర్శ సంస్థాపనాచార్యుడగు ఠాకూరుగారికి వంగదేశము ప్రతి, భరతవర్షము ప్రతి గల ప్రేమ అద్వితీయమని చెప్పిన మన్నింపబడుదునుగాక.

అచటి

తెన్నేరు కృష్ణమూర్తి గారు

అచటి వనభూమి తేటినై య్యాపసూన - నిర్గతసుధాధనంబు దొంగిలిచునుండ
పాడువనమాలి నాకు దాపరకమయ్యె - పరుగుపరుగున వచ్చి నన్ పారదోలె;—
అచటి పూగుత్తినై దిశలందు నాదు - సౌరభంబుల జిమ్మి విషణ్ణహృదయ
గహ్వరములందు వెన్నెలల్ గాయజేయ - కఠినహృదయుండు ప్రక్కమార్గంబులోన
బోవుచును నన్ను త్రుంచుకపోయె నకట;—
అచటి భూజంబునై మార్గమందు బోవు - బాటసారుల ఆయాసభార మంత
మాన్ప యత్నించుచుండ ఆమాయదారి - వాయుదేవుండు నన్ బడవైచిపోయె.—

ఇంగ్లండులో నాటకరంగము.

ఆంధ్రనాటకరంగమునకు సుపరిచితులగు శ్రీమాన్ తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారు పశ్చిమదేశసంచారమున నుండినప్పుడు ఇంగ్లండుదేశపు నాటకకళను గూర్చి వారు ఆంగ్లమున వ్రాసిన యుత్తరమున కనువాద మీ క్రింద బ్రకటింపబడుచున్నది:—

నేటి యింగ్లీషునాటకకళ పెంపు నాకు తెలిసినది. అనాచ్ఛాదితమగు తన యందములో, అల్లే, చాటు లేని తన కురూపిత్వములో జీవిత మున్నదున్నట్లుగ నందు చిత్రింపబడినది. ఆధునికసంఘముచే నతి పవిత్రముగ దాచియుంచబడిన బురదనేలలు, పర్రలు నిర్దయముగ బహిరంగ పరుపబడినవి. నిరంకుశములు, నిరంతములు నగు పచ్చికోరికలనుండి జనించు దురంతము తీవ్రముగ బయల్పరుపబడినది. గౌరవపూర్ణముగ గానవచ్చు మూర్ఖ విశ్వాసముల తెరచాటున బడియున్న యసహ్యములగు నేటి జీవితకష్టములు తళుకుగలిసిన మోట యెగతాళిలో వెలువరింపబడినవి. వాస్తవములగు స్థితిగతులనడుమ సంఘము, విజ్ఞానము, నాగరకతయు ననుభవించు సంపూర్ణమగు నిస్సహాయత చిత్రింపబడినది. శాశ్వతములగు సత్యములు దుఃఖగానమునకు బాల్పడినవి. పరమును గూర్చిన దృష్టి, శాశ్వతధర్మమును గూర్చిన యాలోచన యొక మోటుపరిహాసముగ బరిణమించినవి. తప్పనిసరిగ వచ్చుచున్న ఎక్కువతక్కువల మూలమున జనించు పెద్దపెద్ద సమస్య లన్నియు విస్పష్టముగ సవిమర్శముగ బ్రకటింపబడినవి. ఇంతవరకు భారతీయునికన్న ఆంగ్లేయుడు గొప్పవాడే. ఏకష్టముగాని, యేపెనగులాట కాని సంఘటించినప్పుడు తాబేటివలె ఱట్టాలున తల వెనుకకు లాగికొనుట భారతీయునికి సహజము.

సరే, నాటకరంగమునకు మరలెదను. పాశవములైన మోటునడతలచే సొగసుగ జిత్రింపబడిన విలాసమయములగు సాంఘికజీవితరథ్యలలో నుద్భవించుచున్న దిగ్భ్రమగలిగించు నాచిఃలత్వము-మానవుని స్వార్థపరత్వము నుండి, దురాశనుండి పుట్టు యుక్తులయెడ ప్రకృతియొక్క భయంకరమగు నా తిరుగుబాటు, క్రూరమగు కుక్షింభరత్వము రక్తమును పీల్చివై చెడి ప్రతీకారముయొక్క నిష్ఠురమగు నాగెలుపుటఱపు-సహజములగు నాసలకు, పూర్వాచారముల తలుపులను, కిటికీలను దొంగతనముగ దెఱచివైచి, వెలికి పారిపోవ సాయమొసంగు నాకపటవర్తన క్రూరసుందహాసము-నేరముల యమాయికత-పడుపుకత్తె పవిత్రత-కల్లలమారి నీతిసంపత్తి - న్యాయశాస్త్రముయొక్క యన్యాయము-శిక్షలోని యధర్మము-వాస్తవము, వేదనాకరము నగు విస్పష్టతతో వీనినన్నిటిని జిత్రించుటకు ప్రయత్నింపబడినది. మరుగులేనిజీవితమిది, మూర్తీభవించిన స్వాభావికత; మరియటుపైనంతయు శూన్యము-మోక్షము. జీవితప్రవాహావర్తమున బడి స్త్రీపురుషులెంత నిస్సహాయులై యున్నదియు గ్రహించుకొనుచు, ప్రేక్షకు లింటిదారి బట్టుదురు.

అందమొప్పు నాట్యము, అద్భుతమున ముంచివైచు కథావస్తువు, దివ్యమగుపరిసరము-ఇంతయున్నను నేనస్పష్టమగు నొక నిరాశకు లోనైతిని. జీవితప్రవాహమును నేను చూడగల్గినమాట నిజము. ఆ ప్రవాహమున స్నానమును భవింపవలెనని నాకోరిక; అందుచే దానినీదుటకు నాకొక

దారి కావలయును. అందు బడి కొట్టుకొనిపోవ దార్రి యక్కర లేదు.

నాటకరంగము సమస్యల బరిష్కరింపక యేల విడిచివైచుచున్నది? తన సమస్యలను సర్వమునిండియున్న యామహాశక్తి యెదుట బెట్ట దాని కీభీతి యేల? కడపటి దిద్దుబాటులో విశ్వాసముంచుట సిగ్గుపడవలసిన యంశమా? ఆనందకరమగు పరిసమాప్తిపై నమ్మక మొక చేతగాని తనమా?

ఉత్పాదక శక్తిగ మాత్రమే భగవంతు డంగీకరింప బడినట్లు నాకు తోచుచున్నది. పరమేశ్వరుని లయకారకత్వముగూడ బహుశః అంగీకరింపబడినది కావచ్చును. కాని రక్షకత్వము ఒక కల్పనకథమాత్రమే యయినది శాంతిరక్షకుడు, న్యాయధర్మపాలకుడునగు నొక యీశ్వరుడు కలడని నమ్మట యొక్క ప్రాతపడిపోయిన యాచారముగ గానవచ్చుచున్నది. ఆధునికవిజ్ఞానము పరమేశ్వరుని బారద్రోలినది.

దాని ప్రయోజనము దానికుండవచ్చును; దాని స్వరూపగాంభీర్యము దానికుండవచ్చును; కాని యీ నాటకరంగము నాయెదుట బెట్టిన చిత్రము నాకేమో యసమగ్రముగ గన్పట్టుచున్నది.

—'త్రివేణి' నుండి.

తెలుసు

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు గారు

ఈ బ్రతుకున వ్యర్థమైన
ఈప్సితములు స్వర్గవాటి
మరల పూచి సఫలీకృత
మగునని తెలుసు.

ఇంకిపోయి నా కందని
ఈలోకపు సానుభూతి
నందనమున మకరందపు
నదులై పొంగు.

వెలిపుచ్చకయే వాడిన
వలపు కోరికల రేకులు
నాకలోకమున నచ్చర
లే కోరెదరు.

యశ్వానమున నే జీవన
యాత్ర ముగిసి పోయినచో
అజరుడనయి త్రిదశులలో
నాకృతి గాంతు.

సౌందర్య పిపాసలోని
సత్యము నిపు డెరుగనిచో
అమృతము గ్రోలినయప్పుడె
అనుభవింతును.

వేణీసంహారమున నాయకుఁ డెవరు?

"ప్రఖ్యాతో రామాయణాది ప్రసిద్ధః నాయకో
ధీరోదాత్తః రాజర్షి ర్దివ్యోవా, తదుపేతం నాటకమ్."

—రత్నాపణము.

"ప్రఖ్యాతవంశో రాజర్షి ర్దివ్యోవా యత్ర నాయకః,
తత్ప్రఖ్యాతం విధాతవ్యం వృత్త మత్రాధికారకమ్."

—దశరూపకము.

ఆలంకారికుల నాయకలక్షణ మిట్లేకాని "ఎవఁడు నాటకముయొక్క ప్రతియంకమునందు వచ్చునో..." ఇత్యాది ఫాల్గున భారతి సంచికలో నరసయ్యగారు చెప్పినట్లు లేదు. వేణీసంహారమున ధర్మరాజు నాయకుఁడా? భీముఁడు నాయకుఁడా? యను సంశయములో ధర్మరాజే నాయకుఁడని పలువుర విపశ్చితుల నిశ్చితాభిప్రాయము. శ్రీనరసయ్యగారు చెప్పినట్లు లక్షణమైనచో సేనాధిపతియు నాయకార్హుఁడు. అయిన సమస్త పాత్ర ప్రాధాన్య మాతని కబ్బదేమో. అట్లు చూచిన నా పదవి భీమునకును నబ్బదు. నిపుణముగఁ బరికించిన పాత్రప్రాధాన్యము ధర్మజునకేకాని భీమునకురాదు. వేణీసంహార విషయక కథను పోషించుటలో ధర్మజు డేమియుఁ జేయలేదని వ్రాసిరికాని ధర్మజునాన యేమియు లేకుండిన నాటకమే యుండెడిదిగాదని మనవి. ధర్మజు నభిమతమే లేనిచో భీమ యుద్ధ ప్రసక్తియే లేకుండెడిది.

"...నగురుర్నాహం విధేయ స్తవ" అని యప్పటి కోపము చొప్పున నన్నాఁడే గాని భీముఁడెల్లప్పుడును అన్నగారికి విధేయుఁడే యని సూక్ష్మదృష్ట్యా నాటకమును బరిశీలించినఁగాని తదితర భారతాదులవల్లఁగాని తెలియుచున్నది.

ధర్మరాజు పరాక్రమ మెచటను వర్ణింపఁబడలేదని నరసయ్యగారు వ్రాసిరి. భీముని పరాక్రమము మాత్రము వర్ణించెనా కవి? కృత్యములవల్ల నవగతము గాఁదగ్గది. తుదియంకమున భీమునిలో దుర్యోధనభ్రాంతి గలిగిన ధర్మరాజు తన పరిష్వంగములో నలిచేయ నుంకింపలేదా యావ్యక్తిని? యుద్ధప్రయత్నము చేయకుండెనా? 'నేను భీముఁడను' అనియే యావ్యక్తి చెప్పకపోయిన భీముఁ డెట నుండెడివాఁడో! ఈ విచిత్ర ఘటనము వల్లనే ధర్మరాజు పరాక్రమము వర్ణింపఁబడిన ట్లర్థముచేసికోవలె.

ఇఁక ధర్మజునిలో ధీరోదాత్తగుణములు లేవను నరసయ్యగారి వ్రాఁత వారి యితరనాటకపరిశోధనాలోపమును బ్రకటించుచున్నది. వారన్నట్లు చార్వాకుని ప్రసంగము గుణభంజకము గాదు, గాని గుణరంజకమే యగును.

"మహాకులీన తౌజ్జ్వల్యం మహాభాగ్య ముదారతా,
తేజస్వితా విదగ్ధత్వం ధార్మికత్వాదయో గుణాః."

"ఆదిగ్రహణాత్ మహామహిమత్వపాండిత్య ప్రభృతయః."

ఈ గుణములన్నియు ధర్మజున కున్నవని అందఱును నంగీకరింతురు. ఇంకను బ్రకృత నాటక చార్వాక వర్ణనముచే నీతని యౌదార్యాదిగుణములు పోషింపఁబడినవి. అనిర్వచనీయమైన సోదరప్రేమాతిశయము, తుచ్ఛమైన యైహిక విషయ నిరసనము, తన దేహమును గూడఁ బాకృతులవలెఁ బ్రేమింపక సులభముగఁ ద్యజింపఁజూచుట, ఒక సోదరుఁడు గతించినను దాను జీవింపనను ప్రతిజ్ఞాప్రాబల్యము మొదలగు గుణములు వర్ణింపఁబడినవి. ఇదియే కవి యీ సమయమున చమత్కృతిచేఁ

దననాయకునియందుఁ జూపిన యమూల్యగుణము. సోదరి ప్రేమాతిశయమే ధర్మజునకు వినాశప్రయత్నము గావించినది. ధీరోదాత్తుఁడు, మహాకవి కాళిదాసుని నాయకుఁడైన, దుష్యంతుఁడును ప్రాకృతుఁడైన విదూషకు నొక సమయమున "పఖే, త్రాయస్వమాం" అన్నాఁడు. దుష్యంతుఁడట్లనఁదగునా? యని ముక్కునవ్రేలుంచు మూఢుఁ డుండునా? మఱి దుష్యంతుఁడంత మాత్రమున నాయకుఁడుగ నుండ నర్హుఁడు గాఁడా? కావున సమయాసమయముల ననుసరించి కవి తన నాయకునకు వివిధము లగు గుణములను వర్ణించు చుండును. "న కానిశి స్వప్నగతం దదర్శ తం, జగాద గోత్రస్ఖలితేచ కానతం" అని నలగుణములు వర్ణించునపుడు "నీవీమోచన వేళాయాం వస్త్రమూల్యనిరీక్షణ" మ్మనురీతి, నయోధ్యానివాధలోని స్త్రీలందఱు కులటలే నా? యని ప్రశ్నింపనగునా?

మఱి యన్ని యంకములందును ప్రవేశించు ముఖ్యపాత్రమే నాయకుఁ డన్న లక్షణమే నిష్కృష్టమైన ముద్రారాక్షసములో నాయకుఁ డెవరు? చాణక్య ప్రవేశ మంతటను రెం డంకములలోఁ జంద్రగుప్తునిది-నాయకునిది. క్రియయంతయు బ్రాహ్మణునిదే. విశేషించి రాజును "వృషల" యని పిల్చుట. కాఁబట్టి పూర్వోక్త లక్షణము వ్యభిచరించుచున్నదిగాన సరిపడదు. ఆలంకారికులును భీమునే నాయకునిగఁ దలఁచుచుండిరనుట అసత్యము. సత్యమేయైన నావాక్యముల నెత్తి వ్రాసినసమంజసము.

ప్రకృతవేణీసంహార నాటకమున ధర్మరాజే నాయకుఁడు. అనుజులు చక్రవర్తికి సైనికులట్లు తోడ్పడినారు. చక్రవర్తియు నెపుడును యుద్ధము చేయఁడు. అంతయు సైనికులే, అట్లే సోదరులును. తుదకు చక్రవర్తి గెల్చెనను పేరే. ధీరోదాత్తగుణములు ధర్మజునకు సరిపడ్డవి. ఇతరులకు లొంగినవాఁడు గాఁడు. ప్రధానుఁడును ధర్మరాజే, కావున ధర్మజుఁడే నాయకుఁడు గాని భీముఁడు గాఁడు. భీముఁడే యైనచో

"వ్యాయోగే ప్రఖ్యాత మితివృత్తం ధీరోద్ధతో నాయకః వీరరసః ప్రధానం" అని వ్యాయోగ మనియే పిలిచిన బాగుండును.—

[నల్లమోతు వీరరాఘవయ్య]

—————

చేతివేళ్లనుండి మెరుపులు

వంగదేశపు వృక్షశాస్త్ర శోధకుడైన జగదీశ చంద్రవసువుగారు, వృక్షములుకూడ బాధపడునని నిరూపించి యున్నారు. పచ్చని యాకున కొక సూది గుచ్చి వేరొక సూదిని మరియొక కొనను గుచ్చినచో ఈ రెంటికి మధ్య విద్యుచ్ఛక్తికి సంబంధించిన యొత్తిడి యుండునని వీరు నిరూపించినారు. ఇట్టి యొత్తిడి పుట్టుటకు నరములుండి తీరవలెను. కాబట్టి వృక్షములకు నరములున్నవని ఈయన సిద్ధాంతము. కావున మానవదేహము నరముల పంజరముతో కూడిన కారణమున, మెదడను యంత్రశాలతో కూడిన విద్యుద్యంత్ర మన్నమాట. నరములే మన దేహమునందలి విద్యుచ్ఛక్తికి వాహకములు. ఈనరములు వ్రేళ్ల చివర, కాళ్ల చివర, కొనలుతీరి యుండును కాన విద్యుచ్ఛక్తి వ్రేళ్లనుండి పైకి మెరుపులు (Sparks) మూలమున పోవుచుండవలెను. అనుకూలమైన యంత్రసహాయముతో, ఈ మెరుపుల ఛాయాచిత్రమును తీయుటకు వీలుండవలెను. జర్మనీదేశములో మ్యూనిచ్‌లోని ఇద్దరు శాస్త్రజ్ఞులు ఈ మెరుపులను ఛాయాగ్రహణము చేసినట్లు ఫిబ్రవరి Popular Sci·nce అను అమెరికాదేశపు పత్రికనుబట్టి తెలియు చున్నది వ్రేళ్లచివరనుండి మెరుపులు వచ్చుచున్నట్లు నిరూపింపబడినది.

మన యోగవ్యాయామ శాస్త్రజ్ఞులు, సమాధిలో కూర్చుండునప్పుడు లేడి లేక పులి చర్మమును ఉపయోగింతురు. ఇది శరీరములోని విద్యుత్తు పైకి పోనీయకుండుటే కాక, శరీరమునకును చర్మమునకును రాపిడివల్ల నూతన విద్యుత్తును శరీరమందు ప్రవహింపజేసి నూతన వికాస మొందజేయును. యోగులు పద్మాసనము వేసికొని చేతులను మోకాళ్ల కడ నుంచి బొటన వ్రేలిని చూపుడు వ్రేలిని కలిపియుందురు. కారణము దేహమందలి విద్యుత్తు భూమికి సంక్రమించక తిరిగి దేహమందే ప్రసరింపజేయుటయే దీని యుద్దేశ్యమని వారు వ్రాసిచ్చినప్పుడు మేము నవ్వితిమి. కాని ఇప్పుడది నిజమేయని తేలిపోయినది.

సన్యాసులు, విద్యుత్తునకు దుర్వాహకములగు పాము కోళ్లను ధరించి తిరుగుట, భుజించునప్పుడు కఱ్ఱ

బొమ్మలద్వారా విద్య నేర్పుట

ముద్దుబిడ్డ

లి పి చి త్ర ము లు

చిత్రము ౧

చిత్రము ౨

పీటలపై కూర్చుండుట, ఆకులలో భుజించుట (లోహపు కంచములు విద్యుద్వాహకములు) ఇందుకే. నేమో: బుద్ధి లేక పెట్టిన వనుకొన్న మన ప్రాచీనాచారముల కీర్తి శాస్త్రవ్యాఖ్యానము పరదేశస్థుల వల్లనైన జరుగుట ముదావహము.

[శ్రీ. గో. కృ. మూ.]

పంచవటి, కిష్కింధ, స్థలనిర్ణయము

పై చిరునామాతో నొకవ్యాసము భారతి సంచిక ౬, సంఖ్య ౩ లో కనిపించినది. ఇందు కిష్కింధ వింధ్య పర్వతములలో నున్నదనిన్ని పంచవటి నాసికపట్నమే యనిన్ని వ్రాసిరి. రామాయణమును సరిగా పరిశీలించి చూచినచో వింధ్యకు కొంత దూరముగా నుత్తరమున కిష్కింధ యున్నట్లు గనబడును. దక్షిణదిక్కునకు వెళ్లుటకు నియమితులైన వానర్లు రామునివద్ద శెలవుదీసికొని దక్షిణముగా వెళ్లి వింధ్యపర్వతమును జేరిరని వాల్మీకి చెప్పియున్నాడు. ఆ పర్వతములలోనే కిష్కింధ యున్న యడల దక్షిణముగా వెళ్లిన పైన వింధ్య నెక్కిరని చెప్పుటెట్లు సమంజసముగా నుండును ?

సీతా రామలక్ష్మణులు పంచవటిలో నివసించి యుండగా రావణుడు సీత నెత్తుకు బోవుట. తరుపరి సీతను వెదుకుచూ రామలక్ష్మణులు మూడుయోజనములు వెళ్లి దండకారణ్యమును వదలి క్రౌంచారణ్యమును ప్రవేశించిరి. అందులో కొంతదూరము వెళ్లి కబంధుని వధించి దక్షిణముగా బోవ పంప యొద్దకు వెళ్లిరి. అచ్చట శబరి చేసిన యాతిథ్యమును గొని యిచ్చట నుండి దక్షిణముగా వెళ్లి కిష్కింధ పర్వతమును యెక్కి దాని దక్షిణపు వైపుకు దిగగా కిష్కింధ పట్నము గానవచ్చినది. ఇట్లు వాల్మీకి చెప్పియున్నాడు. దీనిని బట్టి యాలోచించగా పంచవటి కిష్కింధకు ఉత్తరమున కొంతదూరముగా నున్నట్లే దెలియును.

ఇట్లుండగా పైవ్యాసమందు వింధ్యకు సుమారు 100 మైళ్లు దూరమున దక్షిణమున నున్న నాసికయే పంచవటియని చెప్పియున్నది. వింధ్యకుత్తరముగానున్న పంచవటి వింధ్యకు దక్షిణముగానున్న నాసిక యెట్లు కాగలదో తెలియకున్నది ?

కిష్కింధ వింధ్యకుత్తరముగా నున్నది. కిష్కింధకుత్తరముగా పంచవటియుండెను. నేడు పంచవటియని, కిష్కింధయని, చూపు ప్రదేశములు రామాయణమునందు చేర్కొనిన స్థలములుగావు.

[గో. రామదాసు.]

విశాల భారతము

'మీరట్ కాలేజీ మేగజైను'లో డాక్టరు బి. ఆర్. చటర్జీగారు విశాల భారతదేశమును గూర్చి వ్రాయుచు నీట్లు నుడువుచున్నారు :

ఒక సంస్కృత శాసనము

ఇండో-చైనాలోను, మలే, అర్చిపెలగో (జావా, సుమాత్రా, బాలీ, బోర్నియో, మొదలగు) దీవులలోను వ్యాప్తమైన భారతీయవిజ్ఞానమునుగూర్చి తెలియజేయు మూలాధారములలో నెల్ల మిగుల పురాతనమైనవి చైనారాజ్యాంగ చరిత్రలు. (The Chinese Imperial Chronicles) ఈ ప్రాంతములకు వచ్చిన చీనాదేశపు రాయబారుల వ్రాతలవలన క్రీ. శ. ౧ శతాబ్దములో కౌండిన్యుడను నొక బ్రాహ్మణుడు ఇండో-చైనా దేశపు మధ్యభాగమున నొక బలీయమగు రాజ్యమును స్థాపించియుండెననియు, చీనావారు ఆరాజ్యమును ఫూ-నన్ (Fu-nun) అని పిలిచెడివారనియు మనకు దెలియుచున్నది. మరియు చంపా (ఇప్పుడు దీనికి అన్నాం అని పేరు) ప్రాంతములో దొరకిన క్రీ. శ. 7 వ శతాబ్దము నాటి సంస్కృత శాసనమొకటి ఈ ఫూనన్ రాజ్యమునకు రాజధానియగు భవపురనగరముయొక్క స్థాపనమునుగూర్చి నుడువుచున్నది. అందుచే పైసంగతిని ధ్రువపరచుట కీశాసనమొక యాధారము. ఈ కౌండిన్యుడా దేశపు (ఇండో చైనా దేశపు) రాజకన్య నొక్కతెను బెండ్లాడి యొక రాజవంశమునకు మూలపురుషుడైనట్లు తోచుచున్నది. ఈరాజ

వంశమునే తరువాతి గాథలు హిందూదేశములోని సూర్య వంశముతో గలిపివైచినవి.

క్రమక్రమముగ, నీరీతినే, భారతీయవిజ్ఞానముతో నిండిన రాజ్యము లనేకములు ఇండో-చైనా దేశమున స్థాపింపబడెను. వానిలో ప్రధానమయినవి కాంభోజ రాజ్యము (Kambuja) [మొట్టమొదట నిది ఫూ-నన్ రాజ్యమునకు సామంతదేశము. నేడుదీనికి కాంబోడియా (Cambodia) యని పేరు]; చంపా రాజ్యము [ప్రస్తుతమున నిది అన్నాం (annam) అని పిలువబడుచున్నది]; [ద్వారవతి దక్షిణ సయామ దేశములోనున్నది] హంసవతి [బర్మాదేశమునందలి పెగూప్రాంతములో;] [అరిమర్దన పురము] [పెగూప్రాంతములోనిది.]

బోర్నియో, సుమాత్రాలలో

ఆర్చిపెలగో దీవులలో మున్ముందుగ భారతీయ రాజ్యము స్థాపింపబడినది బోర్నియో, పడమటిజావా, బాలీ, సుమాత్రాద్వీపములయందు. నాలుగవ శతాబ్దము నాటి సంస్కృత శాసన మొకటి (బోర్నియోలోనిది) బోర్నియోలో మూలవర్మయను రాజొకడు యజ్ఞము జేసినట్లు తెలుపుచున్నది. పడమటిజావా దీవిలో పూర్ణవర్మయను రాజు ఎన్నియో కాలువలను త్రవ్వించెను. తాను విష్ణుదేవుడని యితడు చెప్పుకొనెను. బాలీద్వీపములో హిందూమతము నేటికిని ప్రచారముననున్నది. సుమాత్రాను పూర్వమున సువర్ణద్వీపమని పిలిచెడువారు. తుదకు మధ్య-జావా, తూర్పు-జావాలుగూడ బలీయములగు భారతీయరాజ్యములకు నిలయము లయినవి.

శ్రీవిజయమునకు (పూర్వదక్షిణ-సుమాత్రాలోనిది) సంబంధించిన శైలేంద్రరాజుల రాజ్యము చాల కాలమువరకు-కొన్ని శతాబ్దములవరకు - చీనా, ఇండియా దేశముల నడుమ, సముద్రతీరమున, నొక బలవత్తరమగు రాజ్యముగ నుండినది. ౮వ శతాబ్దమున నీ శ్రీవిజయ రాజులు సుమాత్రా, జావా ద్వీపములలోను, మలేద్వీపకల్పము నందును, ఆర్చిపెలగోలోని మరియెన్నియో దీవులలోను, దమ యేలుబడి సాగించిరి. శ్రీవిజయము సంస్కృతవిజ్ఞానమునకు ప్రధానపీఠములలో నొక్కటి యని చీనా యాత్రికుడగు ఇ-త్సింగు (I-tsing) దానిని ప్రశంసించుచున్నాడు.

క్రీ. శ. ౧౪వ శతాబ్దమునగూడ మజపహిత్ అను హిందూ-బౌద్ధసామ్రాజ్యము-దీని సంస్కృతపు పేరు బిల్వతిక్తము-ఆర్చిపెలగో దీవుల నన్నిటిని, మలేద్వీపములోని కొన్ని భాగములనుగూడ, బరిపాలించెను. ఈ సామ్రాజ్యపు నౌకాదళము మిగుల సమర్థ మయినది. తూర్పున ఆస్ట్రేలియా మొదల్కొని ఉత్తరమున ఫిలిప్పైన్ దీవులవరకు గల ద్వీపములన్నిటిలో నీ నౌకాదళము సామ్రాజ్యమునకు మూలాధారముగ నుండెడిది.

చంపా (అన్నాం), కాంభోజము (కాంబోడియా) బోర్నియో, జావా, సుమాత్రా, బాలీ దీవులు మలే ద్వీపకల్పము మున్నగు చోటుల దొరకిన సంస్కృతశాసనములు విశాలభారతచరిత్రమును నిర్మించుటకు మూలాధారములు. ఇండో-చైనాయందలి ఫ్రెంచి పరిశోధకులు, జావా ద్వీపములోని డచ్చిపురాతత్త్వపరిశోధకులు ఈశాసనములగని పెట్టి ప్రకటించునద్భుతకార్యమును నిర్వహించిరి. దేశాంతరములందు విజృంభించిన మన విజ్ఞానప్రభావమును గూర్చియు, రాజకీయమగు మన గొప్పతనము గూర్చియు మన దేశములో, మన కేమియు తెలియదు. కారణము: ఇంగ్లీషు వ్రాతలలో నీవిషయమును వ్రాయబడినది రవ్వంతయు లేదు.

కాంబోడియా

క్రీ. శ. 6వ శతాబ్దములో కాంభోజదేశము (కాంబోడియా) ఫూ-నన్ సామ్రాజ్యపు నధికారమును ధిక్కరించి స్వతంత్రమై బలీయమగు నొక ప్రత్యేక రాజ్యముగ నేర్పడెను. ఈ కాంభోజ రాజ్యమునకు సంబంధించినవి యించు మించుగ నైదువందల శాసనములు గలవు. వీనిలో చాలశాసనములు పెద్దవి నిర్దుష్టమగు సంస్కృతమున వ్రాయబడి యున్నవి. ఇవి యన్నియు క్రీ. శ. 6 మొదలు 14-వ శతాబ్దము వరకు నీ హిందూ రాజ్యమునకు సంబంధించిన వైజ్ఞానిక రాజకీయ చరిత్రలను వ్రాయుటకు కావలసినంత సామగ్రి నొసంగ గలవు.

కాంబోడియా దేశమునకు దూరుపున చంపారాజ్యముండెను. అన్నాం, చీనాదేశీయుల దండయాత్ర లెడతెగక వచ్చుచుండుటచే నీహిందూరాజ్యము ఎక్కువ విషమస్థితిలో బడి యుండెడిది. ఈ రాజ్యమునకు సంబంధించినవి 150 శాసనము లున్నవి. చీనా, అన్నాందేశముల రాజ్యాంగ చరిత్రములను వీనికి జతపరచినచో నొక చక్కని చంపారాజ్య చరిత్ర మేర్పడగలదు. ఇండో-చీనా దేశములోని హిందూ పరిపాలనమునకు జెందిన యీపరిశోధనల నన్నిటిని నిర్వహించిన కీర్తి సంపూర్ణముగ ఫ్రెంచి పురాతత్వ వేత్తలది.

జావా, సుమాత్రా, బాలీ, మొదలగు రాజ్యములకు సంబంధించిన శాసనములు సంస్కృతమునను, కవిభాషలోను-ఈకవిభాష జావాదేశపు పురాతన గ్రాంధిక భాష-కొలదిగ మాత్రమే దొఱకును. కాని కవిభాషలో 13, 14 శతాబ్దముల నాటి జావాదేశ పరిస్థితులను దెలుపు రాజ్యాంగ చరిత్రలు రెండు కలవు? జావా ఈ రెండు శతాబ్దములలో చాలగొప్ప దశ ననుభవించినది. 9, 10. శతాబ్దములనాటి అరబ్బీ వర్తకుల గాథలు గూడ నానాటి యీద్వీపముల చరిత్రకు సంబంధించిన యెన్నియో ముఖ్యాంశములను మనకు దెలుపును. జావాదేశపు హిందూరాజ్యమునకు జెందిన చరిత్రను ప్రోవుచేసి యుంచుటయే కాక, యచ్చటి గొప్పగొప్ప దేవాలయములను, స్మారక చిహ్నములను భద్రపరచి యుంచిన డచ్చి పురాతత్త్వవేత్తల పరిశ్రమ యమూల్యము.

అంకార్ వత్ (Angkor Vat)

కాంబోడియా ద్వీపములో 12 వ శతాబ్దపు మొదటిభాగమునందు రెండవ సూర్యవర్మ కట్టించిన విష్ణ్వాలయ మొకటి కలదు. ఈయాలయము పేరు అంకార్ వత్. ప్రపంచములోని గొప్పగొప్ప యద్భుతములలో నొక్కటిగ నిప్పుడిది వాసికెక్కినది. ఈయద్భుత దేవాలయము, ఎచ్చటనో మహాటవులనడుమ మునిగి యుండి మరపునకు బాల్పడెను.

హెచ్. మూహాట్ (H. Mouhot) అనునొక ఫ్రెంచి పరిశోధకుడు 1860 సం॥ న దీనిని మరల బయల్పరచెను. బ్రహ్మాండమయిన యీదేవాలయము నగమ్యగు నొక యడవి నడుమ గాంచుటతోడనే తానెన్నడు ననుకొని యుండని యాదృశ్యమున కచ్చెరువంది తనడైరీలో ప్రపంచము నందలి గొప్పగొప్ప కట్టడముల నన్నిటి నిదిమించి యున్నదనియు, రోముగాని, గ్రీసుగాని యిట్టి యద్భుతమగు కట్టడము నిర్మించి యుండలే దనియు వ్రాసికొనెను. అంకార్ వత్ దేవాలయమునకు సంబంధించిన యేర్పాటు లన్నియు బ్రహ్మాండమయినవే. ఈయాలయముచుట్టు గల యగడ్త వెడల్పు 700 అడుగులు. రాతితో గట్టబడిన ప్రాకారపు గోడ తూర్పు పడమరలకై మైలుదూరము ఉత్తర దక్షిణముగ నొక యరమైలు దూరము వ్యాపించి యున్నది. ఆలయమునకు మూడంతస్తులు గలవు. గొప్పగొప్ప శిఖరములు గలవు. లోపలి గోడలపై రామాయణము, మహాభారతము, హరివంశము మున్నగు గ్రంథములలోని దృశ్యములకు సంబంధించిన పెద్దపెద్దబొమ్మలు చెక్కబడి యున్నవి.

బొరాబదర్

జావాద్వీపములో బొరాబదర్ అను బౌద్ధస్తూప మొకటి కలదు. దీనిపై జెక్కబడిన బొమ్మలన్నియు బుద్ధుని జీవితమునకు సంబంధించినవి. ఇది అసలొక కొండ. కొండను కొండనే స్తూపముగ జెక్కివైచిరి. మధ్యజావాలో ప్రాంబనక్ అనుపేరున నొకగుడియున్నది. అందలి రాతిగోడలపై రామాయణము మొదటి యైదు కాండలును బొమ్మలు చెక్కి యున్నవి. కాంబోడియాలోని యట్టి మహోన్నత దేవాలయములు జావాలో గానరావు. కాని శిల్పము విషయమున మాత్రము జావాతో కాంబోడియా సరితూగజాలదు. జావాలోని కొన్ని బౌద్ధ శిల్పముల యందమును మించగల శిల్పచిత్రములు ప్రపంచమున చాల తక్కువ.

[మాడరన్ రివ్యూనుండి]

విద్యాలయములు - పాఠ్యపుస్తకములు

డిసెంబరుమాసపు ఎడ్యుకేషన్ రివ్యూ నేటిబడులలోని పాఠ్యపుస్తకములను విమర్శించుచు నిట్లు వ్రాయుచున్నది:—

'విద్యాలయము' లకు సంబంధించిన పాఠ్యపుస్తకములు తప్పని సరిగా తమ మర్యాదను గోల్పోవుచున్నవి? అవి యంత్రములలో తయారైనట్లుండును. వానిలో నాత్మలేదు; ప్రాణములేదు; ఉత్సాహములేదు. పాఠ్యపుస్తకము లన్నియు సమానపద్ధతిపై నుండవలె ననుట యొకటి, బోధన పద్ధతులలో నెంతవరకు సాధ్యమయిన నంత క్రింది మెట్టునకు దిగవలయునను కోరిక యొకటి పుస్తకములను నిర్జీవములుగ జేసివైచు చున్నవి. ఐన విద్యాశాలవారు మాత్ర మీసంగతి నెల్లప్పుడు విస్పష్టముగ గ్రహించుకొనరు. ఇంగ్లండు దేశములోని 'విద్యాసంఘమువారు' (Board of Education) పాఠ్యపుస్తకముల సంఖ్యను గూర్చి యాలోచించుట కొక సంఘమును నియమించి యుండుట గమనింపదగిన సంగతి. ఈ సంఘము వారి తీరుమానములు హిందూ దేశమునకు గూడ గొంత వరకు గమనింప దగినవే యగును. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో కేవలము మూడవ పద్ధతికి జెందిన పాఠ్య సామగ్రియేదో పిల్లలకు సమకూర్పబడుచున్న దని ప్రజల మొర. సత్యసౌందర్యములు లెక్కకు వచ్చుట లేదనియు ఫిర్యాదు వచ్చు చున్నది. శూన్యమై శిథిలమైయుండు నధమపదార్థమునకును, తమకు సహాయకరమై సత్యసౌందర్యములతో నిండియుండు నుత్తమ పదార్థమునకును గల భేదమును గనిపట్టగల విచక్షణను పిల్లవాండ్ర కిచ్చు నున్నత వాఙ్మయము విద్యాలయములలో నడుగు చున్నది. ఈసంగతి హిందూదేశము విషయమున నాలోచించినచో, మరింత ప్రాధాన్యము వహించును. ఏలయన నిచ్చటి పుస్తకములను వ్రాసినవారిలో చాలమందికి వాఙ్మయ పరిజ్ఞానము సున్న. మరియు నిట్టి పుస్తకములు విద్యాలయముల లోనికి ప్రవేశించుటకు సామాన్యముగ నాయా గ్రంథకర్తల ప్రభుత్వోద్యోగము తే కారణము. పై సూచింపబడిన యట్టి విచారణయే యొకటి హిందూ దేశమున గూడ జరుగునేని ఏపాటి వాఙ్మయవిచక్షణ గలవారికైన నాశ్చర్యము గలిగించి వైచు స్థితిగతు లెన్నియో వెలువడ గలవు.

[మాడర్న్ రివ్యూ నుండి]

జాన్సను లేఖ

(మిథ్యాపోషణ ఖండనము)

'జాన్సను' నామధేయుండు అనంతమేధా సంపన్నుండు. ఈయాంగ్లేయుండు కవియు, విమర్శకుండును, వ్యాసకర్తయు, కవిజీవితకారుండును, మంచి సంభాషణ చతురుండునై యశస్వాంద్రుం డాయెను. గ్రంథరచన మూలమున ధనసంపాదన మొనరించువారము కామని కొందఱు భ్రమాసంభరితదుర్గర్వమున బీరము లాడుదురు. మఱికొందఱు ధనసంపాదనార్థ మెట్టి హైన్యమునకైనను బాల్పడుదురు. * జాన్సను అట్టునిట్టును గాక గ్రంథకర్తృత్వమున కొక యనూనగౌరవము గడించి, తనకాలమున నిరంకుశసాహిత్యచక్రవర్తియై ఖ్యాతి గాంచెను.

ఈతం డొక నిఘంటు రచించెను. నేండు నామ మాత్రావశిష్టమై యున్నను, అది యొక మహాగ్రంథము. ధనరహితుండగు జాన్సను ఏడు సంవత్సరము లష్టకష్టము లనుభవించి గ్రంథనిర్మాణ మొనరించెను. తద్గ్రంథప్రారంభావసరమున 'చస్టరుఫీల్డు' ప్రభువు నిఘంటుకర్తకోరు సాహాయ్య మొసంగి కృతిపతి కాం గోరెను. కాని,

* cf "No man but a blockh·ad," said Johnson, "ever wrote except for money." The doctrine is, of course, perfectly outrageous and specially calculated to shock people who like to keep it for thier private use, instead of proclaiming it in public............. "So long as he (author) supplied a good article and got a fair price, he was a fool to grumble, and a humbug to affect loftier motives—Leslie Stephen.

ఆతని పోషణము మాటలందేగాని క్రియయందుఁ గాన్పింపకుండెను. అమాయికుఁడగు జాన్సను పోషకుఁడు ప్రసన్నుఁడగునని భ్రమించి, ప్రభుసందర్శనార్థము వేచివేచి విసిగి వేసారి పరిభవానలతప్తుఁడై వెనుదిరిగెను.

కాని, అవిరళ కష్టార్ణవ నిమగ్నుఁడై తన గ్రంథము జాన్సను పూర్తిజేసినంతనే, ప్రభుహృదయ మొక్కసారి విశాలమాయెను. అంత, నిఘంటు కడునవసర మనియు, విద్యానిధియగు జాన్సను భాషానుశాసన మొనరించుటకు నిక్కముగ సమర్థుఁడనియు నుగ్గడించుచు నా ప్రభువు రెండు వ్యాసములు వ్రాసెను. మానియగు జాన్సనున కట్టి వర్తనము కడుంగడు దుస్సహమాయెను. తానొక యుదారునివలె విద్యాపోషకునివలె నటించి, అవసరమగు కష్టసమయమునఁ గుమతియై యుపేక్షించిన ప్రభువు తాను కృతిపతి కాఁ గోరియే యట్లు గ్రంథరచనానంతరము ప్రశంసించెనని యెంచి కుపితుఁడై, ఆ ప్రభువే గాక ఇతరమిథ్యా పోషకులందఱు గూడ విశీర్ణహృదయులగునట్లు జాన్సను ఒక కమ్మ లిఖించి యాతని కంపెను. *

సాధారణాంగ్ల సారస్వత జ్ఞానము గల వారలకును, ఆంగ్లాలంకారశాస్త్రమునం దొకింత పరిచయము గల వారలకును గూడ నీ ప్రసిద్ధలేఖ సుపరిచితము.

“ప్రభూ!

నేను విరచించిన నిఘంటును ‘ప్రపంచ పత్రిక’ యందు రెండుసారు లుగ్గడించితివని వినియుంటిని ఇట్లు ప్రశంసాపాత్రుఁడ నగుట కడు గౌరవప్రదమే, కాని మేటి మానవాదరణ మెన్నఁడు చవిచూడని వాఁడ నగుటచేత నే నెటులు పరిగ్రహింప వలయునో తెలియకున్నది.

కించిత్ప్రోత్సాహమున నిన్ను తొలిసారి సందర్శించి, భవదీయ వచన రచనా సారస్యము గాంచి, ఇతర జనానీకమువలె ఱిచ్చపడి, అన్యజనాసాధ్యపదార్థము నాకు సాధ్యమాయెనని గర్వించితిని కాని ప్రోత్సాహమంతరించెను, మానవంతుడ నగుటచే నేనిఁక నీసముఖమునకు రాఁజాలక పోతిని. నాకుఁగల కళాప్రావీణ్యమంతయు వెల్లడియగు పలుకులచే స్తుతియించి నిన్ను రంజింపఁగడంగితిని. చేయఁగలంత చేసియుంటిని. స్వల్పమే యైనను తాఁజేయున దంతయు చిత్తయగుట యెవ్వనికైన దుస్సహము గదా!

నీదు మొగసాలల వ్రేలాడి వెడలింపఁబడి నేఁటికి ఏడు సంవత్సరము లాయెను. ఈలోనఁ గష్టములఁ బొరలాడుచునే నాపని సాగించుచుంటిని. నాకష్టము లుదహరించుట నిరర్థకము. ప్రోత్సాహపుఁ బలుకొక్కటియైనను లేక ఆదరణమందహాసమైన నెఱుంగక నా గ్రంథము బూరించి ప్రచురణయోగ్య మొనరించితిని: ముం దెన్నఁడు పోషకుని ఎఱుంగని వాఁడ నగుటచేత, ముం దెన్నఁడు నిట్టి ప్రవర్తనగూడ నెఱుంగనైతిని.

‘వర్జిలు’ గాథయందలి గోపాలునకు తుదకు ప్రేమతో బరిచయమాయెను— ప్రేమ శిలాంతరవాసి యని ఆతనికిఁ దెల్లమాయెను. *

నీటఁబడిన మనుజుఁడు నిజప్రాణసంరక్షణార్థము మట్టిట్టు గొట్టుకొనుచుండు సమయమున గతినాత్ముఁడై యుపేక్షించి, ఆ హతభాగ్యుఁ డెట్టులో తీరముజేరు నంతనే యుదారహృదయుఁడై సాహాయ్య మొనరింపఁ బోవు వాఁడే గదా పోషకుఁడు? ప్రభూ; నా పరిశ్రమము తొలుదొల్తనే అరసి యుంటివేని, అది సకరుణముగ నుండెడిది. అటుగాక నేను ఉత్సాహరహితుఁడనై యనుభవింపఁ జాలకుండు నంతవఱకును, నేను పరిచితుండనై అపేక్షింపకుండునంతవఱకును, నీవు న న్నుపేక్షించితివి. ఉపకారము అసలే లేనపుడు కృతజ్ఞత నేఁ జూపకుండుటయు, దైవికముగా నేనే సాధింపఁ జాలినది పోషకుని ప్రదాన మని జనులు భ్రమించుట కవకాశమీయ

* cf. "The letter was, as Mr Carlyle calls it, 'The farfamed blast of doom proclaiming into the ear of Lord Chesterfield and through him, of the listening world, that patronage should be no more."
—Leslia Stephen

* cf. "The shepherd in Virgil grew at last acquainted with Love, and found him a native of the rocks.'

కుండుటయును సమంజసమే యగును గాని క్రూరదూష ణము కాఁజాలదు.

ఏ విద్యాభిమాని సాహాయ్యమైనను బడయక నా గ్రంథ మింతవఱకు దేజాలితి గదా ; అటులనే ముగింపఁ గలను. నాఁటి ఆశాస్వప్నము నాఁడే పటాపంచ లాయెను..........."

బొమ్మలాట

ప్రతిదేశమందును పుణ్యకథలను పామరులకు బోధ చేయుట కనేకమార్గము లవలంబించియున్నవి. అందులో మనదేశమందు పెక్కుమార్గము లేర్పరచియున్నవి.

పురాణశ్రవణ మట్టిపద్ధతులలో నొకటి. దినకృత్యములైన పిమ్మట రాత్రిభోజనములు గావించుకొని గ్రామస్థులందరు ఆ గ్రామచావడివద్ద చేరుదురు. చావడి మధ్యను చిన్నదీపమువద్ద వ్యాసపీఠమైన రామాయణమునో, భారతమునో, భాగవతమునో విప్పి యొకయువకుడు జదువ గ్రామపండితుడు ఉచ్చైస్స్వరమున రాగముతో నర్థమును అభినయించును. ఇట్లు ప్రతిదినము రాత్రి ఘంట రెండు ఘంటలసేపు పురాణశ్రవణము జరుగును. ఇందులకై గ్రామస్థులందరు నా పండితవరునికి పారితోషికమును చెల్లించుదురు.

భాగవతము రెండవ మార్గము. ఒకపుణ్యకథయందలి పాత్రలను ఒక్కొకరు ఒక్కొక పాత్రచొప్పున పాఠముచేసి, యాపాత్రల కుచితమైన వేషములను ధరియించి యాపుణ్యకథను ప్రదర్శించెదరు. ఇందు మృదంగము తాళములతో పాడెదరు ; పాత్రలసంభాషణగూడ యక్షగానమువలె. సంగీతజ్ఞానము పాత్రలను ధరించినవారికి విశేషముగా నుండ నవసరము. రంగస్థలప్రదర్శనము మాత్రములేదు. ఈవిధప్రదర్శనము మన హిందూదేశమంను ప్రతిప్రాంతమందు నున్నది. ఏయేప్రాంతమందు నాయా ప్రాంతభాషలలో నాయాదేశాచార ప్రకారము ప్రదర్శింపబడును. కాన నీవిధానము హిందూదేశమునకెల్ల సహజ మనియే దోచుచున్నది. భాగవతప్రదర్శనము ఉత్సవకాలముల యందేతప్ప, పురాణశ్రవణమువలె ప్రతినిత్యము నుండదు. ఇది నాగరికతజెందిన నాటక మగుచున్నది.

బొమ్మలాట లేక చర్మనాటకము మూఁడవవిధానము. తెల్లనిబట్ట ముడతలు లేకుండా సాగదీసి కొంచె మేటవాలుగా నుండు తెరవలె గట్టుదురు. ఈ తెరకు వెనుక ప్రక్క దీపములు పెట్టుదురు. ముందువైపు నాట జూడ వచ్చినవారంతా విశ్రమింతురు. తెరపై దీపము లున్నవైపున తోలు తోఁచెక్కిన బొమ్మలను వేసి యాడించెదరు. బొమ్మలన్నీ సఖం ముఖములు గలవే. అవయవముల కీళ్లవద్ద త్రాళ్లతో కలిపి కీళ్లాడేటట్టు చేయుదురు. ఇట్లు కథలో నొక్కొకపాత్రకు నొక్కొక బొమ్మను చేతురు. ఆయాపాత్రల వర్ణస్వరూపము దెలియుటకు చర్మము పలుచనగా జేసియు వర్ణము నాచర్మమునకు వేతురు. అలంకారస్థానములయందు చిన్నచిన్నరంధ్రములతో నాయా యలంకారములను జెక్కుదురు. ఈ బొమ్మలు తెరపైవేసిన నెంతయో సుందరముగా నలంకారములతోను దుస్తులతోను నగుపడును.

ఆట ప్రారంభమందు మద్దెళ్లు, తాళాలు మ్రోగించుచూ విఘ్నేశ్వర, సరస్వతులప్రార్థన, ఇంకా నితర దైవముల ప్రార్థన పాడుదురు. తర్వాత కథ యారంభించి పాడుదురు. పాత్రానుగుణ్యముగా బొమ్మలచే నభినయము చేయించుదురు. ఇందుకు బొమ్మచేతికి చిన్న దారములు జారుముడి వేసి యుండును. ఆ జారుముడిలో నొక బెత్తపుకొన తగిలించి యాచేయినాడింతురు. పాత్రను పాడేవారు పాత్రానుగుణ్యముగా స్వరమును మార్చెదరు. ఇది ముఖ్యముగా నొక్కరే యన్నిపాత్రలను పాడినప్పుడే. హాస్యరసముకూడా ప్రతియాటయం దుండును. పామరుల కిది యానందదాయకమేగాని నాగరికుల కంత మనస్కరించదు. ఏలయంటే చాలామోటుగా నుండును. ఇందుతో సంబంధించిన బొమ్మలుకూడా వికారముగా నుండును. బొమ్మలాట చూచినవారి కందరకు కేతిగాడి విషయమై తెలిసిన హాంశమే !

ప్రతియాటకు నొక కలాప మని గ్రంథముండును. ఈ కలాపమందు శాస్త్రీయమైన వాక్కు లుండును. ప్రతి

పదప్రయోగమునకు నిఘంటుప్రమాణ మిచ్చియుండును. శుద్ధమై, సంస్కృతజటిలమై, పామరులకు నర్థకఠినమైన పదముల కూర్పు గలిగి, ఈబొమ్మలాట కలాపము విలసిల్లు చున్నది. ఇంత పవిత్రమైన భాషయం దున్నప్పటికి నీతి బోధక మైనప్పటికి దీనిని ప్రదర్శించువారలను బొమ్మలా టవాండ్లని ప్రత్యేక సంఘముగా నెంచి యుంచివేసినారు.

మన ఆంధ్రవాఙ్మయమున బొమ్మలాట కలాప కావ్యములు గణనకే తేబడలేదు. రానురాను వీటి యందు నిరాదరణ గూడ పెరుగుచున్నది. ఇప్పుడు పల్లెటి గ్రామాదులను దక్క నెక్కడను నీప్రదర్శనము లంతగా గాన్పించవు. ప్రదర్శకులు గూడ గౌరవహీనులై జీవన యాత్ర చేయుటే కష్టముగా ననుభవించుచూ మూలలంటు పట్టిపోయి యున్నారు. ఈప్రదర్శనము మన తెలుగుదేశ మం దెంత నిరాదరణను జెందుచున్నను నిది కేవలము మన యాంధ్రదేశ ధనము. హిందూదేశమం దేప్రదేశమందు న్నను దానిని మన తెనుగు పేరు, బొమ్మలాట యనియే చెప్పుదురు తమిళ, మళయాళ దేశములందు దీనికి బొమ్మ లాట యనియే పేరు చెప్పుదురుగాని యాభాషాపదము లతో జేర్కొనరు. ఉత్తర మధ్య హిందూస్థానముల యందు మన తెలుగు లెచ్చటెచ్చట వలసవెళ్లియున్నారో అచ్చటల్లా నీప్రదర్శనము కూడా ఉన్నది. కలాపమైనను భాషాంతరీకరింపలేదు. అందుచే బొమ్మలాట ప్రదర్శ నము కేవల మాంధ్రదేశముయొక్క సహజ చాతుర్యమును వ్యక్తపరచు చున్నది. ఇట్టిదీనిని మనము నిరాకరించిన ప్పటికి మనదేశ ఔన్నత్యమును మాత్ర మది వెల్లడిచేసి దేశదేశములయందు చాటుచునే యున్నది.

తూర్పు హైందవద్వీపములలో (East Indies) నొకటైన జావాదీవియందు నీప్రదర్శనము నేటివరకు నతిగౌరవముతో జరుపబడుచున్నట్లు హ్యుబర్టు ఎస్ బె నర్ దొరగారు లండన్ మెర్క్యురిలో వ్రాసియున్నారు. వారియుపన్యాసమును నేను జదివిననాటనుండి బొమ్మ లాటవిషయమై కొంతజ్ఞానము సంపాదించుటకు యత్న ము జేసితిని గాని నాకు కలాపమే లభ్యము కాలేదు అం దుచే నా కలాపములం దుపయోగించిన వాఙ్మయమును దాని లావణ్యమును గుర్తించలేకపోతిని. అయినను జావా లోని బొమ్మలాట విషయమై చదివి మనదేశమందు ప్రద ర్శించురీతినే యచ్చటగూడ ప్రదర్శింపబడు చున్నదని కం టిని. తెరగట్టడం దగ్గరనుండి కేతిగాళ్లవరకు ప్రతిహం శము సమానముగా నున్నవి. పాటలు, భాష, పోలి కలు చూచుటకు మాత్రం నాకింకను అవకాశము గలుగ లేదు.

భాషవిషయమై బొనశీ దొరగారు ఇట్లు వ్రాసి యున్నారు.

"The bulk of Javanese literature was evolved during the period of the Hindu Occupation, owed its inspiration to Hindu Sources, and was written in the Kawi dialect."

కవిభాషాసాంప్రదాయములను గుర్తించిన మన యాంధ్రదేశమునకును జావాకును గల సంబంధము బాగా వ్యక్తము కాగలదు. ఏమన జావా బొమ్మలాట కవిభాష లోని పాటలతో ప్రారంభమగునట. ఈ పాటల యర్థ మెవ్వరికి తెలియకపోయినను అందరు నతిశ్రద్ధాభక్తులతో విందురట. ఇవి పాడునంతసేపు నిశ్శబ్దముగా నుందురట.

బొమ్మలాట ప్రక్రియ యంతయు మన యాంధ్రదే శీయమైనదే కాన నట్టి బొమ్మలాటలం దుపయోగించు కవిభాషకూడ మన యాంధ్రవాఙ్మయ సంబంధము గలిగి యుండునేమో యని యూహించెద. ఆ భాషాజ్ఞాన ముం డినగాని దీనిని స్పష్టముగా జెప్ప నలవికాదు. ఆకవిభా షను గ్రహించుటకు నవకాశముగూడ నావంటివానికి దూరమే. ఆ భాషయందు రచించిన వ్రాతపుస్తకములు లేడెన్ పుస్తకభాండారము నందున్నవట. ఒక 25 గ్రం థములు మాత్రమే Royal Asiatic society పుస్తక భాండారములో నున్నవట. వీటి ప్రతులను సంపాదించ వలెనంటే ధనము చాలా ఖర్చుపెట్టవలెను. సామంతులు దేశాభిమానము గలిగి ఈగ్రంథములను సంపాదించి యందలి వాఙ్మయపరిశీలన గావించిన మనయాంధ్రదేశమునకును జావాకును పూర్వమం దెప్పుడు రాకపోకలు గలిగియుం

డేవో, యెట్టి సంబంధ ముండేదో యన్నియు స్పష్టపడ గలదు.

దీనికంతకు సూచక మైనది బొమ్మలాటయే. ప్రస్తుతమందు నిరాదరణను బొంది నిర్జీవమై యున్నప్పటికి నిది మన దేశముయొక్క పూర్వఘనతను వెల్లడిచేయుచున్నది. ఇతరదేశములకు, సముద్రమున కావల నున్న దేశములకు గూడ వెళ్లియుండుటచే పూర్వపు ఆంధ్రులకు నీప్రదర్శనమం దెంత గౌరవ ముండేదో బోధపడుచున్నది. దాని పూర్వఘనత నైన నాలోచించి బొమ్మలాట కలాపములను బైలుపరచి యాంధ్రవాఙ్మయమందు వాటికి ఉచితస్థాన మీయవలసి యున్నది. దానివలన మరచిన కవిసార్వభౌము లెందరో బయలుపడుదురని నా నమ్మకము. ఈ బొమ్మలాటవాండ్లు, బొమ్మలాట కలాపములు ముఖ్యముగా కృష్ణా గోదావరీనదుల మధ్యప్రదేశమందు లభ్యము గుదురని విన్నాను. ఈ ప్రదేశమే గదా మన తెలుగుభాషకు జన్మస్థానము; వృద్ధిస్థానము; విజృంభణస్థానము గూడ. ఈ ప్రదేశమందు వెదకిన కలాపముల వ్రాతప్రతులు లభ్యము కాగలవు. భాషాభిమానులు వీటిని సంపాదించి ప్రచురించిన నాంధ్రవాఙ్మయమునకు చాలా యుపకారము కాగలదు.

[గో. రామదాసు]

కిష్కింధనుంచి లంకకు మార్గము

ఒక ప్రబల సందేహము

౧. సీతాన్వేషణార్థమై కిష్కింధనుంచి దక్షిణదిశకు హనుమదాదులను బంపునపుడు సుగ్రీవుడు మార్గమును వివరించు పట్టున వింధ్య, నర్మద, గౌతమి, కృష్ణ, వరద, మేఖల, ఉత్కల, దశార్ణ, అశ్వవంతి, అవంతి, విదర్భ, మహిషి, ఋచిక, వంగ, కాశి, కళింగ, అంగ, దండక, గోదావరి, ఆంధ్ర, పుండ్ర, చోళ, పాండ్య, కేరళ, సహ్యాద్రి, కావేరి, తామ్రపర్ణి, జలనిధి—ఇట్లు వాల్మీకి రామాయణమున వివరింపబడినవి. ఈ వివరణమంతయు ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రానుగుణ్యమై యున్నదని చెప్పవచ్చును.

౨. అయితే తరువాతను హనుమదాదులు చేసిన ప్రయాణము వివరించుపట్టున పైవివర మెంతమాత్రము కానరాకపోవుటయే కాక ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్ర విరుద్ధముగా వింధ్యపర్వతములకు దక్షిణపుటంచుననే సముద్ర మున్నటుల కన్పించుచున్నది. హనుమదాదులు కిష్కింధనుంచి ప్రప్రథమమున వింధ్యపర్వతములయందు ప్రవేశించి వెదకివెదకి వారికొసగబడిన గడువంతయు వింధ్యపర్వతములమీదనే గడపినట్లును వారు ప్రవేశించిన ఋక్షబిలము వింధ్యపర్వతముల లోనిదే అయినట్లును ఋక్షబిలమునుండి తిరుగ వింధ్యముమీదికే వచ్చినట్లును సంపాతితో సంభాషణము వింధ్యపర్వతముల మీదనే జరిగినట్లును ఆ వింధ్యపర్వతముల దక్షిణపు అంచుననే సముద్రమును జూచినట్లును ఆ దక్షిణసముద్రపు ఉత్తరతీరముననే కపులు ప్రాయోపవేశము చేసినట్లును హనుమంతు డచటి నుండియే సముద్రమును దాటినట్లును వాల్మీకిరామాయణమున చెప్పబడినది.

౩. యుద్ధానంతరమున సీతాసహితుండై శ్రీరాముడు అయోధ్యకు వచ్చుచు భరద్వాజాశ్రమమునుంచి ముందుగా తమ రాక వృత్తాంతమును దెలుపుటకు హనుమంతుని భరతు కడ కంపినపుడు భరతునితో హనుమంతుడు శ్రీరామవృత్తాంత మంతయు తెలుపు పట్టున వింధ్యపర్వతము ప్రక్కనే సముద్రమును జూచినట్లును అచ్చటనే సముద్రమును దాటినట్లును చెప్పబడినది.

౪. సుగ్రీవుడు శ్రీరామునితో తాను అన్ని దేశములను జూచినవృత్తాంతములను దెల్పు సందర్భమున దక్షిణదిశయందు వింధ్యాద్రిని చందనవనమును మాత్రమే చూచినటుల చెప్పియున్నాడు. ఇందువలన ఆపైని సముద్ర మనియే భావము తేలుచున్నది.

౫. సంపాతి అంగదునితో నిశాకరఋషికిని తనకును జరిగిన సంభాషణమును జెప్పునపుడు దక్షిణాబ్ధితీరస్థమైన యీ వింధ్యపర్వతమని విస్పష్టముగా చెప్పబడి యున్నది.

౬. హనుమదాదులు సముద్రమువద్దనుంచి తిరుగ కిష్కింధకు ప్రయాణము చేసినపట్టున సముద్రము వ

నుంచి బయలుదేరి కొంత ప్రయాణములోనే మధువనమున ప్రవేశించినటుల చెప్పబడినది. ఆ మధువనము కిష్కింధలోనిదే.

౭. పైవిషయము లన్నిటిని పరిశీలించగా సుగ్రీవుడు హనుమదాదులకు మార్గమును వివరించుపట్టున తప్ప తక్కిన ఎల్లచోటులను కూడ వింధ్యాద్రులకు దక్షిణతీరముననే దక్షిణసముద్ర మున్నటుల చెప్పబడియుండుటను విమర్శకులు గ్రహించగలరు.

౮. ఒకవేళ దక్షిణసముద్రము వింధ్యపర్వతముల వరకు కూడ రామాయణకాలమున వ్యాపించియుండెనేమో యని ఊహించుటకు సుగ్రీవుడు చెప్పిన మార్గవివరణము అందుకు వ్యతిరేకముగా ప్రస్తుతానుగుణ్యమై యున్నది గదా! నిజమునకు వింధ్యపర్వతములకు పశ్చిమమున పశ్చిమసముద్ర మంటియున్నది గాని దక్షిణమున దక్షిణసముద్ర మంటియుండలేదు గదా!

౯. వాల్మీకి రామాయణమును బట్టియు బ్రహ్మాండపురాణమును బట్టియు కిష్కింధ వింధ్యపర్వతముల కుత్తరమున నున్నదనుట నిస్సందేహము. అటనుండి దక్షిణమున చాలవరకు వింధ్యపర్వతము లుండుటకూడ నిస్సందేహము. ఆ వింధ్యపర్వతములకు దక్షిణముననే సముద్రమని రామాయణమం దెల్లెడలను (ఒక్కచోట మాత్రము తప్ప) కాన్పించుచుండుటకును ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రానుగుణ్యముగా నెట్లు సమర్థించెదరో యని విమర్శకోత్తములను ప్రార్థించుచున్నాడను.

కొచ్చర్లకోట వెంకటరామయ్య

లిపిచిత్రములు

ప్రాచ్యదేశముల యందు లిపితో చిత్రములను చిత్రించుటయు నొక లలితకళగ పరిగణింపబడుచున్నది. అరబ్బీవా లందుకు చాల తగియుండును. మృగములు, పక్షులు, పుష్పములు, మొదలయినవి లిపితో చిత్రింపబడును. మహమ్మదీయులు వీనిని చిత్రింతురు. అరబ్బీ లిపిచిత్రమునకు 'తుగ్రా' అనిపేరు. ఇట్టిచిత్రము లొకవాక్యమునవో, పదమునవోగల అక్షరములతో చిత్రింపబడును.

ఢిల్లీ నివాసియు, ప్రసిద్ధ లిపిచిత్రకారుడు నగు 'అమీర్ పుంజకాష్' అను మహమ్మదీయుడు లిపిచిత్రములను తాము దొలుత పర్షియను లిపితో చిత్రించెను. ఇవి అలంకార చిత్రములుగను, రాజముద్రికలును, ఉండును. అవియు చాలరకములు; కాని, వానిలో పూవులు, మృగములు ఎక్కువగా నుండును. కురానులోని వాక్యములనో, ఇతరమత నీతిగ్రంథములలోని వాక్యములనో, గైకొని వానియందలి యక్షరములతో నివి చిత్రింపబడును. మహమ్మదీయులు ఇతరచిత్రముల నుపయోగింపరామిచే వీనితో దమయిండ్ల గోడల నలంకరించుకొందురు. వీనిని చూచినమాత్రమున వారికి పవిత్రములగు నుపదేశవాక్యములు స్మృతిపథమున ప్రత్యక్షమగుచుండును. గృహాలంకారములు, నీతిబోధకములు నయి యీచిత్రములు పేరుగన్నవి. రోగములు, ఇతరపీడలు నశించునన్న విశ్వాసముతో వీనిని మహమ్మదీయులు రక్షాబంధములుగ గూడ నుపయోగించుకొనుచుందురు. జంతుచిత్రములలో నధికభాగము సింహచిత్రము లుండును.

ఈలిపిచిత్రములుకొన్ని ఈసంచికయందుగలవు.

ప్రాచీన శిల్పచిత్రములు

౧. పాండవసింహాసనము

ఇది చరిత్రప్రసిద్ధమైనది. ప్రకృతము మైసూరు మహారాజుగారి స్వాధీనమున నున్నది. విజయనగర సామ్రాజ్య ప్రతిష్ఠాపకులు దీనిని పెనుగొండవద్ద భూగర్భమునుండి త్రవ్వితీసిరి. అదిమొదలుకొని దీనిని పెక్కురురాజు లధిష్ఠించిరి. ఇది తొలుత పాండవులదని గుర్తింపబడినది. అత్తికఱ్ఱతో, దంతముతో నిర్మించిన దీనిపై బంగారు తాపటముకలదు. సింహాసనము గొప్ప సామ్రాజ్య చిహ్నము. దానిమహిమ అమూల్యము. పాశ్చాత్యులకు కిరీటమెట్లో, హిందువులకు, ముసలమానులకు సింహాసనమట్లు. చిన్నసామంతరాజు సైతముస్వాతంత్ర్యము పొందినతోడనే సింహాసనమును స్థాపింపగోరును.

౨. వేలూరికోటలోని దేవాలయము

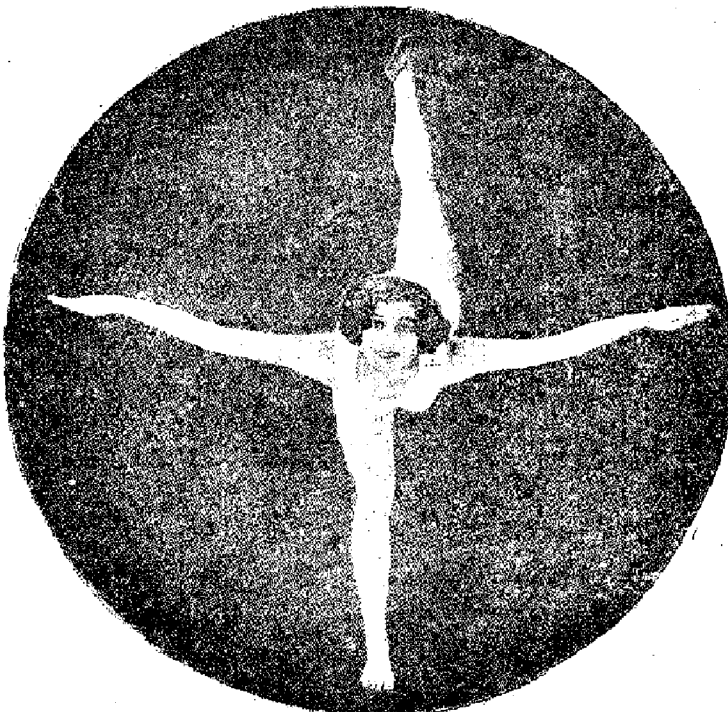
ఇది వేలూరిలోని ప్రధాన సుందరదృశ్యము. పూర్వ మిది ఆయుధాగారముగా నుండెడిది. దీనిని రాతితో చెక్కిన కథలపుస్తక మనదగును. దీని మొగసాల నున్న స్తంభము లొక్కరాతితో చెక్కినవి. వానిపై సుందరములుగను, సున్నితములుగను చెక్కిన శిల్పచిత్రములు గలవు. అవి ఉత్తమశిల్పవిధానములకు నిదర్శనములు. తూర్పు ఇండియాసంఘము (East India Company) వారు మున్నొకప్పుడు దీనిని బ్రిటను (ఇంగ్లాండు)నకు కొనిపోవదలచిరట.

[24-3-1929 మార్నింగ్ టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా.]

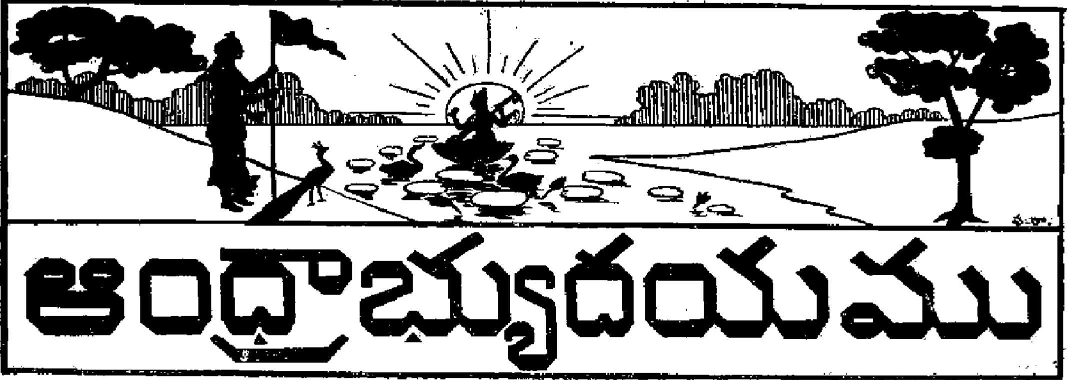
సింహాసనభ్రష్టులయిన చక్రవర్తులు

ఎడమవైపునుండి మొదలు:— తుర్కీదేశపు పూర్వపురాజా, గ్రీసుదేశపు జార్జి, పోర్చుగల్ దేశపు మాన్యుఅల్, జర్మనీదేశపు కయిజర్ విల్ హెల్మ్, ఆష్ట్రియాదేశపు పూర్వపు రాణి జీటా, పెర్షియాదేశపు షా, చైనాదేశపు బాలచక్రవర్తి, బల్గేరియాదేశపు ఫెర్డినాండ్, ఆఫ్ఘనిస్థానపు అమనుల్లా.

'స్టార్ ఫిష్' నాట్యము

ఇట్లు నాట్యమునల్పి చూపరుల మెప్పించిన 'దేసరీ కన్య' యను పాశ్చాత్యనర్తకి.

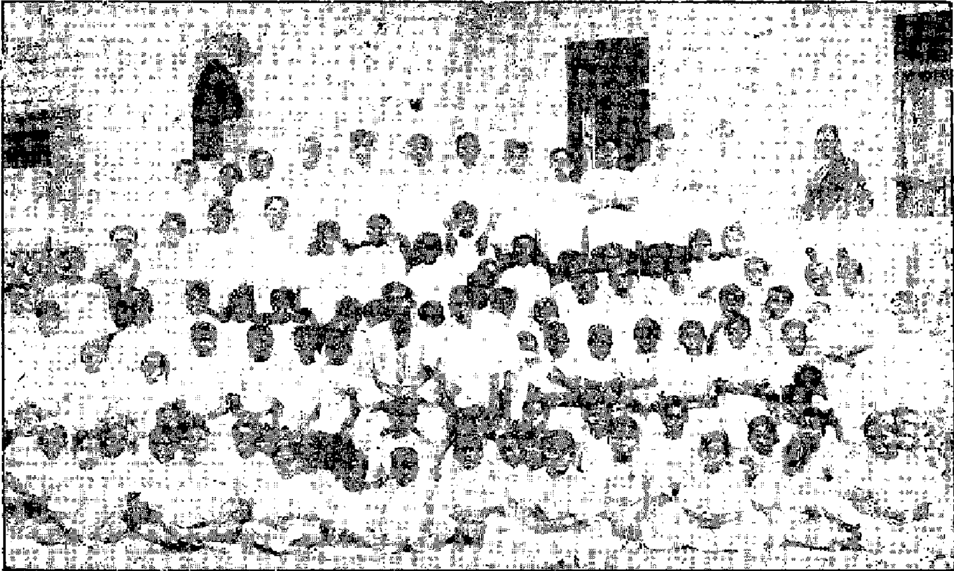

శ్రీయుతులు ప్రొఫెసరు తణికెళ్ల వీరభద్రుడు, యం. ఏ. గారు
ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున ఇంగ్లీషు ప్రొఫెసరుగ నియమింపబడియున్నారు.

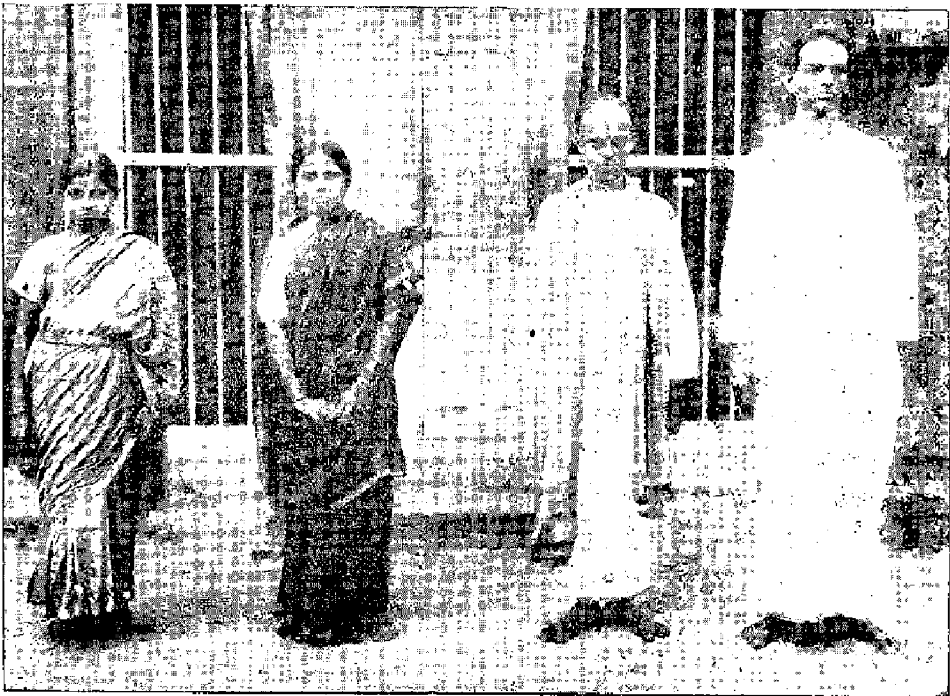

హిందూ స్త్రీల లక్ష్మీవిలాససభ, తిరువళిక్కేణి

మదరాసునందలి యీ సభయొక్క వార్షికోత్సవ మీమధ్య జరిగెను.

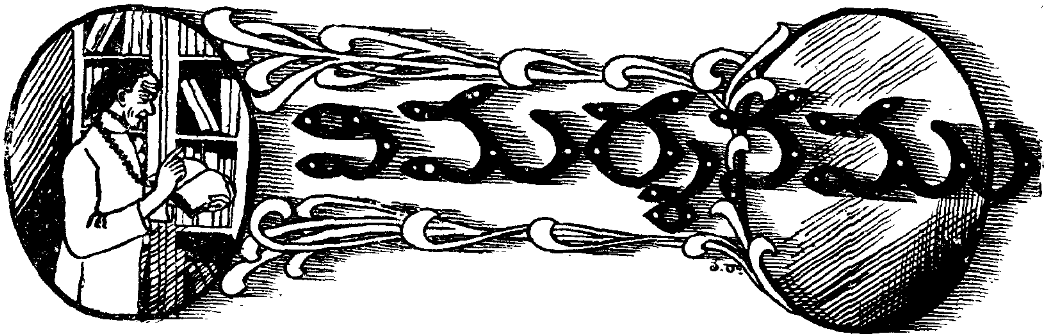

చెన్నపురి తండియార్ పేటయందలి శిశుసంరక్షణాలయమునందుగల పిల్లలు (ఆంధ్ర. మార్చి 18-9)

సంగీత ప్రవీణులు

దక్షిణాఇండియా మ్యూజిక్ ఎకాడమీవారు జరిపిన సంగీతప్రపోటీపరీక్షయందు బహుమతులు పొందినవారు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర సంగ్రహము

రచయిత: కవిత్వవేది. ప్రకాశకులు: వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

ఈవాఙ్మయచరిత్రమును ప్రకటించి వావిళ్ల వారు ఆంధ్రలోకమునకు గొప్ప యుపకారమును గావించిరి. అనర్ఘనూతనగ్రంథకుసుమములతో భాషాదేవిని నిరంతరము అర్చనసల్పు వీరివ్రతము ప్రశంసనీయము.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమునందు నూతనయుగము ఆరంభమై నడచుచున్నది. ఈనూతనయుగపు చిహ్నములలో చరిత్రరచన ముఖ్యమైనది. దేశచరిత్రలు, స్థానిక చరిత్రలు పెక్కులు రచింపబడినవి. వాఙ్మయ చరిత్రలుగూడ కొన్ని బయలు వెడలినవి.

ఈవాఙ్మయచరిత్రలు నన్నయకాలము నుండి నేటివఱకును గాలక్రమమున జనించిన యాంధ్రకవుల యొక్కయు, వారిగ్రంథముల యొక్కయు జాబితాలతో నిండియున్నవి. అట్టి జాబితా నొక్కదానిని ఆంధ్రలోకమునకు వీరేశలింగం పంతులుగారు ప్రసాదించియున్నారు. ఇప్పటికి తెలుగు విమర్శకులకు కవులజీవితముల మూలమున శ్రీపంతులువారు భిక్షమువెట్టుచునే యున్నారు. అయితే కవులజాబితాలు వాఙ్మయ చరిత్రముగాదు. వాఙ్మయ మెట్లు ఉత్పత్తి యైనదియు, ఎట్లు ఏయే కారణములచేత పెరిగి నూతనరూపములను ధరించినదియు, ఎట్లు క్షీణించినదియును, అట్టి క్షీణదశకు గారణము లెవ్వియైనదియు, వాఙ్మయచరిత్రమున ముఖ్యముగ వర్ణింపదగిన విషయములు. ఇంతవఱకు ప్రకటితములైన వాఙ్మయచరిత్రలందు పైవ్రాసిన విషయములు ప్రస్తుతము పరామర్శింపబడు గ్రంథమునందువలె, చక్కగవర్ణింప బడి యుండలేదు. ఏతత్కారణమున నిది ఇతర వాఙ్మయ చరిత్రలకంటె మేలైనది అని చెప్పవచ్చును.

గ్రంథరచనమున 'కవిత్వవేది' అనుసరించిన మార్గము మంచిది. వాఙ్మయచరిత్ర నంతటిని యుగములుగ, ఇతరచరిత్ర కారులవలె విభజించెను. ఇందు నూతనమేమియును గానరాదు. ప్రతియుగవాఙ్మయ చరిత్రమును వర్ణించునప్పు డవలంబించిన పద్ధతియం దించుక నూతనత్వము గన్పించుచున్నది. ప్రతియుగ వాఙ్మయచరిత్రయు మూడు భాగములుగ విభజింప బడినది. మొదట వాఙ్మయాభివృద్ధికి దోడ్పడిన రాజకీయ మతసాంఘికోద్యమముల చరిత్రయు, పిమ్మట పైయుద్యమములు వాఙ్మయాభివృద్ధి కెట్లు తోడ్పడినదియు, కడపట ఆయాయుగముల వాఙ్మయములలో గమనింపదగిన విషయములును వ్రాయబడియున్నవి. ఈపద్ధతి వాఙ్మయ చరిత్రరచనకు గొంత యనుకూలతను గలుగజేయుచున్నను చెప్పిన విషయమే మరల రెండు మూడు పర్యాయములు చెప్పవలసి వచ్చుటచేత పునరుక్తిదోషమున కెడమిచ్చుచున్నది.

మనగ్రంథకర్త సాధారణముగ మిక్కిలి జాగ్రత్తతో వ్రాయువాడైనను అచ్చటచ్చట కొన్నిప్రమాదముల పాలైయున్నాడు. ఇందుకు దారాకాణగా నొకటి రెండు విషయములను జేర్కొనుచున్నాము.

౧. గ్రంథముయొక్క ౮ వ పుటయందు "తెల్లంగువాడని నిర్ధరింపబడిన గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి" యను నొకవాక్యము గలదు. గౌతమీపుత్రుడు తెల్లంగువాడనుట కాధారము లేవి? వీరభద్రరావుగారి రాజరాజనరేంద్రసంచికలోని వ్యాసమేనా? అట్లగునేని రావుగారి యద్భుతకల్పనాశక్తిని ప్రకటించు నీవిషయమును సత్యాసత్యభేదమును గుర్తింపజాలక కవిత్వవేదిగారు పరమ

ప్రమాణముగా గొనుట యాశ్చర్యము. వీరభద్రరావు గారి వాదమును చూడుడు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి బ్రాహ్మణుడు. శాతకర్ణి నామము కులనామమై యుండవచ్చును. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో కర్ణకమ్మలను తెగ యొక్కటి గలదు. "వీరిని కరణబ్రాహ్మణు"లని వీరభద్రరావుగారన్నట్లు తోచుచున్నది. "ఈకరణబ్రాహ్మణులు తెలగాణములోని వారు" కావున గౌతమీపుత్రుడు తెల్లంగువాడు.

గౌతమీ పుత్రుడు బ్రాహ్మణుడగుట నిజమే, శాతకర్ణియనునది కులనామమా? అగునని యంగీకరించినను అట్టి కులనామములను వ్యక్తుల నామములతో జేర్చుకొనుట యాచారమా? పూర్వము యిట్టి యాచారము లున్నవనుట కాధారములు లేవు. ఇప్పుడు "ఇంటిపేర్లు" వ్యక్తులపేర్లను వెనుకకు నెట్టి ముందుకువచ్చినను, కులము పేర్లు, తెగలపేర్లు వచ్చినట్లు గాన్పించదు. ఉ. జి. కె. దుగ్గిరాల అన్నారుగాని, జి కె ఆరువేల్ అనలేదు. శాతికర్ణుడనునది కులసూచకమగు నామ మనుటకంటె వంశసూచక నామమనుట సమంజసముగ నున్నది. వాదమునకై కులనామమని యొప్పుకొన్నను, 'శాతకర్ణులు', 'కరణబ్రాహ్మణులును,' నొక్కరనుట కాధారము లేవి! 'శాతకర్ణ' శబ్దము తన 'శాత' నెప్పుడు బోగొట్టుకొని ఉత్త "కర్ణ" యైనది? ఈప్రశ్నలకుఁ దగు సమాధానముల నిచ్చుదాక పైవాద మంగీకృతము కానేరదు. సందేహాస్పదమగు నీవాదమును వేదవాక్యముగ నంగీకరించి దానిమీద నూహాసౌధముల నల్లుట చరిత్రకారుని లక్షణము గాదు.

౨. 'ఆరవశతాబ్దమున జయసింహవల్లభుడు వేంగి నుండి పశ్చిమతీరము వఱకు స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపించి ప్రథమ చళుక్యుడాయెను.!' అన్నది కేవలము ప్రమాదజనితము. జయసింహ వల్లభునికిని, వేంగిదేశమునకు ఏలాటి సంబంధమును లేదు పట్టాభిషేక సంచికలో నిట్టివాక్యమున్న నదియును తప్పే. కావున, పునర్ముద్రణమున గ్రంథకర్త యీతప్పును దిద్దుకొనునని తలచెదము.

ఆంధ్రోత్పత్తిని గురించిన వీరియభిప్రాయ మిది: "లిపిభాషా జాతివృత్తములచే నితరములకంటె నెక్కుడు సన్నిహితత్వముఁజూపుచున్న కన్నడముం జూచి, కర్ణాట త్రిలింగ భాషలకొకమాతృకయనియును, నాయాదిభాష హాలె తెళుగన్నడములుగా జీలి, తెలుఁగే దెలుఁగై పిదప నాంధ్రమయ్యెననియు సిద్ధాంతపఱచు టుచితము." పుట ౧౨.

"తెల్గు సీమలో" చాళుక్యపరిపాల నారంభకాలములోనే తూర్పున నుండువారికిని, పశ్చిమమున నుండు వారికిని భాషాభేదము లేర్పడి ముదిరిపోయినందున పశ్చిమమున నున్నవారిభాష హళెగన్నడమనియు, తూర్పున నున్నవారిభాష. తెళుగన్నడ (తెలుఁగు) మనియు వ్యవహారనామములఁ బొంది ప్రత్యేకసారసత్వముల సృష్టికి హేతుభూతములై" యుండెను. పుట ౧౧.

"తెలగాణము మొదట నితరనాడులవలె నొకనాడనియు, బ్రాహ్మణాదిభేదము లెన్నియున్నను, తెలఁగలందఱును పశ్చిమ దక్షిణాంధ్రవాసులే యనియు, వీరు ప్రాముఖ్యమును బట్టియే తెలుఁగునామము భాషకు సిద్ధించినదనియు, అసలు తెలుఁగుసీమ వీరిదే యనియు పూర్వోత్తరాంధ్రులు తెలుఁగువార్యుగానేరకపోయినను నేకభాషావలంబకు లగుటవలన తెల్లంగు లాంధ్ర గణములోఁజేరిన దానివలన నన్నదమ్ములే యనియు, దేలుచున్నది." పుట ౭.

ఇందు గమనింపదగ్గ విషయములు.

౧. కర్ణాణకులు, తెల్లంగులు, ఆంధ్రులు, ఈమూడుజాతులవారి భాష యొక్కటియే.

౨. చాళుక్యుల కాలమున హళెకన్నడ, తెలుగన్నడము లను నూతనభాష లేర్పడినవి.

3. పశ్చిమ దక్షిణాంధ్రమే తెలగాణము. తెలుఁగువా రచ్చటి వారు. అసలు తెలుగు సీమ వీరిది.

౪. తెలుగువారి యొక్కయు, ఆంధ్రులయొక్కయు భాష యొక్కటి యగుటచేత తెలుగువా రాంధ్రులలో నొక తెగవారుగ పరిగణింప బడవలసినవారై యున్నారు.

ఈవాదము గూడ శ్రీవీరభద్రరావుగారివలన పుట్టినదే.

"అందలిప్రజలే కర్ణాటులైరి గావున గర్ణాటులు నాంధ్రులలోని వారే. చాళుక్యపరిపాల, నారంభకాలమున నాంధ్రులలో దూర్పున నుండు వారికిని పశ్చిమమున నుండువారికిని భాషాభేదము లేర్పడి ముదిరిపోయినందున పశ్చిమమున నుండువారి భాష హళెగన్నడమనియు దూర్పున నుండువారి భాష తెలుగన్నడమనియు (తెలుగు) వ్యవహారనామములను బొంది ప్రత్యేక సారస్వతములకు హేతుభూతమైనవని కొందఱి యభిప్రాయము."

ఈవాదము ఆధార రహితము. ఆంధ్రులు కర్ణాటులొక్కరే యనువాదమును నిల్పుటకు వీరు తెచ్చిన సాక్ష్యము చాలదు. కావున నిది యొప్పుకొనదగినది కాదు. వీరభద్రరావుగారు హళెకన్నడమునకు ప్రతిగా తెలుగన్నడమును సృజించినారు. ఇట్టిపేరుగల భాషయొకటి యుండెననుట కాధారము లెవ్వియు గానరావు.

అజ్ఞాతయుగపు కవిత్వమును వర్ణించు సందర్భమున, నన్నయ్యకుపూర్వ మాంధ్రమున గ్రంథము లుండెనా? యను ప్రశ్నవేసుకొని దానికి గ్రొత్తసమాధానము నిచ్చియున్నారు: నన్నయ్యకు పూర్వము దెనుగున కవిత్వము లేకపోయినను, "ఆంధ్రులగు పూజ్యపాదుడు, ఆదిపంపకవి, నాగార్జునుడు, మోళిగయ్య, భీమకవి మొదలగువారైదవశతాబ్దమునుండియు కర్ణాటకమున కావ్యములను, లక్షణగ్రంథములను నిర్మించుచు వచ్చిరి." వీరు స్వభాషయందు గ్రంథములు రచించిన రచించియుండవచ్చును. కాబట్టి యాకాలమున ఆంధ్రగ్రంథములు వ్రాయబడి యుండవచ్చును. ఆగ్రంథము లేవైనవని యడుగ, జైనకవికృతము లగుటవల్ల పరశురామప్రీతి జేయబడినవని యుత్తరమిచ్చి, యంతటితో దృప్తినందక "ప్రథమశతాబ్దికే, యనగా చాళుక్యులకు బూర్వమే హళెగన్నడ తెలుగన్నడ భేదములు పుట్టియుండనగు"; "తెలుగన్నడము ప్రత్యేకించిన పిమ్మట కొంతసారస్వతము పైవాదమున కనుగుణముగ పెరిగియుండవచ్చును. కాని యుత్తరమున నుండిన ఆంధ్రులుమాటలాడుచున్న ప్రాకృతములో తెలుగు (తెలుగన్నడము) చెరసిపోవుచుండిన కాలదిని సహజమగు నూత్న మిశ్రభాషా నిరసనముతో మొదట మిన్నకుండిన జైనులు చాళుక్య ప్రభుత్వారంభ సూచనలు, బ్రాహ్మణ మతాధిక్యము వర్ధిల్లిన కాలదిని యాలోచించుకొని కర్ణాటకము తమకు జన్మస్థానమువంటిదిగాన, నక్కడకె వలసపోయి యుండవచ్చును. ...... త్యజింపకున్న బ్రాహ్మణమత ప్రవిష్టులు బలవంతపెట్టి వెళ్లగొట్టి యుందురనుట యనుభవవిరుద్ధము గాదు." "తెలుగు... ప్రాకృత సంపర్కము గారణముగా, నయిదవ శతాబ్దికనగా చాళుక్యప్రభుత్వారంభకాలమునకు నాంధ్రముగా మారియుండనగును." ఇట్లు పరిణమించిన యాంధ్రభాషలో మొదట రచియించిన గ్రంథము నన్నయ్య యాంధ్రభారతము.

హళెకన్నడమును, తెలుగును ఒక్కమాతృక నుండి చీలి వేర్పడిన భాషలనుట కాధారములు లేవు. నన్నయ పూర్వపు కవిత్వస్వరూపము నన్నయకవిత్వము వంటిదే. ఇది శాసనస్థములగు గద్యపద్యములవల్ల దెలియవచ్చుచున్నది. కావున తెలుగన్నడ ముండెనని వాదమున కొప్పుకొన్నను వానిజాడ యెచ్చటను గాన్పింపదు.

పెక్కురు కర్ణాటకవుల జన్మస్థానము వేంగియనుట నిజమే. వారాంధ్రులనుట సాహసము. చాళుక్యులు కన్నడదేశస్థులు. వారు వేంగి నాక్రమించుకొనిరి. కుబ్జవిష్ణు వొంటరిగ నాంధ్రదేశమునకు వచ్చియుండునా? అతనివెంట కర్ణాటులెవ్వరేని వచ్చియుండగూడదా? అట్లు కన్నడరాజవంశముతో నాంధ్రదేశమునకు వచ్చిన కన్నడిగులు దమమాతృభాషయందు కవనము చెప్పియుండగూడదా? మధుర తంజావూరు ఆంధ్రనాయకులకడ ననేకులు తెలుగు కవీశ్వరులును, గ్రంథకర్తలునుండిరి. వీరు ద్రావిడదేశస్థులు. ఆంధ్రమున గ్రంథములు రచించిరి. ఏతత్కారణమున వీరు రాజభాషయగు నాంధ్రమున గ్రంథములు రచించిన ద్రావిడులనుట యుచితమా? కావున వెంగిదేశజులగు కర్ణాటకకవులు చాళుక్యులతో నచ్చటికి వచ్చిన కర్ణాటకులనియు, వారి మాతృభాష కన్నడమనియు, ఆంధ్రభాష కాదనియు, వారు తెలుగు భాషయందు కవనము చెప్పియుందురను ఊహకు ఆధార

ములు లేవనియు తలచుట యయుక్తము. మనరక్తముతో బుట్టిన జాత్యభిమానము చేత దక్షిణదేశములోని గొప్ప వారందఱును నాంధ్రులనియే మనము చెప్పుచున్నాము. సత్యాసత్యములను గుర్తెఱుంగ నేఱక యిట్లు 'సర్వమాంధ్రమయం జగ' త్తనుటవలన నప్పులపా లగుచున్నాము. అయితే నన్నయ్యకు పూర్వముండిన ఆంధ్రవాఙ్మయ మేమైనది? అను ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. అది నన్నయ్యచే దహింపబడినదని యనేకుల యభిప్రాయము. వాఙ్మయమంతయు నన్నయచే దహింపబడి యుండదు. తనభాగమునకు అధర్వణభారతమును దహించెను. నన్నయ్యవంటి వారనేకులు తక్కిన జైనకవికృతవాఙ్మయమును దహించిరి. నన్నయ్యవంటి వాఁడిట్టి యకార్యమును చేయునా? యని కొందఱమాయకుల ప్రశ్న. నన్నయ్యకంటె సర్వవిధముల గొప్పవాడును, ఇంచుమించుగ నన్నయ్యకు సమకాలీనుడును, మతసంస్కర్తయు, మహాత్ముడును నగు మల్లిఖార్జున పండితారాధ్యునివంటివాడు

"శివనిందా విషయం బగు
నవమానము సెప్పునట్టి యపుస్తకముల్
అవిచారంబున గాల్పగ
నవు జెప్పెడి వాని జంప నగు నీశానా."

అని తనశిష్యులకు ఉపదేశముచేసెను. వైదికమతాభిమానులగు నన్నయ్యాదు లవైదికమతస్థుల గ్రంథంబుల నగ్నికి ఆహుతి జేసియుందు రనుటకు సందేహింప బనిలేదు. వీరు "దీనిచే నిందుృలుగారు; మతావేశ మెట్టిపనినైన గావించును."

ఆంధ్రగద్యచరిత్రము నన్నయ్యతోడనే యారంభమైనదని వ్రాసినారు. పద్యచరిత్రకు శాసనములలోని పద్యము లుపయుక్తములైన గద్యచరిత్ర రచనయందు శాసనము లేల పనికిరావు? క్రీ. శ. ౭ శతాబ్దమునాటివి ఆంధ్ర వచనశాసనములు కొన్ని గలవు. తరువాతివి పెక్కుగలవు. కొన్నిటియందలి భాష నన్నయ్యభారతములోని వచనములను బోలియున్నది. శాసనములోని వచనము వాఙ్మయములో చేర్చదగినదా? యన్నప్రశ్న రావచ్చును. చేర్చదగినదనియే మాయభిప్రాయము. ౭ వ శతాబ్దము నాటి యాంధ్రభాషాస్వరూపమును తెలుపు దాఖలా లెవ్వియు లేవు. మనకున్న ముఖ్యాధారములు శాసనములే. కావున ఆంధ్రగద్యచరిత్ర రచనయందు పైశాసనముల ప్రస్తావన యుండుట యవసరము.

ఆంధ్రనాటకములను గూర్చి మిక్కిలియు సంగ్రహముగ వ్రాయబడియున్నది. విపులముగ వ్రాసియుండవచ్చును. గ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయము లనేకులకు రుచించక పోవచ్చును. నవయుగమును గూర్చియు, నూతనకవనమును గూర్చియు గ్రంథాంతమున కొంత వ్రాయబడియున్నది. భావకవిత్వచరిత్రమును సూక్ష్మముగ వ్రాయుచు 'కృష్ణపక్షు' కర్త కృష్ణశాస్త్రిగారిని గ్రంథకర్తగారు విశేషముగా పొగడియున్నారు. పైవారి కవిత్వములో భావములకంటె మాటలజబర్దస్తీ యెక్కువగ గన్పించుచున్నది. 'లోకో భిన్నరుచిః' అన్నారు గదా పెద్దలు. మఱియు "ఎంకిపాటలు... మోహనశృంగార పరంపరకు జేరునేమో!" అన్న సంశయము కవిత్వవేదిగారిని బాధించుచున్నది. "మోహనశృంగారపరంపర" "సంఘ నీతికి బాహ్యము" అని వీరు చెప్పుచున్నారు. ఎంకిపాటలో నేమి నీతికి దూరమగు విషయము గలదో మాకు గాన్పించుటలేదు. అభిప్రాయభేదము.

ఇంతవఱకు గ్రంథకర్తకును మాకును గల యభిప్రాయభేదమునుగూర్చి ముచ్చటించితిమి. ఇట్లభిప్రాయభేదములు గల స్థలములు కొన్నిమాత్రమే. గ్రంథము చక్కగ వ్రాయబడినది. శైలి సులభము. ఇంపైనది. ఆంధ్ర వాఙ్మయపరిత్ర నెఱుంగగోరువారు దీని నవశ్యము జదువ వలయును.

వేం. ర.

గృహప్రవేశం

గ్రంథకర్త: రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్ గారు. అనువాదకులు: శోభనాదేవి, వైకుంఠరావుగార్లు. క్రౌనుసైజు ౧౨౩ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

ఇది విశ్వభారతి గ్రంథమాల ౧వ పుష్పమైన నాటకము. ౧౯౨౭ జనవరిలో ప్రచురింపబడినది. వలయువారు 'విశ్వభారతి ఏజెన్సీ, ౨, ఫిలిప్ వీథి, జార్జిటవున్ మదరాసు' అని వ్రాసిన బడయగలరు. వావిళ్ల

రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి వారివద్దకూడ పుస్తకాలు దొరకును.

౧. శ్రీవేంకటశాస్త్రి స్మృతి-భక్తమందార శతకము. డెమ్మీ౧౬సైజు. ౩౬ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

౨. శ్రీసూర్యనారాయణ స్మరణ, ఆపదుత్తారక స్తవము. డెమ్మీ౧౬సైజు. ౨౭ పుటలు. వెల ౮ అణాలు.

౩. శ్రీవేణుగోపాలక స్మృతి; భక్తకల్పద్రుమశతకము. డెమ్మీ౧౬సైజు ౩౭ పుటలు. వెల తెలియదు.

ఈ పైమూడు పద్యకావ్యములును ఆలమూరు గ్రామ కాపురస్తులు శ్రీ నరసింహదేవర పేరుశాస్త్రి గారు వ్రాసినవి. వారి ద్వితీయపుత్రుడు, తృతీయపుత్రుడు, నాలవ కుమారుడును నవయౌవనమునందే ఒకరి తరువాత నొకరు కీర్తిశేషులు కాగా నాదుఃఖమును తండ్రి భరింపలేక పైకి వెళ్లబోసికొనిన కొంతశాంతికదా యని యీపద్యకావ్యములను వ్రాసిరి. కీర్తిశేషుల ఫోటో చిత్రములుకూడ చేర్పబడినవి.

పుస్తకములు వలయువారు గ్రంథకర్తను, ఆలమూరు, రామచంద్రపురము తాలూకాను వ్రాసిన బడయగలరు.

నివాళి

కర్తలు: వేంకటకాళిదాసకవులు, ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్య సమ్మేళనము, విజయనగరము. ఇది శ్రీకొల్లూరు ధర్మరాయ కవిగారు సంపాదించు 'పూజాపుష్పముల'లో మొదటిది. క్రౌను౧౬సైజున ౩౭ పుటలుగల యీఖండకావ్యముల 'నివాళి' మూల్యము ఒకరూపాయి. ఆంధ్రదేశమున పెక్కురివలె వీరును బాహ్యమూల్యమునే యెక్కువ గణించినట్లగపడును. గ్రంథము వ్యాప్తిలోనికి వచ్చుట కిది చాలఆటంకము గూర్చును. వెల తక్కువయైనచో గ్రంథములోనివిలువ తగ్గదు; ఎక్కువతో హెచ్చదు.

ఇది అనేకవైఖరుల ప్రణయపథముల ద్రొక్కిన కావ్యావళి. ఒక ఉదారమగువాణి—ఈప్రణయయాత్రయందు హృదయము అధిగమించిన, సమున్నతమగు, ఉత్కృష్టకవితను సమీపించునట్టిది—ఏదియు నిందు వినబడదు. కవిహృదయము పరిణతిలేక క్రిందిమెట్టుననే తిరుగాడుచున్నది. ఇంను ఊహాపథముననే కాని హృదయపథమున నంతగ గతులు కన్పడవు. భావనయు తరుచు నీరసతను బలియగుచున్నది. దీర్ఘసమాసములు తరుచుగ భావగతికి అడ్డుపడుచున్నవి. ప్రధానభావ ప్రవాహమునకు నిరోధముగూర్చుట యనులోపమును సమాసములు తమ స్నిగ్ధతచే తొలగింపజాలవు. అవి సార్థకత బడసినచో కవులకు శీఘ్రాభివృద్ధి సూచించును. తెలుగు నుడికారము, హృదయము గరగించు రసావలంబనము వీరి కవితకు దవ్వులనున్నవి. భాషయందు తూగు తక్కువగనున్నది. 'నేత్రాంతర పక్ష్మలాంచలములు' మున్నగు అర్థస్ఫూర్తిలేని ప్రయోగములును కొన్ని గలవు. శ్రీకారాదుల పునరుక్తి మితిమీరియున్నది. వాడుకలోలేని, ఇంపుగూర్పని, కీవిలేని తద్ధితాదులు కొన్ని ప్రయుక్తములైనవి.

అధ్యయనమునను, రచనాప్రయత్నములను, కవితా పరిశీలనాదికమునను వీరికవిత క్రమమున వృద్ధిగాంచవచ్చును.

వర్ణన రత్నాకరము

౧, ౨ భాగముల సంపుటము. డెమ్మీ సైజు. పుటలు ౬౦౭. వెల రు. ౩-౭-౧.

శ్రీదాసరి లక్ష్మణస్వామి గారు సంధానించిన యీ సంపుటమున దాదాపు మూడువందల ఆంధ్రపద్య కావ్యములనుండి యేర్చికూర్చిన వర్ణనముల పద్యములు, రెండువందలకుపైబడు విషయములకు సంబంధించినవి కలవు. ఇంకను రెండువందల విషయముల గూర్చిన వర్ణనములు గల ౩,౪ భాగముల సంపుట మచిరకాలమున వెలువడనున్నదట.

అపారమగు నాంధ్రసారస్వతమున వెలసిన పద్యకృతు లనేకములు. తద్వర్ణితవిషయము లనంతములు. తత్తద్విషయవర్ణనవైఖరియు వివిధముగ నుండును. అన్నికృతుల నామూలాగ్రము చదివి విషయముల దెలియుకుతూహలమున్నను ఈ కాలమువారి కవకాశము, ఓపిక

చాలినంత లేదు. ఆంధ్రసారస్వత ప్రపంచమున విహారముచేయువారికి-అందును క్రొత్తపుంతల ద్రొక్కువారికి-ప్రాతపుంతల బాగుగా దెలిసియుండు టావశ్యకము. కాని యది యెట్లు సాధ్యమగును? ఈ వర్ణనరత్నాకరము మూలమున నది సాధ్యము కాగలదు. ముద్రితములు,నముద్రితములునయి యిపు డుపలబ్ధములగుచున్న సమగ్రాంధ్ర పద్యకావ్యములను—పదునొకండవ శతాబ్దము మొదలు ఇరువదవ శతాబ్దము వఱకుగల కాలమున నుత్పన్నములయిన వానిని—ఆమూలాగ్రము చదివి, వానియందలి యెల్ల విషయములను భిన్నభిన్నవిషయముల వర్ణించు పద్యములు విషయానుక్రమముగ నిట్లొక గ్రంథరూపమున శ్రీలక్ష్మణస్వామిగారు ప్రకటించిరి.

ఇందు సంధాత పరిశీలించిన గ్రంథములయు, తత్కర్తలయు పట్టిక గలదు. కవులుండిన * శతాబ్దములసంఖ్యయు కలదు. ఆశ్వాస సంఖ్యయు పద్యసంఖ్యయు గలవు.

సులభజీవిక నభిలషించు నీకాలమున న్యాయప్రయాసములకు సహించి ఓపికపట్టి యీరత్నాకరమును కూర్చిన లక్ష్మణస్వామిగారెంతయు నభినందింప దగుదురు. ఆంధ్రభాషయందొకింత ప్రవేశము గల ప్రతియాంధ్రమహాశయునకును నీగ్రంథము కల్పకము. ప్రతిగ్రంథభాండాగారమునకు ఒక నూతనాలంకారము. సహజముగనే పరిమితమైన దీని మూల్యము ప్రయోజనముతో బోల్చిచూడ నత్యల్పమగుట నిస్సంశయము.

ఆంధ్రలోక మీగ్రంథముయొక్క విలువను గుర్తించి ప్రయోజనమును బడయునేని సంధాతృపరిశ్రమము సఫలము గాగలదు. దీనితోపాటు ౩,౪ భాగముల సంపుటమునకును ఆంధ్రలోకము స్వాగతమును చెప్పునుగాక.

గుంటూరు నల్లమస్తాన్

గ్రంథకర్త: చంద్రమౌళి చిదంబరరావుగారు. సంపాదకుడు: పంగులూరి వీరరాఘవుడు, అప్పికట్ల, బాపట్లతాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. ఇది భక్తిలతా గ్రంథమాల చతుర్థ కుసుమమట. డెమ్మీ 1/8 సైజు ౭౦ పుటలు. వెల ౩ అణాలు.

సుమారు ౩౩ ఏండ్ల క్రిందట గుంటూరునందు సిద్ధిపొందిన మస్తాన్‌సాహెబుగారి చరిత్ర, ఆనోట ఆనోట వినినది-మానవాతీతమగు,నమ్ముటకు వీలేకాని- అద్భుతకార్యములతో నిండియుండుకథ నిందు వర్ణించిరి. చనిపోయిన మనుష్యులను, జంతువులను బ్రతికించిరట మస్తాన్‌గారు!

ఆసేతు కైలాసపర్యంత సంపూర్ణభారతదేశ సవ్యప్రదక్షిణ తీర్థయాత్రా ప్రదర్శిని

గ్రంథకర్త: ఇర్రింకి నరసింహమూర్తిగారు, తోలేరు, వీరవాసరంపోస్టు, భీమవరంతాలూకా, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. డెమ్మీ 1/8 సైజు ౯౩ పుటలు. వెల ౧ రూపాయి.

ఇందు గ్రంథకర్తగారి గ్రామము తోలేరు మొదలుకొని ౩౧౭ ప్రదేశముల విశేషము వివరింపబడినది. వివరణము మాత్రము సంపూర్ణముగాను, ఇంపుగాను, సరిగాను లేదు.

అల్లాహో అక్బర్

గ్రంథకర్త: భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు. ఇది విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాల ౩౭ కుసుమము. ఇది గ్రంథమాలవారి పారితోషిక చారిత్రక నవలయట. క్రౌను సైజు ౪౦౪ పుటలు గలది. వెల చందాదారులకు రూ ౧-౮-౦, ఇతరులకు రూ ౧-౧౪-౦ ను. వెలయువారు బెజవాడకు వ్రాసిన గ్రంథముల బడయగలరు. ఇందుపై విమర్శ ముందుముందు ప్రచురింపబడును.

ఆంధ్ర నవీనవాచకములు ౧-౬.

ఆంధ్రనవీన ప్రథమవాచకము: క్రౌనుసైజు ౬౧ పుటలు. ౩ అణాలు.

ఆంధ్రనవీన ద్వితీయవాచకము: క్రౌను సైజు ౬౮ పుటలు. ౩ అణాలు.

ఆంధ్రనవీన తృతీయవాచకము: క్రౌనుసైజు ౮౪ పుటలు. ౧-౩-౬.

ఆంధ్రనవీన చతుర్థవాచకము: క్రౌనుసైజు ౧౦౭ పుటలు. ౪ అణాలు.

* కవులకాలము విషయమున అభిప్రాయభేద ముండవచ్చునుగాని అది గ్రంథప్రయోజనమును కుంచింపబోదు.

ఆంధ్రనవీన పంచమవాచకము: క్రౌనుసైజు ౧౦౧ పుటలు. ౫ అణాలు.

ఆంధ్రనవీన షష్ఠ వాచకము : క్రౌనుసైజు ౧౧౨ పుటలు. ౬ అణాలు.

ఇవి మొదటి తరగతినుండి మొదటిఫారం వఱకు నుద్దేశింపబడిన వాచకములు. మాక్మిలన్ అండ్ కంపెనీ వారిచే ప్రకటింపబడినవి. వీని గ్రంథకర్త లైదుగురు: చావలి సూర్యప్రకాశరావు, హరి పేరయ్యశాస్త్రి, శ్రీరామగిరి రంగరావు, జనమంచి శేషాద్రిశర్మ, సంగ శేషాచలశాస్త్రిగార్లు.

ఇవి ౧౯౨౮_౨౯ సంవత్సరములయందే నూతనముగా ప్రచురింప బడినవి. వీనిని గూర్చినవిమర్శ ముందు ముందు ప్రచురింపబడును.

ఇష్టాగోష్ఠి

డిమ్మిసైజు పుటలు. ౨౨౩ వెల రు. ౧-౪-౦.

పుస్తకమునకు గ్రంథకర్తగారి పేర, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, తాడేపల్లి గూడెమునకు వ్రాయవలెను.

ఇది శ్రీయుత యద్దనపూడి వెంకటరత్నము గారు రచియించినది. "ఇది పైకి వినోదార్థముగ నుండినను లోకవృత్తమును జక్కఁగాఁ దెలుపునట్టి గ్రంథమై యున్నది. కొంతహాస్యరసము, కొంతవేదాంతము, కొంతధర్మచర్య, కొంతనీతి మొదలగున వన్నియు నిందు సందర్భోచితముగ నిమిడియుండుటచే నిది చదువరులకు నెంతో యానందము గలిగించుటయే గాక నూతనవిషయముల నెన్నో బోధింపఁజాలియున్నది"—అని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు ఈ గ్రంథపీఠికలో వివరించి యున్నారు.

కాని గ్రంథము శ్రీవారు మెచ్చినంత శ్రేష్ఠముగా లేదు. గ్రంథమునందలి శైలి బహుళముగా గ్రాంథికమే కాని వాడుకమాటలుకూడ చాల నున్నవి. ఆమాటలు గ్రాంథికశైలితో 'మేలుకలయిక' నొందక వేఱై యున్నవి. కావున శైలికి తగినసాఫీ లేకపోయినది ఒక్క శైలి విషయముననేగాక ఔచితివిషయమున గూడ నీగ్రంథము వెనుకబడుచున్నది. పుట 41_లో 'పితృకార్యమునకు సంబంధించిన వంట'లో తగిలియున్న యువతి మగనితో గవసినట్లుగా వర్ణించిన ఘట్ట మనౌచిత్యపార మనంటుచున్నది: ఇట్టి సందర్భములు మఱి రెండుమూ డీగ్రంథమున నున్నవి. కథానివేదనావసరమున ఒక ఘట్టములోనె కొంతసేపు ఉత్తమపురుషము, మఱికొంతసేపు ప్రథమపురుషము ఉపయోగింపబడుట చూడ (పుట 45-48) వెంకటరత్నముగా రీగ్రంథమును రచించుటలో (పాండిత్య) కౌశల్యముకంటె కుతూహలమునే యెక్కువగా చూపిరని చెప్పుటకు ఎడము కలుగుచున్నది.

(ఆండ్ర శేషగిరిరావు, బి. ఎ.)

నవీనచిత్రకథలు

ఇదియొక చిన్నకథల పుస్తకము. గ్రంథకర్తగారొక 'సుప్రసిద్ధాంధ్రపండితులు'. దీని వెల రు ౧-౬-౧. వలసినవారు కె. మునుస్వామి నాయుడు అండు కంపెనీ, బుక్కుసెల్లర్సు అండు పబ్లిషర్సు, 286, చైనాబజారు రోడ్డు, మదరాసు అని వ్రాసికొనిన బడయగలరు.

ఆంధ్రభాషలోని గద్యగ్రంథములయందలి కథలు ఎక్కువగ పురాణాదులనుండి "గ్రహింపఁబడి పలుభంగుల రచియింపఁబడిన" వగుటచే తాము "మనయాంధ్రవాఙ్మయమున నూతనాంశములను బోధించు గద్యగ్రంథములుండుట యత్యవసరమని యాంగ్లభాషయందున్న కొన్ని చిత్రకథలను" దెలుగున వ్రాసినట్లు పీఠికలో గ్రంథకర్తగారు వ్రాసికొన్నారు. కథలు 'చిత్ర'కథలే కాని యివి బోధించు 'నూతనాంశము' లేవో తెలియవచ్చుటలేదు. ఇట్టి చిత్రకథలు తెలుగులో "భారత భాగవత రామాయణాదీతిహాస పురాణములనుండి" గ్రహించిన కథలలో కావలసినన్ని యున్నవి. రాక్షసులు, దేవతలు, గారడీలు_వీనికన్నిటికి మనపురాణములలోను, చిన్నపిల్లలకు అవ్వలు, తాతలు చెప్పుచుండు కథలలోను గొరతయేమియు లేదనుట యెల్ల రెరిగిన సంగతియే. అందుచే నీ'నవీనచిత్రకథలు' విద్యార్థులకు బోధించు 'నూతనాంశము' లెవ్వియు లేవని మాయభిప్రాయము.

పుస్తకముశైలి మొత్తముమీద మిగుల సరళముగ నున్నమాట నిజమే. కాని యది గ్రంథకర్తగారు తలచినట్లు "రెండవ మూడవ నాలవఘోరము" లవరకుగూడ జాలి యుండునని మేము తలంపజాలము.

శుక్ల నామ సం॥ సిద్ధాంతపంచాంగమ్

విద్వాన్ తోగర్చేటి భాస్కరశాస్త్రి గారు,

పెసరవాయి వెంకట్రామ సిద్ధాంతిగారు గుణించినది.

డిమ్మిసైజున నున్నది. మామూలు చేటసైజున నున్న తప్పులు తడక పంచాంగముల కంటె నిది మేలుగ నున్నది. ఇందు వానిలోకంటె నిత్యోపయోగవిషయములు హెచ్చుగ గలవు. అట్టివి ఇందును సంస్కృతము ననే ఉన్నవి: తెనిగించియుండిన బాగుండును.

దశావతారములు

క్రౌను సైజు; పుటలు ౧౧౧. గ్రంథకర్త: వంగిపురం రంగస్వామి అయ్యంగారు. ప్రకాశకులు: ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషింగు కంపెనీ, నుంగుంబాకం, మదరాసు. పుస్తకమువెల రు. ౦-౨-౦.

ఇది యొక వచనగ్రంథము. శ్రీమన్నారాయణుని పది యవతారములు నిందువరుసగ వర్ణింపబడినవి. ఇంచుమించు ఈకథ లన్నిటిని గ్రంథకర్తగారు భాగవతము నుండియే తీసికొన్నారు. సందర్భానుసారముగ నందందు భాగవతములోని పద్యములుగూడ జేర్పబడినవి. రామకథయు, కృష్ణకథయు పుస్తకములో చాలభాగము నాక్రమించినవి. ఇం దనుచితమేమియు లేదు. కాని, తక్కిన కథలలో గొన్ని చేర్చవలసిన యంశములు విడువబడినవి. పరశురాముని కథలో నతనికి కర్ణునితోడను, భీష్మునితోడను గల సంబంధమును గూర్చిన కథాభాగమును గ్రంథకర్తగా రేల విడిచిరో తెలియదు. ఇట్లే బుద్ధచరిత్రకు సంబంధించిన యంశములు గూడ కొన్ని యుపేక్షింపబడినవి. ఇట్లగుటచే నీ రెండు కథలు గొంతవరకసమగ్రములుగ గన్పడును. శైలి ధారాళముగ నున్నది. కాని సంస్కృతపదములు సందడి యెక్కువ. 'సమస్తకోరికల' (౧౩వ పుట), 'అంగవిహీనముచే' (౬౦వ పుట) మున్నగు వ్యాకరణమునకు సరిపడని ప్రయోగము లచ్చటచ్చట గలవు.

అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనములు

గ్రంథకర్త: శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావుగారు, యం. ఏ., యల్. టి. డిమ్మిసైజు పు. ౨౦౦. వెల రు ౨-౦-౦.

ఉపనిషత్తులు

(తెనుగున ఛందోబద్ధములయిన) ఈశావాస్య, కేన, ఐతరేయకములు. అనువాదకుడు శ్రీ ఆత్మానందయోగి. డిమ్మి ౧౬ పుటల సైజు; పు. ౭౨; వెల రు ౦-౬-౦.

ప్రాచీనహైందవప్రజాస్వామికప్రభుత్వము

గ్రంథకర్త: శ్రీ దేశభట్ల లక్ష్మీనరసింహముగారు, యం. ఏ., యల్. టి. క్రౌనుసైజు పు. ౧౨౪; వెల రు ౧-౧౦-౦.

సంస్కృతలోకోక్తులు

శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు (యం.ఏ. యల్. టి.) గారి ఆంధ్రవివరణము గలదు. డిమ్మిసైజు పు. ౨౧౪; వెల రు ౧-౦-౦.

ఛత్రసాలుడు ౧, ౨ భాగములు

అనువాదకులు: శ్రీ ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు గారు, కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు. డిమ్మిసైజు పు. ౨౨౪-౨౨౨. విలాసము: ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాల, పిఠాపురము. వెల: ఒక్కొకభాగము ౧-౮-౦.

ఈనవల తొలుత మహారాష్ట్రభాషయందు జననమందినది. కర్త: శ్రీయుత బాలచంద్ నానాచందషాహా వకీలుగారు. దాని హిందీఅనువాదమున కిది తెలుగుచేత. ఇందలిగాథ ఔరంగజేబు శివాజీచక్రవర్తు లున్నకాలము నాటిది.

కథానాయకుడు ఛత్రసాలుడు; శివాజీమహోపదేశమును బొంది తన దేశమగు బుందేలుఖండమును ఔరంగజేబు అధికారమునుండి తొలగించి

యచట స్వాతంత్ర్యపతాకమును నెలకొల్పిన మహావీరుడు. ఒకవంక కథానాయకుడు, అతనితండ్రి చంపతరాయలు స్వార్థమునకు స్వస్తిచెప్పి, దేశకల్యాణమును కాంక్షించి స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకై విశ్వప్రయత్నము గావించుచుందురు. ఇంకొకవంక వారిబంధువులు, ఇరుగు పొరుగు రాజ్యముల ప్రభువులు నగువారు వ్యక్తిద్వేషము, స్వార్థము కారణములు కాగా దేశీయులలో కలహములను బెంచి దేశమును నిరంతరదాస్యబంధమున నుంప ప్రయత్నించుచున్నారు. రెండవపక్షమువారి దుష్ప్రయత్నములన్నియు హీరాదేవి యను నొకస్త్రీయొక్క దురాశచేతను, దుస్తంత్రములచేతను నయినవి. తుదకు స్వాతంత్ర్యపక్షమే గెలిచినది. రెండుపక్షములను గ్రంథకర్త సమంజసముగా నిర్వహించినాడు.

వీరరసప్రధానమయిన ఈనవల శృంగారరసమును కూడ నింత చవిచూపును. ఎడనెడగల ప్రకృతివర్ణన మపూర్వమే యైనను చాల క్లిష్టముగ నున్నది. దేశస్వాతంత్ర్యము పరమార్థముగ నెంచి శత్రువులతో పోరిపోరి ప్రాణముల నర్పించిన చంపతరాయలు, శివాజీచక్రవర్తి ఛత్రసాలునకు బోధించిన రాజనీతి చాలవిలువగలది. దేశస్వాతంత్ర్యప్రాప్తికి ప్రజల యన్యోన్యానుకూల్యమే మూలసూత్రమని యీనవల గట్టిగా చెప్పుచున్నది.

మూలగ్రంథమున పదియవప్రకరణమునకు తర్వాత కథ కొంత లోపించునట్లుండెననియు, దానిని అనువాదకులు తాము కల్పించి పూరించితిమనియు దానిని ఉపోద్ఘాతమున జెప్పియున్నారు. కల్పితభాగము కథలో కథగా హత్తుకొనిపోయియుండుట అబ్బురమును గొలుపకపోదు. ఇది అనువాదకుల కల్పనాశక్తికి నిదర్శనము. తెలుగుచేత నిర్దుష్టము; కాని సంస్కృతపదబహుళముగ, ప్రౌఢముగ నున్నది. హిందీమూలమునకు ప్రత్యక్షానువాదమగుటచేతను, క్లిష్టకల్పనములకు ఆకరమగుటచేతను శైలి కటువుగా నున్నను సజీవముగా నున్నది. ఇట్టిశైలి వినోదమునకొఱకు నవలలను చదివి యావల పడవైచువారికి రుచింపదు. కాని ఓపికపట్టి చదివినచో కథతోపాటు కొంత భాషాపరిచయము నిది గలిగించుట సత్యము. కావున ప్రాచీనప్రబంధప్రపంచమున నాముక్తమాల్యదకు గలస్థానము నేటి నవలాప్రపంచమున నీనవలకు గలదనిన నతిశయోక్తి కాజాలదు. ఈనవల పాఠశాలలయందు— హైస్కూళ్లు, కాలేజీలు — అవశ్యముగ చదువవలసిన గ్రంథము (detailed text)గా నిర్ణయింపదగినది. *

పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయ సంఘమువారు గుణభూయిష్ఠమయిన యీనవలను పాఠ్యగ్రంథములలో జేర్చిన విద్యార్థులకు కొంత మేలు చేసినవారగుదురు. అనువాదకుల రచనమున జీవకళ నిండారియున్నది. అయ్యది క్రమముగ పుష్టిని జెంది ఇతోధికసుందరగ్రంథరచనాదక్షము గాగలదు. అనువాదకు లీశుభలక్షణమును గుర్తించి అభిజ్ఞతను, రచనాసౌష్ఠవమును, అవకాశమును పెంపొందించుకొనుచు సముచితరీతిని భాషాసేవను, తన్మూలమున దేశసేవను గావించుచు చిరజీవులయి వెలయుదురు గాక! —భారతి.

సీమంతిని

ఐదంకముల నాటకము. గ్రంథకర్త: గూడూరు వెంకటశివకవిగారు. ఆదిశైవగ్రంథమాలయం దీపుస్తక

* ఇపుడు పాఠశాలలలో చదువబడుచున్న పుస్తకములు చాలవరకు శబ్దదోషములు, వాక్యదోషములు, అసంగతవిషయములు మొదలగువానితో నిండి బాలురకు భాషానభిజ్ఞతాజాడ్యము నాపాదింపజేయుచున్నవి. ఈ జాడ్యమునకు పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణయసంఘము (Text book Committee) వారు బాధ్యులగుదురు. ఆ సంఘమునందలి సభ్యులు భాషాపాండిత్యము, లోకజ్ఞతగలిగి, బాలురబుద్ధిస్వభావము, పరిణామక్రమమును దెలియగలవారుగ నుండదగుదురు. అట్టివారును తామునిర్ణయించుగ్రంథములను గ్రంథకర్తలయు, ప్రకాశకులయు ప్రోత్సాహ, ప్రార్థనములకు లోనుగాక సవిమర్శనముగాపఠించి, వానిమంచిచెడ్డలను గుర్తించిమంచివానినే నిర్ణయించుట శ్రేయము. ప్రస్తుతమున్న పుస్తములను చూడ సంఘము, తత్కార్యనిర్వాహవిధానము తృప్తికరముగ నున్నట్లు చూపట్టదు. ముందయినను ఇట్టి లోపములు తొలగుట పరమావశ్యకము. దీనికయి ప్రజలు తీవ్రముగ ప్రయత్నింప దగుదురు.

మారవది. ఇందలికథ పౌరాణికము. నలచక్రవర్తి మనుమడగు చంద్రాంగదుడు దీనికి నాయకుడు. సోమవార వ్రతమాహాత్మ్య ప్రతిపాదకము. ఈ పేరున నొక ప్రబంధ మాంధ్రమున గలదు. అది పదునేడవ శతాబ్దికి జెందినది. ఇటీవల ముద్రితమయినది. ఈ "గ్రంథకర్త లిదివఱ కనేక నాటకములు కృతిమొనరించి యుండుట"ను గ్రంథమాలాసంపాదకులు సంపాదకీయ భూమికయందు సెలవిచ్చియున్నారు. అట్టివారి కవిత్వమునందలి రసము నాస్వాదించుటకై యుద్ధరించిన యీ క్రింది మచ్చు గద్య పద్యభాగముల పాఠకులు పరికింపదగుదురు:

'కం. నరపాలచంద్ర! మీచేఁ
బరిపాలనఁజేయునట్టి పట్టణ మిపు డా
సురపాలు నగరురీతుగఁ
గర మొప్పెను సుజనకలిత! సౌఖ్యం బగుచున్.

ఆ. వె. భోగికులశశాంక! భోగిభూషణునకు
భోగిశయనునకును పోరుమాటి
తిండిబోతుతండ్రి మెండుగా దమకీర్తిఁ
బొగడఁజాలరెంత బొగడ నేను.

ఐన నాదోచినటుల వర్ణించెద వినుండు. ఇవ్వనలక్ష్మికి మాలూరఫలంబులే నిబ్బరమగు గబ్బిగుబ్బలును, ఇందలిసరస్సునంగల వికసించిన కమలపత్రంబులే నేత్రంబులుగను, యివ్వనంబునం గల మదేభంబులే గమనంబులుగను, మత్తబంభరసంఘంబులే శిరోరుహంబులుగను, కలకంఠంబుల కలవరంబులే మృదుమధుర భాషణంబులుగను, కస్తూరి కర్పూరదిన్నెలే పరిమళోపేతంబగు శరీరంబుగను, అఱటిమహీరుహంబులే యూరువులుగను, తీవియగు వల్లరుల పెంపకమే మిరుమిట్లుగొను కాంతిగల భుజములుగను, పల్లవితంబగు నవపల్లవ ప్రకరంబులే పాణితలంబులుగను, పగడంపు తీవియలే తీవియగు కరంబులుగను, సౌరభోన్నత విభవంబగు పుష్పంబులే చిఱునవ్వుగ నొప్పి ప్రత్యక్షంబుగ నివ్వనలక్ష్మి వీక్షించువారలకొక్క చక్కర బొమ్మరీతి నెక్కుడు మక్కువఁ బొడమునట్లు గన్పట్టుచున్నది. ఏమీ యివ్వసంతవిజృంభము? ఇంతని జెప్ప నేరికశక్యమగును? ఇప్పుడు నా మానసారవిందంబు పరమానందమై వికసించినది. అమాత్యవరా మితిలేని యానందమందితి.'

ఇట్టికైనేత యాంధ్రవాణి కెంత యానంద దాయకమో! భాషాస్వరూప మెఱుగకయే గ్రంథకరణమునకు దొరకొను నిట్టి మహనీయు లెంతయో యభివంద్యులు

అభిజ్ఞాన శాకుంతలము

(గ్రంథకర్త్రి): విద్వత్కవి తిలక (?) కాంచనపల్లి కనకాంబగారు. మహాకవి కాళిదాసకృతమగు నభిజ్ఞాన శాకుంతలమున కిదివఱకే తెలుగున ననువాదములు పెక్కులున్నవి. వానిలో గొన్నియుత్తమములయి యొప్పియున్నవి. ఉపరి నేడిది యొక క్రొత్తయనువాదము. సుప్రసిద్ధమయిన ఈనాటకకథను గూర్చి యిచ్చట విస్తరించుట పనిలేనిపని.

ఈ క్రిందిపద్యములను బట్టి సహృదయులగు పాఠకు లీయనువాదపు ఖరిని గుర్తింపదగుదురు:

శా. ఏగు న్నేఁడి దె తా శకుంతల యనన్
హృత్సీమ నుత్కంఠ యా
నాఁగన్ బాష్పము లెల్లరాల్పడియె మాం
ద్యం బందెఁ జూడ్కుల్ వగన్
రాగం బాపల పెట్టు నన్నె యి టర
ణ్యస్థున్, గటా, యింక నే
లాగున్ గేస్తులు వంత నోర్తురొకో పి
ల్లన్ గ్రొత్తఁగాఁ బంపుచోన్.

మూలము: యాస్య త్యద్య శకుంతలేతి హృదయం
సంస్పృష్ట ముత్కంఠయా,
కంఠ స్తంభిత బాష్పవృత్తికలుష
శ్చింతా జడం దర్శనమ్;
వైక్లబ్యం మమ తావ దీదృశ మహో
స్నేహా దరణ్యౌకసః,
పీడ్యంతే గృహిణః కథం ను తనయా
విశ్లేషదుఃఖై ర్నవైః.

మ. తొలుతన్ మీరు గ్రహింప కెవ్వరి తె తాఁ
దోయంబులం గ్రోలదో

తలి రేస్త్రీ ప్రియభూమ యయ్యును భవ
త్సఖ్యంబునన్ గోయదో
యలరుల్ పుట్టఁగఁ దొ_ల్త మీ కవతె కా
నానంద మాయీ శిశుం
తల ప్రాణేశ్వరునింటి కేగెడు నను
జ్ఞన్ గ్రామీర లిం డెల్లరున్.

మూలము: పాతుం నప్రథమం వ్యవస్యతి జలం
యుష్మా స్వపీతేషు యా,
నాద_త్తే ప్రియమండనాపి భవతా
స్నేహేన యా పల్లవమ్;
ఆద్యే వః కుసుమప్రసూతిసమయే
యస్యా భవ త్యుత్సవ
స్సేయం యాతి శకుంతలా పతిగృహం
సర్వై రనుజ్ఞాయతామ్.

ఉ. మమ్ముఁ దపోధనాఢ్యుల స
మంచిత రీతిఁ దలంచి యెంచి స్వీ
యమ్మగు సత్కులమ్మునల
యయ్యది నీయెడ నీమె కట్లొ చు
ట్టమ్ము లెఱుంగకుండఁ గడు
డక్కిన కూర్మి గణించి దీని న్యా
యమ్ము సపత్నులట్ల గన
నవ్వలఁ గల్గుఫలం బదెల్ల భా
గ్యమ్మునఁజుమ్ము దాని నగు
నాః వచియింపఁగ నింతి బంధుసుల్!

మూలము: అస్మాన్ సాధు విచింత్య సంయమధనా
నుచ్చైః కులం చాత్మన
_స్త్వ య్యస్యాః కథమ ప్యబాంధవకృతాం
స్నేహప్రవృ_త్తించ తామ్;
సామాన్యప్రతిప_త్తిపూర్వక మియం
దారేషు దృశ్యా త్వయా,
భాగ్యాయ_త్త మతఃపరం నఖలు త
ద్వాచ్యం వధూబంధుభిః.

మ. గురుశుశ్రూషయొనర్పుమా సవతులన్
గొమ్మా సఖీవృ_త్తితో
వరుఁ డేభంగ మొనర్చెనే నలుక మా
ర్వల్కన్న దే మానుమా
పరివారంబు గడుం గృపం గనుము సం
పద్గర్వము నీడు తా
లురు రామల్ గృహిణీపదం బిటు పెరల్
చూడన్ గులాధుల్ గదా.

మూలము: శుశ్రూషస్వ గురూన్ కురు ప్రియసఖీ
వృ_త్తిం సపత్నీజనే,
భ_ర్తు ర్విప్రకృతాపి రోషణతయా
మాస్మ ప్రతీపం గమః;
భూయిష్ఠం భవ దక్షిణా పరిజనే
భాగ్యే ష్వనుత్సేకినీ,
యాం త్యేవం గృహిణీపదం యువతయో
వామాః కులస్యాధయః.

ఆ. వె. చూతమంజరి నటు నూతనాసవపాన
లోలుపుఁడవు నీవు గ్రోలి గ్రోలి
కమలవసతిమాత్రఁ గడు నిర్వృతిం జెంది
మఱచితెట్లు దాని మధుకరంబ.

దీనికి పాఠాంతరముగ,

మ_త్తకోకిల— నూతనాసవ లోలుపుండవు నోటినిండుగ [నీవుమున్
జూతమంజరి నవ్విధంబునఁ జుంబనం బొనరించి య
బ్జాతగర్భనివాసమాత్ర నపారనిర్వృతి నొంది యే
రీతి దాని స్మరింపకుంటి వరే ద్విరేఫ! విరాళిమై.

మూలము: అభినవమధులోలుప _స్త్వం,
తథాపరిచుంబ్య చూతమంజరీమ్;
కమలవసతిమాత్ర నిర్వృతో,
మధుకర విస్మృతో ఽస్యేనాం కథమ్.

ద్రవ్యశాస్త్రము

గ్రంథక_ర్త: యద్దనపూడి వెంకటరత్నంగారు. డిమ్మిసైజు; పుటలు ౨౨౩. వలయువారు 'యద్దనపూడి వెంకటరత్నంగారు, తాడేపల్లి గూడెం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా' అని వ్రాసిన బడయగలరు.

బాలవ్యాకరణ గుప్తార్థ ప్రకాశిక.

గ్రంథకర్త: శ్రీ॥ శ్రీ॥ మహోపాధ్యాయ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రులుగారు. డిమ్మీసైజు. పుటలు ౫౬౮ వెల రూ. ౫-౦-౦. విలాసము: కల్లూరి రామచంద్ర మూర్తిగారు బి. ఏ., బి. ఇ. డి., రాజమండ్రి.

సుప్రసిద్ధులగు గ్రంథకర్తగారిని గూర్చి కాని, గ్రంథమును గూర్చి కాని ఆంధ్రలోకమునకు క్రొత్తగా నిప్పుడు చెప్పవలసిన దేమియు లేదు. ఈగ్రంథము వెనుక రెండు భాగములుగ నుండినది. ఇప్పు డా రెండుభాగములును కలిపి ఏకముగ ముద్రింపబడినవి.

పెద్దాపురము ముట్టడి

'ఆంధ్రచారిత్రాత్మక సమవాకారము.' గ్రంథకర్త: బుద్ధవరపు పట్టాభిరామయ్యగారు, గాంధినగరము, కాకినాడ. డిమ్మీసైజు, ౧౧౫ పుటలు గలవు. వెల. రు ౧-౦-౦.

దీనిపై విమర్శ ముందు ముందు వెలువడును.

కవితాసమితి వార్షిక సంచిక

క్రౌను ౧౬ సైజు; ౧౧౪ పుటలు గలవు. వెల అంచెకూలితో రు ౧-౮-౦.

సంచిక ముచ్చటగా నున్నది. ప్రసిద్ధులగు పండితులు, కవులు, ఐతిహాసికులు- సమర్థులగు రచయితలు వ్రాసిన చక్కని పద్యగద్యవ్యాసములతో నిది చదువుటకును, ఇంపుగ నున్నది. ఈసమితి సదాశయములు అధ్యక్షులగు శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు ఈసంచికయందు తెలియజేసిరి. అవి యెంతయు కొనియాడదగినవై తెలుగువారి సానుభూతికి ఈసమితిని పాత్రము చేయుచున్నవి.

ఈసంచిక వలయువారు సమితి కార్యదర్శులగు శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారికి విశాఖపట్టణము వ్రాయవలయును.

వెరవు?

పింగళి వెంకటసుబ్బారావు గారు

ఓ విషాదాంతరంగమ నెల్ల నరసి, - ఉండు చోటెరుంగక కలగుండు వడుచు
చెదరిపోయిన హృది నెట్లు చిక్కబట్ట - వచ్చు నయ్యయో! నీదయ వచ్చుదనుక.

ఓడ నీరేవు జేరెడు జాడ గాన; - వెడలినారలు నావికుల్ విడిచిపెట్టి;
వెఱవు దోపదు; సంద్రమా వెఱపు గొల్పు, - ఏడుగడవని నమ్మితి జూడు కృపను.

చిరిగె తెరచాప, ఓరగా నొరగె కొయ్య,-బిగువు దప్పెను చుక్కాని, పగులు జూపె
కూర్పుబల్లల నీరేమొ కొలదికొలది - లోన కేతెంచుచుండుట గానవేని,
రాదు, ముప్పు దప్పింపగా రాదు పిదప.

సాభిప్రాయ విశేషములు

వర్తమాన ప్రపంచపరిస్థితులు ధర్మాత్ములకు పరమ విషాదమును గలిగించుచున్నవి. ఒకవైపున నానాజాతిసమితి సమావేశములు, కెల్లాగుఒడంబడికలు, కార్మికసమితులు, విశ్వవిద్యాలయములు, దానధర్మములు, శాంతి వాఙ్మయములు ప్రబలుచున్నవి. వేరొకవైపున సంగ్రామములు, సంగ్రామసన్నాహములు, పరపీడనము, స్వార్థపరత్వము, ధనస్వామ్యము, జాతీయాహంకారము, రోషావేశములు విజృంభించుచున్నవి. ఈ వివిధసిద్ధాంతములను బోధించెడి గురువుల సంఖ్యకు మితిమేరలు లేవు. ఎవరి నోటినుండి యైనను మాట వెలువడిన వెంటనే తంతివార్తలమూలమునను, వాయువార్తల మూలమునను వెలువడిన మాటలు వేదవాక్యములవలె ప్రపంచమునందంతటను పత్రికలద్వారా వ్యాపకమునుగాంచుచున్నవి. గురువులుమాటలాడుటకుజంకుచున్ననుపత్రికాప్రచారకులు బలవంతముచేసి వారి యభిప్రాయములను వెల్లడిచేయుట యాచారమైనది. పత్రికలకు విలేఖరులుగా నుండుటయును, నాయకుల యభిప్రాయములను చతురముగ గనుగొనుటయును ఘనకార్యముగ పరిగణింపబడుచున్నది. అసంఖ్యాకములైన పత్రికలు నాయకాగ్రేసరుల యభిప్రాయములను వెదజల్లుచున్నవి. ప్రజలకు నాయకాభిప్రాయములను, చదువుటకుగానిచదివినదానిని మననము చేయుటకుగాని అవకాశములు లేకున్నవి. సామాన్యప్రజలయందును, నాయకుల యందును జిజ్ఞాసయే పోయినది. పత్రికాభిప్రాయములే సుకరముగ జనాభిప్రాయములగుచున్నవి. ఏలండను టైమ్సో, డెయిలీమేలో, పయనీరో, హిందూపత్రికయో ప్రకటించిన భావములు పాఠకులు వారివారి సంస్కారముల కనురూపముగ తమ యభిప్రాయములుగ గ్రహించుచున్నారు. శ్రవణ మనన ధ్యాసలు లేకుండ స్థిరాభిప్రాయములను దెలుపుటకును, పరులయభిప్రాయములను ఖండించుటకును సులభసాధనము లేర్పడినవి. ముఖ్యముగా నీ దురవస్థ రాజ్యాంగ విషయములందు దినదినప్రవర్ధమానం బగుచున్నది.

రాజకీయవిషయములందు పరిజ్ఞానముగాని, పరిచయముగాని, యనుభవముగాని యవసరము లేకున్నది. మాటలాడెడివా రందరును నాయకులు, ధీరులు, దేశభక్తులు. మంచి వాగ్ధోరణి, ఖండనసామర్థ్యము, పరివాదసామర్థ్యముగలవక్తలు, లేఖకులు నాయకులై జనాభిప్రాయమును నిర్ణయము చేయుచున్నారు. ఈ విషమ దశయందు జిజ్ఞాసువులకు చేయదగినదియు కనుపడకున్నది.

చీనాయందు ప్రబలుచున్న స్వాతంత్ర్య సంగ్రామము సంగ్రామాభిలాషను పురికొల్పు

చున్నది. ఆఫ్ఘనిస్థానమునందు వ్యాపించుచున్న మతసంగ్రామము మతాభిమానమును ప్రజ్వలింపజేయుచున్నది. రుష్యాయందు ప్రబలుచున్న సాంఘిక ధర్మాభిమానము సాంఘిక ధర్మమును పురిగొల్పుచున్నది. అమెరికాయందు ప్రబలుచున్న ధనాగమనాభిమానము ధనాశను ప్రోత్సహించుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన రాజ్యాధికారాభిలాష అధికారతృష్ణను పురిగొల్పుచున్నది. స్వాధీన రాజ్యములందు సంకుల సంరంభములను గలుగజేయుచున్న సంకీర్ణభావములు పరాధీన రాజ్యములందు మహోపద్రవమునకు మూలము లగుచున్నవి. అస్థిరమును, అసహజమునునైన రాజ్యాంగస్థితియందు మహాపరివర్తనము దుర్లభమైనను సహజముగను గనుపడుచున్నది.

బాధ్యతాయుత ప్రజాస్వామ్యము వర్తమానయుగధర్మముగ నున్నది. నిరంకుశప్రభుత్వమునకు నిలయమ్ములైన రుష్యా, తుర్కీ, చీనా, పరిష్యా మొదలగు దేశములందు ప్రజాస్వామ్యము స్థిరపడినది. పరాధీన రాజ్యములన్నియును స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై మహాప్రయత్నములను చేయుచున్నవి. విశ్వవ్యాప్తమైన స్వాతంత్ర్యవాతావరణ మితరదేశములను వలె భరతఖండమును నావరించినది.ముప్పదిమూడు కోట్ల ప్రజలును, ప్రాచీనసభ్యత్వమును, మతాభిమానమును, అహింసాధర్మ పరత్వమునుగల భరతఖండము నందు స్వాతంత్ర్యాభిలాష వాయువేగ మనోవేగములతో వ్యాపించుట సహజము. సంకీర్ణమ్ములైన హిందూదేశ పరిస్థితులు స్వాతంత్ర్యవాతావరణమును భిన్నరూపములను వ్యాపింపజేయుచున్నవి. నిరంకుశాధికారవర్గము స్వీయస్వత్వములను సంరక్షించుకొనుటను విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది.

హిందువులు,మహమ్మదీయులు, బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతరులు, నిమ్నజాతులు వారివారిలాభములకై మహాతంత్రములను పన్నుచున్నారు. నిరంకుశాధికారవర్గము సాంఘిక విభేదములను మిత్రభేదమునకై వినియోగించుచు స్వీయాధికారమును సంరక్షించుకొనుచున్నది. వివిధసంఘములును కర్తవ్యమును నిర్ణయింపజాలక పరస్పరకలహములకు బూనుకొనుచు ఆత్మనాశనమును జేసికొనుచున్నవి. దేశమునందు వ్యాప్తములైన పరస్పర కలహకారణములు దేశదౌర్భాగ్యమునకు వినియోగపడుచు ప్రతిపక్షులకు సంతసము గలుగజేయుచు, నిర్బంధవిధానవ్యాపనమునకు, వినియోగపడుచున్నవి.

*   *   *   *

ఢిల్లీ ముస్లీము మహాసభ

ఢిల్లీయందు గూడిన ముస్లిము మహాసభా వృత్తాంతమును,సూరతునందుకూడిన హిందూమహాసభా వ్యవహారములును, లక్నో, ఫరక్కాబాదు, కతియావాడు రంగపురములందు గూడిన రాజకీయసభలును దేశావృతమ్ములైన మహాసంక్షోభస్థితులను సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. మహమ్మదీయ సంఘమునందు జిన్నాపక్షము, ఆలీసోదరులపక్షము, అబ్దులుకలాము అజాదు

పక్షము మొదలగు పక్షములు ప్రబలి దేశ ప్రయోజనములను, మహమ్మదీయ ప్రయోజన ములను నిరర్థకము చేయుచున్నవి. ఒకపక్షము వారు నెహ్రూనివేదిక నామోదింప గోరు చున్నారు. వేరొకపక్షమువారు నెహ్రూనివేది కను నిరాకరింపగోరుచున్నారు. మూడవ పక్ష మువారు రెండుపక్షములవారికిని రాజీనామా ను కుదుర్చుటకు గోరుచున్నారు.

నెహ్రూ నివేదికను నిరాకరింప గోరెడు పక్షమొకవైపున సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును, రెండవ వైపున సాంఘిక ప్రాతినిధ్యమును గోరుచున్నది. ఆలీ సోదరు లీపక్షమునకు నాయకులు. వీరి మతమునందు హిందూ దేశమునందు మహమ్మదీయాధికార వ్యాపనము ప్రధానము గాని బాధ్యతాయుత పరిపాలనము స్థాపించుట ప్రధానము కాదు. మహమ్మదీయేతరులు కాఫరులు. సర్ ఆలీ ఇమాంగారు వీరివిషయమై తెలిపిన భావములు భారతచరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయ గలవు. మహమ్మదీయ ప్రాతినిధ్యమును, మహ మ్మదీయాధికారమును స్థిరతరము జేయదలచిన మహమ్మదీయులు స్వరాజ్యమును,స్వప్రయోజ నమును దూరస్థము చేయుచున్నారు. మహ మ్మదీయులను సామదానోపాయములను సం తృప్తులను జేయుటకు హిందువులు సంసిద్ధులు గా నుండినను హిందువులసంసిద్ధికిని మితిమేర లు గలవు. గాంధిమహాత్మునివంటి త్యాగమూ ర్తులు హిందువులు మహమ్మదీయులనుపూర్తిగ సంతృప్తులనుజేయుటకు మహాత్యాగము చేయ వలయునని విశ్వసించినను, సామాన్య ప్రజా నాయకుల కీచిత్తప్రవృత్తి విశ్వసనీయము గాకున్నది.

నెహ్రూ నివేదిక మహమ్మదీయాభి ప్రాయమునకు విశేషానుకూల్యమును గలిగి యున్నది. సింధురాష్ట్ర నిర్మాణమును, పశ్చి మోత్తరరాష్ట్ర నిర్మాణమును, శాసనసభల యం దధికతర ప్రాతినిధ్యమును, హిందువుల క్షేమమునకు ప్రతికూలమైనను, నెహ్రూ నివే దిక అంగీకరించుచున్నది. రాష్ట్రీయాధికార మును, సామ్రాజ్యాధికారమును విభజించుట యందు నెహ్రూనివేదిక చూపిన దూరదృష్టి విచక్షణోపేతముగ నున్నది. హిందూదేశపార తంత్ర్యమునకు మూలబీజమైన రాష్ట్రీయ సామ్రాజ్యాధికారముల సంరంభమునకు స్థాన ము లేకుండచేయుట భారతరాజ్యాంగ నిర్మా ణమునకు ప్రాణముగ నున్నది. మహమ్మదీయ నాయకులు సంకుచిత దృష్టితో రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యమును విస్తరింపజేయ గోరుట సం రంభములకును, దేశారిష్టములకును మూల కారణముగా గలదు.

ఢిల్లీ మహమ్మదీయ సభయందు మహ మ్మదీయ నాయకులు ప్రతిపాదించిన ఈ సవరణ నెహ్రూ నివేదికయందలి ముఖ్యవిష యమును పాడుచేయుచున్నది. ఈ మార్పు వలన మహమ్మదీయులకు తాత్కాలికముగ స్వల్పప్రయోజనములు సమకూడినను కాల క్రమమున మహమ్మదీయులకును, దేశమున కును పరమానర్థములు సంప్రాప్తములు కాగ

లవు. మహమ్మదీయులు వారి లక్ష్యమును భారతీయులకు మూలాధారమైన మాతృదేశమునందులగ్నముచేయుట వివేకముగాని మహమ్మదీయ సంఘమునందును, మహమ్మదీయ మతమునందును, మహమ్మదీయ రాజ్యములందను లగ్నముచేయుట వివేకము గాదు. డిల్లీయందు గూడిన సభ యందు నెహ్రూ నివేదిక ఒక పక్షము చేతనైనను, సవరణలతో నైనను, నామోదింప బడుట వివేకోదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. ఆలం, షేర్వానిగార్లు చూపిన తెలివితేటల వలన విషయనిర్ధారణ సభయందును, బహిరంగసభయందును నెహ్రూ నివేదిక సవరణలతో నంగీకరింపబడుట ప్రశంసనీయముగ నున్నది. కాని భేదాభిప్రాయములతోడను, సంక్షోభములతోడనునిండినసభయందు తీర్మానముల నామోదించుటవలన విశేషమైన ప్రయోజనము గలుగదు. సంక్షోభమునకు ప్రధానకారకులగు ఆలీసోదరుల ప్రవర్తనము మహమ్మదీయులకును, హిందువులకును పరమ విషాదమును గలుగజేయుచున్నది. ప్రాజ్ఞులైన జిన్నాగారును సంక్షోభమునకు కారకులైన ఆలీసోదరులకు స్థానము నొసంగుట యనుచితముగ నున్నది. జిన్నాగారు మహమ్మదీయ సభ సక్రమముగా జరుగలేదని నిర్ణయించుటయును నన్యాయముగ నున్నది. భిన్నపక్షములనాయకులు స్వాభిమాన భరితులై స్వపక్షమతమును సమర్థింపగోరునపు డేపక్షమైనను సభావ్యవహారములు సవ్యముగా జరుగలేదని యాక్షేపించుట సహజము. నెగ్గనిపక్ష మిూ ఆక్షేపణను జేయుట సాధారణ విషయము. ముసల్మానులందు షాఫి, ఆలీసోదరులు, అబ్దురరహీముగారులు మొదలగువారు కేవలము మహమ్మదీయాధికారమును, మహమ్మదీయాధిక్యమును గోరుచు నెహ్రూనివేదికను ధ్వంసము చేయగోరుచున్నారు. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును ప్రతిపాదించిని నెహ్రూనివేదికను నిరాకరించుటయును, శాసనసభలయందు సాంఘిక ప్రాతినిధ్యమును, ప్రత్యేకనియోజకవర్గమును గోరుటయును విపరీతనిర్ణయము లనియును, మూలచ్ఛేదకరమైన పాండిత్యప్రకర్షణ యనియును ప్రాజ్ఞు లంగీకరింపగలరు. జిన్నాపక్షము భారతజాతీయ మహమ్మదీయ పక్షము. ఈపక్షమునకు మహమ్మదీయ లాభములకను కూలమైన నెహ్రూనివేదిక అనుకూలముగ నున్నది. అఖిలభారతదేశమున కనుకూలమై పక్షపాతరహితమైన నెహ్రూనివేదిక డాక్టరు ఆలము, ఆజాదు, షెర్వాని, మొహమ్మదాబాదు మహారాజాగారులు మొదలగు మహమ్మదీయనాయకుల యామోదమును బడయుచున్నది. వీరి యామోదమును బడసిన విధానమునందును మహమ్మదీయ ప్రయోజనముల కధికమైన ప్రముఖత గలదని హిందూనాయకు లాక్షేపించుచున్నారు.

*   *   *   *

హిందూమహాసభ

శ్రీయుత రామానంద ఛటర్జీ గారి యాధిపత్యముక్రింద గూడిన హిందూమహా

సభ నెహ్రూ నివేదికపట్లను, కాంగ్రెసు తీర్మానముపట్లనుజూపిన తిరస్కారభావ మసహ్యముగనున్నది. ఆలీసోదరుల వలెనే మూంజీగారును సమరోత్సాహమును ప్రకటించుట యనుచితము. మహమ్మదీయనాయకులు స్వప్రయోజనపరాయణు లగుటవలన హిందూనాయకులు సమరోత్సాహమును జూపుట యధర్మము. మహమ్మదీయు లధిక ప్రాతినిధ్యమును గోరుటవలన హిందూనాయకులు మహమ్మదీయాశయములను నిరోధించుట యనుచితము. సింధు పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రముల విషయమునను, స్థాన సంరక్షణ విషయమునను, సంయుక్త నియోజకవర్గవిషయమునను హిందూమహాసభ యామోదించిన తీర్మానములు సంకుచిత లక్ష్యమును విశదముచేయుచున్నవి. హిందూనాయకులైనను విశాల హృదయమును జూపించి మహమ్మదీయులను త్యాగరూపమున హిందూదేశ లక్ష్యమునకు లగ్నముచేయుట శ్రేయస్కరము. హిందువులు మహమ్మదీయుల మీద నాగ్రహించి మాతృద్రోహమునకు బూనుకొనజాలరు.

లక్నోయందు గూడిన మితవాదులసభ నెహ్రూనివేదికను సంపూర్ణముగ నామోదించుచున్నది. బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనము వెంటనే స్థాపింపవలసిన యవసరమును బెజంటమ్మగారును, మితవాదనాయకులును విశదముచేసిరి. చింతామణిగారు, జగతునారాయణగారు సంయుక్తరాష్ట్రముల పక్షమున ప్రభుత్వాధికారులు సమర్పించిన రాజ్యాంగవిధానము పురోభివృద్ధిని జూపుటలేదని వెల్లడిచేసిరి. ఫరకాబాదునందు జవహరిలాలు నెహ్రూగారి యాధిపత్యముక్రిందను, రంగపురమునందు సుభాసుచంద్రబోసుగారి యాధిపత్యము క్రిందను గూడిన రాష్ట్రీయసభలు స్వరాజ్యసంపాదనమునందు భారతీయులకుగల దృఢసంకల్పమును విశదము చేసినవి. గాంధిమహాత్ముని రాజ్యాంగ రంగమునందు ప్రవేశము స్వరాజ్యసంరంభమునకు నూతనోత్సాహమును గలుగజేసినది. నిరంకుశ ప్రభుత్వమెన్నినిర్బంధములను గల్పించినను స్వరాజ్యప్రస్థాన మతివేగమునను జరుగుచున్న విధమును దేశపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

* * * *

నిర్బంధవిధానము

గాంధిమహాత్ముడు రాజ్యాంగ రంగమునందు ప్రవేశించుటయును, విదేశవస్త్ర బహిష్కారమును, విదేశవస్త్రదహనమును నిరంకుశ హృదయమునందు భయభ్రాంతులను గలుగ జేసినవి. విదేశవస్త్రదహనమునకై గాంధిమహాత్ముని నిర్బంధించుటయును, శిక్షించుటయును ప్రభుత్వదౌర్బల్యమును ప్రకటించుచున్నవి. శ్రద్ధానంద పార్కును రాజమార్గమని నిర్ధారణచేయుటయును, గాంధిమహాత్ముని శిక్షించుటయును క్షీణించుచున్న ప్రభుత్వప్రతిష్ఠను మరింత క్షీణింపజేయుచున్నది. కలకత్తా మేజిస్ట్రేటు తీర్మానము, పోలీసు కమి

మనరు ప్రవర్తనము నిరంకుశ ప్రభుత్వహృదయమును విశదము చేయుచున్నవి గాని ధర్మలక్ష్యమును విశదము చేయుటలేదు. శ్వేతభవనమునందు వింటరుటను ప్రభువుగారు చెప్పిన మాటయె కలకత్తాయందు పోలీసుబంట్రోతు ప్రతిధ్వనించుచు భారతరాజ్యాంగ భారమును వహించుచున్నటులు తలంచుచున్నాడు. దేశభక్తులను నిర్బంధించెడి పోలీసుబంట్రోతు రక్షకాభిమానమును బూనుచు దుర్నయములను జేయుచున్నాడు. దేశసేవాపరాయణుడైన సాంబమూర్తి గారికి రక్షకభటులు చూపిన యగౌరవము నిరంకుశ ప్రభుత్వమునందలి జడత్వమును, రసరాహిత్యమును విశదము చేయుచున్నది. దేశమునందంతటను ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నిర్బంధవిధానము ప్రభుత్వహృదయమునందు గలిగిన భయభ్రాంతులకు నిదర్శనముగ నున్నది. ప్రభుత్వ మవలంబించిన నిర్బంధవిధానము పరిహాసపాత్రమై ప్రజాహృదయమునందు స్వాతంత్ర్యజ్వాలలను ప్రజ్వలింపజేయుచున్నది. ప్రభుత్వ మవలంబించిన తంత్రము నిరుపయోగమైన విధమును దేశపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

ప్రధాన సంఘములును, ప్రముఖులైన నాయకులును సైమనుసంఘమును బహిష్కరించి భారతజాతీ యాత్మగౌరవమును సువ్యక్తము చేసిరి. సైమనుసంఘసభ్యులు తమ దురవస్థను గ్రహింపగలిగిరి. వివిధరాష్ట్రములందును సంచారము చేసినను, సన్మానపత్రములు సమకూడినను, శాసనసభలు సహకారమును ప్రకటించినను, ప్రభుత్వము రాజ్యాంగవిధానములను సమర్పించినను, సంఘములు, సభలు ప్రత్యేకప్రాతినిధ్యమును గోరినను, సైమను సంఘవ్యవహారక్రమ మసంబద్ధమై, శక్తి విహీనమై, ప్రజాపోషణ రహితమై, నిరాదరణను బడయుచున్నది.

ఇర్వినుప్రభువు, సైమను సప్తకము, నిరంకుశవర్గము, సహకారులు, జోహుకుమువాలాలు బహిష్కారధర్మ బలమును గ్రహించిరి. సైమను సంస్కరణ విధానము లే రూపమును దాల్చినను విద్యావంతులైన ప్రజానాయకుల యామోదమును బడయక ప్రయోగయోగ్యములు గావు. ఇర్వినుప్రభు వీప్రతిష్టంభనమునకు ప్రతీకారమును యోచించుచున్నారను శుభవార్తలు సఫలము లగునని నమ్ముచున్నాము. పార్లమెంటు సభ్యులును, భారతీయ ప్రతినిధులును గూడి నిర్ణయించెడి రాజ్యాంగవిధానము ప్రయోగయోగ్యమై ప్రజాదరణమును బడయుచున్నది. సైమనుకమిషను డిల్లీయందు కార్యనిర్వాహక వర్గముతోను, ఆర్థికసంఘముతోను, విద్యాసంఘముతోను సంప్రతించుచున్నది. ఈ సంప్రతింపుల ఫలమైన ప్రజానాయకుల సాహచర్యము వలననే సమకూడవలసి యున్నది.

సైమనుకమిషను బహిష్కారము, నెహ్రూనివేదికామోదము స్వరాజ్యసంరంభమునందు భారతసంకల్పమును విశదము చేయుచున్నవి.

కాంగ్రెసుపక్షము, స్వరాజ్యపక్షము, స్వతంత్ర పక్షము, హిందూసభ, మహమ్మదీయ సభ, మితవాదసభ, హోంరూలుసభ మొదలగు రాజకీయపక్షములు స్వల్పమైన మార్పులతో నెహ్రూనివేదిక నంగీకరించుచున్నవి. అన్ని పక్షములవారును, మతములవారును రాజకీయ నిర్బంధ విధానమును, ముఖ్యముగాను గాంధి మహాత్ముని నిర్బంధమును నిరసించుచున్నారు. స్వరాజ్య సంపాదనమునందు దృఢమైన ప్రజా సంకల్పమును సువ్యక్తము చేయుటకు జనావరణమునకు యోగ్యమైన కార్యవిధాన మవసరముగ నున్నది.

* * * *

నిర్మాణకార్యవిధానము: విదేశవస్త్రదహనము

స్వరాజ్యము నన్నిపక్షములవారు కోరుచున్నను స్వరాజ్యసంపాదన విధమునందు భేదాభిప్రాయములు గలవు. మితవాదులు సక్రమాందోళన విధానము నవలంబించి విఫలమనోరథు లైరి. ద్వంద్వప్రభుత్వవిధానము నన్నిపక్షములవారును నారాధించి నిరాశను జెందిరి. స్వరాజ్యసంపాదనమునకు ప్రత్యక్షాచరణము మూలసాధన మని ప్రపంచానుభవము విశదము చేయుచున్నది. ప్రత్యక్షాచరణమునందు దండనసాధనము ప్రపంచమునకు పరిపాటియైన విధానము. దండనసాధనమును కాంగ్రెసు ప్రతిషేధించుచు శాంతిసాధనమును స్వరాజ్యమునకు ప్రతిపాదించుచున్నది. శాంతిమార్గమునను స్వరాజ్యానుతాపమును ప్రజాహృదయమునందు ప్రజ్వలింపజేయుటకు స్వరాజ్యశ్రవణమననధ్యానము లనవరతమును నవసరముగ నున్నవి. ఈ కార్యవిధానమును దేశమునం దంతటను వ్యాపింపజేయుటకు గల సాధనములందు ఖద్దరు వ్యాపనము, విదేశవస్త్రదహనము ప్రముఖములుగ నున్నవి.

స్వరాజ్య ధ్వజము నారోహణముచేయుట, మద్యపాననిషేధమును బోధించుట, స్వరాజ్యోత్సవములనుచేయుట మొదలగు పనులు స్వరాజ్య స్థాపనమునకు సాధనంబులైనను, ఖద్దరు నిర్మాణము, ఖద్దరుధారణము సకలజనులకును నాచరణయోగ్యమైన ముఖ్యసాధనముగ నున్నది. స్వరాజ్యసమస్య ఆర్థిక రాజకీయ సాంఘిక సమస్య. ఈ సమస్యలు ప్రత్యేక సమస్యలు గాక పరస్పరాశ్రయమును గలిగియున్నవి. ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము రాజకీయ సాంఘికస్వాతంత్ర్యములకు మూలాధారముగ నున్నది. భారతీయ పారతంత్ర్యమున కార్థికపారతంత్ర్యము మూలకారణముగ నున్నది. ప్రజాపోషణమున కవసరమైన యన్నవస్త్రము లున్నపు డితరపరిస్థితు లెట్లున్నను స్వరాజ్యము సంభవ మగుచున్నది. ప్రజలు స్వయంసహాయ విధానము నవలంబించుచు వారి కవసరమైన ఖద్దరును నిర్మాణము చేయగలిగినపుడు స్వయంసహాయ సాధనమునను స్వరాజ్యమును సాధ్యమగుచున్నది. నిర్వ్యాపారులై నిస్సహాయస్థితియందున్న ప్రజలను వ్యవసాయ పరాయణులను జేయుటకు

ఖద్దరు పరమసాధనముగ నున్న. దీస్త్రీలు పురుషులు, చిన్నలు పెద్దలు, శ్రీమంతులు నిరుపేదలు ఖద్దరు నిర్మాణమును, ఖద్దరు ధారణమును జేయుట కవకాశములు గలవు. స్వదేశఖద్దరు దీక్షతో విదేశవస్త్రబహిష్కరణము సహజముగ గలుగుచున్నది. పరావలంబనమునకు మూలాధారమై చిహ్నముగ నున్న విదేశవస్త్రములను బహిష్కరించుట స్వరాజ్యసంపాదనమున కత్యంతావసరముగ నున్నది కలకత్తా కాంగ్రెసు, కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసభ వర్తమాన సంవత్సరమునందు ప్రచండమైన విదేశవస్త్ర బహిష్కరణ ప్రస్థానమును జేయుటకు నిర్ణయించినవి. విదేశవస్త్రప్రస్థానమును జేయుటకు గాంధిమహాత్ముడు నాయకత్వమునుబూనుట భారతీయుల కుత్సాహమును, నిరంకుశాధికారవర్గమునకు విషాదమును గలుగజేయుచున్నది. ప్రజాహృదయమునందు మహాసంచలనము బయలుదేరినది. ఖద్దరు ప్రచారమునకు బలము గలిగినది. విదేశవస్త్రదహనమున కవలంబనము ప్రబలినది. అసహాయోద్య మారంభమునందు విదేశవస్త్ర దహనమునకు ప్రతికూలించిన మితవాదులును, మితవాద కాంగ్రెసుపక్షమును వర్తమానసమయమునం దామోదమును జూపుచున్నవి. సంయుక్తరాష్ట్రముల రాష్ట్రీయసభయందు మితవాదనాయకులైన జగతు నారాయణగారు తెలిపిన భావము భారతహృదయమునందు పర్యాప్తంబగుచున్న స్వాతంత్ర్యభావ పరివర్తనమును విశదము చేయుచున్నది. "సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము ప్రస్తుతము ప్రయోగయోగ్యము గాదని నేను విశ్వసించినను వెంటనే బాధ్యతాయుత పాలనము దేశమునకు సమకూడనపుడు నాజీవితమును స్వాతంత్ర్యవాదినిగనుముగింపవలసియుండును" అని మంత్రిపదవిని జేసిన జగతు నారాయణగారు చెప్పినపుడు సామాన్య భారతీయుల చిత్తప్రవృత్తి యెటులుండునదియును విస్తరించి వ్రాయుట యనవసరము. బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును స్థాపించి ప్రజాహృదయమునందు శాంతిని గలుగజేయుటకు బదులు నిర్బంధవిధానము నవలంబించుచు కోపోద్రేకములను ప్రజ్వలింపజేయుట కేవల మసంప్రేక్ష్యకారిత్వముగ నున్నది.

* * * *

దండనవిధానము

ఆంధ్రదేశ నాయకులు, త్యాగమూర్తి సాంబమూర్తిగారు దండనము ననుభవించుచున్నారు. వారివిషయమున నధికారవర్గ మవలంబించిన వ్యవహారక్రమ మంతయును నక్రమపూరితమై ఆంధ్రహృదయమునందును, భారతహృదయమునందును పరమాసహ్యమును గలుగజేసినది. సాంబమూర్తిగారిని సామాన్య నేరస్థునివలెను బాధించుట యన్యాయము. గాంధిమహాత్ముని విదేశవస్త్రదహనమునకై నిర్బంధించుటయును, ఒకరూపాయిజరిమానాను వేయుటయును న్యాయాధికారప్రహసనముగనున్నది. శ్రద్ధానందపార్కును రహదారి యని నిర్ధారణ చేయుటయును, వస్త్రదహనమును నేరముగా

పరిగణించుటయును, నేరమునకు రూపాయిని జరిమానా వేయుటయును ప్రహసనపరంపరలుగ నున్నవి. ఈ విషయములందు వ్యాఖ్యాన మనవసరము. సాంఘికవాదులను 31 మందిని నిర్బంధించుట నిర్బంధప్రస్థానమునందు ప్రచండప్రస్థానముగ నున్నది. ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న దారుణమైన నిర్బంధ విధానము ప్రజానాయకుల హృదయమునందు నిరాశను గలుగజేయుచున్నది. నిర్బంధము లేదేశమునందును శాంతిని గలుగ జేయలేదని ప్రపంచ చరిత్ర వేయినోళ్లను చాటుచున్నది. నిర్బంధములు వినాశమునకు సాధనము లగుచున్నవి గాని వికాసమునకు సాధనము లగుటలేదు. ప్రపంచమునందు ప్రవర్ధమానం బగుచున్న మహాసంరంభముల యనుభవానంతరముననైనను బ్రిటీషు రాజ్యనీతిజ్ఞులందు శాంతికి సాధనమైన త్యాగప్రవృత్తి గలుగకుండుట శాంతికాములకు పరమ సంతాపమును గలుగజేయుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడు శాంతిసాధనమును, స్వరాజ్యమును, ధర్మమును స్థాపించుటకు జేయుచున్న ప్రయత్నములు ప్రపంచామోదమును బడయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముడు లోకోత్తర పురుషుడుగా నెంచబడుచున్నాడు. అన్ని జాతులవారు, మతములవారు, పక్షములవారు మహాత్ముని సత్యప్రియత్వమును, శాంతిమార్గమును, కార్యపరత్వమును శక్తిసామర్థ్యమును కొనియాడుచున్నారు. అన్యోన్యాశ్రయముగల భారతీయులును, బ్రిటీషు రాజ్యనీతిజ్ఞులును గాంధిమహాత్ముని ధర్మప్రవృత్తిని నిర్లక్ష్యము చేయుట ఆత్మనాశనమునకు కారణంబగుచున్నది. నిరంకుశవర్గము క్షేమమునకవిఘ్నమును ననుగ్రహించినది. నిర్బంధములను ప్రసాదించుచున్నది. భారతనాయకులు సిద్ధముచేసిన నైహూనివేదిక జనాంగీకారమును బడయుచున్నది. నైహూనివేదికను బలపరచుటకును, నిరంకుశపాశములను నిర్మూలము చేయుటకును 33 కోట్లభారతీయుల దృఢసంకల్పము, వ్యవసాయ పరాయణత్వము పరమసాధనములుగ నున్నవి. భారతీయుల వ్యవసాయ పరాయణత్వమును సువ్యక్తము చేయుటకు స్వదేశవస్త్ర దీక్ష, విదేశవస్త్ర బహిష్కరణము, విదేశవస్త్ర దహనము ప్రచండసాధనములుగ నున్నవి. గాంధిమహాత్ముని యాదేశానుసారముగ ప్రజ లీసాధనములనారాధింతురు గాత!

గాంధిమహాత్ముడు: ఆంధ్రదేశసంచారము

గాంధిమహాత్ముడు చైత్ర వైశాఖమాసములం దాంధ్రదేశసంచారమునకు పూనుకొనుట ఆంధ్రులభాగ్యముగనున్నది. మహాత్ముని సంచారము దరిద్రనారాయణుల సహాయమునకై ఖద్దరునిధికై ద్రవ్యమును సమకూర్చుటయైనను మహాత్మునిసంచార మాంధ్రదేశమునం దఖండమైన సంచలనమును గలుగజేయగలదు. పరస్పరాశ్రయముగల సమస్యలు మహాత్ముని ప్రసంగములందును, కార్యవిధానము నందును విస్పష్టములు గాగలవు. చిరకాల లబ్ధమైన మహాత్ముని సంచారము నాంధ్రప్రజానాయకులు వ్యవసాయపరాయణులై వినియోగించుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత!

శ్లో. వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి రేకేహ కురు నన్దన,
బహుశాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయో వ్యవసాయినామ్.

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7,Thambu Chetty St.,Madras